I O A N M A M U L A Ş C O R I N B I A N U

DICŢIONAR DE PARAPSIHOLOGIE

Ediţia a II-a revizuită şi adăugită

A

ADERENŢĂ PARADOXALĂ. Tip particular de **parakinezie** pe care-l prezintă unele persoane cu aptitudini paranormale: pe trupul lor pot atârna obiecte dintre cele mai diferite, sfidând aparent legile căderii corpurilor. Ca exemplu poate fi semnalat cazul, de la începutul anilor 1990, al elevei Inga Gaiducenko din Grodno (Belarus): în faţa unei numeroase asistenţe, ea a reuşit să ţină lipit de palma sa dreaptă, poziţionată vertical, un recipient de aluminiu în care s-au adăugat, succesiv, greutăţi până la 4 kilograme. În alte situaţii, ea a putut să ţină, in acelaşi mod, diverse obiecte precum un voluminos dicţionar enciclopedic, stilouri, creioane, tacâmuri metalice, tuburi cu pastă de dinţi etc. Cercetări obiective au arătat că Inga realiza aceste lucruri cu ambele palme, iar obiectele aderau mai bine dacă pielea palmelor era curată şi uscată; totuşi, eşua în demonstraţiile cu obiecte de sticlă. Acest ultim aspect constituie o particularitate a elevei bieloruse, căci alte persoane cu astfel de aptitudini reuşesc aderenţa paradoxală şi cu obiecte din sticlă. Subiecţi cu abilităţi asemănătoare au fost semnalaţi şi România, mai ales după anul 1989; unul dintre cele mai spectaculoase exemple a fost oferit de Lavinia Tatomir (n. 1980).

Încercările explicative care fac apel la forţe fizice de tip magnetic nu se pot susţine (între palma Ingăi şi recipientul pe care îl ţinea în poziţie nefirească nu puteau exista interacţiuni de tip magnetic suficient de puternice pentru a învinge gravitaţia). Se poate presupune că aderenţa paradoxală este cauzată fie de interacţiuni psihofizice cu totul neobişnuite care se opun căderii corpurilor, fie de mecanisme psihokinetice care creează interacţiuni superficiale de mare intensitate la contactul dintre corpul subiectului şi obiectele implicate.

AGENT. Termen ce desemnează o persoană care transmite către altă persoană (**percipient**) un mesaj prin telepatie sau impresiile generate de o **ţintă psi**. Între agent şi percipient nu există alte căi de comunicare decât, eventual, cele de tip extrasenzorial. Uneori, agentul este numit "emiţător", iar percipientul "receptor".

AGENT INDUCTOR. Persoană care provoacă, voluntar sau involuntar, fenomene parapsihologice (în particular, de **psihokinezie**.)

AGPAOA, ANTONIO (1939 – 1982). Vindecător paranormal filipinez, care practica o formă de **chirurgie parapsihică**. Născut într-o mică localitate rurală, într-o familie de confesiune catolică, a manifestat de timpuriu aptitudinile neobişnuite. Copil fiind, a oprit sângerarea abundentă a rănii suferite de un prieten de joacă doar punând-şi mâinile pe tăietură şi rugându-se la Dumnezeu să-l vindece pe rănit; sângerea a încetat aproape instantaneu. Din acel moment a fost înconjurat de tot mai mult respect, iar el s-a consacrat ca vindecător, cultivându-şi vocaţia prin rugi şi meditaţii. A afirmat că puterea sa aparent miraculoasă provine de la Dumnezeu. În

timp, a căpătat şi abilitatea de a "vedea" **aura** pacienţilor săi, dar şi în interiorul corpurilor acestora şi, deci, să examineze organele interne afectate de boli.

Faima internaţională a dobândit-o prin operaţiile parapsihice pe care le efectua fără bisturiu şi fără anestezie. Medicul german Alfred Stelter descrie astfel (în cartea: *Psi-Heilung: Parapsychologie und Medizin*, 1983) o asemenea intervenţie, efectuată în prezenţa multor persoane: *"Agpaoa purta un pulover negru, cu guler înalt, şi avea mânecile ridicate, astfel încât braţele îi erau libere până desupra cotului. Îi observam orice mişcare, iar mai târziu, prin intermediul filmelor* (au fost folosite şase camere cinematografice – n.n.)*, am reuşit reconstituirea cu exactitate a celor întâmplate. Mâinile lui erau goale, între degetele pe care le desfăcea din când în când nu era nimic ascuns şi, după binecuvântare, mâinile nu au mai venit în contact cu corpul său, pentru a aduce în zona operatorie ţesuturi ascunse undeva. În continuare, Agpaoa a pus pe corpul pacientei* (ce avea cancer la sân – n.n.)*, care stătea întinsă pe masă cu ochii deschişi şi complet conştientă, un tampon de vată udat în prealabil cu apa dintr-un bidon de plastic. Concentrate la maximum, perechile de ochi au privit spre mâinile lui Agpaoa atunci când acestea au atins pielea abdomenului pacientei şi au început să o maseze uşor. Deodată, a părut că sângele curge prin pielea bolnavei, în vreme ce vindecătorul continua să frământe şi să maseze pielea abdomenului. După un timp, sub degetele sale, care se mişcau mereu şi păreau să pătrundă oblic în piele, a apărut ceva ca o carne vie. După încă un moment, Agpaoa a extras cu mâna dreaptă din corp ceva ca un ţesut, vizibil pentru toţi, însă fără a-l degaja.Acum, corpul era evident deschis. Lângă zona operată erau cheaguri de sânge de culoare neagră-roşie. Agpaoa şi-a scuturat mâna dreaptă în corpul bolnavei, de parcă ar fi vrut să rupă ceva cu forţa. Apoi, a aruncat ceva însângerat în vasul cu resturi. Era, probabil, tamponul de vată pe care-l pusese la început pe pacientă, folosindu-l poate pentru a apuca mai bine ţesutul neted. Imediat după aceea, Agpaoao a intrat pentru ultima oară cu mâna dreaptă în rană şi a scos încet o bucată de ţesut de mărimea unei prune, care a fost aşezată pe o bucată de vată şi arătată pacientei ca să o pipăie, în timp ce mâna stângă era încă în rană. În fine, şi-a scos cu grijă şi mâna stângă până ce doar două degete mai apăsau peritoneul. Atunci a strigat: «Unu, doi, trei!». La «trei», mâna stângă era complet în afara corpului bolnavei, iar pe corp nu au rămas decât o pată de sânge şi câteva şuviţe de sânge scurs. După ştergerea sângelui, pielea abdomenului a rămas la fel de nevătămată ca înainte de operaţie. Agpaoa ia mâna femeii, o ajută să se ridice şi îi spune: «V-am scos o metastază. De acum nu mai sunteţi în pericol. Nodulii vor dispărea de la sine în câteva săptămâni. În caz contrar, veniţi din nou la mine»"*.

A avut numeroşi discipoli pe care i-a angrenat în activităţile lui vindecătoare şi a atras concursul unor medici fără prejudecăţi care au venit să colaboreze sistematic în cadrul unui institut de cercetări special creat la Baguio (insula Luzon), care a funcionat şi după moartea sa.

Este important de semnalat că pregătirea spirituală pentru operaţiile parapsihice începea cu meditaţii şi rugăciuni, intonate inclusiv de coruri, destinate să faciliteze acomodarea pacienţilor cu mediul ambiant şi cu personalul participant.

AKSAKOV, ALEXANDR NIKOLAIEVICI (1832 – 1903). Născut la Sankt Peterburg şi ajuns consilier al ţarului Alexandru al II-lea, s-a dedicat după 1855 cercetărilor teoretice şi experimentale legate de spiritism. A studiat pe mulţi dintre marii parapsihici ai vremii, printre care **Daniel Dunglas Home** şi **Eusapia**

Palladino. Printre contribuţiile sale se numără ipoteza că apariţia fantomatică materializată de un **medium** în transă ar reprezenta dublura acestuia, astfel încât în cazurile când se constată că apariţia era chiar respectivul medium, faptul nu constituie automat un indiciu de fraudă, ci se poate spune că "dublul" a fuzionat cu originalul. Pentru Aksakov, adept al concepţiei denumită **animism**, manifestările din şedinţele de **spiritism** erau produse de forţele psihice intrinseci ale mediumului aflat în transă, şi nu de spiritele defuncţilor.

În anul 1874, la Leipzig, a fondat revista *"Psychische Studien"* (a apărut neîntrerupt timp de 25 de ani), una din primele publicaţii dedicate fenomenelor parapsihice. Aksakov este cunoscut şi citat îndeosebi pentru cartea (în două volume masive) *"Animismus und Spiritismus"* apărută în 1890, importantă mai ales pentru bogata cazuistică pe care o conţine.

ALEGERE FORŢATĂ, TEST DE. Test de **premoniţie**, în care subiectului testat i se solicită să spună care dintr-un număr fix de **ţinte-psi** alese (zaruri, lămpi colorate, **cărţi Zener** etc.) va fi selectată mai târziu. Ulterior, se alege în mod întâmplător una din ţinte; dacă părerea subiectului coincide cu ţinta aleasă, se comsideră a fi o reuşită.

AMADOU, ROBERT (1924 – 2006). Scriitor, **parapsiholog** şi ezoterist francez. În anul 1944 a fost hirotonisit ca preot şi consacrat episcop al Bisericii Gnostice Universale; în 1988 a fost înălţat la demnitatea de arhiepiscop pentru Europa al Bisericii Catolice Independente Filipineze. Între anii 1952 şi 1955 a fost redactor-şef al "Revue Métapsychique". A contribuit cu numeroase articole la diferite reviste de **parapsihologie** şi a publicat cărţile (care au avut un aport semnificativ la promovarea parapsihologiei în Europa): *"La parapsychologie: Essai historique et critique"* (1954), *"La science et le paranormal"* (1955), *"Les grands médiums"* (1957), *"La télépathie"* (1958).

În prima dintre aceste cărţi, Amadou definea **parapsihologia** "în sens larg" şi în "sens restrâns": în sens larg, ea este disciplina care se străduieşte să explice fenomenele aparent aberante în raport cu ştiinţa actuală, fie prin fraude, fie prin iluzii, fie prin manifestarea unei funcţii psihologice deja cunoscută ori a uneia încă necunoscută; în sens restrâns, parapsihologia se ocupă cu punerea în evidenţă şi studiul experimental al funcţiilor psihice încă neîncorporate în sistemul psihologiei ştiinţifice, cu scopul încorporării lor în acest sistem, care astfel este lărgit şi completat.

ANIMISM. Opţiune explicativă în cadrul căreia manifestările parapsihologice în general, **materializările** şi **apariţiile** în principal, sunt considerate ca fiind efecte ale acţiunii exclusive a psihicului oamenilor vii. (A nu se confunda cu credinţa religioasă omonimă).

S-a conturat iniţial ca o tentativă de explicare a apariţiilor unor defuncţi. Prima încercare aparţine lui britanic **Edmund Gurney** care, pornind de la afinităţile dintre **agent** (emiţător) şi **percipient** (receptor) constatate în cazurile de **telepatie**, a tras concluzia că şi procesul apariţional are aceeaşi determinare. El a formulat ipoteza potrivit căreia, în privinţa persoanelor decedate cu mult timp în urmă, "emisiile" s-au produs de fapt în timpul vieţii şi au fost receptate după deces, ceea ce nu explică însă şi cazurile când "imaginea" transmisă şi receptată redă episoade de după moartea

emiţătorului. În cazul fenomenelor de această natură la care sunt implicate colectivităţi, Gurney lansează ipoteza "telepatiei contagioase": percipientul "contaminează" telepatic celelalte persoane care, astfel, "văd" apariţia defunctului. Rămân neexplicate, totuşi, apariţiile fantomale observate colectiv în absenţa percipientului şi care au caracter repetitiv la intervale mari de timp (de ordinul deceniilor).

În 1942, **G.N.M. Tyrell**, urmat, în 1956, de **Louisa E. Rhine**, au susţinut că manifestările apariţionale sunt fenomene halucinatorii individuale sau colective. Principalul contraargument la această teorie aparţine lui **René Sudre** care a accentuat faptul că, în multe cazuri, apariţiile au fost observate de persoane sănătoase psihic şi aflate în **stare de veghe**, ceea ce excude halucinaţiile.

Susţinătorii animismului consideră că **ectoplastiile** reproduc, mai mult sau mai puţin exact, un subiect viu sau decedat, printr-un proces **parapsihic** în care informaţiile achiziţionate de **medium** prin **percepţie extrasenzorială** sunt mai întâi prelucrate de subconştientul său şi apoi folosite pentru structurarea materializărilor.

Concepţia animistă are la bază principiul neacceptării ideii că "ceva" de ordin imaterial (spirit, suflet, "corp subtil" etc.) supravieţuieşte/persistă după moartea corpului fizic/material şi poate produce apariţii şi materializări.

ANOMALE, FENOMENE. Spre deosebire de un fenomen anormal, care reprezintă o abatere de la anumite legi/reguli/norme cunoscute şi unanim acceptate şi, deci, explicabil tocmai în virtutea acestora, un fenomen anomal este unul cu totul insolit ce nu poate fi (încă) explicat prin legi/reguli/norme cunoscute şi acceptate. Unii autori contemporani folosesc acest termen într-o terminologie alternativă la cea îndeobşte utilizată în **parapsihologie**. De pildă, **percepţia extrasenzorială** este numită "cogniţie anomală" (*anomalous cognition*, în lb. engleză).

ANPSI. Acronim din limba engleză prin care sunt denumite abilităţile paranormale ale animalelor. De-a lungul timpului s-au acumulat numeroase relatări privind comportamentele neobişnuite ale animalelor în casele bântuite sau în momentul morţii stăpânului lor, ori despre comunicări telepatice om-animal. Într-un studiu publicat de **Ernesto Bozzano** în 1905 şi bazat pe 69 de cazuri atent verificate se arată că acestea se referă la fenomene telepatice, presimţiri, halucinaţii vizuale şi auditive, protagonişti fiind câini, pisici şi cai. De asemenea, au fost semnalaţi câini fantomatici care apar, după moartea lor, în locurile unde trăiseră bucurându-se de dragostea stăpânilor lor.

Din jurul anului 1920, atenţia parapsihologilor a fost atrasă de aşa-numitele "urmăriri-**psi**" (*psi-traillings*, în lb. engleză): animale abandonate, dintr-un motiv sau altul, parcurg distanţe incredibil de mari, traversând zone pe unde ele şi stăpânii lor nu fuseseră niciodată, pentru a reveni, în final, acasă. Acest simţ extraordinar al orientării pare a sugera existenţa unor factori de natură extrasenzorială, asemănători cumva cu cei prin care un subiect uman poate descoperi, prin **metagnomie**, un obiect ascuns într-o încăpere necunoscută. Într-un studiu publicat în 1962 de **J. B. Rhine** şi Sara Feather sunt analizate 54 de asemenea cazuri, dintre care 28 se referau la câini, 22 la pisici şi 4 la păsări. Multe dintre aceste animale parcurseseră, căutându-şi stăpânii, peste 50 de kilometri. Concluziile studiului au fost că, deşi în unele situaţii puteau fi presupuse facultăţi senzoriale şi de orientare instinctuală obişnuite, sau coincidenţe întâmplătoare, ipoteza extrasenzorialităţii rămânea verosimilă în alte cazuri. Alţi autori semnalează

experimente ruseşti/sovietice – în special cu câini - care indică spre posibilitatea comunicării telepatice (în anumite condiţii) dintre om şi animal.

Argumente de natură observaţională şi experimentală (inclusiv manifestări similare premoniţiei şi psihokineziei) privind existenţa ANPSI au adus şi alţi cercetători, printre care: R.J. Cadoret, G.H. Wood, J.G. Pratt, T. Morris, R. Chauvin, **H.H. Schmidt**, R. Sheldrake. Investigaţiile în această direcţie se bazează pe prezumţia, ce pare pertinentă, că psihicului animal îi lipseşte acea "cenzură" intrinsecă psihicului uman ce împiedică impresiunile **psi** să lasă la suprafaţa şi să se manifeste.

ANTEROPROIECŢIA OCULARĂ. Formă particulară de **psihofotografie**. Se consideră că a fost desoperită în 1974 de psihiatrul rus Ghenadi Krohalev (1941 – 1998). Fenomenul constă în înregistrarea pe peliculă fotosensibilă a viziunilor halucinatorii ale bolnavilor psihici sau alcoolici, care privesc în obiectivul deschis al aparatului fotografic sau de filmat, de la o distanţă de câţiva centimetri. Iniţial, Krohalev a avansat ipoteza că fenomenul are drept cauză o transmitere inversă a informaţiei vizuale în timpul halucinaţiilor, de la centrul analizorului vizual spre periferie, prin radiaţii electromagnetice. Ulterior, a susţinut că halucinaţiile vizuale nu sunt întotdeauna simptome ale tulburărilor mentale, ci pot fi fenomene fizice exterioare de un tip aparte, observabile doar de către unii bolnavi psihici şi putând fi captate de o aparatură specială.

ANTROPOZOFIE (STEINERISM). Doctrină filozofico-religioasă fondată la sfârşitul sec. XIX şi începutul sec. XX de filozoful, savantul, pedagogul şi artistul austriac Rudolf Steiner (1861 – 1925), care a preluat din vechile învăţături hinduse şi chineze teza potrivit căreia omul are un corp fizic şi mai multe corpuri subtile aflate în strânsă interdependenţă, iar evoluţia unuia dintre ele le influenţează pe celelalte. Termenul ca atare (provenit din cuvintele greceşti *anthropos* = om, uman şi *sophia* = înţelepciune) a fost folosit pentru prima dată de clericul, filozoful şi alchimistul galez Thomas Vaughan (1621 – 1666).

Contribuţia principală a lui Steiner este ideea că omul, posedând prin intermediul **corpurilor subtile**, capacităţi latente de percepţie a manifestărilor subtile ale naturii, poate şi trebuie să le valorifice pentru a avansa din punct de vedere spiritual, idee pe care a dezvoltat-o amplu, atât sub aspect teoretic, cât şi practic în numeroasele cărţi pe care le-a publicat şi în acţiunile ce i-au atras mulţi adepţi. De asemenea, a susţinut că ştiinţa nu poate cuprinde toate cunoştinţele despre om şi natură, deoarece omul, folosindu-şi doar raţiunea, poate ajunge numai până la un anumit nivel de conştiinţă, limitat de condiţia lui materială (de corp fizic), iar evoluţia sa se poate realiza în cadrul mai multor reîncarnări succesive, alternându-se evoluţia în formă trupească, materială, cu aceea de spirit imortal dintre reîncarnări.

Popularitatea doctrinei lui Steiner a rămas neştirbită de-a lungul timpului, învăţătura sa a cunoscut şi cunoaşte o dezvoltare continuă, inclusiv pe plan social prin şcoli, asociaţii, fundaţii etc. care o promovează.

APARIŢIE (PARANORMALĂ). Termen desemnând efectul aparent de materializare completă sau parţială a unui subiect viu sau defunct (uman ori animal) sau a unui obiect, corespunzând, în opinia unor oameni de ştiinţă, fantomelor, ca fenomen iluzoriu datorat halucinaţiilor sau închipuirilor.

Apariţiile pot fi grupate în patru categorii: (i) ale celor vii; (ii) ale muribunzilor (apariţii de criză); (iii) ale defuncţilor; (iv) continue. În continuare este prezentat câte un caz din fiecare, nu doar pentru că sunt tipice, ci şi pentru că sunt printre cele mai cunoscute.

Într-un caz publicat în 1886, un tânăr prieten al lui **Edmund Gurney** a realizat o serie de experimente prin care încerca să apară logodnicei sale aflate la distanţă de locul unde se găsea el. În prima încercare, seara, întins pe pat, s-a concentrat asupra iubitei sale, dar a adormit; a doua zi, aceasta i-a spus că în timpul nopţii l-a văzut lângă patul ei şi şi-a atenţionat sora, care era culcată în alt pat din aceeaşi cameră; aceasta, la rându-i, l-a văzut. Faptul că apăruse îmbrăcat în cămaşă de noapte, cu ocazia insolitei vizite, şi că fusese văzut aşa de ambele fete întăreşte caracterul veridic al fenomenului. Pe parcursul altor asemenea experienţe, tânărul a reuşit să-şi controleze în mare măsură manifestarea respectivă, dobândind el însuşi, de pildă, impresii din întâlnirile de acest gen cu logodnica.

În primăvara anului 1905, deputatul britanic Carne Rasche s-a îmbolnăvit grav de gripă şi nu s-a putut prezenta la o şedinţă a Camerei Comunelor, care îl interesa în mod deosebit, rămânând acasă. Totuşi, în timpul şedinţei a fost remarcat de unii deputaţi. Unul dintre ei s-a îndreptat bucuros către el, dar n-a mai ajuns acolo, căci acesta dispăruse subit. Ulterior, cei care îl văzuseră l-au felicitat pe Rasche pentru curajul de a înfunta boala, prilej cu care s-a aflat, spre stupoarea tuturor, de acest incident cu totul neobşnuit.

Din memoriile publicate ale lui omului politic englez H. N. Lord Brougham aflăm ca în ziua de 19 decembrie 1799, pe la ora 1 a. m., pe când se afla în Suedia la invitaţia unor prieteni, în vreme ce-şi făcea o baie fierbinte după o zi obositoare şi foarte friguroasă, la un moment dat a avut impresia că mai era cineva cu el în camera de baie. Ridicându-şi privirea, a observat, cu mare surprindere, că pe scaunul pe care îşi pusese hainele se afla prietenul său din tinereţe. Acesta îl privea liniştit. Lordul a fost atât de impresionat încât nici n-a mai ştiut cum a ieşit din cadă, alunecând pe pardoseală. Tulburat, şi-a amintit că prietenul lui plecase în India, imediat după ce terminaseră studiile, şi de atunci nu se mai întâlniseră. Tulburarea era cu atât mai mare cu cât îşi aducea aminte că înainte de a se despărţi încheiaseră un pact: acela care ar fi murit primul trebuia să se arate celuilalt, pentru a dovedi că există viaţa de apoi. Întors acasă, a primit o scrisoare ce-l anunţa că prietenul murise în India, în ziua şi la ora când se afla în camera de baie din Suedia.

Filozoful şi oratorul roman Cicero (106 – 43 î. Ch.) relatează că poetul Simonide, găsind pe plajă cadavrul unui naufragiat, a organizat înhumarea acestuia pe cheltuiala sa; ulterior, poetul a avut surpriza ca fantoma defunctului să-i apară şi să-i mulţumească pentru actul de generozitate făcut, iar drept recompensă l-a sfătuit să nu plece într-o proiectată călătorie pe mare, deoarece corabia respectivă se va scufunda. Poetul a ascultat de sfatul primit, scăpând astfel cu viaţă, căci, într-adevăr, corabia cu pricina a fost înghiţită de apele mării.

Apariţiile continue, repetate pe intervale mai mari sau mai mici lungi de timp în acelaşi loc (încăpere, casă, castel, grădină etc.) (denumite popular fantome, stafii, strigoi), sunt menţionate, de-a lungul vremii, într-o mulţime de relatări. Istoricul Suetoniu (c. 69 – c. 122 d. Ch.) povesteşte cum, după asasinarea împăratului Caligula, fantoma lui apărea frecvent în palatul imperial, speriind grozav gărzile de noapte prin

zgomotele şi răcnetele ce le producea; fenomenul a durat mult timp şi a încetat doar după incedierea (poate intenţionată) a edificiului.

În cartea *Footfalls on the Boundary of Another World* (1872), spiritualistul scoţian Robert Dale Owen (1801 – 1877) descrie o experienţă apariţională trăită de baronul Ludwig von Güldenstubbe. În noaptea de 16/17 martie 1854, cazat fiind într-o vilă a unei parizience, baronul a fost surprins să vadă înfiripărea în camera sa a *"unei coloane vaporoase de culoare cenuşie, puţin luminoasă"*, care s-a mărit treptat, ajungând până la plafon, devenind apoi albastră *"ca flacăra de alcool"*, pentru ca după aceea să se restrângă treptat şi să ia înfăţişarea unui bărbat în vârstă, distins, înalt, cu ochi albaştri, bine ras, cu părul şi favoriţi complet albi, îmbrăcat elegant. L-a salutat pe baron cu o înclinare uşoară, manierată şi, apoi, timp de zece minute, s-a mişcat fără zgomot prin cameră, după care şi-a pierdut treptat contururile, e redevenit coloană vaporoasă şi a dispărut. A doua zi, baronul a aflat de la cameristă, care s-a cam codit, că era fantoma tatălui proprietăresei, fost primar într-o comună suburbană şi decedat de apoplexie chiar în acea cameră, că apărea frecvent după deces, motov pentru care ea accepta să facă curăţienie în acea încăpere doar în prezenţa cuiva. Se spune că fenomenele apariţionale au încetat după ce fiica defunctului a plătit pentru efectuarea de slujbe religioase în memoria acestuia. Cazul acesta are şi caracteristicile unei materializări urmată de dematerializare, relevând astfel dificultatea clasificării fenomenelor paranormale complexe.

Sociologul american Hornell N. Hart (1888 – 1967) găsea că apariţiile celor vii şi ale defuncţilor au unele caracteristici similare: aspecte fizice comune – sunt percepute şi de colectivităţi, ocupă spaţiul şi acoperă obiectele din spatele lor (ceea ce nu e întotdeauna adevărat, căci uneori au anume grad de transparenţă), comportându-se, în anumite privinţe, aidoma unor subiecţi vii; proprietăţi nefizice comune – apar şi dispar brusc, penetrează obiectele materiale, comunică fără cuvinte sau gesturi, dispar subit la încercarea de a stabili cu ele contacte fizice sau verbale. Iar **René Sudre** considera că apariţiile au o structură comună cu ectoplastiile.

Încadrarea în aceeaşi categorie a apariţiilor celor vii cu cele ale decedaţilor (cărora li se contestă, de regulă, supravieţuirea spiritului/sufletului după moarte) are un caracter eclectic, chiar artificial. Din faptul că unele fenomene seamănă între ele, nu rezultă automat că au aceleaşi cauze.

APARIŢIE DE CRIZĂ. Se produce atunci când silueta/figura unei persoane ce se află într-o situaţie foarte grea, este muribundă ori a decedat de puţin timp, apare altei persoane, de regulă cineva apropiat, rudă sau prieten. Dintre sutele de cazuri de apariţii de criză înregistrate de ***Society for Psychical Research*** la sfârşitul secolului XIX, 53% s-au referit la rude, 42% la prieteni sau cunoscuţi şi 5% la necunoscuţi.

Majoritatea parapsihologilor include printre apariţiile de criză pe cele manifestate la mai puţin de 12 ore de la decesul "proiectorului". Un astfel de caz este relatat de psihiatra şi parapsiholoaga americană Thelma Moss (1918 – 1997) în cartea *The Probability of the Impossible* (1976), unde repoduce marturia unei femei ce a avut viziunea bruscă fratelui ei: *"Fratele meu Edmund stătea în faţa mea, la numai câteva picioare distanţă, şi era pe punctul de a se prăvăli, ca şi cum ar fi fost tras de o funie legată de picioare. Viziunea a durat doar un moment, dar era foarte clară. Am scăpat ceaiul din mână, mi-am acoperit faţa cu mînile şi am strigat: Dumnezeule! Ed s-a*

înecat!". Ulterior, femeia a aflat că fratele său, fochist pe un remorcher, se împiedicase şi căzuse peste bord, pierind înecat. Tragedia avusese loc cu şase ore înainte ca sora lui să aibă viziunea respectivă.

APEL TELEFONIC PARANORMAL. Mesaj receptat telefonic de la cineva despre care se ştie (sau se află ulterior) că era decedat a momentul primirii mesajului. Unul din primele cazuri atestate s-a petrecut în timpul primului război mondial, în familia ofiţerului francez Pierre Monnier, căzut pe câmpul de luptă în anul 1915. La scurt timp după moartea lui, în casa familiei Monnier a sunat telefonul; Dagmar, una din verişoarele lui Pierre, a ridicat receptorul şi, spre stupefacţia ei, a auzit vocea vărului ei: *"Dagmar, eu sunt Pierre! Spune-i mamei că sunt viu"*. La acea vreme, toate apelurile telefonice treceau mai întâi pe la operatorii de centrală. Verificări minuţioase au dovedit însă că nimeni nu ceruse la centrala telefonică numărul familiei Monnier.

Deşi cele mai multe dintre apelurile telefonice paranormale sunt foarte scurte (şi uneori neinteligibile), unele dintre ele sunt suficient de lungi şi dau informaţii complet necunoscute celor în viaţă. De exemplu, celebra actriţă Ida Lupino, care locuia la Los Angeles la începutul anilor 1940, a primit într-o zi un telefon de la tatăl său mort cu şase ani în urmă. Indicaţiile primite prin acest straniu apel telefonic au permis găsirea unor documente foarte importante pentru familia actriţei, familie ce se găsea la Londra şi suferise vicisitudinile bombardamentelor germane.

Unii investigatori ai fenomenului îl consideră ca pe o dovadă a supravieţuirii spiritului după moartea fizică: *"noi nu numai că supravieţuim morţii, dar îi putem contacta pe cei vii şi după aceea (...), iar acest contact poate fi realizat chiar şi prin telefon!"* (**D. Scott Rogo**, R. Bayless – *Phone Calls from the Dead*, 1979).

Alte tentative de explicare propuse fac referire fie la **psihokinezie** spontană produsă de persoana care primeşte mesajul sau la **percepţie extrasenzorială**, fie, pur şi simplu (negând realitatea fenomenului), la halucinaţii auditive, acţiuni frauduloase ori glume macabre.

APLICAŢII MILITARE ŞI ÎN SPIONAJ ALE PARAPSIHOLOGIEI. Utilizarea aptitudinilor şi manifestărilor de tip parapsihic pentru scopuri militare şi de obţinere de informaţii secrete are o istorie îndelungată; în cele ce urmează sunt prezentate doar unele exemple dintr-o serie ce este departe de a fi exhaustivă.

În *Biblie* (*Regi II, 6*) se afirmă că profetul Elisei (secolul IX î. H.) şi-ar fi folosit abilităţile clarvăzătoare pentru pentru a-l înştiinţa pe regele Israelului despre planurile de bătălie pe care regele Siriei le făcea împotriva lui. Înştiinţat despre capacităţile vizionare ale lui Elisei, regele sirian a trimis un detaşament pentru a-l captura; dar proorocul, prin „puterile" cu care era înzestrat, i-a orbit şi derutat pe oştenii sirieni, astfel încât aceştia au putut fi prinşi de izraeliţi. Relatări similare sunt şi cele referitoare la exodul din Egipt, invadarea Canaan-ului, cuceririle militare ale lui Saul, David şi Solomon.

În ale sale *Istorii*, Herodot relatează ceea ce ar putea fi considerat primul experiment de testare a capacităţilor extrasenzoriale. „Experimentul" a fost iniţiat şi coordonat de Cresus, rege al Lydiei (stat antic din vestul Asiei Mici) între anii 595 î. H. şi 547 î. H. Îngrijorat de vecinătatea cu imperiul persan, el se gândea – scria

Herodot – *„dacă nu i-ar fi cu putinţă să stăvilească întinderea perşilor mai înainte ca ei să se fi întărit prea mult. Chibzuind la aceasta, se hotărî să întrebe oracolele aflate în Ellada (...). Cresus îşi trimitea oamenii pentru a pune la încercare ştiinţa oracolelor; abia după ce s-ar fi încredinţat că spun adevărul, regele urma să le mai întrebe încă o dată, prin credincioşii săi, dacă era sau nu bine să se ridice cu război împotriva perşilor. Iată ce porunci lydienilor regele când i-a trimis să încerce oracolele: numărând cu grijă zilele ce se vor scurge din ziua plecării lor din Sardes* (capitala Lydiei – n. n.)*, să nu întrebe oracolele decât când se vor fi împlinit o sută de zile în cap, şi atunci abia să vorbească astfel: «oare ce face în clipa aceasta Cresus al lui Alyattes, regele lydienilor?»; apoi să însemne în scris răspunsul fiecărui oracol şi să- l aducă chiar lui. Ce vor fi răspuns celelalte oracole, nimeni nu poate spune; însă la Delfi, de îndată ce lydienii au intrat în templu cu gândul să-l încerce pe zeu, nici nu apucară să întrebe cele poruncite, că Pythia grăi în hexametri următoarele: Ştiu câte fire are nisipul şi-ntinderea mării,/Pot înţelege pe cel făr'de auz şi-l aud pe cel mut./Până în piept îmi pătrunde mirosul de broască ţestoasă, Când în tingire ea fierbe cu carne de miel laolaltă.Zace sub ea întinsă aramă, şi aramă-i deasupra…*

De îndată ce văzu răspunsul de la Delfi, regele *"înălţă rugi şi recunoscu adevărul celor spuse – socotind oracolul de la Delfi drept singurul oracol nemincinos, deoarece ghicise ceea ce făcuse el. Într-adevăr, după ce-şi trimisese credincioşii să cerceteze oracolele, păzind cu grijă sorocul zilelor, iată ce a pus la cale Cresus: gândindu-se la ceva peste putinţă de ghicit şi înţeles, a tăiat în bucăţi o broască ţestoasă şi un miel, pe care le-a fiert apoi împreună într-un căzănel de aramă acoperit cu un capac de aramă"*. Lămurit asupra rezultatelor testului său, Cresus a trimis iarăşi mesageri la oracolul din Delfi pentru a întreba dacă putea să pornească războiul împotriva perşilor. Oracolul i-a prevestit lui Cresus că, de va porni lupta contra perşilor, va nimici o mare împărăţie. Cresus a interpretat răspunsul ambiguu al oracolului după cum i-a convenit şi, ferm convins că împărăţia ce urma să fie nimicită era aceea a perşilor, a pornit războiul contra lor. Din nefericire pentru el şi pentru Lydia, a fost învins de Cirus al II-lea, regatul său fiind desfiinţat şi încorporat în imperiul persan; împărăţia nimicită fusese chiar a lui. În ce priveşte testul pe care-l făcuse, să remarcăm că, la drept vorbind, regele lydian verificase numai capacităţile extrasenzoriale referitoare la culegerea de informaţii la timpul prezent ale oracolelor, nu şi pe cele de tip premonitoriu.

Cel mai vechi tratat militar cunoscut, *Arta războiului*, scris în jurul anului 500 î. H. de generalul chinez Sun Tzu, subliniază legătura directă dintre succesul în luptă şi dirijarea cu măiestrie a forţei/energiei subtile denumită *Qi*. Sun Tzu argumenta că bătăliile pot fi câştigate prin combinaţia dintre tacticile militare convenţionale şi direcţionarea precisă a *Qi*-ului care străbate corpul războinicului şi poate fi folosit pentru a influenţa mintea inamicului, provocându-i reducerea sau chiar anihilarea capacităţii combative.

Eroina Franţei **Jeanne d'Arc** şi-a urmat premoniţiile, viziunile şi „vocile interioare" pentru a mobiliza şi conduce oştile ţării sale la victoriile asupra englezilor.

John Dee (1527 – 1609), ocultist şi astrolog la curtea reginei Elisabeta I a Angliei, a fost, am spune astăzi, un „spion psi". La un moment dat el a alertat-o pe regină pretinzând că „primise", de la „spiritele" cu care intra uneori în contact, un mesaj potrivit căruia agenţi secreţi spanioli plănuiau să ardă pădurile ce furnizau lemn pentru flota engleză. La porunca reginei, au fost luate măsurile cuvenite şi istoria

consemnează cum navele britanice, mai bine construite, deşi mai puţin numeroase, au înfrânt *Armada* spaniolă în anul 1588, făcând din Anglia o putere mondială.

Lozen, „războinica apaşă", prevedea prin mijloace parapsihice mişcările trupelor americane din timpul confruntărilor acestora (ce au durat din 1869 până în 1880) cu luptătorii apaşi conduşi de fratele ei Vitorio şi, după moartea lui, de Geronimo. Stând cu mâinile întinse şi invocând divinitatea supremă a apaşilor, Lozen putea – pe baza senzaţiilor avute în braţe – să spună cu precizie unde se aflau inamicii tribului ei şi care era numărul lor.

În numărul din februarie 1916 al unei reviste franceze dedicată parapsihismului s-a publicat o notă intitulată *„S-ar putea utiliza fenomenele parapsihice în război?"*, care informează că, în timpul unei conferinţe ţinută la *Société Universelle d'Études Psychiques* (prescurtat *S.U.E.P.*) din Paris, un anume dr. L. Bardonnet susţinuse că *„facultăţile de «viziune la distanţă» prezentate de unii subiecţi ar putea fi folosite pentru descoperirea amplasamentului trupelor, fortificaţiilor, bateriilor inamice"*. Ca urmare, un colonel pe nume Frater a propus ca *S.U.E.P.* să înfiinţeze o comisie pentru punerea în aplicare a experimentele sugerate de Bardonnet. Formată câteva zile mai târziu, comisia îşi stabilea ca prim obiectiv efectuarea unor experienţe care *„să se limiteze la a constata dacă subiecţii sunt capabili să descrie, cu o frecvenţă şi o uniformitate suficient de bune, locuri şi scene îndepărtate. Aceasta ar servi cel puţin la studiul fenomenelor de «viziune supranormală la distanţă»"*. În respectiva notă se mai menţiona că testările începuseră deja, printre subiecţii parapsihici aflându-se Camille Hoffmann, o clarvăzătoare care, anterior, ajutase cu succes poliţia franceză în elucidarea unor crime.

Tot în Franţa, celebrul savant Charles Richet lansa, în anul 1917, în periodicul *„Bulletin des Armées"*, un apel pentru comunicarea cazurilor de telepatie spontană. *„Am primit* – scria Richet – *o sută de răspunsuri, dintre care treizeci sunt de reţinut; şi printre acestea şapte sau opt cu totul remarcabile"*.

În luna iunie a anului 1919, într-o acţiune împotriva trupelor ungureşti, militari cehi au fost puşi în stare hipnotică şi li s-a cerut să „scaneze" teritoriul pentru a depista poziţiile şi forţele inamicului. Într-un fel de „manual psi" pentru forţele armate cehoslovace (intitulat *Clarviziunea, hipnoza şi vindecarea magnetică în serviciul militar* şi apărut în anul 1925), autorul, Karl Hejbalik, afirma că informaţiile obţinute prin aceste mijloace neobişnuite se dovediseră întotdeauna corecte atunci când, ulterior, au fost verificate pe căi normale. Mulţi ani mai târziu, Z. Rejdak (1934 – 2004), renumit specialist în **psihotronică**, a intervievat persoane implicate în „manevrele psi" ale cehilor din 1919 şi, într-o lucrare din1979, arăta că acele persoane confirmau relatările lui Hejbalik *„în toate amănuntele"*.

Lordul Hugh Dowding, comandantul forţelor aeriene britanice în confruntarea cu Germania nazistă, nu a fost nici el indiferent la utilizările militare ale fenomenelor parapsihologice. Documente secrete dezvăluite de armata britanică indică faptul că soţia lui Dowding era o extrasenzitivă. Folosind metode cunoscute astăzi pentru cercetătorii **psi** ca ***remote viewing***, ea era capabilă să detecteze baze aeriene inamice pe care armata nu le descoperise prin cercetare convenţională. De asemenea, parapsihica londoneză Bertha Harris – printre ale cărei aptitudini extrasenzoriale se numărau psihometria şi „citirea" aurei umane – fost folosită de spionajul britanic în timpul celui de-al doilea război mondial şi a fost consultată deseori de Winston Churchill şi generalul de Gaulle.

Un alt mare comandant al forţelor aliate în ultimul război mondial, generalul american George S. Patton, era cuoscut ca posedând capacităţi parapsihice. Generalul Omar N. Bradley, în subordinea căruia se afla Patton, a confirmat în memoriile sale abilităţile clarvăzătoare şi precognitive ale acestuia, referindu-se la ele ca la un „al şaselea simţ". Bradley detaliază un exemplu în acest sens: după traversarea cu trei divizii a râului Moselle lângă Coblenz şi deplasându-se spre sud, Patton şi-a stopat brusc înaintarea şi şi-a regrupat forţele, aparent fără motiv. Întrebat de subordonaţi despre această stranie comportare, Bradley şi-a exprimat convingerea că Patton „simţise ceva" care nu era relevat de informaţiile deţinute la acel moment şi care justifica acţiunile lui. În ziua următoare, forţele conduse de Patton au fost lovite de un puternic şi neaşteptat contraatac al germanilor, căruia generalul i-a putut face faţă cu succes numai pentru că mai devreme se oprise pentru regrupare.

Într-un studiu efectuat sub auspiciile forţelor aeriene americane (finalizat în 2004), se consemnează că cercetări privind fenomenele extrasenzoriale, PK şi controlul minţii au fost efectuate de H. K. (Andrija) Puharich (1918 – 1995) în cadrul *Army Chemical and Biological Warfare Center* de la Fort Detrick, Maryland, în anii 1940 – 1950. Puharich era pasionat de **clarviziune** şi **psihokinezie** şi se complăcea în elaborarea de teorii asupra îmbunătăţirii pe căi electronice şi farmaceutice a capacităţilor parapsihice. Pe când lucra în armată, Puharich (expert în hipnotism şi electronică) a luat parte la o serie de experimente parapsihologice şi a ţinut prelegeri despre „războiul mental" în faţa unor grupuri restrânse de ofiţeri. După cum se relata într-un articol din *The Washington Post* din 7 august 1977, Andrija Puharich (devenit un reputat parapsiholog „civil") a conferenţiat în 1952 la Pentagon despre posibilele aplicaţii ale percepţiei extrasenzoriale în operaţiunile de război parapsihologic.

Potrivit inginerului Kenneth A. Kress, fost angajat al CIA, una din primele tentative de implicare efectivă a CIA în domeniul parapsihologiei a avut loc în anul 1961, atunci când şeful lui *Technical Services Division* (devenit ulterior, *Office of Technical Service*), interesat de potenţialul informativ al percepţiei extrasenzoriale, l-a contactat sub auspiciile programului ULTRA, pe Stephen I. Abrams, directorul Laboratorului de Parapsihologie de la Universitatea din Oxford. Abrams a elaborat un raport de trecere în revistă a cercetărilor privind percepţia extrasenzorială, concluzionând că această facultate parapsihică a fost demonstrată, dar ea rămânea totuşi neexplicată şi incontrolabilă. Raportul a fost citit cu interes – nota Kress – dar nu a produs consecinţe pentru încă o decadă.

Poate nu întâmplător, raportul lui Abrams era solicitat la scurt timp după declanşarea rumorilor privind ceea ce s-a numit „afacerea (sau experimentul) *Nautilus*".

Primul submarin nuclear american, botezat *Nautilus* (SSN – 571), fusese lansat în 21 ianuarie 1954 de la baza navală Groton, Connecticut. Pe data de 23 iulie 1958, după ce *US Navy* a dat ordine pentru demararea unui program *top secret*, submarinul a plecat din Pearl Harbour şi la 3 august, navigând sub calota de gheaţă, a atins coordonatele Polului Nord. Voiajul fără escală al submarinului a durat până pe 7 august, când *Nautilus* a acostat în Islanda, iar ştirea trecerii pe sub calota polară a apărut pe prima pagină a ziarelor. În luna decembrie a anului următor, *Constellation* – o revistă franceză de mic tiraj – a publicat, sub semnătura savantului şi scriitorului Jacques Bergier, un articol în care se afirma că se efectuaseră experimente telepatice pe *Nautilus* în timpul voiajului transpolar. Articolul respectiv

a trecut practic neobservat, dar tema lui a fost reluată de mult mai cunoscuta revistă *Science et Vie*, sub semnătura redactorului Gérald Messadié, stârnind multă vâlvă în presa occidentală. La câteva luni după cele publicate de Messadié, povestea despre testele de telepatie de la bordul lui *Nautilus* este relatată pe larg de Louis Pauwels şi Jacques Bergier într- o carte devenită *best-seller* (*Dimineaţa magicienilor*), amplificându-se astfel interesul presei şi al publicului pentru acest subiect. Conform celor afirmate de cei doi autori, elementele principale ale „afacerii *Nautilus*" sunt următoarele: (i) un experiment de telepatie, desfăşurat în condiţiile unui control riguros şi folosind cărţile **Zener** ar fi debutat pe *Nautilus* la 25 iulie 1958, durând 16 zile. Întrucât submarinul a atins Polul Nord pe 3 august, rezulta că cea mai mare parte a experimentului fusese efectuată sub stratul de gheaţă arctic. Experimentul a constat în realizarea de comunicări telepatice de la un subiect „emiţător" aflat pe uscat la mare distanţă de submersibil, către un subiect „receptor" de la bordul lui *Nautilus*; (ii) „emiţătorul" de mesaje telepatice ar fi fost un student numit „Smith", de la Universitatea Duke. Pe durata celor 16 zile de testări, „Smith" se afla la Laboratoarele Westinghouse din Friendship, Maryland. „Receptorul" – locotenentul de marină „Jones" –, izolat într-o cabină a submarinului, îşi nota „impresiile vizuale" ale simbolurilor de pe cărţile Zener asupra cărora se focaliza mental „Smith" la anumite momente prestabilite din zi. Coordonatorul întregului experiment ar fi fost colonelul William H. Bowers, directorul Departamentului de Biologie al *Office of Naval Research*; (iii) testele respective ar fi fost încununate de succes în proporţie de 75 % (un scor cu mult peste cele înregistrate până atunci în experimentele „civile" de percepţie extrasenzorială); (iv) experimentul ar fi demonstrat posibilitatea transmiterii de informaţii pe cale telepatică prin apă la mare adâncime, printr-un strat gros de gheaţă şi prin pereţii metalici ai unui submarin. În perspectivă, realizarea unui sistem neconvenţional dar fiabil de comunicare, ar fi oferit celui care-l deţine imense avantaje de ordin militar şi informativ; (v) anterior experimentului în care fusese implicat submarinul *Nautilus*, preşedintele Eisenhower primise un raport de la *Rand Corporation* din Los Angeles, în care se recomanda efectuarea de teste telepatice în scopuri militare, în special pentru comunicarea telepatică cu submarine aflate sub gheaţa arctică, acolo unde nu puteau fi contactate altfel; (vi) răspunzând interpelărilor din presă, oficiali ai *US Navy* au negat efectuarea experimentului cu pricina, precum şi orice implicare a marinei militare americane în cercetarea posibilelor aplicaţii ale percepţiei extrasenzoriale.

În mod ciudat, ediţia americană a cărţii lui Pauwels şi Bergier nu a inclus şi episodul *Nautilus*. De asemenea, e interesant de semnalat că în suplimentul de duminică al ziarului *„The New York Herald Tribune"* din 13 iulie 1958 (cu zece zile înainte de plecarea lui *Nautilus* din Pearl Harbour) apărea un articol semnat de Ansel E. Talbert, jurnalist specializat în probleme militare, în care se putea citi: *„Este indispensabil pentru forţele armate ale Statelor Unite de a şti dacă energia emisă de un creier uman poate influenţa, la mii de kilometri, un alt creier uman. (...) Amplificarea acestui fenomen ar putea furniza un nou mijloc de comunicare între submarine şi bazele de pe uscat, poate chiar, într-o zi, între nave călătorind în spaţiul interplanetar şi Pământ"*.

Indiferent însă ce a fost „povestea telepatică"a primului submarin nuclear american (realitate în mai mare sau mai mică măsură, operaţiune de dezinformare/intoxicare, „balon de încercare" etc.), ea a fost crezută (sau a părut aşa)

de unii savanţi sovietici. În URSS, cercetările deschise, recunoscute oficial, pe teme parapsihologice dispăruseră aproape complet în ultimii ani ai stalinismului, din cauza opoziţiei ideologice faţă de orice putea fi catalogat, cu temei sau nu, ca idealism, misticism ori superstiţie. Succesorul lui Stalin, Nikita Hruşciov, „întredeschisese uşa" după ce, în cursul unei vizite de stat în India în anul 1955, asistase la demonstraţiile uimitoare ale unor yoghini. Povestea cu *Nautilus* a oferit prilejul pentru unii cercetători sovietici (indiferent dacă în sinea lor o credeau sau nu) pentru a încerca oficializarea parapsihologiei şi obţinerea de fonduri care să le permită efectuarea de studii în domeniu.

Relativa deschidere (ce nu a durat decât până prin 1970) a autorităţilor din URSS faţă de parapsihologie a atras atenţia diferitelor agenţii şi servicii de informaţii americane, care au început să culeagă date despre nivelul atins în domeniu de către sovietici. Nu erau de ignorat, de pildă, declaraţii precum cele ale biologului Eduard Naumov care, într-o conferinţă ţinută la Moscova în 1968, anunţa că Marina Roşie reprodusese cu succes întregul „experiment *Nautilus*" pe un submarin propriu; mai mult, pretindea Naumov, cercetătorii militari sovietici elaboraseră şi foloseau o metodă proprie de interceptare telepatică a comunicaţiilor de natură parapsihică dintre alte persoane.

Preocuparea comunităţii informative americane a atins cote înalte de îngrijorare atunci când s-au coroborat informaţii relative la implicarea KGB-ului în cercetarea aplicativă parapsihologică. Astfel, într-un raport al *Defense Intelligence Agency* (DIA), elaborat în anul 1972, se ajungea la concluzia că: *„Impulsul major de la baza elanului sovietic în vederea folosirii posibilelor capacităţi de comunicare telepatică, telekinezie şi bionică provine din armata sovietică şi de la KGB"*. În raport erau enumerate şi eventualele ameninţări de tip parapsihologic dinspre partea sovietică: *„Mai devreme sau mai târziu, eforturile sovietice în domeniul cercetărilor psi ar putea da posibilitatea unora din următoarele acţiuni: (a) accesul la cunoaşterea conţinutului documentelor americane secrete, a manevrelor trupelor şi navelor noastre, precum şi a poziţiilor şi tipului unităţilor noastre militare; (b) manipularea de la distanţă a gândurilor unor lideri-cheie militari şi civili din SUA;provocarea de la distanţă a morţii subite a oricărui demnitar din SUA; (d) scoaterea din uz, de la distanţă, a echipamentelor militare americane de orice fel, inclusiv a vehicolelor spaţiale"*. (Acest raport conţine şi o lungă anexă referitoare la modalităţile de manipulare a opiniei publice utilizate în lumea comunistă; se fac referiri speciale la relaţiile încordate – un adevărat "război psihologic" – dintre România şi Uniunea Sovietică, imediat după invadarea Cehoslovaciei în anul 1968 de către trupe ale Tratatului de la Varşovia, la care România nu a participat. Anexa este intitulată: *Analysis of Soviet Terror Manipulation Methods in Relation to Romania*).

Într-un articol publicat în 1980 într-o prestigioasă revistă militară americană, colonelul John B. Alexander atrăgea atenţia că *„se iveşte la orizont o dimensiune nouă a câmpului de luptă ce poate sfida conceptele noastre generale despre spaţiu şi timp. Acest domeniu este numit uneori psihotronică sau bioenergetică"* – insistând asupra progreselor sovieticilor în această privinţă. Progresele respective se refereau, în opinia lui Alexander, la: (a) transferul de energie de la un organism la altul şi la abilitatea de a vindeca sau de a îmbolnăvi/ucide de la distanţă; (b) dovedirea existenţei emisiilor bioenergetice cu ajutorul **fotografiei Kirlian**; (c) inducerea

telepatică a unor modificări de comportament (inclusiv a unor stări hipnotice) de la distanţe de peste 1000 de kilometri; (d) studierea fenomenelor psihokinetice.

Cele mai cunoscute proiecte pe care le-au întreprins agenţiile de informaţii americane în domeniul parapsiholgiei sunt cele reunite în literatura de specialitate sub numele generic de „programul STAR GATE" şi desfăşurate în secret în perioada 1972 – 1995. Ulterior, ca urmare a aplicării legii americane privind libertatea de informare (FOIA), au fost desecretizate şi puse la dispoziţia publicului (în formate electronice) 11.985 de documente – totalizând 89.901 pagini – referitoare la „programul STAR GATE", reprezentând, după unii autori, 80 % din totalul documentelor programului. Actualmente există despre acest subiect o bibliografie bogată şi în continuă creştere, precum şi numeroase *site*-uri pe Internet.

Obiectivele generale ale „programului STAR GATE" erau: i) evaluarea şi aplicarea diferitelor tehnici parapsihice ca instrumente pentru spionaj; ii) efectuarea, prin intermediul unor instituţii sau firme contractante, de cercetări ştiinţifice asupra realităţii, cauzelor şi caracteristicilor fenomenelor parapsihice (îndeosebi a celor de tip extrasenzorial); iii) culegerea şi analizarea informaţiilor privind programele similare străine. Cu preponderenţă a fost urmărit primul dintre aceste obiective, conform principiului pragmatic: „se poate mai mult decât se ştie/înţelege". Aşa după cum se exprima generalul Edmund Thompson (şef adjunct al Statului Major al Armatei SUA în perioada 1977 – 1981 şi director adjunct al DIA între 1982 şi 1984), referindu-se la fenomenele parapsihice: *„Nu ştim să le explicăm, dar nu ne interesează atât de mult să explicăm, cât să determinăm dacă au vreo aplicaţie practică"*.

Proiectul iniţial din „programul STAR GATE", proiect denumit SCANATE şi început în anul 1972, a fost finanţat de CIA şi s-a desfăşurat la Stanford Research Institute (SRI) din Menlo Park. Iniţiatorii, fizicienii Russell Targ şi Harold E. Puthoff, după ce au prezentat reprezentanţilor lui *Office of Strategic Intelligence* al CIA datele pe care le aveau în legătură cu cercetările sovieticilor din domeniul parapsihologiei, au reuşit să obţină sponsorizări din partea CIA pentru investigarea anumitor forme de percepţie extrasenzorială. Efortul s-a focalizat mai întâi asupra unor subiecţi dotaţi cu remarcabile capacităţi parapsihice (**Uri Geller**, **Ingo Swann**, Pat Price); într-o a doua etapă, persoane selectate care păreau să prezinte potenţiale abilităţi extrasenzoriale erau supuse unor antrenamente speciale şi învăţate să-şi folosească „talentele parapsihice" astfel dezvoltate în acţiuni simulate sau reale de spionaj parapsihologic. Minimul de acurateţe cerut de „clienţi" (diferite agenţii guvernamentale americane) pentru astfel de operaţiuni era, se spune, de 65 %, dar participanţii la proiect pretind că, în stadiile ultime de antrenament, acest nivel era deseori depăşit. Rezultatele cercetărilor şi ale aplicaţiilor au fost prezentate în rapoarte confidenţiale şi, parţial, în articole, comunicări ştiinţifice sau cărţi.

În anul 1975, CIA, zguduită de scandalul *Watergate* (care, în final, a dus la demisia preşedintelui Richard Nixon), a renunţat la subvenţionarea cercetărilor de la SRI, considerate acum ca fiind prea sensibile în ce priveşte credibilitatea agenţiei. În noiembrie 1976, George Bush, directorul din acea vreme al CIA, este atenţionat că Targ şi Puthoff fuseseră contactaţi de sovietici în legătură cu studiile lor parapsihologice şi, în consecinţă, cere şi primeşte o informare despre implicarea agenţiei în investigaţiile parapsihice; dar el părăseşte CIA înainte de a avea o reacţie oficială. Pe de altă parte, se cuvine semnalat că, deşi în absenţa finanţărilor directe

din partea CIA, la SRI au continuat până în 1986 cercetările legate de spionajul parapsihic. Între anii 1976 şi 1979, sponsorul proiectului de la SRI a fost *US Air Force*.

Începând din septembrie 1977, proiectele din „programul STAR GATE" se mută sub egida armatei americane, sub diferite nume de cod.

Primul dintre aceste proiecte a fost GONDOLA WISH (septembrie 1977 – iulie 1978), desfăşurat de o mică unitate înfiinţată de *US Army's Intelligence and Security Command* (INSCOM). Scopul lui a fost de a analiza informaţiile despre posibilele utilizări ale parapsihologiei în spionaj şi de a recruta şi antrena (în colaborare cu cercetătorii de la SRI), dintre cadrele armatei americane, persoane cu abilităţi extrasenzoriale native. Printre cei recrutaţi s-au numărat Joseph McMoneagle şi Mel Riley, deveniţi ulterior faimoşi „spioni parapsihici".

Proiectul GONDOLA WISH a fost continuat, sub denumirea GRILL FLAME (iulie 1978 – decembrie 1983), sub auspiciile lui INSCOM şi ale lui *Army Material Systems Analysis Activity* (AMSAA). Activităţile proiectului, cu un pronunţat caracter operativ (misiuni efective de spionaj parapsihologic), pe lângă cele de antrenament, aveau loc în clădirile 2560 şi 2561 de la baza din Fort Meade. Printre parapsihicii implicaţi, alături de McMoneagle şi Riley, se găseau Fern Gauvin, Rob Cowart şi Hartleigh Trent.

După retragerea din program a lui AMSAA, operaţiunile de spionaj parapsihologic au continuat în proiectul INSCOM CENTER LANE (decembrie 1983 – decembrie 1985). „Agenţilor psi" deja menţionaţi li se alătură Ed Dames, Bill Ray, Paul H. Smith, Charlene Cavanaugh şi Lyn Buchanan. Pentru antrenamentul lor, se începe o colaborare cu Institutul Monroe. **Ingo Swann** şi Harold Puthoff dezvoltaseră la SRI un set de instrucţiuni şi protocoale care, în mod teoretic, permitea oricui să fie antrenat pentru a furniza pe căi extrasenzitive date corecte şi chiar detalii despre o „ţintă". Metodologia respectivă a fost folosită în proiectul CENTER LANE pentru o gamă largă de „ţinte" operaţionale şi de antrenament. Timp de câteva săptămâni (decembrie 1985 – ianuarie 1986), numele de cod al proiectul a fost schimbat în DRAGOON ABSORB.

După ce INSCOM sistează finanţarea (noul şef al INSCOM, generalul Harry Soyster, era un aprig contestatar al parapsihologiei), proiectul este rebotezat SUN STREAK (ianuarie 1986 – decembrie 1990) şi transferat la DIA, în subordinea lui *Scientific and Technical Intelligence Directorate*. „Spionilor parapsihici" li se alătură David Morehouse, Angela Dellafiora, Robin Dahlgren. Menţinându-şi sponsorizarea, DIA transferă proiectul în ianuarie 1991 la *Science International Corporation* (SAIC), fiind redenumit STAR GATE şi trecut de la o calificare de tip „program cu acces special" la una de tip „diseminare limitată".

Deşi studiile şi aplicaţiile din „programul STAR GATE" au avut destule rezultate pozitive, Pentagonul l-a sistat oficial în iunie 1995, atunci când H. Soyster a preluat comanda DIA. La aceasta au contribuit, pe lângă prejudecăţile respectivului general, şi alţi factori precum: management-ul defectuos din ultimii câţiva ani, adversităţile politice şi chiar religioase, „grija pentru banul public" sau teama de aşa-numitul „efect al chicotelii" (frica de ridicol). DIA a încercat să transfere programul la CIA, care a contactat *American Institutes for Research* (AIR) pentru efectuarea, de către o comisie specială, a unui studiu de evaluare a proiectelor desfăşurate până atunci în „programul STAR GATE". În urma avizului negativ al comisiei AIR, dat

în septembrie 1995, CIA a declinat oferta DIA de preluare a programului. Totuşi, în anii din urmă, unii jurnalişti americani consideră că au motive (furnizate de propriile surse) să suspecteze preluarea, în mare secret, de către *National Security Agency* (NSA) a programului de spionaj parapsihologic. Dacă este aşa, atunci s-ar putea emite ipoteza că avizul negativ al comisiei AIR a fost provocat de CIA în cadrul unei „operaţiuni de acoperire", dat fiind faptul că cei mai mulţi membri ai acestei comisii sunt recunoscuţi ca fiind aversari manifeşti ai parapsihologiei, considerată de ei ca pseudoştiinţă.

Pe parcursul a peste două decenii, s-au cheltuit circa 20 de milioane de dolari pentru proiectele din „programul STAR GATE". Peste 40 de persoane au lucrat la ele, dintre care 23 de spioni psi, disponibili, la cerere, pentru diverse agenţii şi instituţii guvernamentale (ca CIA, DIA, FBI, *US Navy*, *US Air Force*, NSA, NASA, serviciul vamal, unităţi de poliţie etc.). După anul 1995, unii din cei implicaţi în proiectele americane de spionaj parapsihologic au publicat articole şi cărţi ori au creat *site*-uri pe Internet despre activităţile şi rezultatele acelor proiecte, sau au înfiinţat firme particulare şi asociaţii prin care promovează, aplică şi dezvoltă în diferite domenii acele metodele de culegere extrasenzorială a informaţiilor învăţate pe când activau în „programul STAR GATE". S-ar putea spune că, într-un fel, spionajul parapsihologic american s-a privatizat. Ceea ce, firește, nu exclude colaborarea, reciproc avantajoasă, cu diferitele agenţii guvernamentale. Dimpotrivă, mai ales când războiul contra terorismului a luat locul „războiului rece". Iar acest lucru este valabil nu numai pentru americani. Aşa după cum apreciază autorul german Ernst Meckelburg în cartea a cărei ediţii în limba română poartă titlul *Agenţii PSI – manipularea conştiinţei noastre* (Bucureşti, 1996): *„Atât Rusia, cât şi Statele Unite par să fie interesate mai mult de latura comercială a domeniului psi. Mediumi de vârf şi foşti ofiţeri de contrainformaţii se oferă, aici ca şi acolo, să prognozeze pe termen lung, să acorde consultanţă pentru serviciile poliţieneşti de investigaţie şi... fireşte, să sondeze poziţiile concurenţiale ale diferitelor firme. Marea afacere cu capacităţi mentale, comerţul cu psi, are deja o istorie. În acelaşi timp, rămâne de văzut dacă tendinţa spre mai multă transparenţă, spre utilizarea paşnică a potenţialului psi se va menţine în continuare, în general, dacă s-a renunţat vreodată la valorificarea aspectului militar al fenomenelor paranormale şi parafizice. (...) La urma urmei, ambele superputeri au sacrificat sume uriaşe în trecut pentru cercetarea strategică în domeniul psi. Este ilogic să se presupună că evoluţia spre mai multă perfecţiune şi precizie în* ***psihotronică*** *– adică în parapsihologia tehnicizată – se va opri brusc tocmai acum".*

APOLLONIUS DIN TYANA. (c. 4 î. Ch. – c. 97 d. Ch.). filozof neo-pitagorician grec, născut la Tyana, în regiunea Cappadocia (din Turcia de azi). A prezentat încă din copilărie aptitudini deosebite pentru învăţă tură, la vârsta de 14 ani ajungându-şi din urmă dascălii. La 16 ani a fost dus să-şi continue studiile la un templu închinat zeului Esculap, unde se predau cunoştinţe de medicină, matematică, filozofie şi astronomie. Într-un templu al lui Apollo din Antiochia, un preot vârstnic, uimit de aptitudinile lui, i-a dat câteva plăcuţe de aramă pe care era imprimat traseul călătoriei pe care Pitagora o făcuse, cu secole în urmă, spre India. La scurt timp, Apollonius a plecat pe acelaşi itinerar, peste tot fiind întâmpinat ca un mare învăţat. La Ninive s-a împrietenit cu un asirian pe nume Damis, care l-a însoţit apoi peste tot. Notele scrise de

Damis despre călătoriile şi evenimentele petrecute alături de Apollonius au fost folosite de scriitorul greco-roman Filostrat (c. 170 – c. 250) pentru a scrie celebra carte *"Viaţa lui Apollonius din Tyana"*, principala sursă de informaţii despre biogafia filozofului).

Din Babilon, Apollonius şi Damis au plecat oeste fluviul Indus, urmându-şi deplasarea pe valea Gangelui, după care au schimbat direcţia, ajungd în nordul Nepalului de de astăzi. Într-o zonă pustie le-a apărut în faţă un tânăr care, într-o greacă perfectă i-a invitat să-l însoţească, conducându-i apoi spre Shambala, regatul mitic subteran unde ar fi depozitate străvechi cunoştinţe ezoterice. Cei doi ar fi rămas acolo o perioadă de timp, împărtăşindu-se din aceste învăţături. Revenit acasă, cu o nouă concepţie despre lume şi viaţă, Apollonius şi-a propagat cunoştinţele atrăgând numeroşi discipoli şi militând cu curaj împotriva sclaviei. El susţinea că nimeni nu moare decât în aparenţă, după cum nimeni nu se naşte decât în aparenţă, iar trecerea de la esenţă la substanţă e ceea ce numim naştere, în vreme ce moartea este trecerea de la substanţă la esenţă.

De numele lui Apollonius se leagă mai multe manifestări parapsihologice (considerate miracole la acea epocă) precum: dispariţia subită prin **dematerializare** din incinta tribunalului din Roma, unde era acuzat, la împăratului Domiţian, pentru ideile şi acţiunile sale considerate profanatorii, şi re-**materializarea** lui la Dicearchia (oraşul Pozzuoli din Italia de astăzi) aflat la circa 180 de kilometri de Roma; un moment de **clarviziune** când, la 18 septembrie 96 d. Ch., în timp ce se afla la Efes înconjurat de discipoli, a "văzut" în detalii asasinarea lui Domiţian la Roma, fapt confirmat ulterior de curierii oficial; **vindecarea paranormală** a unei fete romane aflată în moarte clinică.

APORTARE (de la verbul francez *apporter* = a aduce). Termen folosit pentru desemnarea fenomenelor mediumnice care constau în ivirea bruscă a diferitelor obiecte (inclusiv de natură biologică) printr-o aparentă penetrare a materiei. Obiectele aportate apar în încăperi sau incinte închise ca şi cum ar fi străbătut pereţii, încălcând acea lege a simţului comun care afirmă impenetrabilitatea corpurilor.

Ca exemplificare, poate fi luat cazul mediumului australian Charles Bailey (1870 – 1947), investigat în condiţii de control riguros, de americanul Thomas W. Stanford (autorul cărţii *Psychic Phenomena: A Narrative of Facts*, 1903). În prezenţa unor martori de încredere, după o foarte amănunţită percheziţie, Stanford l-a închis pe Bailey într-o cuşcă de lemn învelită cu plasă. Reţinut timp de câteva ore în această situaţie, mediumul a aportat peşti şi peşti vii, brăţări, drapele şi trei manuscrise (unul tibetan, altul chinez şi al treilea hindus). După cum s-a constatat ulterior, majoritatea obiectelor proveneau dintr-un muzeu din apropiere.

În unele situaţii, fenomenul aportării pare a se desfăşura etapizat, conform secvenţei **dematerializare → teleportare →** re-**materializare**. Cea din urmă etapă poate să nu fie completă. Într-un experiment desfăşurat în anul 1904, **E. Bozzano** a cerut unui medium aportarea unei bucăţi de pirită de pe biroul său de lucru aflat la distanţa de circa 2 kilometri de locul şedinţei de spiritism. "Spiritul" invocat de medium a anunţat că este obosit şi că nu poate efectua re-**materializarea**. La încheierea şedinţei de spiritism, toţi participanţii au constatat cu uimire că părul şi hainele lor erau pudrate cu praf fin de pirită. Revenit acasă, **Bozzano** a constatat că lipsea o bucată din minereul de pirită de pe birou.

Fenomenele de aportare şi de **asportare** s-au impus din nou atenţiei parapsihologilor după anii 1970 în urma cercetărilor cu subiecţi capabili să inducă mental deformarea obiectelor metalice. Investigaţiile de laborator ale fizicianului britanic John B. Hasted (1921 – 2002), consemnate în cartea *The Mental Benders*, au condus la următoarele concluzii: (a) obiectele pot apărea sau dispărea, apariţia lor fiind mai des observată; (b) apariţia (sau reapariţia, în cazul obiectelor despre care se ştia cu precizie că se aflau într-un loc anume) se poate produce pe o suprafaţă (masă, podea) sau în aer; (c) în unele cazuri de aportări se aud zgomote scurte, ca nişte pocnituri sau plesnituri; (d) de obicei, obiectele aportate sunt calde; (e) uneori obiectul nu mai reapare, ci doar dispare din interiorul unei capsule de sticlă, pentru ca în alte împrejurări să reapară în interiorul capsulei.

ARDERE SPONTANĂ. Manifestare prin care agenţi psihokinetici inductori provoacă combustii ale unor corpuri, fie prin atingere, fie de la distanţă. De cele mai multe ori, astfel de fenomene sunt asociate cu tulburările de tip **poltergeist**. Un exemplu tipic poate fi găsit în procesul verbal întocmit de o comisie de specialişti care a investigat cazul de **poltergeis**t petrecut în Bucureşti la adresa Şoseaua Sălajului nr. 244, în octombrie 1968: *"(...) în corpul 1 de clădire s-au desprins de la sine hârtii aflate pe masă şi pe o etajeră fixată pe perete, la o înălţime de 2 metri de podea. Hârtiile au fost găsite arse de jur împrejur, parţial, deci incomplet, şi stinse. În zilele următoare (...) s-au aprins – în camera A – lemnele de foc, aflate lângă sobă. Au fost observate porţiuni de lemn carbonizate şi s-a sesizat miros de gaz lampant. De asemenea, au fost observate urme de arsură la un ceas de perete din lemn (pendulă), (...) precum şi la etajera de lemn amintită anterior"*.

Ardere spontană prin contact direct era capabilă să producă Sara Mobiglia, la vârsta de 13 ani, din localitatea Olegio Costello, Italia (cazul a fost mediatizat în 1991). În mod straniu, apăreau situaţii în care articole de lenjerie luau foc atunci când ea le atingea cu mâinile. "Crizele de foc" erau precedate de senzaţii acute de durere stomacală şi stări de epuizare nervoasă sau oboseală. Incidentele ar putea fi puse pe seama unui tip aparte de **poltergeist**, deşi fata ducea, aparent, o viaţă normală, fără traume sufleteşti. Totuşi, atunci când părinţii ei au dus-o la casa bunicii, tuburările au încetat. Ele au revenit când Sara s-a întors acasă, dar cu o frecvenţă tot mai redusă, până la încheierea lor definitivă.

ARIGO, JOSÉ (1918 – 1971). Pseudonimul mediumului şi vindecătorului brazilian José Pedro de Freitas. Muncitor agricol, lipsit de cea mai elementară instrucţie medicală era capabil ca, aflat în transă mediumnică, să execute uluitoare performanţe diagnostice şi terapeutice. După spusele lui, îl ghida şi ajuta în această privinţă spiritul unui medic german decedat, pe care îl numea "dr. Fritz". Punea diagnostice corecte folosind termeni de specialitate, prescria medicamente şi adesea efectua intervenţii chirurgicale reuşite, cu instrumente nesterile şi fără anestezie. Pacienţii pe care îi opera în astfel de condiţii nu resimţeau dureri, nu pierdeau sânge şi nu se infectau. Privite, evident, cu foarte mare scepticism de către lumea medicală, performanţele lui Arigo au impresionat pe unii specialişti care l-au investigat cu obiectivitate.

În anul 1957 a fost condamnat la închisoare pentru practicarea ilegală a medicinii, fiind graţiat însă de preşedintele Braziliei. În 1964 este din nou condamnat,

cu acuzaţia suplimentară de practicare a vrăjitoriei (care ar "explica" astfel neobişnuitele lui succese), dar anul următor este eliberat din închisoare înainte de a ispăşi pedeapsa. Peste şase ani moare, în împrejurări destul de neclare, ca urmare a unui accident rutier.

ASITIE (din limba latină: *a* = lipsă şi *sitis* = sete). Formă de autopsihokinezie în care subiectul supravieţuieşte timp îndelungat fără a consuma lichide (inclusiv apă). De regulă, este asociată cu **inedia**. Călugărul hindus şi yoghinul Paramahansa Yogananda (1893 – 1952) relatează în cartea *Autobiography of a Yogy* (1946) întâlnirea cu Giri Bala, o practicantă – considerată sfântă de hinduşi – a tehnicii yoghine Kriya (combinaţie de exerciţii de respiraţie cu anumite mantre), în cursul căreia aceasta îi spune: *"De la vârsta de doisprezece ani şi patru luni, până la şaizeci şi opt de ani, vârsta mea de acum, adică de mai bine de cincizeci şi şase de ani, nu am mâncat nimic şi nu am băut nimic"*.

ASOCIAŢIA ROMÂNĂ DE CERCETĂRI PSIHOTRONICE (*ARCePs*). A fost înfiinţată în anul 1990, în Bucureşti; printre membrii fondatori se numără: dr. **Eugen Celan**, ing. Alexandru Timoşenco, ing. Gabriel Constantinescu, dr. Constantin Neacşu, dr. matematician Irina Predeanu, dr. Nicolae Constantinescu, ing. Adrian-Marius Niculescu. Asociaţia îşi propunea, printr-o activitate inter- şi multidisciplinară să încerce să evidenţieze, să delimiteze şi chiar să explice fenomenele **psi** în următoarele direcţii: structuri informaţionale-energetice ale omului, Terrei şi Cosmosului; bioterapie, medicină naturistă; bioenergie biocâmp; metode de obiectivare; aspecte filozofice ale **psihotronicii**. Un timp, *ARCePs* a avut o publicaţie proprie (revista *Frontiera Psi*) şi a organizat anual un *Simpozion Naţional de Cercetări Psihotronice*.

ASPORTARE. Termen introdus în 1976 de parapsihologul german W.F. Bonin pentru a numi fenomenul de dispariţie subită paranormală a unor obiecte, urmată sau nu de reapariţia acestora. Este fenomenul invers celui de **aportare**. Asportările ca şi **aportările** sunt semnalate şi în cazuri de **poltergeist**. În copilărie, **Mathew Manning** inducea dispariţia unor obiecte din casă (căni, pahare, bibelouri, cărţi etc.) şi le "aducea" înapoi după câteva momente de concentrare psihică.

ASTROLOGIE. Ştiinţă divinatorie care are la bază prezumţia că planetele şi constelaţiile ca atare, precum şi mişcările lor, influenţează vieţile oamenilor şi determină cursul evenimentelor.

"Instrumentul" cu care operează astrologia în varianta europeană este *zodiacul*, care, are la bază împărţirea traiectoriei aparente a soarelui pe sfera cerească (ecliptica) în 12 sectoare, numite *zodii*, a câte 30^0, pe o înălţime de 16^0. Cele 12 sectoare corespund fiecare câte unui *semn zodiacal*, dat de regulă de constelaţia tutelară a sectorului, linia de început fiind marcată de echinocţiul de primăvară, când începe un nou ciclu bioastronomic anual, astfel: *Berbec* (21.03 – 20.04), *Taur* (21.04 – 20.05), *Gemeni* (21.05 – 21.06), *Rac* (22.06 -22.07), *Leu* (23.07 – 22.08), *Fecioară* (23.08 – 22.09), *Balanţă* (23.09 – 22.10), *Scorpion* (23.10 – 21.11), *Săgetător* (22.11 – 21.12), *Capricorn* (22.12 – 19.01), *Vărsător* (20.01 – 18.02) şi *Peşti* (19.02 – 20.03). De asemenea, trebuie avute în vedere patru puncte de referinţă ale temei natale ce se iau în

calculele astrologice pentru determinarea destinului, şi anume: (i) *ascendentul* (punctul cel mai înalt din partea estică a cerului); (ii) *meridianul* sau *mijlocul cerului* (punctul cel mai înalt de deasupra locului naşterii); (iii) *fundul cerului* (opus *mijlocului cerului*); (iv) *descendentul* (punctul cel mai înalt din partea vestică a boltei cereşti). Fiecare *semn zodiacal* se împarte în trei *decani* de câte circa 10 zile fiecare, folosirea acestora permiţând nuanţarea trăsăturilor aceluiaşi *semn*, în funcţie de perioadă (de început, de mijloc sau de final). Se mai disting 12 *case* astrologice, independente de *semnele zodiacale*, fiecare "planetă" în sens astrologic avându-şi *casa* într-un astfel de *semn*, în altul *exaltarea* (influenţa maximă în bine sau în rău), *exilul* (exact opus casei), şi *căderea* (simetrică *exaltării*). În fiecare an, zodiacul înaintează cu un *semn* şi, ca urmare, la fiecare 12 ani revine la situaţia iniţială.

Pentru aflarea viitorului unei persoane, astrologia operează cu *horoscopul*, fie pentru tema natală (întreaga viaţă), fie pentru o temă de evoluţie (un an, o lună sau chiar o zi). Plecând de la data naşterii (an, lună, zi, oră) şi coordonatele geografice ale locului naşterii, tema se studiază trasând cercul zodiacal conform poziţiei "planetelor". Astrograma reprezintă poziţia "planetelor" şi a caselor de pe cercul zodiacal. Deoarece poziţia "planetelor" se schimbă continuu, astrologul utilizează pentru calculele sale calendare şi tabele astronomice (numite "efemeride") ce indică anticipat poziţia "planetelor" pe zile, ore şi minute.

Denumirile zodiilor provin din mitologia greacă şi exprimă simbolic cursul naturii şi derularea lucrărilor agricole. Zodia *Berbecului* punctează perioada când încep arăturile de primăvară şi scoaterea la păşunat a animalelor, fiind preferat acest impetuos animal dintre toate celelalte pentru că a furnizat "lâna de aur" dar şi pentru că simbolizează irumperea năvalnică a ierbii. *Taurul* era marele Zeus travestit pentru a o seduce şi răpi pe frumoasa Europa, *Gemenii* sunt Castor şi Polux, fii lui Zeus. *Racul* e crabul ce l-a rănit la picior pe Hercule pe când se lupta cu Hidra şi semnifică micşorarea, darea înapoi a zilelor. *Leul* a fost ales pentru puterea sa şi isprăvile din Nemeea, *Fecioara* este tânăra Erigone care s-a sinucis de durere după uciderea tatălui ei de către nişte ciobani. *Scorpionul* l-a muşcat mortal pe gigantul Orion pentru că s-a îndrăgostit de zeiţa Artemis, *Săgetătorul* este centaurul cu puteri supranaturale, jumătate om, jumătate cal, *Capricornul* este zeul Pan, protectorul turmelor şi păstorilor, *Vărsătorul* este paharnicul zeilor din Olimp, iar *Peştii* reprezintă rodnicia mărilor ce înconjurau Grecia, şi pescuitul ca îndeletnicire vitală şi larg răspândită.

Deşi poziţia astrelor doar influenţează (în logica doctrinei astrologice) destinul omenesc şi nu-l determină în mod absolut, datele furnizate de procedeele astrologice nu sunt de ignorat pentru că influenţa respectivă poate deveni retroactiv importantă dacă s-a ţinut sau nu de seamă de ea. După ce se stabileşte *horoscopul* individual, se ţine cont de evoluţia şi conjunctura "planetară" în viaţa fiecuia. De pildă, *horoscopul* prevede ce zodie cu ce zodie se armonizează în căsătorie, care sunt incompatibilităţile etc., iar înainte de a se face primul pas spre căsătorie se recomandă consultarea cu un astrolog (într-un fel asemănător cu consultul şi analizele medicale). S-ar părea că se omite un element fundamental, dragostea, dar dezvoltarea raţionamentului se bazează chiar pe ea. Dacă doi parteneri cu zodii incompatibile se iubesc atât de mult încât simt că nu pot trăi unul fără celălalt, nu îi împiedică nimeni să convieţuiască o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp, pentru a se convinge dacă sentimentele lor rezistă în confruntarea cu incompatibilitatea. Multe perechi s-au format şi se formează pe baza unei presupuse "iubiri aprige", care apoi s-a destrămat, distrugând astfel (poate

iremediabil) sorţile a doi oameni buni, fiecare în felul său, dar potriviţi, fiecare, pentru altcineva compatibil din punct de vedere astrologic. Când, după perioada de încercare, armonia cupului se menţine, înseamnă într-adevăr că iubirea este atât de profundă încât surmontează toate celelalte obstacole.

Similar pot fi găsite soluţii şi pentru alte momente ale vieţii, pentru alte activităţi, precum alegerea şi exercitarea profesiei, evoluţia în relaţiile părinţi-copii, punerea în practică a unor intenţii etc.

În practicarea astrologiei este foarte importantă (poate hotărâtoare) capacitatea/abilitatea cu care astrologul analizează, interpretează şi trage concluzii din rezultatele calculelor efectuate pentru alcătuirea *horoscopului*. Este posibil ca la unele din previziunile individuale remarcabile obţinute de anumiţi astrologi să contribuie facultăţile lor de **percepţie extrasenzorială**, scoase din stare latentă de chiar de "ritualul" demersului astrologic.

Pentru ştiinţa academică, "oficială", astrologia este o pseudoştiinţă, iar cercetările pe care le face în privinţa ei se rezumă, de regulă, la lucrări care să îi demonstreze netemeinicia, şi nu la aflarea acelui "sâmbure de adevăr" pe care-l conţine. La urma urmei, înţelegem din ce în ce mai bine că trăim într-un Univers în care toate componentele lui interacţionează, într-un fel sau altul, între ele, iar relaţiile dintre om şi astre prezintă, poate, aspecte pe care încă nu le cunoaştem sau nu le acceptăm unanim.

AURA. Sub diverse denumiri, conceptul de aură datează de multe milenii şi este prezent în toate culturile. În Egiptul antic, zeii şi oamenii consideraţi importanţi erau reprezentaţi ca fiind înconjuraţi de un halou diafan; la fel procedau hinduşii, chinezii, grecii şi romanii, iar în iconografia creştină aureola sfinţilor este un motiv tradiţional. De asemenea, dintotdeauna, ocultişti, mistici autentici şi persoane cu aptitudini parapsihice au descris formaţiuni aparent imateriale şi efluvii irizate care ar fi prezente în jurul corpurilor, îndeosebi în cazul organismelor vii şi cu precădere al fiinţelor omeneşti.

Spre mijlocul secolului al XIX-lea, conceptul de aură a părut, pentru scurt timp, că va deveni "respectabil" din punctul de vedere al ştiinţei academice, după ce chimistul german Karl von Reichenbach a publicat un masiv volum în care descria rezultatele a mii de experimentări şi teste ce păreau să demonstreze că anumiţi subiecţi umani – denumiţi de el "persoane senzitive" – puteau vizualiza o iradiere luminoasă de culoare albastră la polul nord al unui magnet, şi una de culoare roşie la polul sud. Unii subiecţi detectau prezenţa unui magnet prin pereţi subţiri, chiar şi atunci când erau adormiţi. De asemenea, "senzitivii" puteau să perceapă iradieri luminoase emanând de la cristale şi de la vârfurile degetelor. Rezultatele experimentelor l-au condus pe Reichenbach la concluzia că există o "forţă" necunoscută (botezată de el "forţă odică"), proprie vieţii, diferită, dar legată, de electricitate şi magnetism. Traducătorul în limba engleză al cărţii lui Reichenbach, dr. John Ashburn, a repetat multe din experimentele lui Reichenbach şi a confirmat rezultatele acestuia. Dar amploarea pe care o luase spiritismul a avut ca efect apariţia unui val de scepticism acerb printre oamenii de ştiinţă şi, în mai puţin de un deceniu, „forţa odică" a lui Reichenbach a început să fie privită ca un concept fără acoperire în realitate.

În anii 1880, psihiatrul francez Charles Féré se referea la o "aură neuropatică", pe care o observase la diferiţi pacienţi – de pildă, o strălucire portocalie în jurul capului unei bolnave isterice.

În anul 1901, Annie Besant şi C. W. Leadbeater, lideri ai mişcării teozofice, au publicat o carte, considerată clasică de către adepţii lor, în care descriu şi ilustrează prin desene colorate aurele vizualizate prin **clarviziune**.

În primul deceniu al secolului XX, medicul britanic Walter J. Kilner, de la *St. Thomas Hospital* din Londra, a descoperit că, atunci când privea la o persoană printr-un ecran transparent special, putea distinge "atmosfera umană" sau aura proprie acelei persoane.

În ipoteza că existenţa aurei este reală, caracteristicile ei generale ar fi: (i) aura unui corp nu este accesibilă vederii obişnuite, putând fi "vizionată" prin **percepţie extrasenzorială** (respectiv, **clarviziune**) – ca un halou luminos, uneori multicolor, stratificat pe niveluri succesive destul de vag delimitate şi care, uneori, reproduc într-o anumită măsură, forma corpului; (ii) expresiile aurice ale unui corp (morfologia, părţile componente, dinamica, distribuţia cromatică şi extinderea spaţială ale aurei acelui corp) depind, pe de o parte, de natura, însuşirile şi funcţionalitatea corpului respectiv, iar pe de altă parte, de modul în care acesta interacţionează cu mediul înconjurător; (iii) corpurile inanimate au aure cu structuri simple şi, în general, stabile, în vreme ce fiinţele vii posedă aure complexe (gradul de complexitate creşte în raport cu nivelul evolutiv) şi variabile temporal; (iv) aurele cele mai complexe le au fiinţele umane şi reflectă, printre altele, starea de sănătate fizică şi mentală.

Clarvăzătorii percep aura ca emanând din corpuri, fiind de regulă compusă din mai multe straturi şi benzi de lumină colorată care "învelesc" organismele vii (uneori şi obiectele inanimate).

Stările de sănătate şi cele psiho-emoţionale sunt indicate în aura umană, se spune, prin culori variate, spoturi difuze, umbre, eventuale discontinutăţi, modificări de formă. Sănătatea fizică pare să fie corelată/reflectată de acea parte a aurei care este cea mai aproapiată de corp, denumită adesea *corp vital* sau *corp* eteric (v. **corp subtil**). Vindecătorii clarvăzători spun că boala se manifestă mai întâi în corpul eteric, uneori cu luni sau ani înainte de apariţia tulburărilor fizice/organice. Celelalte straturi succesive ale aurei, corespunzătoare diferitelor **corpuri subtile**, sunt legate de aspectele afective, voliţionale şi spirituale ale fiinţei umane. Clarvăzătoarea britanică Ursula Roberts (1887 – 1971) descria (pe baza propriilor observaţii, în cartea *Look at the Aura and Learn*, 1975) o structură aurică umană tripartită, pe care o aseamăna cu foile unei cepe ce se înfăşoară succesiv, *"căci o aură este cuprinsă în alta. Prima aură este cea mai frecvent percepută, fiind tocmai un contur al corpului uman, de culoare albastră, gri sau albă. În condiţii de bună sănătate, această aură apare ca o strălucire argintie. Când oamenii sunt obosiţi, apare gri. În stări de boală este aproape imposibil de detectat. (...) Deseori, această aură este numită corpul eteric. (...)*

A doua aură este mai extinsă decât prima. (...) Coloraţia şi întinderea acestei aure variază foarte mult. Umbre de culoare întunecată relevă oameni absorbiţi de propriile dorinţi şi apetite. Nuanţe frumoase de roz, albastru sau verde pot fi văzute în aurele acelora care simt iubire şi încearcă în mod altruist să îmbunătăţească lume. (...) Mulţi oameni au un caracter dual, şi această dualitate poate fi sesizată în aură ca două benzi de radiaţie, una dintre ele relevând senzualitatea, iar cealaltă indicând

sentimentele superioare de iubire şi devoţiune. La oamenii care sunt buni dar neconştienţi de potenţialităţile lor spirituale, a doua aură se poate extinde până la 30 cm. A treia aură este mult mai largă şi la oamenii foarte dezvoltaţi spiritual se poate extinde până 1 m – 1,5 m. (...) Aceasta e aura de energie spirituală care este emisă de sufletele ce transmit conştient gânduri luminoase, de vindecare şi de iubire, prin voinţa lor spirituală".

Cu excepţia *corpului eteric*, care pare să afecteze direct starea fizică a organismului, compoziţia aurei umane este subiectul unor opinii diferite, uneori chiar contradictorii. Unii clarvăzători spun că pot vedea întreaga aură, alţii că percep numai unele părţi ale aurei. Numărul componentelor aurei, denumirile şi rolurile/funcţiile lor diferă de la un clarvăzătorla altul, de la un autor la altul, de la o şcoală de gândire la alta. Dintre componentele ce alcătuiesc aura umană – componente ce se află în relaţii directe cu **corpurile subtile** –, mai des întâlnite în încercările de sistematizate a relatărilor clarvăzătorilor sunt, în ordine succesivă: componenta eterică, componenta astrală, componenta mentală, componenta cauzală, componenta spirituală.

De asemenea, interpretările date culorilor văzute în aură variază considerabil. În plus, deseori clarvăzătorii descriu în mod considerabil diferit aura aceleiaşi "persoane-ţintă".

Vindecătorul britanic Gordon Turner (în cartea *An Outline of Spiritual Healing*, 1963) descrie aura unui muşuroi de furnici ca pe o iradiere rozalie slabă, ce devene întunecată în jurul fiecărei furnici, iar o pasăre pare înconjurată de un halou uşor albăstrui, de două ori mai mare decât corpul păsării. Aşa cum era de aşteptat, aura umană percepută de Turner e mai complicată şi dinamică: un *pattern* de culori unduitoare, mereu în schimbare, mai dens în apropierea corpului fizic şi mai slab spre exterior; emoţiile sunt "înregistrate" în aură ca modificări de culoare, iar efectele unei boli întunecă aura sau sunt marcate prin apariţii de pete cu noi culori.

G. Turner afirmă că atunci când un vindecător îşi pune mâinile pe un pacient, se produce imediat o îmbinare a aurelor lor. În câteva minute, toate celelalte culori care erau observabile înainte devin "subordonate" unui albastru predominant, care se extinde mult doncolo de limitele normale şi pare să umple încăperea unde are loc tratamentul. Este încă posibil să se "vadă" culorile/petele ce denotă simptoamele bolii, dar acestea "plutesc" departe de corpul pacientului şi, treptat, sunt acoperite de o lumină galbenă rotitoare, pe măsură ce tratamentul îşi face efectul. Mulţi pacienţi au relatat despre "simţirea energiei" şi a unei încălziri în momentele vindecării. Turner descrie un experiment în care un film neexpus a fost plasat între mînile vindecătorului şi cele ale pacientului, într-o cameră întunecată. Când filmul a fost developat, au fost constatate pe el impresiuni similare cu cele ce puteau fi obţinute ţinând filmul aproape de o plită electrică. A fost efectuat şi un test de control, reluându-se experimentul cu cineva care nu avea facultatea de vindecător; nu s-au obţinut semne vizibile.

Psihiatrul american John Pierrakos (1921 – 2001), deşi nu-şi recunoştea capacităţi de "vindecător parapsihic", percepea şi el câte o aură tri-stratificată în jurul fiecărui pacient al său: *"Dr. Pierrakos vede trei straturi aurice pe care le defineşte ca pe o inter-stare sau o punte între energie şi materie. Primul strat are o lăţime de circa o jumătate de inch şi este semitransparent, lăsând să se vadă prin el culorile fundalului. Vine apoi un strat-anvelopă albastru, ce poate deveni roşu atunci când persoana este furioasă, sau albastru închis, gri ori galben când există o boală. În sfârşit, urmează o uşoară ceaţă învăluitoare de culoare albastru luminos, legată de*

starea de sănătate. Potrivit dr. Pierrakos, mai semnificativ este faptul că aura este netedă şi continuă la o persoană sănătoasă, dar întreruptă la cineva bolnav mental sau fizic." (în: M. Walker – *The Power of Color*, 2002). Tot J.Pierrakos susţinea că putea observa cum aurele plantelor sunt serios afectate de bolnavii cu tulburări psihice grave. De exemplu, aura unei crizanteme s-a contractat într-un mod foarte neobişnuit, aproape crispându-se, atunci când unul din pacienţi a strigat ceva în direcţia ei, de la o distanţă de aproximativ un metru şi jumătate, fenomenul fiind însoţit şi de pierderea nuanţei aurii (specifice aurei acestei plante) şi scăderea la o treime a pulsaţiilor aurice. După încercări repetate, Pierrakos a constatat că dacă o plantă stă mai mult de două ore pe zi în preajma capetelor pacienţilor care ţipă la mai puţin de un metru de ele, frunzele cele mai de jos încep să cadă, planta se veştejeşte şi se usucă cu totul în trei zile.

Dincolo de controversele legate de structura aurei percepute de clarvăzători, există dovezi că aceştia "văd" într-adevăr "ceva" care le semnalează starea de sănătate a unei persoane. Un exemplu în acest sens îl reprezintă rezultatul cercetărilor (publicate în volumul *Breakthrough to Creativity: Your Higher Sense Perception*, 1967) efectuate de neuropsihiatra americană Shafica Karagulla (19814 – 1986). Ea a lucrat cu o clarvăzătoare, având pseudonimul *Diane* (numele adevărat este Dora Kunz), care pretindea că prin vizualizarea aurelor pacienţilor, putea pune diagnostice corecte. Comparând sistematic şi scrupulos afirmaţiile *Dianei* cu rezultatele investigaţiilor medicale moderne, Karagulla a constatat că aceasta nu greşea aproape niciodată. Mai mult, uneori era mai exactă decât examenele medicale de rutină: o dată, *Diane* a detectat la un pacient o obstrucţie a intestinului care scăpase examinării efectuate Karagulla; pacientul a fost rechemat în grabă şi i s-au făcut radiografii, confirmându-se astfel afecţiunea. A urmat operaţia de urgenţă ce a salvat viaţa pacientului.

Shafica Karagulla a ajuns la concluzia că în jurul corpului uman există, în condiţii normale, un "câmp fizic energetic", apoi un "câmp emoţional" (cu o grosime de circa 45 cm) continuat de un "câmp mental" (extins cu încă aproximativ 15 cm).

În lucrările sale, psihologul şi parapsihologul american Charles T. Tart (n. 1937) defineşte aura într-un mod foarte minimal şi simplu ca fiind ceva ce este perceput de fiinţele umane în jurul unei persoane. el o denumeşte pe cea din urmă "persoană-ţintă", şi cu termenul de "observator" pe cel care percepe (sau crede că percepe), într-un fel sau altul, acel "ceva" numit aură, din jurul persoanei-ţintă.

Tart atrăgea atenţia că *"practic în toate cazurile aflăm că observatorul care, prezumabil, percepe aura, se uită şi la persoana ţintă. Aparenţa fizică a ţintei conţine o multitudine de informaţii. Puteţi afla multe lucruri despre oameni doar privind la ei, după înfăţişare, postură, felul în care se mişcă, se îmbracă, se îngrijesc etc. Aceasta conduce la o mare confuzie atunci când cineva face o descriere a aurei prin caracteristici fizice observabile direct la persoana ţintă, fie ele caracteristici statice sau de comportament. La o extremă, de pildă, un observator care doar se preface că efectuează citirea aurei* (sintagma "citirea aurei" se referă la ansamblul informaţiilor pe care observatorul pretinde că le obţine prin perceperea aurei unei persoane-ţintă – n.n.) *poate spune un număr de lucruri valabile despre persoana ţintă, dar care este posibil să nu aibă nimic de-a face cu ceva de genul aurei. Aceste lucruri valabile sunt caracteristici pe care un bun observator al oamenilor le poate culege din aspectele exterioare ale acestora"*. Cum pot fi separate cele două surse de informaţii (pe de o

parte, înfăţişarea fizică şi comportamentul persoanei-ţintă, iar pe de altă parte, aura acesteia) pentru a şti când avem de-a face realmente cu aura? *"Modul în care s-ar putea face acest lucru* – răspunde Tart – *este prin blocarea informaţiilor perceptibile senzorial de la persoana ţintă. Astfel, nu se mai culeg informaţii senzoriale, iar singurele informaţii disponibile sunt cele conţinute în ipotetica aură"*. Pentru aceasta, Tart propune ceea ce el denumeşte "testul cu uşa", pentru efectuarea căruia recomandă următoarele:

"Mai întâi: pentru a optimiza condiţiile, lăsaţi senzitivul (observatorul aurei – n. n.) *să găsească o persoană ţintă care are o aură mare, ce se extinde mult şi e stabilă în timp.*

În al doilea rând: mascaţi caracteristicile fizice ale persoanei ţintă într-un mod foarte simplu, prin plasarea persoanei ţintă în spatele marginii cadrului unei uşi. Umerii ei trebuie să fie exact în spatele marginii cadrului uşii, astfel încât să nu se vadă nimic din corpul său fizic, dar aura să se extindă cu mai mulţi centimetrii dincolo de marginea cadrului uşii. (...) Pot fi utilizate ecrane mai elaborate, însă uşile sunt în general disponibile.

În al treilea rând: stabiliţi un program randomizat de testări, în care uneori persoana ţintă stă imediat în spatele marginii cadrului uşii (într-o poziţie în care este mascat corpul, dar nu şi aura – n. n.)*, iar alteori stă la jumătate de metru mai departe* (fiind astfel mascate atât corpul, cât şi aura – n. n.). *La fiecare test, un experimentator îl întreabă pe senzitiv: «Se extinde aura dincolo de marginea cadrului uşii sau nu?» Dacă senzitivul percepe în mod obiectiv aura, ar trebui, practic, să obţină un succes de sută la sută spunând că persoana ţintă se află sau nu chiar la marginea cadrului uşii"*.

Charles T. Tart distinge patru tipuri de aură umană: aura fizică, aura psihologică, aura parapsihică şi aura proiectată.

(i) Aura fizică este cea asociată cu energii fizice cunoscute. De obicei, o persoană este mai caldă decât mediul din jur, astfel încât există gradienţi termici şi curenţi de aer rezultaţi din aceşti gradienţi în imediata sa vecinătate. Energie termică (radiaţii infraroşii) radiază din corp. Există, de asemenea, un câmp (cvasi)electrostatic în jurul unei persoane, precum şi câmpuri electrice ionice (particule şi gaze ionizate). Radiaţie electromagnetică (unde radio) în domeniul de microunde al spectrului este emisă la nivel scăzut, ca şi radiaţie electromagnetică de frecvenţă joasă de până la 100 cicli pe secundă generată de activitatea musculară. La acestea se mai pot adăuga câmpurile biomagnetice şi radiaţiile biofotonice. În orice moment, oricare sau toate din aceste posibile „aure" pot exista într-un amestec complex în jurul corpului unei fiinţe vii. Aşa cum arăta Tart, conceptul de aură fizică ridică mai multe chestiuni care rămân şi în prezent valabile, Este aura fizică realmente detectabilă fie prin instrumente, fie de către observatori umani? În principiu, este posibil ca această aură fizică să existe; în practică, instrumentele pot detecta unele lucruri în jurul corpului uman. În ceea ce priveşte detecţia aurei fizice pe căi extrasenzoriale, Tart remarca pe bună dreptate că *"în vreme ce avem o imensă cantitate de dovezi despre realitatea a ceva de tipul clarviziunii, avem prea puţine informaţii asupra limitelor acestui gen de aptitudine. De pildă, nimeni nu poate spune cu deplină autoritate că nu puteţi detecta prin clarviziune un nor ionic în jurul unei persoane, chiar dacă simţurile umane obişnuite nu sunt destul sensibile la acest aspect al aurei fizice"*. O altă problemă a cercetării aurei fizice este referitoare la modul în care ansamblul trăsăturilor respectivei aure prezintă variaţii

în timp sau dacă este o structură permanentă care se corelează numai cu caracteristicile pe termen lung ale persoanei ţintă. Într-un caz extrem, aura fizică ar putea fi un fenomen mai degrabă static – existând în timpul vieţii şi dispărând la moarte, acesta fiind maximul de informaţii ce se poate obţine de la ea. Pe de altă parte, ar putea exista variaţii în diferitele componente ale aurei fizice care s-ar corela cu modificări în activitatea fiziologică, sau cu modificări ale mediului înconjurător, atât cel fizic, cât şi cel psiho-social.

O persoană poate învăţa controlul prin voinţă asupra propriei aure fizice? Poate învăţa să facă lucruri care vor schimba caracteristicile acesteia, cum ar fi intensificarea ei pentru a o face mai accesibilă observaţiei, sau pentru a îndeplini mai bine unele ipotetice funcţiuni ale aurei fizice? În unele scrieri ale ocultiştilor aura este descrisă ca acţionând precum o barieră protectivă faţă de stimulii exteriori. Aura fizică realizează o asemenea funcţiune? Tart nu exclude aceste posibilităţi şi face o comparaţie cu cercetările legate de *bio- feedback*, ce au demonstrat că *"tot felul de procese biologice şi fiziologice, care anterior erau considerate involuntare şi complet dincolo de controlul uman, pot fi acum aduse sub control voliţional furnizând oamenilor semnale feedback adecvate cu ajutorul unor instrumente speciale"*. Cum influenţează mediul înconjurător (atât cel fizic, cât şi cel psihologic) diferitele aspecte ale aurei fizice?

(ii) Aura psihologică este un construct mental referitor la spaţiul din imediata vecinătate a persoanei ţintă, neavând o existenţă independentă de starea mentală a persoanei respective. Acest concept poate să fie conştient, semiconştient sau chiar inconştient. Mulţi oameni acţionează ca şi cum posedă aură psihologică, dar când îi întrebaţi dacă există ceva special în spaţiul din jurul lor vă privesc nedumeriţi: despre ce e vorba? Ei nu îşi dau seama de aura psihologică, căci aceasta există, în cazul lor, la nivel inconştient. Tart ilustrează aura psihologică prin ceea ce psihologii numesc "spaţiu personal" şi reacţiile noastre când cineva îl invadează: *"S-a observat că oamenii reacţionează ca şi cum ar fi ceva special în spaţiul imediat din jurul lor, şi că acest spaţiu poate fi destul de bine delimitat. Unii cercetători au efectuat ceea putem numi studii de invaziune. Ei au trasat spaţiul personal al persoanei ţintă invadându-l şi notând la ce distanţă ea se retrage sau raportează că se simte inconfortabil. (...) S-a constatat că oamenii au spaţii personale diferit configurate. De obicei, spaţiul personal al unei persoane este mai extins în zona din faţa sa. El se poate întinde până la circa 60 – 70 cm."*.

(iii) Aura parapsihică este cea percepută de obicei de subiecţii cu aptitudini parapsihice (clarvăzătorii); acest tip de aură nu este alcătuită din energiile fizice cunoscute, deşi are un tip de existenţă mai „substanţial" sau mai „obiectiv" decât un simplu construct psihologic al persoanei care o posedă. Cu alte cuvinte, se poate spune că există la un nivel diferit sau pe alt plan ontologic.

(iv) Aura proiectată există numai în mintea observatorului. În contrast, aura psihologică a unei persoanei ţintă ar putea exista şi în mintea altor oameni, dacă respectiva persoană îi convinge de existenţa acestei aure prin persuasiune. Aici se utilizează adjectivul "proiectată" în sensul psihologic şi psihiatric al termenului "proiecţie", care desemnează o anume experienţă existentă numai în mintea unei persoane şi care, în mod fals, este considerată de acea persoană ca fiind o percepţie a ceva din lumea exterioară. Modul în care poate fi experienţiată aura proiectată este descris astfel de Tart: *"Observatorul priveşte la persoana ţintă şi culege informaţii despre diferitele ei caracteristici fizice şi comportamentale. De asemenea, el poate*

primi informaţii, în diferite grade, prin propriile facultăţi parapsihice. Apoi, undeva la nivel inconştient, toate aceste informaţii sunt transformate într-o imagine mentală şi furnizate conştientului, astfel încât observatorul vede o aură în jurul persoanei ţintă". Aura proiectată – în pofida faptului că nu are existenţă obiectivă (este iluzorie) – poate fi, în anumite situaţii, o sursă de informaţii valide, în funcţie de calitatea datelor "culese" prin observaţie directă şi/sau prin modalităţi parapsihice.

O metodă ştiinţifică de evidenţiere (obiectivare) directă şi completă a aurei nu există (încă); de altfel, însuşi conceptul de aură nu are, deocamdată, o accepţiune clară şi unanim recunoscută. Ceea ce se poate spera este ca, prin tehnici experimentale, să se obţină fie elemente de verosimilitate privind existenţa aurei, fie detectarea unor componente ale aurei. Aceasta fiind situaţia, metodele de cercetare instrumentală a aurei umane pot fi clasificate în trei tipuri: metode pasive (metoda Kilner, metoda radiestezică, metoda senzorilor de câmpuri); metode interactive (electrografia prin electroluminescenţă: **fotografia Kirlian**, **electronografia**); metode "mimetice": (*auras camera*, metoda Korotkov).

În metoda Kilner – iniţiată de medicul englez Walter J. Kilner (1847 – 1920) – se foloseşte un ecran format din două plăci de sticlă între care se află o soluţie alcoolică de dicianină (substanţă derivată din gudron de huilă). Kilner afirma că atunci când o persoană era privită prin acest ecran, se observau, în condiţii de semiobscuritate, o aură în general ovală, predominant de culoare gri, în jurul persoanei respective. Forma, culorile, diviziunile şi extinderile spaţiale ale acestei aure variază în funcţie de sexul, vârsta şi starea de sănătate mentală şi fizică a subiectului investigat, precum şi de condiţiile exterioare. El distingea distingea trei zone ale aurei: (a) o bordură întunecată, cu lărgimea de 1,5 cm, mărginind corpul; în anumite afecţiuni are o lărgime mai mare; (b) o zonă secundă – aura interioară – ce acoperă prima zonă, obliterându-o un pic uneori; are o lărgime de 3 – 8 cm şi este relativ mai mare la copil; (c) treia zonă este *aura exterioară*; ea nu are un contur strict definit la exterior şi se pierde în spaţiu.

La copii, şi în special la băieţi, aura interioară este adesea la fel de largă ca cea interioară şi e dificil de separat. Kilner a crezut în câteva cazuri că discerne o a patra "anvelopă" foarte subtilă, pe care a numit-o *aura ultra-exterioară*. Uneori, în timpul observaţiilor aurice prin ecranele cu soluţie de dicianină, apar, temporar, raze şi/sau pete strălucitoare de diferite culori. Kilner a mai constatat că, sub influenţa câmpurilor electrice şi magnetice, aurele subiecţilor umani îşi forma şi cromatica.

O variantă a metodei Kilner constă în folosirea de către observatorul aurei a unor ochelari pe ale căror lentile este depus un strat de dicianină (aşa-numiţii "ochelari Kilner", comercializaţi şi în prezent).

Bazându-se pe o lucrare publicată în 1962 de A. Ellison, Tart consideră că aura percepută prin metoda Kilner ar putea fi de tipul aurei proiectate: *"Ellison a măsurat caracteristicile de transmisie optică ale ochelarilor Kilner. El a găsit că transmisia era era foarte bună în roşu îndepărtat şi în violet îndepărtat. Nefiind un instrument optic exact, ochiul uman nu se focalizează perfect la extremităţile spectrului vizibil, astfel încât se crează o franjă optică în jurul oricărui obiect văzut prin ochelarii Kilner, determinată de faptul că radiaţiile din aceste extremităţi spectrale se focalizează în locuri uşor diferite de pe retină şi lipsesc informaţiile din zona centrală spectrului vizibil care să mascheze această focalizare defectuoasă. Prin urmare, persoanele care îşi pun ochelari Kilner şi afirmă că văd aura, văd de fapt o aură*

proiectată. Ele iau rezultatul funcţionării defectuoase a sistemului lor vizual drept ceva ce există în mediul înconjurător". Totuşi, remarcă Tart, explicaţia dată de Ellison nu acoperă toate efectele raportate de Kilner. De exemplu, *"de ce aura pare să se extindă ori să se contracte la aplicarea unei sarcini electrice? Aceasta nu influenţează caracteristicile de transmisie optică ale ochelarilor, astfel încât ochelarii Kilner sunt încă de studiat"*.

Metoda radiestezică (v. **radiestezie**) constă în utilizarea ansei sau a pendulului radiestezic, cu care se "scanează" spaţiul din jurul subiectului. Din modul în care aceste instrumente se comportă în diferitele zone explorate se trag concluzii privind forma şi starea aurei. Aplicarea cu succes a metodei depinde de sensibilitatea radiestezică a operatorului.

În metoda senzorilor de câmpuri se folosesc traductori şi echipamente electronice care înregistrează câmpurile electrice, magnetice, electromagnetice, fotonice, termice şi acustice din proximitatea subiectului. Prelucrarea pe calculator a datelor complexe astfel obţinute permite o cartografiere a câmpurilor fizice din jurul organismului. Metoda este foarte laborioasă şi costisitoare; în practică, nu a fost aplicată decât parţial.

Metodele de electrografie prin electroluminescenţă sunt metode imagistice, imaginile formându-se ca urmare a interacţiunilor dintre un câmp electric exterior (cu parametri specifici fiecărei tehnici în parte) şi structura explorată. Se presupune că printre factorii care determină caracteristicile imaginilor obţinute se numără şi calităţile aurei. În mod eronat, unii autori susţin că electrografia prin electroluminescenţă este o metodă de evidenţiere directă a aurei energetice. De fapt, aura electrografică este o aură provocată.

În ceea ce priveşte metodele "mimetice", menţionăm că am ales această denumire deoarece prin modalităţile respective doar se simulează imagistic structuri de tip auric, pornindu- se de la unele date obiective. Astfel la utilizarea aşa-numitelor *aura cameras*, se culeg, prin intermediul unor electrozi, date referitoare la rezistenţa electrică cutanată a subiectului. Valorile rezistenţei electrice cutanate depind de o serie de factori fiziologici şi, deci, reflectă în parte starea de sănătate a subiectului. Datele culese de electrozii aplicaţi pe piele sunt prelucrate de un procesor electronic ataşat unei camere foto şi transformate în semnale care formează *pattern*-uri de culori variate. *Pattern*-urile respective impresionează pelicula/senzorii foto atunci când subiectul este fotografiat. Rezultă o imagine în care subiectul apare înconjurat de o "aură" ale cărei culori sunt distribuite în funcţie de datele culese iniţial de electrozii plasaţi pe piele.

În metoda Korotkov se porneşte de la imaginile de tip Kirlian obţinute pe degetele subiectului. Diferite porţiuni ale acestor imagini, corespunzând unor zone şi organe anatomice, sunt transpuse, prin intermediul calculatorului, în jurul schiţei unei siluete umane. Rezultă imaginea unei "aure" compuse, ale cărei caracteristici reflectă, în bună măsură, starea fizică şi psiho-emoţională a subiectului investigat.

Deseori, conceptul de aură este asociat (sau chiar confundat) cu cele de **biocâmp** şi/sau de **bioenergie**. Nu este exclus *ab initio* ca anumite aspecte ale aurei unui organism viu să fie manifestări ale componentei exogene/proximale a biocâmpului respectivului organism, componentă care conlucrează sinergic cu energiile ce întreţin vitalitatea şi asigură relaţiile energo-informaţionale cu mediul înconjurător. În această perspectivă, studiile şi dezbaterile privind conceptul de aură

pot conduce la o mai profundă înţelegere a modului în care sunt alcătuite şi „funcţionează" lumea şi (mai ales) fiinţa umană.

AUTOMATISM. Acţiune efectuată fără efortul conştient sau controlat al unui subiect aflat într-o stare modificată a conştiinţei. De interes pentru cercetarea parapsihologică sunt automatismele manifestate verbal, prin scris, prin desene sau grafeme care comunică mesaje de tip **paranormal**.

AUTOPSIHOKINEZIE. Denumire propusă de I. Mamulaş (în cartea *Psihokinezia*, 1994) pentru ansamblul acelor efecte psihokinetice provocate, voluntar sau inconştient, de agenţii inductori asupra lor înşişi, cum ar fi: **levitaţia**, **elongaţia**, **stigmatele**, **hipertermia paranormală**, **combustia spontană umană**, **inedia**, **asitia**, **translocaţia**, **invulnerabilitatea**.

AUTOSCOPIE. Facultatea unei persoane cu aptitudini parapsihologice de a-şi "vedea" propriile organe interne şi de a le descrie funcţionarea. Este o formă particulară de **heteroscopie**.

B

BABA, SATHYA SAI (1926 – 2011). Născut în satul Puttaparthi din India, pe numele adevărat Ratnakaram Sathyanarayana Raju, a devenit celebru încă din copilărie, când, la rugămintea unor colegi de şcoală, "producea", prin **materializare**, fructe exotice, gustoase şi aromate. Ulterior, s-a axat pe problemele grave ale existenţei, precum **vindecările paranormale** şi elucidarea enigmei vieţii. În procesul de vindecare, pe lângă intervenţia propriu-zisă, oferea pacienţilor medicamente sau substanţe vitaminizante pe care le materializa "din nimic" în faţa acestora. Semnificativă este relatarea medicului indian S. Chandler, care suferea de calcul biliar ce necesita operaţie chirurgicală. Sai Baba i-a spus, în glumă, *"voi, chirurgii, nu vă gândiţi la altceva decât la bisturiu!"*. A materializat apoi praful *vibhuti* (cenuşa sfântă indiană, rezultată prin incinerarea baligii de vacă), i-a recomandat să înghită zilnic câte o doză, amestecată cu apă; în scurtă vreme, calculul biliar a dispărut prin **dematerializare**. În mod similar, a distrus (sau dematerializat) tumori maligne sau diverse formaţiuni apărute în alte boli.

A creat un institut de cercetări ştiinţifice, unde manifestările induse de el erau studiate de oameni de ştiinţă din toată lumea. Antonio Craxi, fratele omului politic italian Bettino Craxi, mărturisea: *"L-am văzut creând, cu un singur gest al mâinii, inele, colane, brăţări, medalioane, cercei, toate din aur, fotografii, statuete, alimente etc."*. Într-una din cele mai documentate cărţi despre fenomen (*Sai Baba the Holy Man and the Psychiatrist*, 1975), medicul psihiatru american Samuel H. Sandweiss scria: *"Miracolele lui Sai Baba, incredibilele puteri pe care le posedă sunt ceva inadmisibil pentru conceptul pe care noi îl avem despre realitate. Şi totuşi este vorba despre fapte pe deplin documentate"*. Fizicianul S. Bhagavantam, fost consilier ştiinţific al ministrului apărării din India, declara: *"Am asistat la mii de miracole realizate de Sai Baba, dar lungul timp petrecut lângă el m-a convins să nu le dau importanţă excesivă. Am ajuns la nivelul la care mi-am dat seama că miracolul nu este cea mai mare dintre realizările lui. El a venit pe lume să spună ceva mai profund şi mai semnificativ"*.

Într-adevăr, el s-a remarcat şi ca un prooroc, un vizionar, un profet. Afirma că nu are intenţia de a aduce o nouă religie contemporanilor, ci că dorea să trezească conştiinţa acestora. De aceea, simbolul mişcării internaţionale iniţiate de el este floarea de lotus cu cinci petale, reprezentând crucea creştină, roata budhistă, omul brahman, semiluna islamului şi flacăra mazdeismului. Considera că toţi oamenii sunt fiii Divinităţii şi trebuie să-şi caute unitatea în spirit, dincolo de orice ideologie sau religie. Cu asemenea convingeri a adunat în jurul său milioane de oameni, provenind din toate zonele mapamondului, de rase şi religii diferite, împreună cu care milita pentru înlăturarea barierelor artificiale, unele cu urmări tragice, care separă încă oamenii şi determină lupte fratricide. Ţelul suprem, afirma el, este realizarea unităţii oamenilor ca fraţi, fii ai unei unice Divinităţi.

BAGHETISM. Termen arhaic pentru **radiestezie**, provenit din faptul că în această metodă se folosesc vergele din lemn sau metal.

BARADUC, HYPPOLITE (1850 – 1902). Medic francez care a efectuat ineresante experimente de **psihofotografie**. Susţinea că a dovedit – prezentând o serie de fotografii obţinute de el – existenţa unei "forţe vitale" şi, corespunzător, a unor *"vibraţii/emanaţii vitale şi că ceva ceţos şi vaporos părăseşte corpul uman în momentul morţii"*. A inventat un instrument pentru măsurarea acestei "forţe vitale", denumit **biometru**. Este considerat unul din precursorii **fotografiei Kirlian**.

BARRETT, sir WILLIAM FLETCHER (1844 – 1925). Fizician britanic, profesor de fizică experimentală la *Royal College of Science for Ireland* din Dublin, cofondator al ***Society for Psychical Research*** din Londra. În paralel cu activitatea de cercetare în fizica experimentală – unde a obţinut rezultate remarcabile în electricitate şi acustică – s-a preocupat intens şi fără prejudecăţi de fenomene precum cele mediumnice, **radiestezie**, **poltergeist**, **aparitii** şi de **experienţele în apropierea morţii**. A efectuat cel mai sofisticat studiu privind comunicările receptate prin intermediul planşei *ouija* (v. **spiritism**).

Spre sfârşitul vieţii, ajunsese la concluzia (expusă în cartea pe care a publicat-o în anul 1920 cu titlul *On the Threshold of Unseen*) că *"există o sumă de dovezi – mereu în creştere – care converg în favoarea ideii supravieţuirii spiritului uman după moarte (după descompunerea corpului şi a creierului)"*, fiind convins că *"ştiinţa parapsihică a dovedit experimental existenţa unei entităţi transcendente şi imateriale, a unui Suflet în om"*.

BATCHELDOR, KENNETH J. (1921 – 1988). Psiholog clinician britanic care s-a specializat în studierea **psihokineziei**. A adus contribuţii importante la identificarea condiţiilor în care aceasta este cel mai probabil să se producă. Preocupat de dificultăţile (sau chiar imposibilitatea) ca manifestările **psi** să poată fi reproduse în mod constant, a subliniat eluzivitatea acestora, încercând să o înţeleagă. Într-o scrisoare din 1966 către un coleg scria: *"Este ca şi cum Universul ar permite **psi**-ului să apară, din când în când, destul de uşor şi rapid, cu condiţia ca împrejurările să fie întâmplătoare şi nu sub control conştient. Poate că dacă lucrurile ar fi altfel, realitatea ar fi instabilă"*.

BÂNTUIRE. Producerea mai mult sau mai puţin repetitivă de fenomene stranii asociate cu un loc particular (locuinţă, palat, grădină etc.) şi atribuite de regulă unor entităţi descarnate; fenomenele pot include **apariţii paranormale**, tulburări similare cu cele de **poltergeist** (dar care nu pot fi puse pe seama unui **agent inductor**), curenţi de aer rece, voci sau şoapte produse parcă din neant, sunete şi mirosuri neobişnuite, lumini ciudate, umbre inexplicabile etc.

BELOFF, JOHN (1920 – 2006). Psiholog şi parapsiholog britanic. A avut o lungă carieră de cercetător şi autor în **parapsihologie**, a publicat numeroase articole şi cărţi în domeniu, având o contribuţie importantă în promovarea acestuia în lumea academică ca profesor la Universitatea din Edinburgh. A fost ales de două ori preşedinte al ***Parapsychological Association***, în 1972 şi în 1982, şi al ***Society for Psychical Research*** între anii 1974 şi 1976.

El mărturisea că focalizarea interesului său asupra fenomenelor parapsihologice a fost legat întotdeauna de implicaţiile acestora pentru problema corp – minte. Admitea realitatea fenomenelor parapsihologice de pe poziţii filozofice dualiste, considerând că ele aduceau argumente în favoarea a ceea ce numea "dualism radical". Concepţia sa se structurează şi se dezvoltă în jurul a patru idei: (i) mintea şi materia sunt domenii separate ale naturii care, totuşi, interacţionează între ele în anumite puncte critice; (ii) fenomenele psi sunt reale şi există suficiente dovezi că este aşa; (iii) cu toate acestea, fenomenele psi sunt fenomene mentale, fiind astfel incompatibile din punct de vedere explicativ cu monismul fizicalist; (iv) prin urmare, dualismul ar trebui acceptat.

BENDER, HANS (1907 – 1991). Psiholog şi parapsiholog german. Născut în oraşul Freiburg in Breisgau, a studiat între anii 1925 şi 1933 literatura franceză, psihologia şi filozofia la Universităţile din Paris, Heidelberg şi Bonn. În anul 1933 obţine, la Universitatea din Bonn, titlul de doctor în filozofie cu teza *Psychische Automatismen* (*Automatisme psihice*). A devenit de timpuriu interesat de fenomenologia parapsihologică deoarece, după cum mărturisea într-o notă biografică, avea o "structură spirituală' şi la vârsta de 17 ani fusese profund afectat de mesajele primite într-o şedinţă de **spiritism**. Începuturile cercetărilor sale în **parapsihologie** au fost influenţate de lucrările psihologului şi filozofului francez Pierre Janet (1859 – 1947) şi ale lui **Joseph B. Rhine**. Întreaga lui activitate în domeniu a fost dedicată recunoaşterii **parapsihologiei** ca disciplină ştiinţifică autentică. După cel de-al doilea război mondial, a ţinut cursuri de psihologie la Universitatea din Freiburg, introducând în programa acestora şi noţiuni de parapsihologie. În anul 1951 a fondat *Institut für Grenzgebiete der Psychologie und Psychohygiene* (*Institutul pentru domeniile de frontieră ale psihologiei şi igienă mentală*), care funcţionează şi în prezent în Freiburg. În acelaşi an, s-a înfiinţat, în cadrul Universităţii din Freiburg, catedra *Domenii de frontieră ale psihologiei*, condusă de el. Ca o recunoaştere internaţională a cercetărilor şi meritelor sale în promovarea **parapsihologiei**, a fost ales preşedinte al **Parapsychological Association** pe anul 1967.

Considerat de mulţi specialişti drept unul dintre cei mai importanţi parapsihologi europeni de după cel de-al doilea război mondial, a efectuat numeroase studii experimentale şi teoretice privind **scrierea automată**, **premoniţia** onirică, **vindecarea paranormală**, **radiestezia** şi **psihokinezia** (îndeosebi l-au preocupat fenomenele de **poltergeist**). A îmbinat cercetarea de laborator cu minuţioase anchete pe teren, impunând utilizarea sistematică a înregistrărilor audio-vizuale.

BÉRAUD, MARTHE (1886 – c. 1943). Medium francez, care a activat sub pseudonimele *Eva Carrière* şi *Eva C.* Născută la Alger, fiică a unui ofiţer, şi-a descoperit capacităţile mediumnistice prin intermediul unui anume general Noël care, împreună cu soţia, făceau parte dintr-un cerc de persoane ce ţineau regulat şedinţe de spiritism. Generalul era tatăl logodnicului ei, decedat prematur de febra tifoidă în 1904 în Congo. La început, a activat la Alger, unde, în 1905, a materializat "spiritul" autodenumit *Bien-Boa* (v. **materializare**). Experimentele au fost conduse de **Charles Richet**, deplasat special la Alger şi însoţit de investigatorul francez Gabriel Delanne (1857 – 1926). Controalele minuţioase i-au convins pe cei doi că nu se putea presupune implicarea vreunui complice ascuns. De asemenea, au mai stabilit ca nu era vorba nici de iluzii optice ori halucinatii, nici de o păpuşă sau un manechin. *Bien-Boa*

poseda, aparent cel puţin, atributele unei fiinţe umane vii (de exemplu, expira bioxid de carbon).

În 1908, Marthe Béraud s-a mutat la Paris, unde şi-a continuat experienţele mediumnistice, la început cu sculptoriţa Juliette Bisson, apoi cu doi distinşi cercetători ai mediumnităţii: germanul Albert von Schrenck-Notzing (1862 – 1929) şi francezul **Gustave Geley**. A căpătat o anume celebritate prin producerea de **ideoplastii** "artistice" care reprezentau imagini văzute de ea în realitatea înconjurătoare, mai ales imagini fotografice din reviste. Astfel, printre altele, a "creat" un portret al Giocondei cu… mustăţi; aproape toate "creaţiile " ei reproduc incomplet sau deformat fotografii văzute în presă. Tocmai aceste reproduceri au constituit unul din motivele contestării ei, tendinţa de discreditare fiind însă îngreunată de faptul că ea făcea şedinţele mediumnistice la lumina zilei, iar **ideoplastiile** se înfiripau în văzul asistenţei, treptat, până la formele finale. În literatura de specialitate mai este cunoscută şi dezbătută şi capacitatea ei de a produce **ectoplasmă** de un tip păstos, rar întâlnit la alţi mediumi; una din explicaţiile propuse fiind posibila influenţă a sculptoriţei amintite.

BILOCAŢIE. Prezenţa simultană, aparent reală, a unei persoane în două zone spaţiale. Termenul provine din tradiţia creştină catolică, prin combinarea cuvintelor latineşti bi = doi (două) şi locus = loc. Mai poartă denumirea de "dedublare".

Ca şi pentru alte manifestări parapsihice (**levitaţie**, **inedia**, **neperisabilitate**), există în literatura creştină mărturii privind bilocaţiile unor persoane sanctificate sau mistici. Astfel, sfânta olandeză Lydwine (1380 – 1433) a făcut bilocaţii timp de aproape 20 de ani, iar tradiţia celor din Ordinul Sfântului Supliciu spune că sfânta franceză Agnès de Jésus (1602 – 1634) se găsea în acelaşi timp în mânăstirea din Langeac şi în casa ei din Paris, cartierul Saint-Lazare. Conform unor mărturii credibile, episcopul italian Alfons Maria de Liguori (1696 – 1787), sanctificat în 1839, a trăit, în anul 1774 o experienţă de bilocaţie. Aflat la mânăstirea din Arezzo, după un post negru de o săptămână a căzut într-un somn adânc (cataleptic), rămânând imobil pe patul din chilie timp de patru zile. După ce s-a trezit, a spus că a fost prezent la moartea şi înmormântarea Papei Clement al XIV-lea. Ceva mai târziu, cei care l-au asistat pe Papă în ultimile ore de viaţă au jurat că, într-adevăr, l-au văzut şi au stat de vorbă cu Alfons, acesta "participând" chiar la riturile de înmormântare.

Unul din cazurile de biolocaţie deseori citat este cel al institutoarei Emilie Sagée, originară din oraşul francez Dijon. Povestea ei este relatată în cartea *Footfalls on the Boundary of Another World* publicată de omul politic şi scriitorul american Robert Dale Owen (1801 – 1877) în 1859 pe baza amintirilor Juliei von Güldenstubbe, sora baronului **Johann Ludwig von Güldenstubbe**.

În anul 1845, la vârsta de 32 de ani, Emilie Sagée este angajată la un pension de fete din apropierea oraşului leton Riga. În scurt timp, pe seama ei au început să circule, printre eleve şi profesori, o mulţime de zvonuri ciudate prin care era semnalată ca fiind prezentă în două locuri concomitent. Odată, în timp ce explica la tablă, elevele vedeau două domnişoare Emilie, una care scria cu creta şi cealaltă care îi imita mişcările. Altădată, când elevele (în număr de patruzeci şi două) aveau oră comună de activităţi practice, au putut-o vedea pe "Emilie nr. 1" şezând la catedră, în timp ce "Emilie nr. 2" culegea flori în grădina pensionului. Cu alt prilej, două dintre eleve, mai curajoase, au atins cu mâinile dublura fantomatică a Emiliei Sagé, având senzaţia că pipăie o ţesătură

de borangic. Una dintre eleve a străpuns cu braţul forma nesubstanţială, care a început să se destrame treptat, în vreme ce Emilie cea în carne şi oase părea să-şi revină din toropeala ce o cuprindea ori de câte ori îiapărea dublura. Cu pauze de 1-2 săptămâni, insolitele dedublări ale institutoarei la pensionul leton au durat nouăsprezece luni, după care, deşi era foarte apreciată profesional, a fost concediată în urma protestelor unor eleve mai sensibile. După aceea s-a întors în Franţa, după unii autori; alţii cred că s-a angajat ca guvernantă în Rusia, fiind în continuare victima dedublărilor. Ar mai fi de menţionat că prezenta manifestări de bilocaţie de la vârsta de 13 ani şi că niciodată nu şi-a văzut dublura, ci doar atenţionările martorilor îi semnalau apariţia acesteia.

Bilocaţia ca atare pare indubitabilă atunci când mai mulţi martori pot vedea, simultan, subiectul şi dublura lui. În situaţiile în care dublura este observată la mare distanţă de subiectul pe care îl copiază, invocarea unui fenomen de bilocaţie devine mai dificilă, putând fi vorba de o formă complexă de percepţie extrasenzorială. În astfel de cazuri, prezenţa unor detalii din aspectul dublurii poate facilita clasarea lor (cel puţin parţial) printre fenomenelor bilocative. Un exemplu în acest sens îl reprezintă cazul următor, extras din cartea autorului suedez Nils O. Jacobson (1937 – 2017) *Life Without Death?*: *"Un bărbat din Dallas (Texas) stătea gânditor pe marginea patului, spre miezul nopţii, înainte de a se culca. Deodată, spre surpriza lui, l-a văzut în faţă pe tatăl său, îmbrăcat în haine de lucru şi cu o riglă de calcul în buzunarul de la piept. S-a ridicat pentru a-l întâmpina, dar acesta a dispărut brusc. Scurt timp după aceea, o telegramă l-a anunţat că în noaptea respectivă tatăl său decedase în California, îmbrăcat în haine de lucru şi cu o riglă de calcul în buzunar"*. Amănuntele vestimentare pe care le prezenta "dublura" în cazul respectiv fac plauzibilă ipoteza bilocaţiei, fără a exclude cu totul **telepatia**, **clarviziunea** sau **apariţia de criză**.

Biolocaţiile ar putea fi considerate ca forme de materializare, prin care agentul inductor "creează" dintr-un substrat trans-fizic, voluntar (cum reuşea, de pildă, **Daniel Dunglas Home**) sau involuntar (ca Emilie Sagé), dubluri ale propriei persoane fizice.

Dublurile ar mai putea fi rezultatele unor acţiuni psihokinetice exercitate de **agentul inductor** asupra cortexului martorilor, ipoteză verosomilă atunci când distanţa dintre subiect şi dublul sa este suficient de mică pentru a fi simultan sesizaţi.

Pe de altă parte, dacă admitem că în alcătuirea fiinţei umane intră, pe lângă corpul somatic (fizic), şi unul sau mai multe **corpuri subtile**, este posibil ca bilocaţia să fie interpretată ca manifestare de **autopsihokinezie**. Prin urmare, apariţia dublurii ar fi rezultatul unei proiecţii a unuia sau a mai multor corpuri subtile în afara organismului **agentului inductor**, proiecţie realizată prin **psihokinezie** şi care reproduce aspectul fizic al "originalului" şi având, uneori, chiar o "viaţă" proprie, deşi foarte scurtă.

Episodul cu Alfons de Liguori poate sugera ideea că degrevarea în mare măsură a corpului fizic de unele din funcţiunile sale specifice (fiziologice şi biologice) favorizează bilocaţia, ca şi în cazul altor fenomene parapsihologice. De remarcat că şi în cazurile de **apariţie de criză**, persoanele în cauză se află într-o stare asemănătoare.

Ipotezele explicative prezentate, la care se mai pot adăuga şi altele, au, desigur, un caracter speculativ, fiind totuşi posibil ca fiecare dintre ele să conţină ceva pertinent. În plus, ele nu se exclud reciproc în mod aprioric, bilocaţia putând avea, de la caz la caz, precum alte manifestări parapsihologice, cauze multiple şi diferite.

BIOCÂMP. Concept introdus şi dezvoltat – sub denumirea iniţială de "câmp biologic celular" – de biologul rus Alexandr Grigorievici Gurvici (ortografiat şi în formele Gurwitsch sau Gurvitch) (1874 – 1954) care înţelegea prin el un factor supramolecular ce determina forma unui organism viu şi modul în care se ordonează părţile sale componente. Altfel spus, distribuirea, aranjarea şi menţinerea elementelor care alcătuiesc o fiinţă vie s-ar face după un "proiect" conţinut în câmpul biologic. Continuatorii şcolii lui Gurvici au dezvoltat ipoteza lui iniţială într-o teorie a "câmpului biologic vectorial" (prescurtat, c.b.v), integrând în ea datele biologiei şi biochimiei moderne. Principiile respectivei teorii sunt: fiecare celulă vie este sursa unui câmp generat de nucleul său; acest câmp este de natură vectorială, iar vectorii sunt direcţionaţi centrifugal dinspre sursă; generarea câmpului este asociată cu anumite procese din nucleele celulare, în special cu cele legate de transformările cromatinei; intensitatea c.b.v. depinde direct de intensitatea metabolismului celular şi nu este distribuită în mod egal pe diferitele direcţii spaţiale; c.b.v. prezintă o anumită diminuare pe măsura creşterii distanţei faţă de sursă; c.b.v. exercită o influenţă asupra macromoleculelor proteice excitate de energia metabolică; intensitatea c.b.v. într-un anumit punct al celulei vii determină partea din energia totală de excitaţie moleculară care se transformă în energie cinetică; intensitatea c.b.v. nu depinde de cantitatea de cromatină, ci de intensitatea cu care se desfăşoară procesele de transformare a acesteia; câmpurile produse de surse separate se compun geometric. Elementul central al teoriei este acela că c.b.v. nu are o natură energetică, adică în sursa câmpului nu este localizată vreo formă specială de energie; c.b.v. nu furnizează energie în punctele din spaţiul biologic, ci doar o dirijează pe cea implicată în activitatea vitală.

Chestiunea esenţială care se pune în orice teorie a biocâmpului este cea privind natura lui. În concepţia biologilor român Petre Jitaru (1925 – 1989) şi Viorel Soran (1928 – 2014), prezentată în lucrări publicate la începutul anilor 1980, biocâmpul are o natură electromagnetică, iar elementul generator de bază e macromolecula proteică, fără a fi excluse şi participările altor molecule, ioni şi sarcini electrice care intră în componenţa biostructurilor. Biocâmpul ar cuprinde astfel întreg spaţiul ocupat, la un moment dat, de un organism viu şi – afirmau cei doi biologi – el *"nu este static, ci dinamic, fiind supus legilor creşterii, legii variaţiilor în timp, oscilaţiilor şi pulsaţiilor"*.

Idei asemănătoare emisese, în deceniul patru al secolului trecut, anatomistul american Harold Saxton Burr (1889 – 1973). După efectuarea a numeroase măsurători voltmetrice de mare finețe, ajunsese la concluzia că există un *pattern* (model, tipar), un câmp biologic organizator: *"Pattern-ul sau organizarea oricărui sistem biologic este stabilit de un complex câmp electro-dinamic, ce este determinat, pe de o parte, de componentele sale fizico-chimice, iar pe de altă parte determină la rândul lui comportamentul şi orientarea acestor componente. Acest câmp leagă constituenţii sistemului biologic într-o matrice specifică, el însuşi fiind rezultatul acestor constituenţi pe care îi determină şi de care este determinat"* (H.S. Burr – *Blueprint form Immortality*, 1972).

În anul 1998, fizicianul sloven Andrej Detela a prezentat un model fizic al biocâmpului bazat pe anumite soluţii ale ecuaţiilor lui James C. Maxwell din teoria câmpului electromagnetic şi pe interpretarea lor informaţională: *"(...) biocâmpul este o reţea tridimensională împletită din câmpuri vibratorii electrice şi magnetice. Liniile acestor câmpuri sunt precum iţele subţiri dintr-un material textil tridimensional.*

Respectivele câmpuri electromagnetice prezintă o organizare internă foarte complexă. Noi am găsit un tip particular particular de soluţii chirale la ecuaţiile lui Maxwell, care nu disipă energie şi conduce la structuri de câmp stabile. Aceasta este baza informaţională a biocâmpului. Cele mai simple structuri de acest fel sunt nodurile toroidale. (...) Biocâmpul are întotdeauna atât o bază informaţională, cât şi o componentă evolutivă. Prima se supune ecuaţiilor liniare ale lui Maxwell şi prezervă forma structurală a biocâmpului. Liniaritatea duce la superpoziţia multor stări non-locale diferite, deci la o mare capacitate de stocare a informaţiei. A doua este responsabilă pentru evoluţia biocâmpului de la simple modele toroidale la forme foarte complexe (cu multe noduri) care prezintă trăsăturile vieţii. Structura biocâmpului este în strânsă corespondenţă cu structurile moleculare ale organismelor vii. Nodurile discrete din reţeaua biocâmpului sunt în interacţiune cu atomii şi moleculele din celulele vii şi, de aceea, biocâmpul poate regla multe procese din celulele vii. Cei mai probabili candidaţi pentru această interacţiune sunt structurile moleculare chirale ale proteinelor şi nucleotidelor, cum ar fi microtubulii şi helixurile ADN".

Biofiziciana americană Beverly Rubik, într-o lucrare din 2002, concepea biocâmpul, pe baza principiilor ştiinţifice ale bioelectromagnetismului ca fiind un *"câmp endogen, complex şi organizator al organismului. Biocâmpul este un câmp dinamic complex, rezultat din suprapunerea componentelor de câmp ale organismului: oscilaţiile proceselor vitale homeodinamice şi ale câmpurilor electromagnetice generate de fiecare constituent încărcat electric al organismului (ion, moleculă, celulă, ţesut etc.). Biocâmpul rezultat poate fi imaginat ca o undă staţionară dinamică complexă, atât în interiorul, cât şi în jurul organismului. Se presupune că acest câmp reglează procesele vitale homeodinamice. El orchestrează activitatea componentelor organismului, în chip asemănător cu felul în care un dirijor îi conduce pe muzicienii care interpretează o simfonie. Totuşi, în acest caz, dirijorul şi simfonia sunt unul şi acelaşi lucru, căci viaţa este un sistem auto-organizator. Constituenţii corpului în interacţiunile lor dau naştere biocâmpului, iar biocâmpul la rândul lui dirijează funcţiile componenţilor corpului"*. Pentru a se obţine cât mai multe date despre biocâmpul uman şi despre presupusul lui rol major în chestiuni de sănătate şi tratamente medicale, Rubik sugera: *"avem nevoie de un «proiect al energiei umane», asemănător cu Proiectul Genomului Uman, având fonduri substanţiale şi deplinul angajament al cercetătorilor"*.

Teorii despre biocâmp ca cele expuse mai sus se referă îndeosebi la posibilul rol pe care acesta îl are în constituirea şi menţinerea structurilor vii. De interes pentru **parapsihologie** sunt consideraţiile ce se pot face în legătură cu extinderea şi propagarea biocâmpului în afara organismelor vii şi cu interacţiunile dintre biocâmpuri. În acest sens, există numeroase tentative explicative care încearcă să descifreze mecanismele unor fenomene parapsihologice, precum **telepatia** şi **psihokinezia**, prin implicarea conceptului de biocâmp, mai precis a componentei sale mentale (v. **câmp psi**).

Unele tipuri de **vindecări paranormale** se încearcă a fi explicate prin acţiuni ale biocâmpului vindecătorului. În anul 1994, *National Institutes of Health* (principala agenţie guvernamentală americană pentru cercetarea medicală şi biomedicală) a adoptat termenul de "terapii prin biocâmp" pentru a desemna o clasă de terapii neconvenţionale (precum *reiki*, *qigong* etc.), definind astfel biocâmpul: *"Biocâmp: 1)*

un mediu fluidic neponderal, cu proprietatea distinctivă de a avea efecte biologice. 2). Mecanismul operaţional în modalităţile de «vindecare prin punerea mâinilor»". De asemenea, termenul "biocâmp" (*biofield*) a fost acceptat de Biblioteca Naţională de Medicină a Statelor ca *"subiect medical principal de căutare"*.

Tot mai numeroase date experimentale arată că organismele vii sunt surse de câmpuri biofizice, că ele emit radiaţii electromagnetice pe o gamă relativ largă de frecvenţe (de la microunde până la ultraviolete). Indiferent dacă se admite sau nu existenţa biocâmpului, este dovedit astfel că orice fiinţă vie se extinde în spaţiu, prin diferite emisii fizice nesubstanţiale, dincolo de limita ei fizico-geometrică. Problema este dacă respectivele emisii sunt simple reziduuri energetice ale proceselor biologice, sau au un rol bine determinat în însăşi funcţionalitatea organismelor. Admiţând cea din urmă opinie, biocâmpul poate fi conceput, în linii mari, ca reprezentând o integrare (nu simplă însumare sau compunere) complexă şi sinergică a diferitelor câmpuri fizice produse de structurile şi activităţile vitale. Nu este exclusă posibilitatea, ca pe lângă câmpurile biofizice cunoscute în prezent, să participe la această integrare şi un alt tip de câmp (sau mai multe) de natură încă necunoscută. De altfel, nici o lege a naturii din cel ştiute astăzi nu interzice existenţa biocâmpului sau nu se află în contradicţie irevocabilă cu ipoteza biocâmpului.

BIODETECŢIE. Termen alternativ pentru **radiestezie**. (A nu se confunda cu alte înţelesuri: (i) detectarea prezenţei unor substanţe chimice organice sau anorganice prin intermediul unor dispozitive sau entităţi biologice; (ii) detecţia de materiale folosite în războiul biologic).

BIOENERGETICA. Se pot distinge două concepţii generale privind procesele energetice din lumea vie: (i) concepţia chimico-fizicalistă, care consideră că nu există o formă aparte de energie specifică viului, iar bioenergetica trebuie să studieze mecanismele şi legităţile transformărilor suferite, în organismele vii şi în biosferă, de formele de energie cunoscute şi atestate prin paradigmele ştiinţifice; (ii) concepţia vitalistă (cu diverse variante), care "decretează" că bioenergia/bioenergiile există ca atare, fiind principial diferită/diferite de alte feluri de energie studiate de fizică şi chimie. În mod corespunzător, am avea deci o bioenergetică neconvenţională (prescurtat: BNC). De fapt, ar fi vorba de mai multe bioenergetici neconvenţionale, ţinând seama de diferitele doctrine vitaliste.

Interesul faţă de BNC, mai ales pentru publicul larg, este determinat în primul rând de eventualele/presupusele aplicaţii medicale oferite de aceasta. Diferitele concepţii/ doctrine/ sisteme – mai mult sau mai puţin originale – privind BNC se încadrează în **bioenergoterapie**. Unele dintre ele pornesc de la ideea existenţei unei "energii" cu caracter fundamental şi universal, din care derivă alte forme de energie, inclusiv cea specifică viului. Câteva asemenea concepţii sunt prezentate în continuare.

Psihoterapeutul american Alexander Lowen (1910 – 2008) pretinde a fi utilizat cel dintâi, încă de prin anii 1950, conceptul de **bioenergie** ca stând la baza unei metode psiho-terapeutice elaborată de el şi botezată "analiză bioenergetică", metodă ce porneşte de la principiul că procesele energetice din organism influenţează atât spiritul, cât şi corpul. *"Noi lucrăm* – scrie el în *The Language of the Body* (1958) – *cu ipoteza că există, în corpul uman, o singură energie fundamentală care se manifestă atât în fenomenele psihice cât şi în mişcarea somatică. Numim această energie, simplu,*

'bioenergie'. Procesele psihice ca şi procesele somatice sunt determinate de funcţionarea acestei bioenergii. Toate procesele vieţii pot fi reduse la manifestări ale acestei bioenergii". Aplicarea metodei lui Lowen urmăreşte conştientizarea "curenţilor vegetativi (bioenergetici)" care circulă prin interiorul corpului uman, resimţirea acestora, înţelegerea disfuncţionalităţii lor şi restaurarea armoniei corp/suflet prin înlăturarea inhibiţiilor şi desferecarea "fluxului bioenergetic". În şedinţele (de cele mai multe ori colective) de „analiză bioenergetică", tensiunile musculare şi nervoase se diminuează prin tehnici speciale de respiraţie şi relaxare, amintirile represate ies la suprafaţă şi circulaţia "energiei" se reechilibrează, ducând la vindecarea sau ameliorarea stării pacientului.

În spiritualitatea hindusă (care a inspirat unele tehnici occidentale de **bioenergoterapie**), un concept esenţial este cel de *prana*. Termen sanskrit, *prana* este tradus alternativ prin: vitalitate, energie vitală, forţa vieţii, forţă vitală universală etc. Conform vechilor învăţături indiene, *prana* este puterea divină care acţionează în *akasha*, unul din elementele fundamentale ale universului. *Akasha* (sau akasa) este, în hinduism şi budism, principiul vital atotcuprinzător sau spaţiul atotcuprinzător al universului. *Akasha* este termenul sanscrit pentru „spaţiu atotcuprinzător". În hinduism, *akasha* este considerat substanţa eter, al cincilea şi cel mai subtil element. *Akasha* permează orice lucru din univers şi este vehiculul pentru sunet şi întreaga viaţă. În practica yoga, *akasha* este unul din cele trei principii universale, alături de prana şi de „mintea creativă", care formează o trinitate de surse pentru puterile magice şi psihice, şi care sunt imanente tuturor lucrurilor începând cu regnul mineral, peste tot în umivers. În budism, *akasha* nu este eter ci spaţiu, care e de două feluri. Unul este spaţiul limitat de material şi asociat cu *skandas* sau „agregatele" ce formează personalitatea: formă fizică, senzaţie, percepţie, formaţiuni mentale şi conştiinţă. Celălalt este spaţiul nelimitat, dincolo de orice descriere, nelegat de material, deşi este conţinătorul tuturor lucrurilor materiale.

Conform vechilor învăţături hinduse universul însuşi este fabricat din *akasha* prin puterea *pranei*; înaintea existenţei era nonexistenţa, care nu era un gol, ci *prana*. Aceasta este sufletul energiei, esenţa oricărei mişcări, forţe şi puteri din orice lucru. Este parte a tuturor formelor de viaţă, de la cea mai simplă protoplasmă până la cea mai complexă fiinţă. Este parte a fiecărui obiect inanimat ca forţă vie. *Prana* permează toate formele materiei, dar ea însăşi nu este materie. Atunci când o fiinţă sau o substanţă materială ajunge la sfârşitul ciclului său de viaţă, se dizolvă înapoi în *prana*. Corpul uman menţine un depozit de *prana*, care acţionează ca „bio-motorul" vital al corpului. *Prana* personală este în permanent contact cu furnizorul infinit de *prana* universală. *Prana* nu este respiraţie, dar se manifestă în respiraţie şi e în relaţie cu *vayu*, elementul aerului şi al mişcării. *Pranayama*, controlul fluxului de prana prin respiraţie ritmică este esenţială în yoga. Yoghinul sporeşte *prana*, îmbunătăţind astfel sănătatea şi vitalitatea şi devenind capabil de remarcabile performanţe fizice. *Pranayama* controlează de asemenea spiritul, care la rândul lui controlează *pranayama*. În timpul vieţii, spiritul păstrează *prana* în corp; în momentul morţii, atât spiritul cât şi *prana* părăsesc simultan corpul".

Potrivit doctrinelor Yoga, în fiinţa umană se mai află un tip special de "energie", numită *kundalini*: o energie psiho-spirituală – adevărata energie a conştiinţei –, despre care se spune că se află adormită în corp şi care este trezită fie spontan, fie prin disciplină spirituală, pentru a produce noi stări ale conştiinţei, inclusiv iluminarea

mistică. Puterea lui *kundalini* este enormă, iar persoanele care au experienţiat-o spun că e dincolo de orice descriere. Fenomenele asociate cu ea variază şi includ senzaţii şi mişcări fizice bizare, durere, **claraudiţie**, viziuni, lumini strălucitoare, superluciditate, puteri parapsihice, extaz, beatitudine şi transcendenţa Eu-ului. *Kundalini* a fost asemuită cu un „foc lichid" şi cu o „lumină lichidă".

Potrivit "fiziologiei subtile" hinduse, *prana* şi alte "energii" sunt receptate şi prelucrate în nişte "centre energetice" denumite ***chakras***, şi circulă în organismul uman printr-o reţea de canale subtile numite *nadis*.

Termenul *nadis* (la singular, *nadi*) s-ar traduce literal prin "canale", "vase", "vene", "artere" sau chiar "nervi", prin care circulă, sub formă de "sufluri", "energia vitală". Dintre aceste *nadis*, cele mai importante şi care au un rol capital în toate tehnicile yoghine sunt trei: *ida*, *pingala* şi *sushumna*. *Sushumna nadi* este „marele fluviu al trupului", curgând de la baza coloanei vertebrale până la creştetul capului şi trecând prin fiecare din cele şapte *chakras*. Este canalul prin care *kundalini shakti* (şarpele latent al puterii) – şi conştiinţa spirituală superioară pe care o poate alimenta – se înalţă de la originile sale din ***chakra*** *muladhara* până la adevărata sa casă, la **chakra** *sahasrara* din creştetul capului. *Sushumna nadi* este calea spre iluminare.

Ida şi *pingala nadis* se înfăşoară în jurul lui *sushumna nadi* precum dublul helix al ADN-ului nostru, trecând fiecare prin toate *chakras*. Dacă se vizualizează caduceul, simbolul medicinii moderne, se capătă o idee aproximativă despre relaţiile dintre *nadi*-urile *ida*, *pingala* şi *sushumna*. În cele din urmă, toate trei se întâlnesc în ***chakra*** *ajna*, la mijlocul distanţei dintre sprâncene.

Ida începe şi se termină în partea stângă a lui *sushumna*. *Ida* este considerat ca *nadi*-ul lunar, rece şi alinător prin natura sa, şi se spune că dirijează toate procesele mentale şi aspectele mai feminine ale personalităţii noastre. *Pingala*, *nadi*-ul solar, începe şi se sfârşeşte la dreapta lui *sushumna*. Este *nadi*-ul cald şi stimulator prin natură, controlează toate procesele somatice vitale şi supraveghează aspectele mai masculine ale personalităţii noastre. Interacţiunea dintre *ida* şi *pingala* corespunde „dansului intern" între intuiţie şi raţionalitate, conştiinţă şi putere vitală, emisfera cerebrală stângă şi cea dreaptă. În viaţa de fiecare zi, unul din aceste *nadis* este întodeauna dominant. Cu toate că dominanţa alternează în cursul zilei, un anume *nadi* tinde să fie ascendent mai des şi pe perioade mai lungi decât celălalt. Aceasta are consecinţe asupra personalităţii, comportamentului şi sănătăţii. Aducerea lui *ida* şi *pingala* la echilibru este un element esenţial în practicile terapeutice de inspiraţie hindusă.

În gândirea tradiţională chineză, conceptul de ***Qi*** (asemănător celui de **bioenergie**) şi practicile de tip ***Qigong*** pot fi şi ele considerate ca ţinând de BNC.

BIOENERGIE. Concept vitalist desemnând o energie subtilă, aparte de cele cunoscute de fizica actuală, specifică organismelor vii. (v. **bioenergetică** şi **bioenergoterapie**). (A nu se confunda cu bioenergia produsă pein prelucrarea biomasei).

BIOENERGOTERAPEUT. Practicant al unei metode de **bioenergoterapie**.

BIOENERGOTERAPIE. (v. şi **bioenergetica**) Ramură a medicinii alternative care operează, în principal, prin transfer bioenergetic de la

operator/vindecător la pacient, obţinându-se vindecarea acestuia sau ameliorarea bolii. Denumită şi bioterapie, pranoterapie, psihobioenergoterapie etc. s-a practicat pretutindeni din toate timpurile, şi este, în cel mai bun caz, tolerată de medicina convenţională, alopată. Are la bază prezumţia că structurile organismice umane afectate de boală se află în deficit de bioenergie, iar operatorul, acţionând prin transfer bioenergetic (prin contact direct, sau de la mică ori mare distanţă) compensează deficitul respectiv, ceea ce produce revitalizarea ţesuturilor/organelor afectate şi îmbunătăţirea funcţionrii lor. Bioenergia operatorului, transferată organului afectat de boală al pacientului va avea efect benefic atât de îndelungat cât îi permit caracteristicile personale. Când organismul suferind este tânăr sau afeciunea nu a ajuns în stadiu cronic, vindecarea/ameliorarea este mai rapidă şi mai sigură, dar nici vârstnicii nu sunt lipsiţi de şanse şi tocmai de aceea vindecarea prin bioenergoterapie pare uneori a fi miraculoasă, "miracolul" constând de fapt în transmiterea efectivă a forţei vitale de la un om cu potenţial bioenergetic sporit la altul afectat de boală.

În general, pentru a se obţine rezultate cât mai bune, bioenergoterapeuţii consideră că procedurile de transfer de bioenergie trebuie conjugate cu alte măsuri în timpul şedinţelor de tratament, dar şi după acestea şi câtva timp după sfârşitul seriei de şedinţe, deoarece orice efort necontrolat, inclusiv de natură nervoasă, consumă din energia primită şi reduce şansele de însănătoşire. Regimul alimentar şi de viaţă, pe tot timpul tratamentului energoterapeutic şi o perioadă de timp după aceea, e acelaşi cu cel prescris de medicina convenională pentru afecţiunile respective, cu accent pe alimente proaspete şi vitamine. După fiecare şedinţă de tratament, pacientul trebuie să evite pe cât posibil aglomeraţiile, pentru că, după un principiu analog cu cel al vaselor comunicante, el poate pierde din bioenergia primită, din cauză că "recipientul" său în deficit este şi uzat într-o anume măsură şi e preferabil, deci, să facă plimbări solitare, în zone cu aer curat; pe timpul tratamentului şi o vreme după aceea trebuie să se evite consumul de băuturi alcoolice şi fumatul, iar cel de cafea redus pe cât posibil, întrucât tutunul e total dăunător, alcoolul şi cafeaua induc în organism o vitalitate artificioasă, care se poate acomoda cu un organism sănătos, însă la cel bolnav efectul este invers: energia naturală indusă de operator intră în conflict cu cea produsă de alcool şi cafea, diminuându-se considerabil efectele benefice ale tratamentului. Este necesar ca pacientul să meargă la bioenergoterapeut încrezător în capacităţile acestuia şi în şansa de a se însănătoşi. Autosugestia, departe de a fi un motiv de contestare al bioenergoterapiei, este ea însăşi un element al tratamentului; de altfel, în medicina alopată se recunoaşte rolul important al aspectelor psihosomatice în diferitele metode de tratament.

Compatibilitatea dintre operator şi pacient este, de asemenea, unul principiile bioenergoterapiei. S-a observat că unii pacienţi ai aceluiaşi terapeut "răspund " mai bine decât alţii, ceea ce sugerează – după bioterapeuta franceză dr. Janine Fontaine – existenţa unui fel de "rezonanţă energetică vibratorie" care se stabileşte între operator şi pacient, ceea ce augmentează efectele benefice. Tot un soi de "rezonanţă" ar putea explica şi faptul că există şi o "compatibilitate bioenergoterapeut – organ afectat (boală)": unii terapeuţi obţin rezultate mai bune în cazul unei/unor afecţiuni anume. În acest sens, invocând observaţii proprii (C. Bianu), se pot enumera câteva exemple, limitate la spaţiul românesc, de bioterapeuţi: Vasile Căpăţână – afecţiuni oftalmologice; Maria Cernei – prostată; Elena Apaitan – boli cardiovasulare; Elena

Iorga – intoxicaţii cauzate de boli profesionale; Atena Neacşu – impotenţă sexuală; Elena Truţă – intoxicaţii cu mercur.

Bioenergoterapeutul autentic este o persoană echilibrată din toate punctele de vedere, cu o bună sănătate, având o conduită binevoitoare, non-conflictuală şi plină de compasiune. El trebuie să se pregătească într-un fel anume pentru efectuarea transferului bioenergetic, în funcţie de specificul metodei pe care o practică. În cartea *Hands of Light* (1988), autoarea americană Barbara Ann Brennan, creatoarea unui sistem bioenergoterapeutic în care se îmbină elemente de doctrină spiritualistă cu categorii hinduse şi practici de radiestezie medicală, recomanda: "Înainte de a începe o zi de tratamente, este foarte importantă acumularea de energie şi concentrarea asupra scopurilor. Meditaţi în seara de dinainte sau în dimineaţa zilei de tratament. Acordaţi-vă un moment de meditaţie pentru fiecare pacient. Păstraţi-vă mintea complet liberă în timp ce vizualizaţi curgerea energiei prin fiecare pacient, timp de un minut. O altă tehnică este să vă focalizaţi mintea, fără alte gânduri, astfel încât să vizualizaţi sau să simţiţi curgerea energiei prin corpul vostru".

Pe lângă transferul bioenergetic, nu este exclus ca, în unele cazuri de intervenţii bioenergoterapeutice, să fie implicate şi manifestări de **psihokinezie** din partea operatorului (sau chiar de **autopsihokinezie** din partea pacientului). Un astfel de caz (prezumabil, o formă de **aportare**) ar putea fi cel relatat de spiritualistul român Dan D. Dimiu în cartea *Ce este spiritismul* (1946), avându-l ca protagonist pe Nicodem Locusteanu, un cunoscut profesor de latină din Bucureştiul anilor 1930: *"Domnişoara Dagalla dela Masa se îmbolnăvise prin 1937 de pleurezie. Cunoşteam familia din copilărie şi zilnic căutam să aflu noutăţi despre creola mea. Prin ce împrejurare, sau poate ca un trimis providenţial, m-am întâlnit cu fostul meu profesor în curtea bisericii Popa Rusu şi i-am spus unde mă duc. A venit cu mine, nici nu se putea altfel. Domnii medici să nu-mi ia în nume de rău cele ce voi povesti. E purul adevăr… Nicodem Locusteanu s-a spălat pe mână, nu pe mâini – o pierduse pe cea dreaptă într-un accident – şi şi-a lipit-o cu palma deschisă pe spatele domnişoarei Dagalla. A stat aşa preţ de câteva secunde şi apoi şi-a retras mâna. Era plină ochi cu apă absorbită ca o ventuză prin pielea bolnavei. Nu ştiu de câte ori a repetat operaţia, dar adunase un pahar cu acel lichid galben-tulbure. A venit o săptămână şi de fiecare dată «pompa» un pahar. La sfârşitul lunii mai, domnişoara Dagalla dela Masa se plimba pe aleile din Sinaia"*.

BIOGEOFIZIC, EFECT. Denunmire alternativă, preferată în literatura de specialitate în limba rusă, pentru **radiestezie**.

BIOGRAVITAŢIE. Concept ipotetic introdus de fizicianul rus V.A. Bunin, în anul 1960, pentru a explica fenomenele de levitaţie. Conform acestei ipoteze, organismele vii au capacitatea de a forma şi detecta unde asemănătoare celor gravitaţionale, capacitate care este utilizată de unele persoane pentru a interfera cu câmpul gravitaţional terestru, realizând **levitaţii**. Ulterior, biofizicianul Alexandr P. Dubrov a preluat şi dezvoltat conceptul într-o teorie în care biogravitaţia este considerată ca reprezentând manifestarea unor câmpuri conformaţionale – de natură cvasigravitaţională – specifice structurilor bilogice. La baza câmpurilor conformaţionale s-ar afla forţe de atracţie-respingere de un tip diferit de cele cunoscute îndeobşte, forţe ce se exercită între biomacromolecule şi prin care se induc

transformări conformaţionale în cursul trecerilor reversibile între stările lichide şi cvasicristaline din materia vie. La rândul lor, transformările conformaţionale generează un gen de cvasiparticule, denumite "conformoni", şi, dual acestora, "unde conformaţionale". Organismele vii ar poseda însuşiri emisive şi receptive biogravitaţionale, responsabile de fenomene parapsihologice precum **telepatia**, **psihokinezia** sau interacţiunile om-plantă (v. **PLANTPSI**).

BIOKINEZIE. 1. termen care se referă la efectele psihokinetice produse asupra organismelor vii, altele decât cele umane (prescurtat Bio-PK); 2. denumire (propusă de I. Mamulaş în 1994) pentru a desemna acţiunile fizice paranormale induse de organisme biologice, altele decât cele umane.

1. Efecte de Bio-PK sunt stimularea ori inhibarea creşterii/dezvoltării plantelor, a germinării seminţelor, accelerarea sau diminuarea înmulţirii microorganismelor, resuscitarea şoarecilor anesteziaţi etc. Un exemplu de Bio-PK, având ca agent inductor pe **Nina Kulagina**, este redat de **Stanley Krippner** în cartea *Human Possibilities: Mind Explorations in the USSR and Eastern Europe* (1980): *"Inima unei broaşte continuă să bată timp de mai multe ore după ce a fost prelevată* (dacă este ţinută în soluţie salină – n.n.). *În acest caz, inima bătând se găsea într-un recipient de sticlă în faţa subiectului (Nina Kulagina – n.n). Ea îşi concentra atenţia asupra inimii de broască, ordonându-i să bată mai rapid sau mai lent. Electrocardiogramele arătau că organul reacţiona la aceste ordine. Bătăile inimii s-au oprit total după douăsprezece minute de la debutul experimentului. Electrocardiograful a înregistrat un vârf brusc chiar înainte de oprire, ca şi cum s-ar fi produs o descărcare electrică"*.

2. Primul autor care a presupus existenţa la animale a unor manifestări analoge celor psihokinetice a fost scriitorul, muzicianul şi naturalistul sud-african Eugene N. Marais (1871 – 1936) în volumul *The Soul of a White Ant* (1937; publicat iniţial în 1925 în limba afrikaans). Ele se referea la faptul că două din comportamentele termitelor (desprinderea fulgerătoare a aripilor după zboruri lungi şi ridicarea pe muşuroaie a unor pietre de 5-6 kilograme) nu pot fi explicate prin mecanisme biologice şi fiziologice obişnuite.

Unele cercetări experimentale a întreprins **Helmut Schmidt** prin utilizarea generatorului de semnale aleatorii inventat de el. Având în vedere preferinţa pisicilor pentru locurile călduroase, a plasat o pisică într-o incintă rece în care afla un bec de 200 W, conectat la generatorul de semnale aleatorii. Becul se aprindea şi furniza căldură în mod întâmplător, în fucţie de comenzile primite de la generatorul respectiv. Experimentul a cuprins cinci şedinţe a câte 30 de minute fiecare. Prelucările statistice au arătat că numărul de aprinderi ale becului era semnificativ mai mare decât în cazul în care întrerupătorul becului ar fi fost acţionat, realmente, cu totul întâmplător. De aici s-a dedus că pisica testată a putut influenţa, pe căi paranormale, generatorul de semnale aleatorii.

Rezultatele experimentelor de laborator de acest gen sunt ambigue dacă nu se elimină cu scrupulozitate **efectul de experimentator**, care poate fi accentuat de faptul că relaţia om-animal are uneori o încărcătură psiho-afectivă specială.

BIOLOCAŢIE. Termen alternativ pentru **radiestezie**.

BIOLUMINESCENŢA PARANORMALĂ. În unele condiţii, extrem de rare, organismul uman poate genera, în mod cu totul neobişnuit, suficientă lumină pentru a putea fi observată direct.

La un astfel de fenomen (cunoscut din vechime mai ales sub forma aureolelor sfinţilor) se referea cardinalul Prospero Lorenzo Lambertini (1675 – 1758) – Papa Benedict al XIV-lea din 1740 – în *De servorum Dei et Beatorum canonizatione* (1734 – 1738): *"Pare să fie o realitate că există lumini ce înconjoară câteodată vizibil capul omenesc, şi că, de asemenea, din întregul trup al unui om poate, uneori, iradia lumină, totuşi nu ca o flacără care urcă în sus, ci mai degrabă în formă de scântei ţâşnind de jur în împrejur"*.

Fenomene luminoase de acest gen au fost raportate şi în manifestările induse de unii **mediumi**, ca **Daniel Dunglas Home** şi **Eusapia Palladino**. Printre cele mai interesante observaţii, citate de parapsihologul american Carlos Alvarado (1955 – 2021) într-un articol din 1987, sunt cele ale teologului brazilian Huberto Rohden (1893 – 1981), care a asistat în 1926 la unele din şedinţele spiritiste ale austriecei Maria Sibert (1866 – 1936): de îndată ce intra în transă, ea devenea *"în întregime luminescentă, radiind o emanaţie suavă, fosforescentă, uneori verzuie, ca lumina lunii. (...) Din degetele ei, din coate şi din genunchi izvorau, din timp în timp, fascicole mai intense care se răspândeau în spaţiu. Pentru a aprecia mai bine luminozitatea, am stins lumina electrică şi toată camera a fost scufundată în lumina ce provenea de la medium. (...) După multă strălucire, frumoasa radiaţie fosforică şi-a pierdut treptat brianţa şi, pe când era pe cale de extincţie, mediumul s-a simţit atât de slăbit cât aproape a leşinat (...). Totuşi, cel mai slab contact cu mâna vreunuia dintre observatori era suficinet pentru a face ca lumina să reînvie rapid"*.

Acest tip straniu de bioluminescenţă nu este o particularitate exclusivă a mediumnităţii. Într-o noapte din primăvara anului 1934, la spitalul din localitatea italiană Pirano, pacienta astmatică Anna Moreno, în vârstă de 42 de ani, soţie de pescar şi mamă a şase copii, a speriat-o pe sora de salon deoarece, în timpul somnului, corpul său a început să radieze lumină. Fenomenul s-a repetat şi în alte ocazii. Medicii spitalului, în frunte cu directorul, au examinat-o îndelung şi cu atenţie, stabilind realitatea fenomenului, dar fără a-l putea explica. Femeia fusese internată în perioada postului Paştelui, post pe care femeia, profund credincioasă, îl ţinea cu stricteţe. În Săptămâna Sfântă, fenomenele respective s-au intensificat.

Pentru a verifica faptul că fenomenele luminoase observate nu erau halucinaţii colective, dr. Giocondo Protti, unul din medici care au investigat-o scrupulos pe Anna Moreno, a instalat un aparat de filmat cu film supersensibil, cu care se putea face înregistrarea automată a emisiilor luminoase. Deasupra zonei inimii a suspendat o celulă fotoelectrică conectată la un galvanometru. Pentru a elimina posibilitatea implicării electricităţii, a instalat un electroscop ce permitea determinarea ionizării aerului din jurul pacientei. Patul era izolat electric de podea. Fiind întuneric total în cameră, după un timp a fost văzută o lumină ce izvora dinspre aşternuturile patului. Dr. Protti a declanşat imediat aparatul de filmat cu 16 fotograme pe secundă. Iradierea a durat circa 3 secunde şi a dispărut gradual. A iluminat maxilarul şi oasele obrazului, dar a produs umbre puţin contrastante. Lumina provenea din zona inimii, pe o suprafaţă de dimensiunile unei palme de adult şi era suficient de intensă pentru a face vizibile paturile din apropiere. Nu s-a înregistrat vreun curent electric pe galvanometru şi nici vreo modifcare semnificativă pe electroscop.

Rezultatelor investigaţiilor ştiinţifice complexe asupra cazului au fost publicate în reviste medicale din Italia şi Marea Britanie. Ele au fost, în principal, următoarele: (1) lumina apărea întotdeauna în zona cardiacă; (2) lumina avea de obicei forma unui con, mai rar a unui glob; (3) de regulă, lumina era albăstruie sau verzuie; când apărea un glob era de culoare roşiatică sau roz; la sfârşitul emisiei, apăreau irizaţii multicolore; (4) durata unei emisii luminoase era de 1 – 4 secunde; emisiile se puteau repeta (într-o noapte, ele au apărut de 25 de ori); (5) fenomenele luminoase se iveau numai în timpul nopţii, pe când Anna Moreno adormea profund şi nu era conştientă de apariţia şi dispariţia lor; (6) lumina nu lăsa vreo urmă (căldură, miros etc.); (7) emisiile apăreau cu frecvenţă scăzută în zilele ploioase; (8) după fiecare manifestare luminoasă, pacienta se trezea gemând şi Îl invoca pe Isus; (9) fenomenul nu avea legătură cu ciclul menstrual; (10) în timpul emisiilor, pulsul şi ritmul cardiac se dublau. Investigaţiile clinice şi paraclinice au arătat că, exceptând astmul şi puseele de hipertensiune, Anna Moreno nu avea alte afecţiuni fizice şi nici de natură psihică. După s-a externat, nu s-au mai raportat fenomenele respective. (De menţionat că marele neurolog Gheorghe Marinescu a prezentat cazul ei într-o lucrare publicată în 1935 în *Memoriile Secţiunii Ştiinţice a Academiei Române*).

Este posibil ca, cel puţin în unele situaţii, fenomenele de bioluminescenţă paranormală să constituie un tip particular de **autopsihokinezie**.

BIOMETRU. Instrument inventat de **H. Baraduc** pentru a măsura "vibraţiile şi forţa vitală" a organismelor umane. Constă dintr-un ac suspendat orizontal, la mijloc, de un fir subţire, şi plasat sub un clopot de sticlă. Dacă mâna este adusă în apropierea clopotului, deviaţia acului, observată pe un ecran plasat mai jos, ar indica intensitatea/tăria "forţei vitale", în funcţie de starea fizică şi mentală a subiectului.

BIOPLASMĂ. Termen folosit prima oară de biofizicianul rus V.S. Grişcenko (în 1944) pentru a desemna o ipotetică a cincea stare a materiei (pe lângă cele de agregare de tip solidă, lichidă şi gazoasă), specifică organismelor vii. După biofizicianul rus Viktor M. Iniuşin (n. 1941) – care, începând din anii 1960, a dezvoltat ideile iniţiale ale lui Grişcenko – bioplasma asociată unui organism viu este o matrice formată din particule încărcate electric (electroni liberi, protoni şi ioni) care întrepătrunde arhitectura macromoleculară a celulelor vii şi menţine caracteristicile morfologice ale structurilor biologice. Dacă se amputează o mică parte dintr-o structură vie, matricea bioplasmatică rămâne intactă, aşa cum pare să confirme electrofotogafiile obţinute prin **fotografia Kirlian** şi **electronografie** pe frunze vii secţionate (aşa-numitul "efect fantomă al frunzei").

"După părerea noastră – spune Iniuşin – *bioplasma poate fi reprezentată printr-o plasmă electrono-protonică şi electrono-ionică, fără a exclude existenţa excitonilor* (cvasiparticule asociate unor stări de excitaţie şi constituite, fiecare, dintr-o pereche electron-gol pozitiv care se propagă într-un material – n.n.). *Bioplasma este o plasmă organizată cu structură ondulatorie proprie: biologograma* (în care fiecare parte conţine principalele caracteristici ale întregului, într-n fel analog cu o hologramă – n.n). *Bioplasma are o structură anizotropică pluricomponentă. Se poate admite că bioplasma este a cincea stare a materiei, existenţa ei fiind posibilă numai în condiţiile spaţiilor specifice (chiar din punct de vedere geometric) ale corpului viu. Se poate*

afirma că mişcarea în spaţiu a biostructurilor (dezvoltarea embrionară la animale, creşterea şi diferenţierea la plante ect.) este condiţionată de caracteristicile interne ale bioplasmei şi în primul rând de geometria ei. Există motive pentru a presupune că bioplasma este un sistem cu entropie foarte scăzută, putându-se menţine astfel timp îndelungat." De asemenea, Iniuşin susţine că bioplasma se deosebeşte de plasma (nebiologică) studiată în fizică prin aceea că este ordonată de un **biocâmp** ce determină *"normarea numeroaselor procese şi structuri"*. Bioplasma ar mai avea şi un rol de antenă şi, deci, ar putea fi influenţată semnificativ de unele radiaţii electromagnetice, ceea ce ar explica efectele biologice şi fiziologice ale diferitelor unde electromagnetice şi câmpuri electrice şi magnetice. La rândul lor, efectele radiaţiilor laser asupra organismelor vii ar fi cauzate, în primă instanţă, de interacţiunile optice cu bioplasma.

Chimistul şi parapsihologul român Adrian Pătruţ expune în cartea (în două volume) *De la normal la paranormal* (1992) o concepţie proprie asupra bioplasmei: *"Bioplasma este un substrat structurat de sisteme vii (organisme). Într-un model teoretic simplu, sistemele vii se caracterizează prin capacitatea de organizare a unui sistem bioplasmatic, calitativ acelaşi la toate vieţuitoarele, fundamental pentru existenţa vieţii. În timpul virţii, organismele sunt antrenate într-un proces continuu de tipul formare de bioplasmă – eliberare de bioplasmă. Dezorganizarea parţială a sistemului bioplasmatic afectează starea de sănătate şi vitalitatea organismului. Dezorganizarea ireversibilă a sistemului bioplasmatic determină moartea fizică. Sistemele vii, care sintetizează continuu bioplasmă, eliberează totodată bioplasmă în mediu, prin: (i) un proces lent, care nu afectează starea de sănătate; (ii) procese ocazionale accelerate, care afectează starea de sănătate; (iii) procese dramatice, care determină sau sunt determinate de moartea fizică"*. Existenţa bioplasmei în stare liberă s-ar releva prin procese ce pot fi surprinse fotografic, fără a putea fi observate cu ochiul liber. Bioplasma în sensul lui Iniuşin apare în această viziune ca un epifenomen al bioplasmei propriu-zise, care are o natură "transfizică", iar fenomenele parapsihologice ar fi determinate de manifestări bioplasmatice informaţionale (**percepţia extrasenzorială**) sau bioenergetice (**psihokinezia**, printre altele).

BLOCAJUL PSI. Se observă atunci când, încercând să investigheze un caz, invetigatorii constată, spre stupoarea şi apoi enervarea lor, că aparatura nu le funcţionează: magnetofonul îşi schimbă mereu viteza de rotaţie, blitz-urile nu se aprind, peliculele fotosensibile nu înregistrează nimic, instrumentele de măsură se defectează etc. Totul se întâmplă de parcă un spirit inteligent şi maliţios împiedică investigaţia ştiinţifică.

Un astfel de blocaj sistematic s-a constatat în timpul cercetărilor din aşa-numitul "cazul Enfield" petrecut între august 1977 şi septembrie1978, şi având ca agenţi inductori două surori de 11 şi, respectiv, 13 ani. *"Casa cu pricina se afla în Enfield, în partea de nord a Londrei, iar încercările de înregistrare a manifestărilor erau deseori împiedicate: magnetofonul îşi schimba mereu viteza de rotaţie, un microfon greu a părăsit stativul şi a căzut pe podea, iar atunci când într-unul din dormitoare s-au instalat trei aparate de fotografiat pentru a se asigura fotografierea întregii camere, cele trei blitz-uri nu au funcţionat, fiind, aşa cum s-a constatat, golite simultan de energie, deşi tocmai fuseseră încărcate. Atunci când directorul, asistentul principal de laborator şi doi salariaţi de la firma Pye Buisness Communicaţions şi-au montat propria aparatură astfel încât să se poată urmări de la parter ceea ce se*

petrecea într-un dormitor de la etaj, aparatul de fotografiat a funcţionat, însă magnetofonul – fabricat de o altă firmă –, deşi fusese testat înainte de experiment şi aparent funcţiona bine, a fost brusc cuprins de un fel de nebunie: beculeţele aflate în dreptul diferitelor butoane s-au aprins deodată, ceea ce asistentul nu şi-ar fi putut imagina să se întâmple vreodată, iar motorul a refuzat pur şi simplu să bobineze banda, gripându-se într-un fel cum asistentului nu-i mai fusese dat să vadă". (B. Inglis – *The Paranormal: An Encyclopedia of Psychic Phenomena*, 1985).

Atunci când Douglas Dean încerca să efectueze **fotografii Kirlian** ale degetelor lui **Mathew Manning**, primele încercări s-au dovedit infrucruoase, aparatura defectându-se inexplicabil de câteva ori la rând. De asemenea, în cursul emisiunilor televizate sau radiodifuzate ale aceluiaşi M. Manning, ca şi în cazul lui **Uri Geller**, de multe ori se produceau defectarea aparaturii electrice şi de sunet, a camerelor foto sau video, spre satisfacţia neghioabă a scepticilor cu orice preţ. *"Dar defecţiunile au fost semnalate atât de des şi în ocazii atât de diferite, încât blocajul psi a devenit o explicaţie mult mai plauzibilă decât coincidenţa dublată de fraudă"*. (B. Inglis).

BOIRAC, ÉMILE (1851 – 1917). Filozof şi parapsiholog francez. A resuscitat teoria "magnetismului animal" a lui **F.A. Mesmer** postulând că efluviile subtile şi invizibile, responsabile de acest tip de "magnetism" hipnoid, care iradiază de la anumite persoane şi le influenţează pe altele, sunt agenţii cauzali în cazurile de **telepatie** şi **psihokinezie**, în general în manifestările mediumnice. A fost printre primii care a utilizat denumirea de **parapsihologie**. Cartea sa *La psychologie inconuu: Introduction et contribution a l'étude expérimentale des sciences psychiques* (1908) a fost premiată de Academia Franceză de Ştiinţe.

BOZZANO, ERNESTO (1862 – 1943). Parapsiholog şi spiritualist italian. Autodidact, a făcut în tinereţe lecturi extinse din literatura filozofică şi ştiinţifică, preocupat întens de misterul vieţii, personalităţii şi scopul existenţei umane. Dacă până în 1891 s-a plasat pe poziţii materialist-pozitiviste, după aceea a devenit interesat de **metapsihică** ca urmare a lecturilor articolelor apărute în revista franceză *Annales des Sciences Psychiques*, a lucrărilor lui **Charles Richet** şi a participării la şedinţe de spiritism. Între anii 1899 şi 1904, a asistat la numeroase astfel de şedinţe cu diferiţi mediumi, printre care **Eusapia Palladino**; dar el însuşi nu a fost un experimentator, lipsindu-i pregătirea ştiinţifică riguroasă necesară. S-a ocupat de fenomenele de **bântuire**, **poltergeist**, **xenoglosie**, **materializări**, **apariţii paranormale**, viziuni pe patul morţii (**experienţele în apropierea morţii**), fiind interesat mai ales de problema supravieţuirii după moartea fizică. A insistat în mod deosebit asupra clasificării fenomenelor metapsihice ca primă etapă în edificarea a ceea ce numea "noua ştiinţă a sufletului".

În cărţile sale a inclus o cazuistică foarte bogată, din care încerca să extragă anumite regularităţi şi corelaţii. De pildă, în volumul Phenomena of Haunting (1920), el sublinia faptul că din 400 de cazuri de bântuiri pe care le-a investigat, 80% erau legate de evenimente tragice petrecute anterior în respectivele case sau locuri bântuite, şi că apariţiile semnalate în astfel de cazuri sugerează o prezenţă cvasifizică.

Era un acerb spiritualist, căci credea că *"fenomenele metapsihice constituie un admirabil ansamblu de dovezi ce converg toate spre demonstrarea riguros ştiinţifică a*

existenţei şi supravieţuirii Spiritului. Aceasta este ferma mea convingere, şi nu am vreo îndoială că timpul va arăta că am dreptate".

C

CABINET. Spaţiu semi-izolat în care se află **mediumul** în unele **şedinţe de spiritism**. El ar fi necesar pentru "condensarea energiei parapsihice" a acestuia şi producerea manifestărilor specifice în astfel de situaţii. De regulă, se obţine prin montarea unei draperii sau a unei cortine care acoperă colţul unei încăperi.

CARRINGTON, HEREWARD (1881 – 1958). **Parapsiholog** anglo-american. Cu toate că interesul său iniţial era îndreptat spre dezvăluirea metodelor de fraudare folosite de unii **mediumi**, ulterior a întâlnit suficiente dovezi pentru a se convinge de autenticitatea unor fenomene **parapsihice**, mai ales după investigaţiile riguroase efectuate asupra manifestărilor de **telekinezie** induse de **Eusapia Palladino**. A publicat mai multe cărţi, printre care: *The Physical Phenomena of Spiritualism* (1907), *Eusapia Palladino and Her Phenomena* (1909), *Modern Psychic Phenomena* (1919), *The Problems of Psychic Research* (1921).

CAZZAMALLI, FERNANDO (1887 – 1958). Psihiatru italian. Prin cercetările sale privind activitatea electrică cerebrală este considerat un precursor al bioelectromagnetismului. Profund interesat de fenomenele de tip **paranormal**, a încercat să demonstreze experimental că în **telepatie** semnalul este transmis prin intermediul undelor electromagnetice produse de creier. De asemenea a efectuat ample investigaţii privind fenomenele de **radiestezie**.

CAYCE, EDGAR (1877 – 1845). **Parapsihic** american, celebru pentru capacităţile sale (manifestate în stare de **transă**) de **paradiagnoză** şi prescriere de remedii eficace, precum şi pentru cele de **premoniţie** (era denumit "profetul adormit") şi **retrocogniţie**.

La o vârstă fragedă cade greu bolnav, iar medicul de ţară ce se ocupa de el nu reusea nicicum să-l scoată din starea de inconştienţă. Deodată s-a auzit brusc vocea lui, clară şi calmă, deşi continua să se afle în starea respectivă: *"Vă voi spune ce am. Am primit o lovitură de minge de baseball în coloana vertebrală. Trebuie să-mi faceţi o cataplasmă specială şi să mi-o aplicai la baza gâtului"*. A dictat lista plantelor, adăugând: *"grăbiţi-vă, altfel creierul va fi atins"*. I-au fost urmate indicaţiile în mare grabă; până seara febra i-a scăzut, iar în dimineaţa următoare s-a sculat perfect sănătos, fără a-şi aminti ceva despre toată întâmplarea.

A fost, la început, lucrător agricol la ferma unui unchi, apoi comisionar la o librărie dintr-un orăşel, şi, mai târziu, proprietar al unui mic atelier fotogtafic. Un prieten din copilărie, bolnăvicios de când se ştia, reuşeşte să-l convingă să-şi producă o stare de autohipnoză şi să-i prescrie şi lui leacul. Izbuteşte să-l convingă şi astfel începe cariera lui de vindecător neconvenţional unic, în cursul căreia a diagnosticat şi

tratat mii de pacienţi, deşi, în stare conştientă, era complet ignorant în ale medicinii. La argumentele insistente ale prietenilor şi concitadinilor, cum că nu are dreptul să-şi păstreze nefolosită puterea miraculoasă, acceptă să intre în stare autohipnotică şi să prescrie diagnostice şi tratamente, cu condiţia să nu vadă pacienţii (de teamă că, dacă i-ar cunoaşte ar fi, poate, influenţat), iar eforturile să nu-i fie remunerate în nici un fel, urmând să-şi asigure existenţa de pe urma meseriei de fotograf.

Ritualul unei sesiuni cu el se desfăşura astfel: îşi scotea încălţămintea, cravata şi gulerul, se culca pe pat, se relaxa şi, după câteva minute, intra într-un somn hipnotic; atunci, cel care îl asista (un medic, soţia sau, mai târziu, fiul său) îi dădeau mereu aceleaşi sugestii: *"Acum vei avea în faţă pe* [numele şi prenumele pacientului], *care locuieşte în* [strada, numărul, localitatea, statul]. *Îi vei consulta corpul cu atenţie şi minuţios, îmi vei comunica simptoamle actuale şi cauza lor, precum şi indicaţii pentru înlăturare suferinţelor. Îmi vei răspunde la întrebările pe care ţi le voi pune"*; după câteva minute, cu voce impersonală şi autoritară, începea să-şi facă comunicările privind diagnosticul şi tratamentul, care erau consemnate de un asistent. În ele existau, uneori, şi elemente de **clarviziune**, căci descria şi ce făcea persoana respectivă sau aspecte ale locului unde aceasta se afla. Diagnosticele şi reţetele comunicate de el erau deseori de o exactitate remarcabilă.

Unui pacient i-a prescris printre alte medicamente şi "apă de Clary", care s-a dovedit a fi de negăsit, cel puţin în Statele Unite. S-au expediat scrisori către reviste de specialitate din Europa, în speranţa că cineva cunoştea ceva despre misterioasa "apă de Calry". În cursul unei comunicări ulterioare, Cayce a dictat detaliat compoziţia medicamentului. Curând după aceea, a ajuns de la Paris scrisoarea unui farmacist care specifica o formulă identică, adăugând faptul că medicamentul respectiv fusese inventat şi botezat astfel de tatăl său, dar nu se mai preparase de circa 50 de ani. Medicamentul furnizat în cele din urmă de medicul parizian a salvat viaţa pacientului.

Întrebat, în stare de autohipnoză, asupra modului cum capătă informaţiile, a răspuns că era în măsură să intre în legătură cu orice minte uman şi să să folosească de cunoştinţele conţinute în aceasta. Odată a dictat formula unui medicament aflat în curs de realizare, căruia i se fixase denumirea, dar nu fusese încă brevetat. Altădată, a dictat în cursul unei sedinţe patru reţete amănunţite; nu se ştia cui se potriveau, dar după două zile au fost formulate cererile concrete pentru ele.

Arthur Lammers, un editor marcant din Dayto, Ohio, l-a convins să-şi extindă aplicarea abilităţilor extrasenzitive şi la prospectarea trecutului istoric şi al viitorului. Astfel, la materialele dictate în scopuri terapeutice, s-au adăugat alte mii privind vieţile unor personalităţi din trecut, evenimente şi locuri istorice, previziuni asupra viitorului omenirii, formându-se un corpus masiv de documente (peste 14000) pe care le-a denumit *Readings* ("Lecturi"). Ele sunt în continuare păstrate, studiate cu atenţie şi promovate în scopuri spirituale de **Association for Research and Enlightenment**, pe care a fondat-o în anul 1931.

CĂLĂTORIE ASTRALĂ. Termen **alternativ pentru extracorporalitate**.

CÂMP PSI. Concept ipotetic introdus de **William G. Roll** pentru explicarea fenomenelor parapsihologice, conform căruia toate fiinţele vii, precum şi obiectele inanimate posedă câte un câmp de forţă special, diferit de cele cunoscute de cele din

fizică, dar cu unele caracteristici similare cu ale acestora. Aceste câmpuri psi interacţionează între ele; când se produce un eveniment într-un câmp psi aflat în vecinătatea altuia, evenimentul din primul câmp va fi înregistrat ca o "urmă" în cel de-al doilea câmp – şi se va păstra chiar după îndepărtarea primului câmp –, determinând **percepţii extrasenzoriale** sau manifestări de **psihokinezie** persoanelor cu abilităţi paranormale.

Teoria lui W.G. Roll, aplicată de el în cazurile de **poltergeist**, a fost dezvoltată de psihologul american Gardner Murphy (1895 – 1979) în legătură cu problema supravieţuirii după moartea fizică, considerând că după decesul unei persoane persistă urmele acelor activităţi psihice pe care aceasta le-a imprimat în câmpurile psi ale fiinţelor şi obiectelor cu care a venit în contact în timpul vieţii.

CELAN, EUGEN (1934 – 2011). Medic veterinar şi parapsiholog român. A efectuat cercetări în diverse domenii ştiinţifice bio-medicale, precum: criobiologie, medicaţie geriatrică, patogeneză oncologică, biofotonică, bioelectroluminescenţă (este unul din inventatorii **electronografiei**), fiind totodată unul din principalii promotori ai **parapsihologiei**/**psihotronicii** în România. A fost unul din fondatorii **Asociaţiei Române de Cercetări Psihotronice**. A experimentat, cu rezultate remarcabile, metode originale pentru studierea **radiesteziei** şi a interacţiunilor la distanţă dintre om şi plante.

Într-una din cărţile pe care le-a publicat (*Războiul parapsihologic*, 1992), nota: că **parapsihologia** *"a fost şi continuă să rămână una dintre ce mai controversate discipline ştiinţifice, ba chiar, în accepţiunea unor oameni de ştiinţă, o disciplină paraştiinţifică. Această ultimă etichetă, chiar dacă încearcă să arunce asupra sa un văl de neîncredere, nu-i scade nici meritele, nici limitele şi nu diminuază nicidecum interesul unor largi cercuri de investigatori de a găsi răspunsuri la problematica pe care ea o ridică. (...) Prezenţa şi existenţa unor fenomene pe care percepţia noastră uzuală nu le poate explica imediat şi care par a se derula în cadrul unui univers sau poate chiar a unor universuri paralele, a căror descriere şi definire ar putea fi categorisite drept «exotice», stau la baza parapsihologiei şi ocupă câmpul de activitate şi investigaţii ale specificului său"*.

A publicat şi cărţile: *Materia vie şi radiaţiile* (1985), *Viaţa după pragul morţii* (1992), *Provocările paranormalului* (1993), *Telepatia* (1993), *Parapsihologia şi serviciile secrete* (1997), *Paranormalul: o ştiinţă a viitorului* (în colaborare cu Andrei Dorobanţu, 2004).

CERC SPIRITIST. Grup de persoane care se întâlnesc, cu o anumită regularitate, pentru a ţine şedinţe de **spiritism**, în care unul (sau chiar mai mulţi) **mediumi** "primesc" comunicări de la defuncţi şi /sau produc efecte fizice neobişnuite. Deşi prezenţa unui medium este considerată indispensabilă, în anii 1970 un grup de experimentatori din Canada a obţinut, în absenţa unui medium, fenomene de tip mediumnistic creând deliberat, prin concentrare mentală colectivă, o personalitate artificială numită **"Philip"**.

CHAKRAS. Cuvântul sanskrit *chakra* (la plural, *chakras*) se traduce prin "roată" sau "cerc". *Chakras* sunt concepute ca nişte vortexuri energetice care interfaţează corpul fizic cu **corpurile subtile**. Se spune despre *chakras* sunt că

configurate ca nişte petale multicolorate de lotus sau ca nişte roţi cu spiţe ce se învârt cu diferite viteze, după cum se procesează energia. *Chakras* sunt descrise în literatura yoghină hindusă şi budistă, existând diferenţe între cele două sisteme, ca şi între variatele descrieri occidentale ale *chakras*. Fiind invizibile vederii normale, se pretinde că ele pot fi percepute (inclusiv culorile lor) prin **clarviziune**. De asemenea, se afirmă că unele persoane, prin tehnici spirituale speciale, le pot activa să se „învârtă" mai repede şi pot direcţiona fluxul bioenergiei prin ele.

În unele scrieri din cultura indiană se afirmă că numărul total de *chakras* este de circa 88.000, dintre care numai vreo 30 sunt considerate ca fiind suficient de importante pentru a primi denumiri. Dintre ele, *chakras* majore sunt în număr de şapte. De la o doctrină la alta, de la un autor la altul, există diferenţe în ce priveşte descrierile şi funcţiile celor şapte *chakras* principale. În continuare sunt redate descrierile făcute într-o lucrare enciclopedică (Rosemary E. Guiley – *Harper's Encyclopedia of Mystical & Paranormal Experience*, 1991): (i) *Chakra* bazală (*muladhara*) este localizată la baza coloanei vertebrale şi e sediul lui *kundalini* (v. **bioenergetica**). Este legată de auto-prezervare, natura animală, gust şi miros. Este cea mai puţin complexă dintre cele şapte *chakras*, fiind împărţită de doar patru spiţe. Este colorată în roşu-portocaliu. (În sanscrită, *mūla* = rădăcină); (ii) *Chakra* sacrală (*svadhisthana*) se află lângă organele genitale şi guvernează sexualitatea şi reproducerea. Are şase spiţe şi este predominant roşie. În unele doctrine, *chakrei* bazale îi sunt atribuite funcţii reproductive, iar *chakra* sacrală este ignorată în favoarea *chakrei* splenice, cu şase spiţe şi având culorile roz şi galben, localizată la jumătatea distanţei dintre pubis şi ombilic. *Chakra* splenică influenţează sănătatea generală şi, în particular, guvernează digestia şi funcţiile ficatului, pancreasului şi splinei. În alte doctrine, *chakra* splenică este considerată minoră; (iii) *Chakra* plexului solar (*manipura*) se află chiar deasupra ombilicului. Are zece spiţe şi este predominant verde cu roşu deschis. Este asociată cu emoţiile şi e punctul în care energia astrală intră în câmpul eteric. *Chakra* plexului solar influenţează glandele suprarenale, pancreasul, ficatul şi stomacul. Cei mai mulţi **mediumi** ce folosesc transa lucrează prin această chakra: (iv) *Chakra* inimii (*anahata*) are douăsprezece petale aurii strălucitoare şi este localizată în centrul pieptului. Ea guvernează glanda timus şi influenţează imunitatea la boli. Este legată de conştiinţa superioară şi de dragostea necondiţionată; (v) *Chakra* gâtului (*visuddha*), de culoare albastru-argintiu, are şaisprezece spiţe şi e asociată cu creativitatea, auto-exprimarea şi căutarea adevărului. Este proeminentă la muzicieni, compozitori şi oratori. Această *chakra* influenţează de asemenea glandele tiroidă şi paratiroidă şi metabolismul, şi este asociată cu anumite stări de conştiinţă extinsă; (vi) *Chakra* frunţii (*ajna*), situată între sprâncene, este botezată al treilea ochi pentru influenţa sa asupra simţului parapsihic şi iluminării spirituale. Are 96 de spiţe, dintre care jumătate iradiază o culoare galben-roz, iar cealaltă jumătate iradiază în albastru şi purpuriu. Această *chakra* este asociată cu glanda pituitară, glanda pineală, inteligenţa, intuiţia şi puterile parapsihice, numite *siddhis* în yoga hindusă; (vii) *Chakra* creştetului (*sahasrara*) se roteşte chiar deasupra vârfului capului. Cele 972 de spiţe ale sale radiază un purpuriu strălucitor, cea mai spirituală dintre culori. Nu are asociată cu vreo glandă, dar relevă nivelul individual de evoluţie a conştiinţei. Poate fi activată doar dacă toate celelalte *chakras* sunt rafinate şi echilibrate; când este activată produce suprema iluminare şi conştiinţa cosmică. În vreme ce alte *chakras* se rotesc în uşoare depresiuni, *chakra* creştetului se roteşte într-un dom.

În *Yoga şi nemurire*, Mircea Eliade preciza că în *chakra sahasrara "ajunge kundalini* (v. bioenergetica) – n.n.) *după ce a traversat cele şase chakras inferioare"* şi că *"sahasrara nu mai aparţine nivelului corpului, ci desemnează deja planul transcendent"*. Acelaşi autor, referindu-se la diferenţele dintre diversele doctrine indiene privind problematica chakrelor observa faptul că, de pildă, *"tantrele budiste cunosc doar patru chakras, situate respectiv în regiunile ombilicală, cardiacă, laringiană şi plexul cerebral. Acesta din urmă, cel mai important (...), corespunde cu sahasrara hinduşilor"*.

Cercetarea cu aparatură ştiinţifică modernă a zonelor cutanate corespunzătoare celor şapte *chakras* a evidenţiat unele aspecte interesante care par să aducă argumente în favoarea existenţei acestor "centri bioenergetici subtili" ai organismului uman.

Dr. Valerie Hunt (1916 – 2014), de la Universitatea din California, a adaptat un electromiograf pentru înregistrarea frecvenţelor proprii ale potenţialelor bioelectrice înregistrate la nivelul chakras. Înregistrările s-au efectuat prin intermediul unor electrozi din argint clorurat, aplicaţi pe piele în regiunile corespondente chakrelor, semnalele bioelectrice cutanate astfel captate fiind apoi prelucrate prin Fourier-analysis. În paralel cu aceste înregistrări, au fost consemnate şi observaţiile făcute de mai mulţi yoghini, care raportau percepţiile lor extrasenzoriale privind caracteristicile chakrelor respective (culoare, dimensiuni, dinamică). Rezultatele obţinute, publicate în cartea *Infinite Mind: The Science of Human Vibrations* (1995), au indicat – cu caracter repetitiv – o strânsă corelaţie între gamele de frecvenţe ale semnalelor bioelectrice cutanate şi culorile *chakrelor* percepute extrasenzorial de yoghini, după cum se observă în tabelul următor:

Cercetătorul japonez Hiroshi Motoyama (1925 – 2015) a constatat că biopotenţialele electrice cutanate la nivelul *chakras* inactive au valori relativ scăzute (10 – 30 mV), spre deosebire de *chakras* "activate bioenergetic", la care valorile biopotenţialelor respective sunt mai mari, de până la 300 – 500 mV. Ulterior, Motoyama a dezvoltat un *Chakra Instrument* special pentru detectarea modificărilor electrice, magnetice şi optice ce se produc în imediata vecinătate a subiectului testat. Într-un experiment tipic, subiectul se afla într-o cameră ecranată electrostatic. Un electrod rotund din cupru şi o celulă fotoelectrică era plasată în faţa corpului subiectului, la nivelul localizării unei presupuse chakra. În timpul unui test asupra centrilor stomacului şi inimii, subiectul era monitorizat timp de trei minute în cele două localizări. Citiri separate erau efectuate câte un minut înainte de concentrare, în timpul concentrării şi după concentrare. În mod curios, atunci când a fost testat un practicant yoga avansat, cei doi centrii au dat rezultate foarte diferite. Centrul stomacului nu a prezentat modificări ale activităţii măsurabile în perioada de trei minute de monitorizare. În schimb, centrul inimii a prezentat o intensificare considerabilă a activităţii măsurabile în timpul perioadei de concentrare. Această diferenţă corespundea practicii spirituale regulate a subiectului. El se concentra asupra centrului inimii în timpul meditaţiei, şi nu asupra plexului solar deoarece suferea de serioase tulburări digestive. Lucrând cu un alt subiect, Motoyama a a constatat că activitatea crescută a *chakrei* inimii era suficientă pentru a produce un efect detectat de celula fotoelectrică. Cu alte cuvinte, activitatea *chakrei* inimii putea produce o lumină slabă dar măsurabilă fizic. Astfel de experimente (descrise de Motoyama în cartea *The Theories of the Chakras: Bridge to Higher Consciousness*), efectuate pe mai mult de o sută de subiecţi, au confirmat ideea că focalizarea mentală asupra unei *chakra* o activează.

CHANNELING. Termen (în lb. engleză = canalizare) ce denumeşte receptarea de mesaje provenite de la presupuse entităţi imateriale, ce nu au fost niciodată încarnate (spre deosebire de comunicările spiritiste în care entităţile se prezintă ca spirite ale unor defuncţi). Un exemplu de asemenea entitate este „Lazaris", ale cărui mesaje sunt primite (începând din anii 1970) de mediumul american Jach Pursel atunci când se află în transă. „Lazaris" se prezenta pe sine ca o „entitate non-fizică" multiplă, dintr-o realitate paralelă, având conştiinţă, dar care nu a fost niciodată pusă într-o formă trupească. „Lazaris" pretindea că l-a observat pe Pursel de-a lungul mai multor vieţi succesive ale acestuia, abia în ultima dintre ele fiind posibilă comunicarea dintre „Lazari" şi Pursel.

Deşi entităţile respective se adresează unor persoane anume, scopul lor principal pare a fi transmiterea de mesaje metafizice către întreaga umanitate, anunţând fie viitoare catastrofe, fie venirea unei ere noi a conştiinţei şi evoluţiei omeneşti, a dragostei şi a bucuriei. Mai puţin studiate decât comunicările spiritiste, manifestările de channelung sunt considerate de unii autorii sceptici ca fiind creaţii subconştiente/inconştiente ale percipienţilor.

CHAUVIN, RÉMY A. J. (1913 – 2009). Biolog şi parapsiholog francez. A efectuat cercetări privind **percepţia extrasenzorială**, **ANPSI** şi **psihokinezia**. În 1968, împreună fiziologul Jean Mayer a publicat (sub pseudonimele Pierre Duval şi, respectiv, Evelyne Montredon) două lucrări experimentale de răsunet despre **percepţia extrasenzorială** la şoarecii de laborator ("efectul Montredon-Duval"), iar în 1986 a folosit o serie de dispozitive ingenioase pentru a studia posibilităţile de **psihokinezie** la aceleaşi animale.

CHIROMANŢIE (de la gr. *chiros* = palmă şi *manteia* = prevestire). Cititul/ghicitul caracterului şi al viitorului personal prin tălmăcirea şi interpretarea liniilor şi a altor semne palmare. Pe baza unor observaţii multiseculare, palma a fost împărţită în mai multe zone, urmând configuraţia liniilor palmare înnăscute, care au fost denumite după ceea ce se consideră a reprezenta.

În această metodă de **divinaţie** se ţine seama de toate aspectelele palmei. Palma ar reprezenta oglinda trupului şi sufletului omenesc, dând expresie caracteristicilor corpului şi ale psihicului. Muşchii palmei formează ridicături şi depresiuni, despărţite în unele locuri de linii. Aceste "forme de relief" palmar au primit denumiri care caută să exprime rolul lor în destinul persoanei. La baza degetului arătător se află "muntele Jupiter", la baza celui median – "muntele Saturn", la baza inelarului – "muntele Apollo", la baza degetului mic – "muntele Mercur (alături de "munţii" Uranus, Neptun şi Luna), iar la baza degetului mare se află "muntele Venus", deasupra căruia este situat "muntele Micul Marte". În palmă se găsesc şapte linii principale: *linia vieţii* pleacă de sub "muntele Jupiter", traversează palma şi se opreşte sub "muntele Venus", la nivelul brăţării; *linia capului* are aceeaşi origine cu linia vieţii şi împarte palma pe orizontală în două porţiuni, până la "muntele Marte", ori coborând în jos până la "muntele Luna; *linia inimii* începe de sub "muntele Mercur" şi continuă spre "muntele" Jupiter; *linia saturniană* începe în mijlocul palmei, lângă brăţară şi se îndreaptă spre baza degetului median; *linia apolloniană* (a Soarelui) începe din podul palmei şi continuă către "munte" Apollo de la baza inelarului, dar poate lipsi în unele cazuri; *linia mercuriană* se întinde între "munţii" Mercur şi Venus; *linia brăţării*,

denumire comună pentru cele trei linii de sun încheietura mâinii. "Geografia" palmară mai cuprinde "Marele Pătrat" sau "Câmpul lui Marte", "Triunghiul superior" (format de liniile mercuriană, apollonianăşi a inimii) şi "Triunghiul inferior" (format din linia capului, linia saturniană şi cea mercuriană), precum şi alte semne denumite stele, cruci, liniuţe, puncte. După cum se poate remarca, există o anumtă înrudire cu astrologia, denumirile fiind, în majoritate, derivate de la corpurile cereşti care ar tutela sau influenţa viaţa omului.

Caracteristicile acestor linii, formaţiuni şi semne – caracter continuu ori discontinuu, lungime, grosime, culoare, prezenţa sau nu a ramificaţiilor, gradul de reliefare etc. –, precum şi alte aspecte, ca forma întregii palmei şi a degetelor, culoarea şi elasticitatea pielii, pilozitatea etc., sunt observate cu atenţie şi interpretate de chiromantul avizat pentru a deduce informaţii privind personalitatea şi caracterul persoanei a cărei palmă o examinează, despre eventualele boli de care ea suferă şi despre destinul hărăzit.

Unii teoreticieni şi practicanţi ai chiromanţiei consideră, pe baza experienţelor proprii, că în procesele de **divinaţie** chiromantică intervin, uneori, şi elemente de natură parapsihică. Astfel, chiromanta şi clarvăzătoarea britanică Beleta Greenway afirmă în cartea sa *Out of Your Hands: What Palmistry Reveals about Your Personality & Destiny* (2019) că practicarea chiromanţiei (*palmistry*, în lb. engleză) poate fi *"un alt mijloc pentru parapsihici de a obţine informaţii, căci prin atingerea sau simţirea mâinii se produce o vibraţie clarvăzătorului, manifestându-se în felul acesta o formă de psihometrie. Un adevărat clarvăzător va fi capabil să se acordeze la vibraţiile parapsihice ale clientului său atunci când face analiza mâinii, beneficiind astfel şi de aspectul parapsihic"*. Uneori, mai spune autoarea, chiromantul clarvăzător "vede" pe palma clientului majuscula unei litere, ce poate reprezenta iniţiala numelui unei persoane importante pentru acesta (rudă apropiată, iubit, prieten etc.). Alteori, în palma subiectului analizei chiromantice, clarvăzătorul "vede" apariţia bruscă a imaginii unei case, a unui loc anume, a unei persoane etc., ceea ce îl ajută în obţinerea de informaţii despre trecutul sau viitorul subiectului. *"Odată* – exemplifică Beleta Greenaway – *scrutam palma unui nou client şi am văzut imaginea unui tipi* (cort tradiţional, realizat din piei de animale dispuse pe stâlpi de lemn – n.n.). *L-am întrebat dacă fusese recent într-o rezervaţie a nord-amerindienilor. Uimit, mi-a spus că se întorsese de acolo cu o săptămână în urmă"*.

CHIRURGIE PARAPSIHICĂ (în lb. engleză: *psychic surgery*). Formă specială de **vindecare paranormală** care se poate împărţi în trei categorii: (i) "operaţii" asupra **corpului astral** care, după ce sunt îndeplinite, sunt reflectate asupra corpului fizic; (ii) operaţii efectuate cu mâinile goale, fără bisturiu şi anestezice (v. **Antonio Agpaoa**, **dematerializare**); (iii) operaţii cu instrumente nesterile şi în absenţa anestezicelor şi a analgezicelor (v. **José Arigo**).

Tipice pentru prima categorie sunt "operaţiile" pe care le făcea vindecătorul paranormal britanic George Chapman (1921 – 2006), care susţinea că era ghidat de un spiritul unui chirurg decedat cu numele William Lang (1852 – 1937). Aflat în transă, punea mai întâi diagnosticul, după care mima în aer, în jurul pacientului, mişcările unei intervenţii chirugicale.

CLARAUDIŢIE. Fenomen prin care unele prsoane, în anumite condiţii, au impresia că aud, în mod clar, voci şi/sau sunete, fără ca acestea să aibă surse fizice exterioare. Deseori, cazurile au un caracter precognitiv-avertizator, ca în cel relatat de scriitorul belgian Maurice Maeterlinck (1862 – 1949) în cartea *L'hote inconnu* (1923) şi preluat de la **E. Bozzano**: sculptorul Jean Dupré *"călătorea împreună cu soţia, într-o trăsură – pe care oconducea el însuşi – pe marginea unei prăpăstii. Deodată, au auzit amândoi o voce care părea să vină din munte, strigându-le: Opriţi! Au întors capetele, însă n-au văzut pe nimeni şi şi-au continuat drumul. Însă strigătele au devenit mai puternice, fără să se vadă nici o urmă de fiinţă omenească În cele din urmă, sculptorul s-a dat jos şi a descoperit că de la osia roţii din stânga căzuse cuiul şi că roata care mergea chiar pe marginea abisului era pe cale să alunece de pe osie; trăsura s-ar fi prăbuşit astfel, aproape sigur, în prăpastie"*.

Sunt semnalate situaţii când vocile par a veni din interiorul persoanelor care au trăiri clarauditive. În general, glasurile auzite sunt neidentificabile; totuşi, uneori, vocile pot fi recunoscute ca aparţinând unor decedaţi. Tito Gobbi relatează cum mergea odată cu automobilul, pe un drum de munte. La un moment dat, înaintea unei curbe, a auzit vocea fratelui său (mort cu puţin timp în urmă) strigându-i: *"Opreşte imediat!"* Gobbi a oprit, iar câteva clipe mai târziu un autocamion articulat, cu frânele defecte, a apărut în mare viteză de după curbă. Dacă nu er fi oprit, accidentul tragic ar fi fost inevitabil.

CLARVIZIUNE. Formă de **percepţie extrasenzorială** care, atât în definirea sa, cât şi, mai ales, în plan concret, pune serioase probleme privind delimitarea de alte tipuri cum ar fi: **telepatie**, **premoniţie**, **retrocogniţie**, ***remote viewing***, **extracorporalitate**. De aceea, definiţiile date de diferiţi autori prezintă o variabilitate relativ mare. În continuare sunt redate unele dintre aceste definiţii: (i) *"cunoaşterea obiectelor şi faptelor fără ajutorul intermediar al simţurilor obişnuite, cu condiţia ca telepatia să fie exclusă"* (N. O. Jacobson, 1974); (ii) *"viziuni la distanţă ale persoanelor, obiectelor, sau viziuni în interiorul persoanelor, obiectelor animalelor etc."* (P. Weil, 1977); (iii) *"cunoaşterea extrasenzorială a evenimentelor sau obiectelor materiale, obţinută fără intermediul unui alt spirit animat"* (**D. Scott Rogo**, 1979); (iv) *"percepţia extralucidă a faptelor obiective (de exemplu, vederea obiectelor prin ecrane opace, perceperea de scene la distanţă etc.)"* (M. Ryzl, 1979); (v) *"dobândirea paranormală de informaţii despre un obiect sau eveniment fizic contemporan; în contrast cu telepatia, informaţia este presupusă a fi derivată de la o sursă fizică exterioară şi nu de la mintea altei persoane"* (M. Thalbourne, 1982); (vi) *"facultatea unor indivizi de a percepe – în condiţii de modificare a tonusului psiho-fiziologic (transă sau hipnoză) – o serie de date despre un alt subiect (noţiuni< gânduri, stări de spirit emoţionale, desfăşurări de evenimente în spaţiu şi timp) pe calea percepţiei extrasenzoriale"* (C. Neacşu,1985); (vii) *"în clarviziune un subiect achiziţionează informaţie direct, în afara canalelor senzoriale cunoscute, de la o sursă exterioară care nu este un sistem viu (un alt subiect)"* (A. Pătruţ, 1991); (viii) *"presupusă abilitate paranormală de a vedea persoane şi evenimente aflate la distanţă în spaţiu sau timp"* (G. Melton, 2001); (ix) *"abilitatea de a vedea lucruri dincolo de domeniul celor cinci simţuri umane"* (B. Steiger, 2003).

Dificultatea discernerii clarviziunii de telepatie este evidentă în numeroase cazuri concrete, cum este acesta, preluat din *Phantasms of the Living*, publicată de

Edmund Gurney, **F.W.H. Myers** şi **Frank Podmore** în 1886: *"Mergeam pe un drum de ţară la A., unde locuiau părinţii mei. Citeam o carte de geometrie, un subiect puţin propice să provoace fantasme sau fenomene morbide, când, deodată, am văzut o cameră a casei noastre, camera pe care o botezasem Camera albă, şi pe mama mea, întinsă pe jos, aparent moartă. Viziunea a persistat câteva minute, timp în care tot ceea ce mă înconjura a părut să pălească şi să dispară; dar, pe măsură ce viziunea se estompa, peisajul revenea, mai întâi neclar, apoi tot mai net. Nu mă puteam îndoi de realitatea viziunii şi, în loc să mă îndrept direct acasă, m-am dus imediat la medicul nostru. Acesta m-a însoţit acasă la noi, punându-mi pe drum întrebări la care nu puteam răspunde, căci mama mea era aparent bine atunci când părăsisem casa. L-am condus pe medic în Camera Albă, unde am găsit-o pe mama lungită pe jos, aşa cum apăruse în viziunea mea. Totul era exact, până în cele mai mici detalii. Ea suferise o criză cardiacă şi şi-ar fi putut da sufletul dacă nu venea medicul la timp"*.

Desigur că în cazul respectiv (căruia ancheta efectuată cu scrupulozitate i-a dovedit autenticitatea) implicarea telepatiei pare evidentă, dar nu poate da seama în mod complet de exactitatea viziunii "până la cele mai mici detalii". Se poate vorbi aici de **percepţie extrasenzorială generalizată**.

Totuşi, termenul de clarviziune este îndeobşte cunoscut şi folosit ca desemnând fenomenul şi capacitatea unor oameni de a "vedea" întâmplări petrecute la distanţă.

Despre viziuni concomitente cu evenimente produse la distanţă, şi despre care subiecţii vizionari nu au nici un fel de informaţii accesibile pe căi obişnuite, există numeroase relatări de-a lungul timpului. Viziunile respective sunt produse fie în stare de veghe, fie în **stări modificate ale conştiinţei**. De regulă, persoanele capabile în mod repetat de astfel de viziuni sunt denumite"clarvăzători". Clarvăzătorul "vede ceva"; el experienţiază (trăieşte) impresiuni aparent senzoriale, dar, în general, ştie cumva că acestea nu îi parvin prin organele de simţ. Uneori, clarviziunea este însoţită de **claraudiţie**.

În antichitate, secole de-a rândul, erau des consultate oracolele, cel mai renumit fiind cel de la templul din Delphi, unde Pythia, numele generic al preoteselor zeului Apollo, făceau previziuni şi "vizionau" cele petrecute în locuri aflate la mare depărtare de locul unde oficiau. (v. **aplicaţii militare şi în spionaj ale parapsihologiei**) Pentru a se transpune în starea de a ghici viitorul şi de a "vedea" la distanţă, Pythia inhala aburul cu efecte hipnotice care ieşea din crăpăturile unei stânci. În cărţile lui Herodot şi ale lui Plutarh sunt descrie multe din performanţele premonitorii şi de clarviziune ale Pythiei. Remarcabile capacităţi clarvăzătoare avea şi **Apollonius din Tyana**.

La octombrie 1571, aflat la Vatica, Papa Pius al V-lea a "văzut" rezultatul bătăliei de la Lepanto, în care flota Spaniei a învins-o pe cea mult mai puternică a otomanilor – eveniment de o importanţă crucială în istoria Europei. Autenticitatea acestui caz, relatat de un biograf papal, a fost confirmată în urma unei minuţioase cercetări a documentelor Vaticanului din acea vreme.

Pe 19 iulie 1759, pe la ora 16, **Emmanuel Swedenborg**, aflat la Göteborg (unde lua cina împreună cu nişte prieteni), are o viziune apocaliptică şi, precipitat şi cu ochii parcă ieşiţi din orbite, descrie minut cu minut incendiul catastrofal care, exact în acelaşi moment, se propaga cu repeziciune în Stockholmul situat la circa 500 de kilometri de Göteborg. Verificări ulterioare au confirmat veridicitatea viziunii lui, inclusiv faptul că focul fusese oprit chiar în apropierea casei lui.

Se poate presupune că fenomenul clarviziunii este favorizat, pe de o parte, de dramatismul evenimentelor astfel sesizate, iar pe de altă de stări emoţionale intense. Dar acestea ar numai condiţii favorizante, nu şi absolut necesare. Viziunile pot fi dintre cele mai banale şi în absenţa unor stări afective deosebite. În acest sens, un exemplu tipic se găseşte în cartea *5 simţuri… 5 porţi spre cunoaştere* (1972) publicată de dr. Grigore Davidescu: *"Într-o după-amiază, soţia mea îmi citea câteva pagini. Deodată, ea se opreşte din citit în mijlocul unei fraze şi-mi spune, pe tonul cel mai natural posibil: «Îl văd pe N., venind îmbrăcat în pardesiu gri. Îţi aduce trei sute de lei». Domnul N., pe care nu-l mai văzusem de cu vară – şi despre care nici soţia, nici eu nu ştiam că are vreun pardesiu gri – trebuia să-mi aducă bani pentru cărţi. Dar nu ştiam ce sumă îmi aducea. Şi nu ştiam nici când vine, putând întârzia cu săptămâni sau luni. A sosit după vreo oră. Purta un pardesiu gri, nou, şi mi-a înmânat 300 de lei"*.

CLARVIZIUNE CĂLĂTOARE. Denumire alternativă pentru **extracorporalitate**.

COMBUSTIE SPONTANĂ UMANĂ. Autoaprinderea interioară subită (fără contact cu vreo sursă de foc exterioară) a corpului unei persoane, având ca rezultat arderea aproape completă a acestuia, în timp ce, în mod paradoxal, obiectele din imediata apropiere rămân relativ puţin afectate.

Pentru arderea unui corp uman, în crematoriile care funcţionează pe bază de curenţi de aer sunt necesare 900^0 C, iar în cele fără curent de aer, 1600^0 C, procesul de ardere durând câteva ore. Pare, deci, incredibil ca un organism uman să se poată calcina de la sine, aproape instantaneu, iar obiectele din vecinătate, unele cu grad mare de inflamabilitate, să nu ardă decât, cel mult, parţial. Şi totuşi, astfel de cazuri au fost şi sunt semnalate din când în când. În monografia criminologului francez Jean-Pierre Fabre intitulată *Les feux meurtriers: Le phénomène des combustions spontanées* (1993) se apreciază că, în lume, se produc anual circa 20 de astfel de incidente.

Un caz reprezentativ este cel prezentat de inspectorul de poliţie britanic John Heiner în numărul din 15 mai 1986 al revistei *New Scientist*:

"Pe 6 ianuarie 1980, la Gwent (Anglia), a trebuit să investighez un caz foarte ciudat de moarte cauzat de foc. Casa era izolată, pe vârful unui deal. În ziua aceea era foarte frig. Cum am intrat în casă am simţit totuşi o căldură plăcută, deşi nu exista încălzire centrală sau altfel de încălzire. Ofiţerul care conducea investigaţia mi-a spus că victima (un bărbat în vârstă de 74 de ani – n.n.) *se află în camera de zi. Am deschis uşa şi parcă aş fi intrat într-un cuptor în curs de răcire. Erau aburi şi căldură ca la saună, iar camera era luminată de raze portocalii. Lumina porocalie provenea de la un bec care era acoperit, ca şi geamul, cu material lipicios, gălbui. Temperatura în cameră trebuie să fi fost foarte mare, doar cu puţin timp în urmă. Se putea simţi căldura degajată de pereţi. De pe geam curgeau picături de lichid, iar unul din geamuri crăpase din pricina căldurii.*

Becul nu mai avea abajur, pentru că acesta, fiind din material plastic, se topise. Pereţii, tavanul şi orice altă suprafaţă erau acoperite de o cenuşă lipicioasă. Într-unul din pereţi era un cămin în care se afla cenuşă. Căminul şi cenuşa erau bine aranjate, nu era niciun semn că ar fi căzut vreun tăciune din foc. La circa un metru de cămin, pe podea, în faţa unui fotoliu parţial ars, era o grămadă de cenuşă. Din cenuşă

ieşea o pereche de picioare (glezne) cu şosete. Partea de jos a picioarelor şi şosetelor era intactă.

Covorul se înnegrise sub cenuşă, dar arsura nu se întinsese decât cu câţiva centimetri mai mult faţă de marginea cenuşei umane. Canapeaua, aflată la mai puţin de un metru distanţă, deşi acoperită cu o cuvertură inflamabilă, nu prezenta nicio urmă de arsură. Nici plasticul de sub covor nu suferise arsuri. Prin urmare, într-un loc din casă se crease o temperatură foarte înaltă şi totuşi nu a ars nimic în afară de obiectele ce erau în contact direct cu corpul arzând. Mintea îmi spunea că ceea ce vedeam era imposibil. (...)

Când am pomenit de posibilitatea arderii spontane, specialiştii (în investigarea incendiilor – n.n) *au zâmbit şi au declarat că focul era explicabil. Motivaţia lor era că victima a ars într-o cameră unde ardea focul în cămin, iar corpul omenesc nu se aprinde fără surse externe, deci focul din cămin trebuie să fi cauzat arderea. În sprijinul acestei idei, mi-au arătat o bucată de ţesut arsă, ce rămăsese lipită de bara de sus a grătarului căminului. De aici, ei au tras concluzia că victima căzuse cu capul de grătar şi astfel s-a aprins. Erau siguri că analizele vor arăta că ţesutul este piele umană. Este de mirare că specialiştii nu au găsit nimic ciudat în faptul că un om cade cu capul pe grătarul căminului, se aprinde ca o lumânare, apoi se ridică şi se aşează în fotoliu ca să ardă şi o parte a acestuia. Pe cămin nu erau urme de lovituri. Nu era nici un semn că cineva ar fi căzut în foc.Totuşi, specialiştii au plecat satisfăcuţi cu bucata lor de piele>*

După o săptămână, m-a chemat inspectorul şef şi mi-a arătat rezultatele analizei bucăii de ţesut. A reieşit că ea provenea de la o cornută. Cu toate acestea, nu s-a mai investigat cauza focului".

Unii cercetători ai fenomenului au încercat să explice fenomenul invocând aşa-numitul "efect de lumânare", denumire pentru o experienţă de laborator, în care câteva zeci de grame de grăsime umană au fost depuse pe o eprubetă şi acoperite cu mai multe straturi de stofă subţire (eprubeta juca rolul oaselor, iar stofa pe cea a hainelor); cilindrul de grăsime a fost ars circa un minut la o flacără Bunsen până s-a aprins. Proba a ars complet, în curentul de aer al unui ventilator, abia după o oră. Comentariul inspectorului de poliţie citat mai sus la această încercare explicativă a fost: *"Un material pentru a cărui ardere este necesar să fie ţinut, mai întâi, timp de un minut la flacăra becului Bunsen, nu prezintă pericol de aprindere. Dacă arderea unui corp uman într-o cameră închisă o explicăm referindu-ne la arderea într-un curent de aer a lumânării cu grăsime umană, atunci este ca şi cum ne aşteptăm ca la apropierea unui chibrit de coada unui bou acesta să se facă scrum".*

Sintetic, concluziile deduse din analiza mai multor cazuri de combustie spontană umană sunt următoarele: (i) sunt semnalate mai des la femei decât la bărbaţi, raportul fiind, după unii autori, de circa patru la unu; (ii) victimele sunt, preponderent, persoane în vârstă şi singuratice, depresive şi fără prea multe motivaţii existenţiale; (iii) majoritatea victimelor sunt corpolente; (iv) de cele mai multe ori, fenomenul are loc în încăperi închise; (v) în încăpere se produc vapori, pereţii şi unele obiecte se acoperă cu pelicule de grăsime şi/sau cu un strat de funingine uleioasă, iar obiectele din cameră sunt puţin ori deloc afectate; (vi) rareori, evenimente de tip poltergeist precedă producerea fenomenului; autocombustiile se produc mai des în anotimpul rece şi îndeosebi în regiunile nordice.

De regulă, combustiile spontane umane se petrec în absenţa unor martori. J.-P. Fabre relatează însă şi un caz public, petrecut în Anglia: o femeie care stătea de vorbă cu două prietene, în holul unei clădiri, a luat foc subit, flăcările părând să izbucnească dinăuntrul corpului ei; focul a fost stins abia după aruncarea a patru găleţi de apă, iar femeia a decedat, în chinuri, după două săptămâni.

În *The Paranormal:An Encyclopedia of Psychic Phenomena* (1985), Brian Inglis semnalează cazul singular al unei persoane care *"a realizat că arde pe dinăuntru, dar a supravieţuit – un profesor de matematică de la Nashville University chiar a reuşit să stingă «flacăra albastră şi strălucitoare» pe care a văzut-o ţâşnindu-i din picior, bătând-o cu palmele"*.

Pentru explicarea fenomenului, pe lângă ipoteza "efectului de lumânare", s-au propus şi altele, precum cea a acumulării, în muşchii inactivi, a unor cantităţi sporite de vitamina B10 (substanţă de tipul fosgenului, cu proprietăţi asemănătoare nitroglicerinei), a "îmbibării" alcoolice, a fulgerului globular şi chiar a intervenţiei unor extratereştri; nu lipsesc nici explicaţii de tip mistico-religios sau de natură ezoterică. Mai mult sau mai puţin verosimile, niciuna dintre ipoteze nu explică satisfăcător fenomenul, care rămâne una dintre cele mai stranii manifestări paranormale.

CONTRACŢIE. În sens parapsihologic, este fenomenul (invers celui de **elongaţie**) de reducere temporară a dimensiunilor corpului uman. În timpul unor şedinţe mediumnice, **D.D. Home** reuşea, în condiţii controlate, să-şi reducă înălţimea de la 1,73 m (cât avea în mod normal) la 1,53 m.

CONTROL. (i) în **spiritism**: o personalitate, presupusă a fi a cuiva decedat, despre care se consideră că preia controlul asupra acţiunilor **mediumului** şi face comunicări în timpul **transei** acestuia; (ii) în context experimental ştiinţific: ceva (o procedură, condiţie, obiect, subiect etc) care este introdus cu scopul stabilirii, verificării şi eliminării influenţei factorilor nedoriţi

COOK, FLORENCE ELIZA (1856 – 1904). **Medium** britanic. La vârsta de 15, pe când era institutoare la o şcoală din Londra, manifestările de poltergeist în centrul cărora se afla, au determinat concedierea ei. Curând după aceea a intrat într-un cerc spiritist, la ale cărui şedinţe a demonstrat remarcabile însuşiri mediumnistice. Acestea au atras atenţia lui **A.N. Aksakov** şi **William Crookes** (v. **materializare**), care au supus-o unor ample investigaţii.

După "plecarea" lui "Katie King", Florence Cook şi-a pierdut, practic, calităţile mediumnice. S-a căsătorit şi a plecat cu soţul ei în China, unde au stat câţiva ani. A revenit apoi singură, probabil dezamăgită şi, având nostalgia vremurilor când se bucura de celebritate, a reînceput să organizeze şedinţe de spiritism. După modelul "Katie King" a "creat" mai întâi pe "Leila" şi apoi pe "Mary", o fetiţă de 12 ani. Dar fantoma fetiţei de numai 12 ani arăta ca de 20 şi semăna suspect de mult la statură, fizionomie şi comportament cu Florence; în cele din urmă, ea a fost demascată şi a părăsit Londra, plecând la Varşovia. Aici a încercat iarăşi să facă acele lucruri care, odată, o făcuseră vedetă. Psihologul şi filozoful polonez Julian Ochorowicz (1850 – 1918) a surprins-o încercând să trişeze (ascundea bucăţi de stofă albă pe care intenţiona să le "materializeze"), fapt care a pus punct definitiv carierei sale mediumnistice.

Sora ei mai mică, Kate Selina (1859 – 1923) s-a aflat şi ea, între anii 1875 şi 1891, în centrul unor manifestări mediumnistice similare cu ale surorii sale.

CORDON DE ARGINT. Fir inefabil (pe care unii clarvăzători susţin că îl "văd") care ar menţine legătura dintre corpul fizic al omului şi **corpul astral** în momentele detaşării acestuia din urmă şi, cu anumite, riscuri, se poate întinde fără limite. Se rupe definitiv în momentul morţii fizice, când corpul astral se separă şi părăseşte definitiv trupul.

CORESPONDENŢĂ ÎNCRUCIŞATĂ. Termen folosit pentru a denumi situaţiile în care mesajele, scrise sau verbale, primite de mediumi independenţi se completează reciproc şi capătă o anumită semnificaţie, deşi fiecare mesaj luat separat este fără înţeles. Un mare număr de corespondenţe încrucişate s-a înregistrat, în primii ani de după 1900, între **Leonora E. Piper** şi mediumul britanic Winifred [Pearce-Serocold] Coombe-Tenant (1874 – 1956), cunoscută sub pseudonimul "Mrs. Willett". Mesajele, părând a veni de la **F.W.H. Myers**, au fost publicate de ***Society for Psychical Research*** începând cu anul 1906 şi sunt foarte complicate şi includ frecvente referiri literare obscure; stabilirea corespondenţelor dintre ele necesită multă ingeniozitate.

Respingând explicaţiile de natură spiritistă, unii autori consideră că la baza corespondenţelor încrucişate se află comunicâri telepatice, inconştiente, între subiecţii implicaţi.

CORP ASTRAL. Termen folosit în doctrinele spiritiste şi teozofice pentru a desemna unul din **corpurile subtile** ale fiinţei umane. În stările de somn sau hipnagogice, se poate separa de corpul fizic şi deplasa în alte locuri (ceea ce ar explica fenomenele de **déjà vu** şi experienţele de **extracorporalitate**). Totuşi, în timpul deplasărilor, fiind indispensabil pentru menţinerea vieţii, rămâne legat de corpul fizic prin aşa-numitul cordon de argint.

CORPURILE SUBTILE. Din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, diferite paradigme culturale, doctrine ezoterice şi concepţii filozofice şi/sau religioase – impregnate adeseori de vitalism sau animism – descriu fiinţa umană nu numai ca pe un corp material vizibil, palpabil, ponderal şi dens, ci şi în termeni vizând componente non-substanţiale, invizibile, impalpabile, imponderale şi subtile. Aceste componente – denumite uneori *corpuri subtile*, iar alteori planuri (niveluri) subtile (sau suprasensibile) pentru a le deosebi de "grosierul" corp/plan fizic, cel format, cum se spune, "din carne şi oase" şi perceptibil cu simţurile comune – sunt ierarhic structurate şi, în modalităţi specifice, condiţionează, animă şi dirijează corpul fizic. În ce priveşte numărul şi rolurile atribuite corpurilor subtile, este uşor de remarcat că există o mare diversitate de opinii; dincolo însă de diferenţele doctrinare, viziunea generală este aceea că fiinţa omenească reprezintă un ansamblu multidimensional din punct de vedere ontologic, ansamblu a cărui integralitate, organicitate şi relaţionare cu restul lumii sunt asigurate de modul în care funcţionează respectivele componente subtile.

În cele ce urmează, sunt trecute în revistă numai unele dintre ideile care, în decursul vremii şi pe diferite areale geografice, au încercat să descifreze modul de alcătuire al fiinţei omeneşti.

Pentru egiptenii antici, pe lângă trupul fizic (numit *Khat* sau *Kha* şi simbolizat printr-un peşte) degradabil în absenţa mumificării, exista şi o parte extraorganică a individului uman, persistentă, în anumite condiţii, după moartea fizică. Această parte avea, conform textelor funerare, o structură ternară, fiind formată din *Ka* (reprezentat de o pereche de braţe ridicate), *Ba* (având ca simbol o pasăre cu cap de om) şi *Akh* (sau *Khu,* ori *Akhu*, simbolizat de un ibis sau de un foenix).

Ka (tradus uneori prin "corp/dublu eteric") era considerat un fel de copie cvasiincorporală a trupului, posesoare a unei anumite conştiinţe, şi dăinuind după moartea acestuia, ca un suport al virtualei vitalităţi a individului. Iniţial, *Ka* desemna numai dublul spiritual al faraonului, care-l ghida pe acesta în viaţă şi-l proteja după moartea fizică. Mai târziu, conceptul de *Ka* s-a extins la orice fiinţă umană şi se referea la o prezenţă imaterială ce rămâne în mormânt şi se înfruptă din ofrandele funerare. Pe de o parte, *Ka* posedă forma siluetei şi atributele de personalitate ale omului căruia îi aparţinea, iar pe de altă parte are o anumită independenţă faţă de corpul fizic şi poate călători după dorinţă în spaţiile terestre.

Ba (tradus uneori prin "suflet", iar alteori prin "corp astral") constituia, pentru vechii egipteni, acea componentă subtilă, dinamică şi inteligentă care animă corpul muritor *Kha* în viaţa terestră. Conectat cu *Ka*, în care sau cu care sălăşluieşte, *Ba* este capabil să-şi asume, după dorinţă, o formă materială sau una imaterială (în forma materială era reprezentat ca un şoim cu cap uman). Deşi *Ba* poate ascende în tărâmurile paradisiace cereşti, el poate, de asemenea, să revină în cavou şi să se hrănească cu ofrandele funerare.

Akh ("spiritul" sau "corpul spiritual"), menţionat deseori alături de *Ba*, este "corpul" radiant de lumină transcendentă cu care decedatul transfigurat accede (dacă sunt îndeplinite cu stricteţe anumite ritualuri de purificare) în Cer, unde continuă să trăiască, întru eternitate, printre zeităţile sau stelele nemuritoare. Ca forţă spirituală cu caracter supranatural, *Akh* reprezintă opusul absolut al corpului perisabil *Kha*: *"Akh este pentru Cer, Kha este pentru pământ"* – se poate citi în textele piramidelor. Akh nu era considerat un principiu interior, ci mai degrabă un Eu spiritual superior pe care omul îl regăsea după moarte, într-o lume divină.

În gândirea egiptenilor antici, aceste componente subtile ale fiinţei umane nu puteau deveni total independente de suportul lor fizic – corpul carnal –, căci ele supravieţuiau doar atât timp cât cel din urmă continua, într-un fel sau altul, să persiste. Veşnicia era pentru egipteanul antic prelungirea unei forţe – viaţa – căreia nu-i putea imagina vreo limită şi, deci, pe de o parte, conservarea trupului era indispensabilă, iar pe de altă parte, supravieţuirea principiului vital – *Ka* – era legată, ca şi în cazul zeilor primordiali şi mai ales a Soarelui, de o renaştere zilnică, al cărui ritual constituia partea esenţială a serviciului de cult. De aici, mumificarea sau, din credinţa în efectele magice, instalarea unor statui de piatră ca înlocuitori posibili în cazul distrugerii mumiei.

Una din temele de reflecţie predilecte ale gânditorilor Greciei antice era şi aceea referitoare la conceptul de *psyché*. Termen cu încărcătură polisemantică, *psyché* poate fi tradus, uneori numai aproximativ, prin: suflu vital, spectru, principiu vital, suflet, *anima* – în funcţie de întelesul ce-i era atribuit de un gânditor sau altul.

În perioada sa platoniciană (v. **Platon**), Aristotel (384 – 322 î. Ch.) considera şi el sufletul ca pe o "substanţă" completă, independentă şi care nu are nevoie neapărat de un corp organic. Mai târziu însă, îşi nuanţează concepţia şi afirmă că este posibil ca nu

toate părţile sufletului să fie detaşabile de corp. El identifica într-o fiinţă vie două principii: unul material (*hyle*) şi unul formal (*eidos*). Primul reprezintă substratul primar al schimbării, acel "ceva" ce există în potenţă şi are atributul de a primi o formă. Cel de-al doilea este sufletul care, din punct de vedere al funcţiei, este definit (în *"De anima"*) ca: *"primordiala entelehie a unui corp natural care posedă viaţa ca potenţă"*. Termenul de "entelehie" (*entelecheia)* a fost creat de Aristotel din cuvintele *télos* (împlinire, scop) şi *échein* (a avea, a fi într-o anumită stare) şi poate fi tradus prin "stare de împlinire sau desăvârşire" ori "realitate în act". Uneori, în opera lui Aristotel, este dificil de făcut o distincţie clară între noţiunile de *entelecheia* şi *enérgeia* (din care provine termenul modern de "energie"); totuşi, după unele interpretări, Aristotel deosebeşte *entelecheia* de *enérgeia*, cea din urmă însemnând acţiunea (săvârşirea) prin care ceva este adus din starea de potenţă la desăvârşire, la perfecta esenţă, pe când *entelecheia* este însăşi această desăvârşire.

Ca entelehie primordială, sufletul conferă viaţă unui corp organic prin una sau mai multe din facultăţile sale, postulate de Aristotel (în *De anima*) ca fiind: hrănirea, simţirea, mişcarea şi gândirea. În raport cu aceste facultăţi, care permit vieţuitoarelor să efectueze activităţi specifice, sufletul este de trei feluri: vegetativ, senzitiv şi raţional. Plantele, aflate pe treapta cea mai de jos a ierarhiei fiinţelor vii, au numai suflet vegetativ şi, în consecinţă, posedă doar capacităţi nutritive şi de reproducere. Animalele au, în plus, şi un suflet senzitiv, întrucât au capacitatea de a simţi şi pe aceea de a se mişca. Pe palierul superior, omul are – cum s-ar spune – un "suflet total", compus din suflet vegetativ, suflet senzitiv şi suflet raţional; sufletul raţional (sau intelectul) este acela prin care omul înţelege şi cunoaşte.

Aristotel s-a arătat foarte sceptic în privinţa supravieţuirii în totalitate a sufletului după moartea corpului organic. *"Rămâne de văzut* – afirma el în *"Metafizica" – dacă după destrămarea compusului* (format, în acest caz, din corp organic şi suflet – n. n.) *mai rămâne ceva. Pentru unele lucruri, nimic nu ne împiedică să admitem aceasta. Aşa e cazul cu sufletul, dar nu cu sufletul în întregime, ci numai cu intelectul, căci e oarecum imposibil să admitem acest lucru pentru suflet în întregimea lui"*. Pentru Aristotel era o imposibilitate logică să se admită că sufletul vegetativ şi sufletul senzitiv pot persista în absenţa suporturilor organice care să asigure desfăşurarea activităţilor vitale generate şi coordonate de aceste tipuri de suflete. De asemenea, deosebirile dintre oameni sunt date de deosebirile dintre sufletele lor vegetative şi senzitive, şi dispar o dată cu moartea trupească.

După Aristotel, singurul tip de suflet care poate supravieţui ar fi sufletul raţional (sau intelectul), care nu este legat de nici un organ al corpului anatomic.

Neoplatonicianul florentin Marsilio Ficino (1433 – 1499) susţinea că spiritul (*pneúma*) este acela care, datorită naturii lui speciale (de tip dual), face posibile relaţiile dintre sufletul (*psyché*) vitalizator şi corpul carnal. De exemplu, în 1482, în lucrarea *"Teologia platoniciană a nemuririi sufletelor"*, Ficino afirma: *"Sufletul, fiind extrem de pur, se acuplează cu acest trup dens şi pământesc care-i este atât de îndepărtat* [în ce priveşte natura lui – n.n]*, prin intermediul unui corpuscul foarte subtil şi luminos, numit spirit, generat de căldura inimii din partea cea mai subţiată a sângelui, de unde pătrunde întregul trup. Sufletul, insinuându-se cu uşurinţă în acest spirit ce-i este îndeaproape înrudit, se propagă mai întâi peste tot într-însul şi apoi, pătrunzând prin intermediul său în întreg trupul, îi conferă viaţă şi mişcare, făcându-l prin asta vital. Iar prin spirit domneşte asupra trupului şi-l mişcă. Şi tot ceea ce se*

transmite dinspre trup acestui spirit, sufletul care este prezent în el percepe: act pe care-l numim percepţie. Pe urmă, sufletul observă şi cântăreşte această percepţie".

O caracterizare mai amănunţită (şi dialectică, am spune) a "substanţei" spiritului este dată într-un tratat din 1489, intitulat *"De vita coelitus comparanda"*; aici spiritul este definit de Ficino ca *"un corp foarte fin, aproape non-corp şi aproape deja suflet, sau aproape non-suflet şi aproape deja corp. În compoziţia lui există un minimum de natură pământească, ceva mai multă natură acvatică şi încă mai multă natură aeriană. Dar cel mai mult ţine de natura focului stelar […]. Este strălucitor, cald, umed şi însufleţitor"*. Pentru a face mai bine înţelese funcţiile spiritului, fără de care ar fi de neconceput relaţiile dintre *sôma* şi *psyché*, Marsilio Ficino apelează la metafora reflexiei în oglindă; astfel, într-un comentariu la unul din dialogurile platoniciene, el explica fenomenele perceptive în modul următor: *"Slujindu-se de instrumentele simţurilor,* [spiritul] *prinde imaginile corpurilor externe; or, sufletul însuşi nu poate prinde aceste imagini direct, dat fiind că substanţa incorporală, superioară acelei a corpurilor, nu poate fi determinată de acestea să primească imagini. Sufletul, prezent peste tot în spirit, poate cu uşurinţă contempla în el imaginile corpurilor, strălucind acolo ca într-o oglindă. Prin aceste imagini poate el să-şi dea seama de corpurile înseşi"* (citat după [1], p. 56).

În filozofia lui Ficino, structura triadică de tip trup/spirit/suflet a fiinţei umane o reflectă pe cea a Universului în ansamblu, care are un suflet (concentrat în Soare) ce animă trupul lumii prin intermediul curenţilor pneumatici ai spiritului cosmic (*quinta essentia*).

Printre cele mai elaborate doctrine referitoare la alcătuirea subtilă a omului sunt cele din hinduism, iar speculaţiile gânditorilor indieni (de diferite orientări filozofico-religioase) privitoare la natura realităţii şi la raporturile acesteia cu sufletul uman au o îndelungată istorie.

Cele mai vechi texte sacre ale hinduşilor, *Vedele* (în limba sanscrită, *veda* înseamnă "cunoaştere"), au fost elaborate în perioada cuprinsă între 1400 şi 400 î. Ch., pe baza unor revelaţii transmise oral. În număr de patru (*Rig Veda*, *Yajur Veda*, *Sama Veda*, *Atharva Veda*), ele conţin imnuri, incantaţii şi descrieri de ritualuri pe care trebuie să le oficieze cu stricteţe preotii vedici atunci când invocă zeii şi le aduc ofrande. Conform antropologiei vedice, omul este format din: (i) Corpul fizic; (ii) *Ashu*, principiul vital (diferit de atributele personale); (iii) *Manas*, suma facultăţilor psiho-mentale (minte, sensibilitate, dorinţă).

Din jurul anului 600 î. Ch. încep să fie redactate *Upanishadele*, opere colective cu caracter mai abstract, fondate pe interpretarea metafizică a *Vedelor*. Tema care uneşte *Upanishadele*, dincolo de diferentele interpretative, terminologice sau de accent filozofic, este căutarea şi accesul la unitatea fundamentală care leagă tot ceea ce percepem şi gândim. Această unitate este numită *Brahman* (Absolutul, principiul unic al tuturor lucrurilor, esenţa care transcende toate formele de existenţă); în multe texte hinduse se afirmă că *Brahman* este identic cu *Atman* (Sufletul Universal, Eul Suprem), cu care tinde să se contopească sufletul (sinele) individual al omului în încercarea de a-şi atinge desăvârşirea.

Cosmogonia upanişadică este una de tip emanaţionist, în care fiecare element (principiu) care contribuie la edificarea lumii este generat de altul mai subtil, centrul iniţiator fiind *Atman*. Astfel, în *Taittiriya Upanishad* se spune: *"Din acest Eu (Atman) se naşte Spaţiul (akasha); din Spaţiu, Aerul; din Aer, Focul; din Foc, Apa; din Apă,*

Pământul”. Spaţiul este mai subtil decât aerul deoarece pe acesta din urmă îl poţi sesiza (ca vânt, de pildă), Aerul este mai subtil decât Focul ce poate fi perceput prin căldura sau lumina degajate ş.a.m.d., elementele fiind asociate cu simţurile. Succesiunea elementelor se produce gradat, de la “mai subtil” la “mai dens”, iar cel mai subtil principiu, şi originea primă a orice altceva, este, desigur, Principiul Absolut, identificat aici cu Eul Suprem (*Atman*).

Taittiriya Upanishad este importantă şi pentru faptul că este una din primele scrieri hinduse care prezintă o viziune sistematizată asupra structurii fiinţei omeneşti, mai precis a Eului (Sinelui) individual. În viziunea autorilor anonimi ai aceste upanişade, Sinele uman (*atma*) are cinci niveluri care, în ordinea crescândă a gradului de subtilitate, sunt: (i) *Anna-maya-atma* – “Eul făcut din hrană”; (ii) *Prana-maya-atma* – “Eul făcut din suflu vital (respiraţie vitală)”; (iii) *Mano-maya-atma* – “Eul mental inferior”; (iv) *Vijnana-maya-atma* – “Eul mental superior”; (v) *Ananda-maya-atma* – “Eul făcut din beatitudine” sau “Eul fericit”.

Aspirantul spiritual (cel care doreşte să atingă desăvârşirea) devine conştient treptat, sub îndrumarea unui Maestru, de existenţa celor cinci Euri, atingând în final Absolutul (Brahman) cu care se contopeşte.

Pentru metafizica upanişadică, fiecare din nivelurile Sinelui individual era considerat ca având o existentă şi o manifestare reală. Mai târziu, şcoala filozofică vedantină a promulgat ideea că existenţa fenomenală este, dacă nu literalmente iluzorie, cel puţin falsă şi ontologic inferioară, şi că numai Absolutul este cu adevărat real. Mai mult, chiar şi această Realitate Absolută (sau *Brahman*) ar fi total lipsită de calităţi. Vedantinii au preluat mare parte din termenii folosiţi în *Upanishade*, dar le-au dat alte înţelesuri. De exemplu, cele cinci niveluri ale Sinelui individual au devenit cinci straturi sau învelişuri (*koshas*) care ascund, datorită ignoranţei noastre, adevăratul Sine (*Atman*). Ulterior, s-au dezvoltat curente de gandire vedantină, mai puţin negativiste, în care cele cinci *koshas* sunt considerate straturi (comparate uneori cu foile unei cepe) prin care Sinele individual “funcţionează” simultan în diferite planuri sau niveluri de existenţă. Una din variantele care clasifică (în ordinea creşterii subtilităţii) şi descrie aceste învelişuri ale Eului uman este următoarea: (i) *Annamaya kosha*; “învelişul compus din hrană”; este corpul fizic, cel mai grosier în comparaţie cu celelalte facultăţi ale Sinelui şi totuşi indispensabil pentru evoluţie şi autorealizare, căci numai în el pot “lucra” *chakras*; (ii) *Pranamaya kosha*; “nvelişul compus din *prana*”; coexistă cu corpul fizic, conferindu-i acestuia vitalitate prin circulaţia *pranei* (suflu vital); după moarte, se dezintegrează o dată cu corpul fizic; (iii) *Manomaya kosha*; “învelişul format din mentalul inferior”; este stratul gândirii obişnuite, al instinctelor, dorinţelor şi emoţiilor. coordonează organele senzoriale şi motorii şi se formează pe măsură ce se dezvoltă corpul fizic; (iv) *Vijnanmaya kosha*; “învelişul cunoaşterii (sau al mentalului superior)”; este sediul gândirii superioare, al intuiţiei, al înţelepciunii şi creativităţii; (v) *Anandamaya kosha*; “corpul fericirii”; este învelişul superconştiinţei intuitive.

Trebuie menţionat că *anandamaya kosha* nu este un înveliş în acelaşi sens ca în cazul celorlalte patru *koshas*; el e sufletul însuşi, “un corp de lumină” care păstrează înscrise în el toate faptele bune şi rele din viaţa aceasta şi din vieţile trecute ale omului.

În unele texte hinduse, se foloseşte şi termenul de *sharira*, fie în sensul de “vehicul” al Sinelui, fie de “corp” (sau “coajă”) în care acesta este înfăşurat. *Sharira* (sau *rûpa*) îndeplineşte rolul de interfaţă dintre o componentă subtilă şi alta mai puţin

subtilă a Sinelui, tradiţia vorbind despre existenţa a trei *shariras*: (i) *Sthula-sharira*, corpul grosier (sau corpul fizic), similar cu *annamaya kosha*; (ii) *Sukshma-sharira* (sau *linga-sharira*), dublul subtil al corpului fizic, format din *pranayama kosha*, *manomaya kosha* si *vijnanmaya kosha*; (iii) *Karana-sharira*, sau corpul cauzal, identic cu *anandamaya kosha*.

În concepţia lui Rudolf Steiner (v. **antropozofie (steinerism)**), fiinţa umană are o structură septenară fiind alcătuită din: (i) corpul fizic; (ii) corpul eteric (sau corpul vital); (iii) corpul astral (sau corpul sensibil); (iv) Eul (Corpul Spiritual, Sinele, *Ego*-ul); (v) Sinele spiritual; (vi) Spiritul vital; (vii) Omul spiritual.

Corpul fizic este elementul din constituţia omenească cel mai asemănător cu regnul mineral; el e "corpul grosier", sesizabil cu simţurile obişnuite, cel care după moarte se descompune. În corpul fizic se găsesc aceleaşi substanţe şi acţionează aceleaşi forţe ca în regnul mineral, dar, în timpul vieţii, acţiunile lor sunt dirijate de un "ceva" ascuns, de natură mai subtilă, ce duce o luptă permanentă împotriva tendinţelor disolutive, dezorganizatoare ale lumii minerale. Acest element formator ascuns, inaccesibil sensibilităţii comun şi denumit ***corp eteric***, este fie perceptibil direct prin "cunoaştere suprasensibilă", fie se relevă facultăţii rationale, indirect, prin efectele sale. *"Iar efectele respective se manifestă în forma, în structura după care forţele şi substanţele minerale ale corpului fizic sunt unite pe parcursul vieţii. Atunci când survine moartea, această formă dispare puţin câte puţin şi corpul fizic devine o parte a ansamblului lumii minerale"* – scria Steiner.

Privitor la sintagma *corp eteric*, Steiner atrăgea atenţia asupra faptului că folosea adjectivul "eteric" în alt sens decât în fizica pre-einsteiniană (când se presupunea că eterul este "suportul" undelor luminoase): *"aici, el se aplică la ceea ce este accesibil direct vederii superioare, şi sesizabil percepţiei comune doar prin efecte, adică la ceea ce dă o formă precisă ansamblului de substanţe minerale şi de forţe prezente în corpul fizic"*. De asemenea, *"nu trebuie să ne inducă în eroare termenul de «corp», căci pentru a desemna realităţile superioare ale existenţei, suntem forţaţi să utilizăm termenii limbajului obişnuit. Pentru observaţia senzorială, aceşti termeni nu exprimă decât ceea ce ţine de domeniul sensibilului. Desigur, sub aspect senzorial, «corpul eteric» nu are nimic dintr-un «corp», oricât de subtil ni l-am imagina"*.

Corpul eteric este constitutiv tuturor fiinţelor vii (vegetale, animale, umane), fiind elementul care le conferă ceea ce numim vitalitate. El "îmbibă" toate părţile corpului fizic şi poate fi considerat un fel de "arhitect" al acestuia, iar structurile organice sunt configurate şi apoi menţinute în formele şi alcătuirile lor particulare prin curenţii şi mişcările corpului eteric, astfel încât inimii fizice îi corespunde o "inimă eterică", creierului fizic un "creier eteric" etc. Steiner precizează că, la om, corpul fizic şi corpul eteric au aproximativ aceeaşi formă şi extindere spaţială, lucru care nu se întâmplă la animale şi, mai ales, la plante.

Însă, *"aşa cum corpul fizic îşi conservă forma, nu datorită substanţelor şi forţelor minerale pe care le conţine, ci graţie corpului eteric care-l impregnează, tot aşa forţele acestui corp eteric nu pot, prin ele însele, să se pătrundă de lumina conştiinţei"*, adică nu pot transforma reacţiile la stimulii interni sau externi în trăiri de natură psihică. Al treilea component al entităţii umane, *corpul astral*, are tocmai rolul de a "ilumina" corpul eteric (care poate întreţine doar viaţa vegetativă) şi de a nu lăsa ca forţele inconştiente ale acestuia să ne cufunde într-un somn permanent.

În descrierea pe care o dă *corpului astral* uman (identificat uneori cu Sufletul), Steiner distinge patru aspecte graduale ale acestuia: (i) corpul astral inferior (legat de nutriţie şi de reproducere); (ii) sufletul senzitiv; (iii) sufletul intelectiv; (iv) sufletul conştiinţei.

Corpul *astral* (pe care îl au, într-o formă redusă la primele două aspecte, şi animalele, dar plantele deloc) este sediul sau "vehiculul" psihismului inferior, al senzaţiilor şi instinctelor, al emoţiilor, sentimentelor şi dorinţelor, al plăcerii şi al durerii – toate acestea fiind absente la o creatură alcătuită numai din corp fizic şi *corp eteric*. Pentru cel antrenat să-şi exercite "vederea superioară", *corpul astral* al omului se prezintă ca un ovoid luminos şi colorat în care sunt învăluite corpul fizic şi *corpul eteric*. Corpul astral este legat de *corpul eteric* prin ceea ce se numeşte "cordonul de argint"; ruperea lui eliberează *corpul eteric*, antrenând astfel descompunerea corpului fizic. În timpul somnului, *corpul astral* îşi relaxează influenţa asupra *corpului eteric*, ceea ce permite ca cel din urmă să-şi exercite acţiunea de "reîncărcare/redinamizare" a corpului fizic. Dacă însă *corpul astral* se separă brutal de *corpul eteric* (de exemplu, în urma unui şoc violent), omul intră în starea de comă, rămânând aşa atâta vreme cât *corpul astral* "refuză" să reia legătura cu *corpul eteric*. "Ieşirea" voită, conştientă a *corpului astral* se numeşte "decorporare" sau "călătorie astrală" şi trebuie practicată cu maximă precauţie.

Eul (sau *corpul spiritual*), cel de-al patrulea element pe care "cunoaşterea suprasensibilă" îl decelează în structura fiinţei umane, este propriu numai omului. Experienţele de la nivelurile corpurilor fizic, *eteric* şi *astral* nu dau conştiinţa faptului că, dincolo de variabilitatea sau regularitatea lor, există ceva permanent – numit Spirit – în entitatea care le trăieşte. Conştiinţa permanenţei, a memoriei existenţei individuale, este dată de *Eul* fiinţei umane. Aşa cum corpul fizic se dezintegrează atunci când *corpul eteric* nu-l mai susţine, aşa cum *corpul eteric* cade în inconştienţă de îndată ce *corpul astral* nu-l mai "luminează", tot astfel *astralul* ar lăsa în uitare trecutul dacă acest trecut nu ar fi salvat de *Eu* şi transmis în prezent. Uitarea este pentru *corpul astral* ceea ce este moartea pentru corpul fizic şi somnul pentru *corpul eteric*.

Dar *Eul* nu este numai sediul memoriei; el e sediul a tot ceea ce ţine de psihismul superior. Graţie lui putem trăi sentimentul de comuniune cu celelalte fiinţe, cu natura, cu întreg universul. El ne permite să percepem prezenţa divinului, atât în interiorul nostru, cât şi în exterior. Totodată, este scânteia divină, potenţialul de Iubire necondiţionată ce ne însoţeşte pe parcursul evoluţiei noastre. *Eul* este imortal, atemporal şi în afara spaţiului, la fel fiind şi următoarele componente (*Sinele spiritual*, *Spiritul vital* şi *Omul spiritual*), care reprezintă, respectiv, consecinţele "lucrărilor" *Eului* asupra corpurilor *astral*, eteric şi fizic.

Sinele spiritual este *Eul* care "lucrează" asupra *corpului astral*, fiecare fiinţă umană fiind angajată, în timpul vieţii terestre, în această lucrare – indiferent dacă vrea sau nu, dacă o face conştient sau nu. Rezultatul acestei acţiuni se observă atunci când se compară un om ce se abandonează pasiunilor inferioare şi senzualităţii, cu un om înalt spiritualizat. *Sinele spiritual* se manifestă prin ceea ce Steiner denumea "sufletul conştiinţei", locul unde se "aprinde" spiritul şi de unde el iradiază asupra tuturor celorlalte componente ale naturii umane, penetrându-le. Dezvoltarea *Sinelui spiritual* începe cu înţelegerea şi aplicarea fără reţineri a legii "iubeşte-ţi aproapele ca pe tine însuţi".

Acţiunile *Eului* asupra *corpului eteric* (mai lente decât cele asupra *corpului astral*) duc, independent de voinţa omului, la modificări ale caracterului şi temperamentului. De-a lungul vieţii, impulsurile cele mai puternice care se exercită în acest sens sunt cele religioase, impulsuri care ne relevă că mai există ceva ascuns în natura umană, un alt element pe care *Eul* îl face să reiasă progresiv prin influenţe asupra forţelor din corpul vital. Se poate considera acest element ca fiind un al doilea aspect al Spiritului, numit de antroposofi *Spirit vital*. Pentru omul care ajunge la acest stadiu, corpul lui fizic nu va mai fi niciodată bolnav şi se va bucura de o tinereţe aproape eternă (dacă, bineînţeles, nu va fi victima unui accident violent).

"Lucrările" asupra corpurilor *astral* şi *eteric* nu epuizează, însă, toată activitatea *Eului*, extinzându-se şi asupra corpului fizic. Rezultatul acţiunilor *Eului* la nivelul corpului fizic este *Omul spiritual*, ce reprezintă triumful spiritului asupra materiei grosiere, este opusul omului fizic şi cel mai înalt stadiu la care, potenţial, poate ajunge omul prin cultivarea "cunoaşterii suprasensibile".

Încercând să creeze un cadru explicativ pentru fenomenele descrise de **parapsihologie** şi inspirându-se din doctrinele hinduse, fizicianul american William A. Tiller (n. 1929) a elaborat, în deceniul opt al secolului XX, un model al structurii umane care porneşte de la ipoteza existenţei, în natură, a şapte "niveluri substanţiale". El presupune că aceste "niveluri substanţiale" – prezente toate în fiinţa omului – au tipuri distincte de configuraţii, se supun la seturi proprii de legi, manifestă însuşiri radiative (de emisie şi absorbţie) specifice şi operează în domenii spaţio-temporale şi energetice diferite. De la cel mai grosier până la cel mai subtil, cele şapte niveluri care ar intra în alcătuirea omului sunt: (1) – *nivelul fizic*, caracterizat prin tendinţa la dezordine (creşterea entropiei) şi generarea de efecte electrice; (2) – *nivelul eteric*, caracterizat prin efecte antientropice (care ordonează elementele de la nivelul fizic) şi producerea de efecte magnetice; (3) – *nivelul astral*, care reprezinta "vehiculul-recipient" necesar pentru a păstra esenţa umană într-o formă compactă între reîncarnări; (4, 5, 6) – trei *niveluri mentale*: *instinctiv*, *intelectual* şi *spiritual*; (7) – *spiritul*.

"Focalizându-ne – arirma Tiller – *atenţia asupra nivelurilor mentale şi asupra spiritului, aici găsim adevărata esenţă a omului. Esenţă care este realitatea indestructibilă şi evolutivă a omului. Aceste niveluri energetice funcţionează (sau par să funcţioneze) într-un sistem de referinţă non-spaţial şi non-temporal – adică manifestarile inteligenţei nu pot fi reprezentate pe coordonate care se referă la spaţiu şi timp"*.

În modelul lui Tiller, cele şapte niveluri interacţionează şi se interpenetrează (într-o măsură mai mare sau mai mică), rolul dominant aparţinând nivelurilor superioare. Astfel, prin forţele mentale se poate crea un *pattern* care, apoi, acţionează ca un câmp de forţă ce se aplică nivelului eteric. Substanţa de la nivelul eteric capătă în acest fel o stare particulară de ordonare şi are propriul său câmp de radiaţii – propriul câmp de forţă, dacă doriţi –, care la rândul lui, produce închegarea şi coordonarea materiei la nivelul substanţial fizic. Se manifestă aici un fel de „efect al roţii dintate" (care ar putea explica, de pildă, unele tipuri de **bioenergoterapie**): o acţiune începută la un nivel mental "lucrează" prin "transmisii" succesive asupra nivelurilor inferioare, până la a produce efecte (bio)fizice.

CRAWFORD, WILLIAM JACKSON (1881 – 1920). Inginer mecanic britanic, originar din Noua Zeelandă.între anii 1914 – 1920 a investigat capacităţile paranormale ale **mediumului** fizic irlandez Kathleen Goligher (1898 – 1972). Fenomenele produse de aceasta erau departe de a fi atât de spectaculoase ca acelea asociate cu mediumi celebri precum **D.D. Home** sau **Eusapia Palladino**, limitându-se, în principal, la ***raps*** şi **levitaţia** meselor în şedinţele de spiritism. Crawford a constatat că atunci când masa se ridica, greutatea mediumului creştea proporţional. În momentul levitaţiei, greutatea lui Goligher era egală cu cea de dinaintea experimentului plus cea a mesei, cu variaţii de cel mult 5%. Când masa aflată în levitaţie era împinsă de sus în jos, se simţea o rezistenţă elastică, neputându-se însă readuce la podea. Dacă cineva îşi plasa mâna în anumite puncte situate între medium şi masă, aceasta revenea la sol. În alte cazuri, se producea un fel de efect invers levitaţiei, masa devenind atât de grea încât era aproape imposibil să poată fi mişcată. Pentru a explica aceste constatări, Crawford a enunţat ipoteza existenţei unor forţe proiectate mental, sub forma de tije invizibile care împingeau şi deplasau obiectele.

CRIPTESTEZIE (de la gr. *cripthon* = ascuns şi *aisthesis* = simţire, senzaţie). Denumire folosită de **Ch. Richet** pentru *„o aptitudine de cunoaştere care este diferită de aptitudinile de cunoaştere senzorială normale”*. *„Ea indică faptul că există o sensibilitate ascunsă, o percepţie a lucrurilor, necunoscută în ceea ce priveşte mecanismul său, şi despre care nu-i putem cunoaşte decât efectele”*. Termen analog: **percepţie extrasenzorială**.

CROISET, GERARD (1909 – 1980). Extrasenzitiv olandez., renumit pentru clarviziune, premoniţie şi psihometrie. Reuşitele lui în **testul fotoliului** reprezintă unele din cele mai insolite manifestări ale capacităţilor lui extrasenzitive. Deşi de multe ori impresiile lui erau marcate de uşoare deformări, în general ele se dovedeau corecte, depăşind cu mult coincidenţele întâmplătoare. El a încercat să ajute poliţia olandeză şi din alte ţări în unele cazuri – asasinate, dispariţii de persoane – prin informaţiile de natură extrasenzorială pe care le dobândea; uneori a reuşit, alteori nu.

CROOKES, Sir WILLIAM (1832 – 1919). Prestigios fizician şi chimist englez. Printre realizările sale ştiinţifice se numără: descoperirea elementului chimic thaliu, inventarea radiometrului care îi poartă azi numele (dispozitiv care converteşte radiaţia luminoasă în mişcare de rotaţie), descoperirea razelor catodice (tubul Crookes de descărcări electrice în gaze), inventarea spintariscopului (util în studierea radioactivităţii), identificarea primului eşantion cunoscut de heliu terestru, rezultat din dezintegrarea radiului; înregistrarea spectrelor metalelor grupate sub denumirea de „pământuri rare”; inventarea unor ochelari care să protejeze ochii de razele ultraviolete şi infraroşii. A fost ales, în anul 1863, membru al *Royal Society*, al cărui preşedinte a fost ales în perioada 1913 – 1915, iar în 1897 a fost înnobilat. Între anii 1896 – 1899 a fost ales preşedinte al ***Society for Psychical Research***.A moştenit de tânăr o avere consistentă, ceea ce i-a permis să-şi creeze propriul laborator şi să-şi aleagă în deplină libertate domeniile de cercetare ştiinţifică.

După moartea prea timpurie a unui frate al său mai mic (la care ţinea foarte mult), a participat la o serie de şedinţe de spiritism, la modă în acea epocă, devenind interesat de fenomenele neobişnuite (şi care, aparent, se situau dincolo de posibilităile

de explicaţie ştiinţifică) ce aveau loc acolo. Cu talentul său de remarcabil experimentator, a investigat, între 1868 şi 1874, manifestările mediumnice ale unor subiecţi, îndeosebi pe cele ale lui **D.D. Home** şi **Florence Cook**. *„Consider* – scria el în 1870 – *că este de datoria oamenilor de ştiinţă, care au învăţat să lucreze într-o manieră exactă, de a investiga fenomenele care atrag atenţia publicului, cu scopul de a confirma autenticitatea lor sau de a explica, dacă e cazul, iluziile şi amăgirile celor oneşti şi de a demasca trucurile şarlatanilor”*.

A inventat şi aplicat diverse metode ingenioase anti-fraudă, pentru a verifica realitatea fenomenelor mediumnice. Un exemplu este modul în care a testat pretenţia lui **D. D. Home** că putea face un acordeon să cânte fără a fi atins, sau când era ţinut de capătul opus claviaturii. Mediumul prefera să facă acordeoanul să cânte atunci când acesta era sub masa în jurul căreia se adunau participanţii la şedinţa de spiritism. El avea propriile idei despre cum făceau spiritele ca să producă fenomenele, şi susţinea că „puterea” era mai mare sub masă. Crookes a imaginat şi pus în practică o modalitate prin care să testeze fenomenul respectând în acelaşi timp sistemul de credinţe ale mediumului. Mai întâi, a cumpărat un acordeon nou; D.D. Home l-a văzut prima dată atunci când a început experimentul, despre care, de altfel, nu fusese anunţat în prealabil. Apoi Crookes a mers la apartamentul mediumului şi l-a supravegheat când acesta şi-a schimbat hainele. A verificat astfel că D.D. Home nu a ascuns asupra sa vreun dispozitiv care i-ar fi permis să manipuleze acordeonul pe furiş. Crookes l-a condus apoi pe Home la el acasă, unde avea pregătită o cuşcă de lemn, înfăşurată în sârmă de cupru izolată şi legată cu sfori pentru a forma o reţea. Cuşca a fost amplasată sub masa din sufrageria lui Crookes, iar acordeonul pus în ea. De asemenea cuşca a fost conectată la un circuit electric. Exista destul spaţiu între cuşcă şi masă pentru ca mâna lui Home să intre şi să ţină acordeonul de capătul opus claviaturii, dar nu exista suficient spaţiu pentru ca mediumul să ajungă mai departe şi să atingă sau să manipuleze claviatura. Mai mult, nu putea mânui acordeonul cu mâinile, deoarece cuşca stătea pe podea, iar el îşi ţinea picioarele de o parte şi de alta a cuştii. Nouă observatori îşi aţinteau ochii asupra lui, unul dintre ei se afla chiar sub masă cu o lampă în mână; s-ar fi constatat astfel dacă Home şi-ar fi scos pantofii şi ar fi încercat să manipuleze acordeonul cu picioarele. Şi totuşi, în timpul şedinţei, chiar şi în aceste condiţii stricte, instrumentul muzical, ţinut cu mâna de medium de capătul opus clapelor, a început să se contracte şi să se dilate, să cânte note, lucru pe care l-a continuat şi după ce s-a dat drumul la curentul electric. Nu s-a oprit nici atunci când Home şi-a retras mâna. Fără ca cineva să atingă claviatura, acordeonul a cântat, după cum spunea Crookes, *„o bine cunoscută melodie dulce şi tânguitoare”*, executată perfect. Comentând experimentul descris, filozoful şi parapsihologul american Stephen E. Braude (n. 1945) notează în cartea *The Gold Leaf Lady and Other Parapsychological Investigations* (2007): *„Consider testul lui Crookes cu acordeonul în cuşcă ca fiind unul din cele mai spectaculoase şi importante din istoria parapsihologiei. Mai întâi, Crookes a recunoscut că lucrul cu subiecţi umani este asemenea cu lucrul cu o aparatură delicată ce poate fi uşor dereglată. Chiar şi în condiţii experimentale riguroase şi constrângătoare, relaţia lui cu Home era amiabilă, şi nu de pe poziţii adverse, ostile. În plus, Crookes înţelegea importanţa utilizării de controale experimentale care să respecte psihologia specială a lui Home şi să îi minimizeze disconfortul. În mod evident, Home credea cu tărie că fenomenul-acordeon era mai pronunţat când avea loc sub masa de şedinţă, şi de aceea nu l-a obligat să*

producă efectul în altă parte. Apoi, date fiind limitările tehnologice ale anilor 1870, fenomenul-acordeon ar fi fost foarte dificil de falsificat chiar şi în condiţiile dictate de Home. Dar în condiţiile impuse de Crookes, pare imposibil. De fapt, în aceste condiţii, este greu de văzut cum ar putea fi contrafăcut chiar şi azi."

Mai întâi iritat şi apoi plictisit de controversele şi atitudinile maliţioase iscate de comunicările sale privind rezultatele investigaţiilor pe care le întreprinsese asupra mediumilor (mai ales în ceea ce priveşte cazul **Florence Cook**), W. Crookes a decis după 1875 să nu mai facă cercetări în domeniu. Dar niciodată nu s-a dezis de ceea ce făcuse şi afirmase relativ la parapsihism. În 1898, în cuvântarea ţinută după ce a fost ales preşedinte al *British Association for the Advancement of Science* spunea: *„Niciun eveniment din cariera mea ştiinţifică nu este mai cunoscut decât implicarea mea în anumite cercetări parapsihice. Au trecut treizeci de ani de când am publicat rezultate care tind să indice că, în afara cunoaşterii noastre ştiinţifice, există o Forţă exercitată de o inteligenţă diferită de inteligenţa obişnuită comună muritorilor. Nu am nimic de retractat. Susţin afirmaţiile mele deja publicate"*. Iar în 1917 declara într-un interviu publicat în *The International Psychic Gazette*: *„Nu mi-am schimbat niciodată opiniile despre subiect. Sunt perfect satisfăcut cu ceea ce am spus la începuturi. Este adevărat că se stabilise o conexiune între acestă lume şi cea următoare"*.

CUMMINGS (CUMMINS), GERALDINE DOROTHY (1890 – 1968). Extrasenzitivă irlandeză. Între anii 1928 şi 1950 a redactat, prin scriere automată, un număr de şase volume cunoscute sub titlul *The Scripts of Cleophas*, care tratează începuturile creştinismului. Împreună cu fratele ei, de profesie medic, şi-a folosit aptitudinile de psihometrie în cazurile unor pacienţi ale căror fobii şi nevroze nu răspundeau la tratamentele convenţionale. Metoda utilizată consta în aceea că ea stabilea, prin „examinarea" psihometrică a unor obiecte aparţinând bolnavilor, sursele problemelor pe aceştia le aveau, putându-se astfel găsi mijloace eficiente de intervenţie terapeutică. Deşi nu exista, practic, vreo modalitate de a determina veridicitatea „citirilor" psihometrice, este cert că tratamentele respective erau eficiente.

D

D'ARC, JEANNE (1412 – 1431). Eroină naţională franceză şi, din 1920, sfântă a Bisericii Catolice. Din analiza numeroaselor mărturii din epoca în care a trăit ar rezulta că era înzestrată cu abilităţi de **claraudiţie**, **clarviziune**, **telepatie** şi **premoniţie** care au ajutat-o să conducă oastea franceză în luptele împotriva englezilor din timpul Războiului de 100 de ani.

DECLIN, EFECT DE. Scăderea progresivă a scorurilor/succeselor obţinute de subiecţi în cursul testărilor de **percepţie extrasenzorială**. Este de trei tipuri: (i) în cursul unui singur experienţe; (ii) în cursul unei serii de teste; (iii) de-a lungul carierei unui extrasenzitiv. Uneori, rezultatele subiectului se diminuează progresiv de-a lungul unei serii de testare, până la un moment dat, după care însă obţine din nou succese remarcabile pentru ultimele **ţinte psi**; dacă se trasează un grafic al întregii serii de testare, se obţine o curbă în forma literei U.

Psihologul şi parapsihologul britanic Robert Thouless (1894 – 1984) a încercat să explce efectul prin considerente psihanalitice: subiectul s-ar simţi, în mod inconşient, ruşinat de facultăţile sale extrasenzoriale şi începe să le represeze progresiv, până când acestea nu se mai manifestă în exterior. Alţi parapsihologi (printre care **J.B. Rhine**) au pus scăderea progresivă a performanţelor extrasenzoriale pe seama dezinteresului generat de disconfortul situaţiei experimentale, a monotoniei cu care se succed ţintele psi sau a prea deselor repetări; retrezirea interesului pentru testare duce la reobţinerea de rezultate pozitive.

DEFORMATOARE, EFECTE PSIHOKINETICE. Formă de **parakinezie** în care agentul inductor, provoacă, fără efort muscular, deformarea unor obiecte metalice pe care le ating cu mâna. (v. **Uri Geller**; **John Barrett Hasted**).

DÉJÀ-VU. Termen (din lb. franceză = „văzut deja"), introdus de **E. Boirac**, în 1876, care denumeşte simţământul că un loc (sau un eveniment) este familiar şi a mai fost văzut (respectiv, trăit) înainte de a se lua contact cu el. (A nu se confunda cu simptomul cu acelaşi nume din epilepsia de lob temporal, sau cu fenomenele asemănătoare studiate de psiho-neuro-fiziologie)).

Un exemplu tipic este următorul (citat de **D. Scott Rogo** în 1979): *„Câţiva kilometri după ce am părăsit câmpul, i-am spus însoţitorului meu: «Eu am mai trecut pe aici!». El mi-a răspuns: «Nu fi stupid. Este pentru prima oară când venim aici».*

Râdea de mine. Atunci i-am replicat: «ştiu ce se află dincolo de acest viraj». Şi i-am descris o vilă cu un peron cu două margini, perdele albe la fereastra din stânga, trei butoaie în partea dreaptă… Sunt incapabil să spun cum de ştiam toate acestea, care s-au dovedit reale”.

În general există trei subtipuri: (i) *déjà vécu* („am trăit deja asta”); (ii) *déjà senti* („am simţit deja asta”); (iii) *déjà visite* (simţământul unui subiect că un anume loc îi este familiar, deşi nu a mai fost acolo niciodată).

În anumite cazuri concrete, fenomenul pare explicabil oentru nuii parapsihologi prin vise premonitorii uitate, mai ales atunci când subiecţii sunt capabili, totuşi, să-şi amintească ”visele-sursă”. O explicaţie „cuminte”, care nu face apel la fenomenologia parapsihică, se referă tot la aspecte onirice: *„Fenomenul de déjà vu poate fi încercat şi de persoane normale, cărora li se pare că au descoperit un peisaj nou, când, de fapt, acest peisaj trăieşte, asemănător până la identitate, în amintirea unui vis, care fusese uitat până la ivirea acestui peisaj «nou» (care, de fapt, nu este nou, ci doar similar cu cel din visul trăit cândva)”* (L. Popoviciu, V. Foişoreanu – *Visul*, 1994.).

În mare măsură, experienţele de acest fel sunt asemănătoare cu acele cazuri care sugerează **reîncarnarea**. Unii susţinători ai doctrinei reîncarnării explică fenomenul prin aceea că sufletele (spiritele) subiecţilor au trecut în vieţile carnale anterioare prin locurile care le induc trăirile respective în viaţa actuală.

O altă abordare este oferită de cei care admit existenţa **corpurilor subtile**. Astfel, în anumite stări modificate ale conştiinţei, *corpul astral* al unei persoane s-ar putea desprinde de cel fizic şi, călătorind în spaţiu, „vizitează” locuri necunoscute acelei persoane. La reîntoarcerea în corpul somatic, *corpul astral* ar imprima informaţiile astfel dobândite în inconştientul persoanei, de unde sunt aduse în plan conştient în momentul în care subiectul vizitează realmente locurile respective.

DELANNE, GABRIEL (1857- 1926). Spiritualist şi parapsiholog francez, de formaţie inginer. A introdus metoda mulajelor de parafină pentru evidenţierea unor fenomene de materializare. Mulţi ani a editat *Revue Scientifique et Moderne de Spiritisme*. Adept al ideii supravieţuirii după moartea fizică şi al doctrinei reîncarnării, a prezentat în cărţile lui o mulţime de cazuri pentru a-şi argumenta susţinerile. În cartea *L’Âme est immortelle* (1904) afirma, fără dubii: *„Suntem acum siguri că sufletul uman individual nu este, aşa cum pretind materialiştii, o funcţie a sistemului nervos; el este o fiinţă ce poate exista independent de organismul fizic, şi care dă dovezi ale existenţei şi facultăţilor sale.”*

DEMATERIALIZARE. Fenomen **paranormal** (uneori reversibil) de destrămare mai mult sau mai puţin intensă a structurilor unui corp viu sau inanimat, până când devine parţial sau complet invizibil, ca urmare a unor procese mediumnice, de psihokinezie sau de altă natură, încă necunoscute. Poate fi: (i) spontan, declanşat de accidente sau alţi factori cu impact psiho-afectiv, sau (ii) comandat, ca în cadrul şedinţelor de spiritism. Din punct de vedere al modului de manifestare, dematerializarea poate fi completă sau parţială.

Fenomenul este implicat, probabil, în unele cazuri de **apariţii**, **bilocaţie** (conform secvenţei dematerializare parţială → teleportare → rematerializare), de **aportare** şi de **asportare**, în **poltergeist**, precum şi în manifestările legate de producerea şi dispariţia **ectoplasmei**.

Dematerializarea completă ar putea fi legată de **translocaţie**, potrivit schemei: dematerializare → teleportare → rematerializare.

O dematerializare parţială a corpului uman (a cărui veridicitate a fost susţinută de o anchetă minuţioasă) este descrisă de **A.N. Aksakov** în cartea *Un cas de dématerialisation partielle du corps d'un médium* (1896), avându-l în centru pe Elisabeth D'Esperance (1855 – 1919), **medium** britanic. Cazul a avut loc pe 11 decembrie 1895, în timpul unei şedinţe mediumnice ţinută la Helsinki, în cursul căreia partea inferioară a corpului femeii, de la talie în jos, a dispărut. Fusta ei stătea întinsă şi flască pe scaun, iar trunchiul îi era aparent suspendat în aer, deasupra scaunului. Era suficientă lumină pentru ca cele 15 persoane prezente să vadă desfăşurarea fenomenului, iar D'Esperance a permis ca cinci dintre ele să-l verifice trecându-şi mâinile pe sub trunchiul său. Această examinare i-a provocat o mare suferinţă, fiind bolnavă, după aceea, timp de trei luni. Ea descrie astfel cele trăite în timpul dematerializării parţiale a trupului: *„Mi-am relaxat muşchii şi mi-am lăsat mâinile să cadă în poală, realizând apoi că ele, în loc să stea pe genunchi, stăteau pe scaunul pe care eram aşezată. Această descoperire m-a tulburat foarte tare, şi mă întrebam dacă nu cumva visez. Mi-am pipăit cu atenţie fusta, peste tot, încercând să-mi găsesc picioarele şi jumătatea de jos a corpului, dar am contatat că, deşi partea de sus – braţe, umeri, piept etc. – era la locul ei, partea de jos dispăruse în întregime. Mi-am pus mâinile acolo unde ar fi trebuit să fie genunchii, dar nu era decât fusta. M-am aplecat să văd dacă picioarele erau la locul, dar nu le-am văzut. Asta m-a speriat foarte mult, şi am simţit că era absolut necesar să mă asigur că nu visam sau că nu eram victima unei halucinaţii. Pentru aceasta l-am luat de mână pe prof. Seiling şi l-am întrebat dacă într-adevăr stăteam pe scaun. Am aşteptat răspunsul într-o stare aproape agonică. Am simţit mâna lui, ca şi cum mi-ar fi atins genunchii, dar el a spus: «Nu e nimic aici, în afară de fusta ta». Ceea ce m-a speriat îngrozitor. Mi-am pus mâna pe piept şi mi-am simţit inima bătând nebuneşte"*. După circa 15 minute, fusta ei s-a „umplut" din nou şi membrele ei inferioare au reapărut sub ochii martorilor.

Dematerializarea parţială, urmată de rematerializare, pare a fi implicată şi în procedurile de **chirurgie parapsihică**. S-ar distinge, în principal două modalităţi de dematerializare parţială a corpului pacientului, în vederea extragerii elementului bolnav (tumori, veziculă biliară, apendice diverse chisturi etc.). În prima variantă, vindecătorul îşi foloseşte direct mâinile, palpează o zonă a corpului pacientului, care devine sub acţiunea lui moale şi pufoasă ca un aluat, îşi introduce mâinile în interior, extrage ceva cu aspectul unei bucăţi de ţesut însângerată şi închide corpul la loc, rematerializând organismul aşa cum era înainte de operaie. În a doua variantă, vindecătorul operează cu un bisturiu imaginar, pe care îl plimbă pe zona de interes a corpului, face incizia, extrage partea bolnavă, închide corpul şi „coase" tăietura, rana cicatrizându-se aproape imediat şi lăsând să se vadă urma „bisturiului" şi a „cusăturii". Oricât de incredibile ar părea aceste lucruri, rezultatele ecografice ulterioare arată dispariţia apendicelui, veziculei biliare, chistului etc. care fuseseră evidenţiate la examinările anterioare.

DEPLASARE, EFECT DE. Se produce atunci când un subiect testat pentru abilităţi de **percepţie extrasenzorială** are tendinţa sistematică de a indica nu **ţinta psi** momentană ci una precedentă, ori una viitoare.

DIFERENŢIAL, EFECT. Tendinţa unor subiecţi testaţi pentru abilităţi de **percepţie extrasenzorială** de a reuşi mai bine aupra unei **ţinte psi** decât asupra alteia, în cazul când sunt utilizate mai multe variante. Psihologul şi parapsihologul indian Koneru Ramakrishna Rao (n. 1932) a efectuat un test utilizând ca ţinte psi 50 de cartonaşe, dintre care pe jumătate – în serii de câte cinci – erau scrise, în limba engleză, cinci cuvinte diferite. Cealaltă jumătate avea scrise aceleaşi cuvinte, dar în limba telugu (unul dintre dialectele vorbite în India). Subiecţii, cunoscători ai ambelor limbi, au obţinut rezultate semnificative fie numai pe cartonaşele notate în engleză, fie numai pe cele notate în telugu.

Cehul Pavel Stepanek (n. 1931), unul dintre cei mai dotaţi **extrasenzitivi** studiaţi în anii 1970 – 1980, avea predilecţie pentru **ţintele psi** de o anumită culoare, înregistrând succese deasupra hazardului numai în cazul lor.

DIVINAŢIE (din lat. *divinatio* = ghicire, prevestire). În cultele magice, în religiile antice şi în numeroase credinţe populare a existat şi există convingerea că prin tălmăcirea unor semne (dintre cele mai diverse) din natură se pot cunoaşte evenimente, altfel neştiute, din trecut, prezent şi viitor. Există foarte multe metode/tehnici de divinaţie, printre care (ca exemple) sunt: oniromanţia (tălmăcirea viselor), cristalomanţia (ce foloseşte bile de sticlă), piromanţia (ghicitul în foc), aeromanţia (prezicerea viitorului prin observarea fenomenelor atmosferice), astragalomanţia (ghicirea în zaruri).

Spre deosebire de un subiect cu abilităţi de **percepţie extrasenzorială** – ce are, într-o formă sau alta, mai mult ori mai puţină răspunsul la o întrebare, descifrându-l după anumite semne, în funcţie de tehnica folosită. spontan, viziuni ale trecutului sau viitorului –, practicantul unei metode divinatorii trebuie să găsească răspunsul la o întrebare, descifrându-l după anumite semne, în funcţie de tehnica folosită. Nu este exclus ca, uneori, în anumite cazuri concrete, ritualul divinatoriu să favorizeze actualizarea unor capacităţi **psi** ale ghicitorului.

DIXON, JEANE (1918 – 1997). Prezicătoare americană, care şi-a câştigat celebritatea îndeosebi după ce a prevăzut, destul de exact, asasinarea preşedintelui John Fitzgerald Kennedy şi accidentul aviatic în care a pierit Dag Hammerskjold (fost secretar general al ONU). Deşi unele din previzunile sale s-au dovedit incorecte (cum ar fi declanşarea unui război mondial în 1959 de către China comunistă), multe altele au fost confirmate. Catolică devotată, ea credea că avea harul prezicerii de la divinitate şi că inexactităţile proveneau de la interpretările greşite pe care le da viziunilor sale prevestitoare.

DOWSING. Denumire, preferată în literatura de limbă engleză, pentru **radiestezie**. Termenul ca atare are o etimologie încă nesigură. Se pare că prima dată apare sub forma *deusing* într-un eseu al filozofului englez John Locke, iar în forma actuală în anul 1831 în publicaţia britanică *The Quarterly Mining Review*. După unii autori, provine dintr-un cuvânt al englezei medievale, *deuschen*, care însemna „a se îndrepta (spre)”. O altă opinie este aceea că la origine s-ar afla cuvântul german *deuten*, ce s-ar putea traduce în mai multe feluri: a indica, a scoate în evidenţă, a explica. Şi în literatura românească de specialitate au fost propuse diferite variante etimologice: rezultat al combinaţiei dintre *down* = jos şi *(to) sing* = a cânta (I. F.

Dumitrescu), derivat al lui *dowuse* (sau *dowse* = a cufunda în apă (A. Pătruţ) ori al lui *dowser* = profet, proroc (C. Cojocaru).

DOYLE, sir ARTHUR CONAN (1858 – 1930). Scriitor britanic. În romanele sale poliţiste s-a dovedit un analist pe cât de subtil, pe atât de surprinzător prin conexiunile de idei aparent opuse. Materialist sceptic la început, dar având mintea deschisă spre misterele vieţii, se interesează de fenomenele **telepatiei** şi ale **telekineziei**, despre a căror realitate s-a convins prin încercări proprii. S-a îndreptat apoi, influenţat, probabil, de moartea timpurie a fiului său Kingsley, spre **spiritism** („spiritualism modern", cum preferau anglo-americanii să-i spun), al cărui adept acerb a devenit cu timpul şi pe care l-a promovat (cu succes, se poate spune). Din cele peste 60 de cărţi pe care le-a publicat de-a lungul vieţii, 20 sunt despre spiritism, cele mai importante fiind *The New Revelation* (1918) şi *The History of Spiritualism* (1926), interesante astăzi mai ales pentru cazuistica parapsihică prezentată în ele.

DROP IN COMMUNICATOR (= „comunicator neaşteptat"). Termen care desemnează o un spirit sau o entitate care nu au fost invocaţi („invitaţi") la o şedinţă de spiritism; de obicei „neinvitaţii" nu sunt cunoscuţi de **medium** şi de ceilalalţi participanţi.

DUBLU ORB. Termen folosit în **parapsihologia** experimentală pentru a denumi un experiment/un test în care participanţii execută operaţiile necesare fără să aibă vreo informaţie despre natura şi scopul experimentului/testului (de pildă, nu cunosc care este **ţinta psi**, şi nici genul de răspuns **psi**). Cei care au conceput şi proiectat experimentul/testul nu participă la realizarea lui efectivă, pentru a nu-l influenţa (v. **efectul de experimentator**).

DUNNE, JOHN W. (1866 – 1949). Inginer aeronautic englez. După ce a observat că visele lui prevestesc de multe ori desfăşurarea unor evenimente, şi-a luat obiceiul ca, atunci când dormea, să păstreze la îndemână hârtie şi creion, pentru a-şi nota, imediat după trezire, impresiile onirice. A publicat aceste impresii în cartea *An Experiment With Time* (1927).

Unul din cele mai impresionante vise premonitorii avute de Dunne s-a produs în primăvara anului 1902, pe vremea când participa ca militar în armata britanică la războiul cu burii din Africa de Sud. Acolo unde se găsea, poşta şi ziarele ajungeau cu foarte mare întârziere. *„Se făcea* – relatează Dunne – *că vedeam o insulă care era ameninţată de erupţia unui vulcan. Apoi, un vapor se pregătea să acosteze şi am exclamat: Dumnezeule! Totul va sări în aer! (...) m-am simţit copleşit de o dorinţă frenetică de a-i salva pe cei patru mii (ştiam numărul) de locuitori care nu bănuiau nimic"*. În vis, Dunne încerca zadarnic să convingă autorităţile franceze de pe o insulă vecină celei ameninţate de erupţie să trimită ambarcaţiuni pentru a-i salva pe locuitorii aflaţi în pericol de a fi nimiciţi. Peste circa trei luni, atunci când, în sfârşit, ziarul *Daily Telegraph* a ajuns la Dunne, mai multe titluri i-au sărit în ochi: *„Dezastru vulcanic în Martinica – Oraş ras de pe faţa pământului – O avalanşă de foc face 40.000 de victime – Un pachebot englez este pradă flăcărilor – Un munte explodează"*. Ce se întâmplase? Pe 8 mai 1902, la câteva săptămâni după visul avut de Dunne, vulcanul de pe muntele Pelée din Martinica (insulă din Arhipelagul

Antilelor Mici şi „departament de peste mări” al Franţei), a erupt cu o violenţă deosebită, provocând moartea a circa 28.000 de oameni. Foarte aproape de Martinica se află insula Saint Lucia, cândva şi ea sub jurisdicţie franceză. În *Daily Telegraph* se estimase un număr de 40.000 de victime, dar Dunne făcuse o greşeală de citire, reţinând numărul 4.000. Greşeala a devenit o fixaţie paramnezică, astfel că ori de câte ori îşi povestea acel vis spunea invariabil 4.000 în loc de 40.000 de mii. Abia 15 ani mai târziu, recitind articolele respective din ziar, şi-a descoperit greşeala. Visul prevestise, într-un fel, chiar şi greşeala de citire pe care o va face ulterior.

El face observaţia că visele precognitive adoptă aceeaşi construcţie ca şi acele vise normale care sunt repetiţii ale unor evenimente recente, reconstruite simbolic. De asemenea, atrăgea atenţia asupra faptului că multe din visele premonitorii (cel puţin ale lui) se referă la întâmplări banale, fără conţinut emoţional deosebit. Alăturând această remarcă constatării că unele vise precognitive se repetă cu regularitate, şi neconsiderându-se o persoană cu aptitudini **parapsihice**, prefera să creadă că **premoniţia** este o funcţie normală a psihicului uman, o formă a „predestinării condiţionate”. După el, anumite evenimente viitoare sunt, la un moment dat, determinate din cele trecute şi prezente, iar spiritul uman poate deveni conştient de ele.

E

ECTENICĂ, FORŢĂ. Presupusă forţă fizică ce emană de la anumiţi **mediumi** (dirijată conştient sau nu de aceştia) şi prin care obiectele pot fi mişcate fără contact, cu aparenta încălcare a legilor naturii cunoscute. Termenul a fost propus în 1855 de fizicianul elveţian Marc Thury (1822 – 1905). Fenomenele pe care încerca să le explice astfel sunt astăzi încadrate în **psihokinezie**.

ECTOPLASMĂ (din lb. greacă *ektos* = în exterior, şi *plasma* = ceva modelat, format sau creat). Termen introdus de **Ch. Richet** pentru a denumi o formă de **materializare** evanescentă, şi cu diverse aspecte mai mult sau mai puţin bine conturate, produsă de anumiţi **mediumi** aflaţi în transă. (termeni alternativi: teleplasmă, Medicul german Friedrich Schwab (1878 – 1946), care a studiat fenomenele ectoplasmatice produse de mediumul Maria Vollhardt, o prezenta astfel în cartea *Teleplasma und Telekinesie* (1923): *„Ectoplasma este o substanţă enigmatică care se formează din nimic şi dispare la fel, poate căpăta într-o clipă orice consistenţă dorită, pentru a şi-o schimba iarăşi, de la nebulos şi vaporos la solid ca osul sau piatra, poate lua orice formă dorită şi să şi-o modifice instantaneu şi, în sfârşit, reacţionează la gânduri, îndeosebi la gânduri purtătoare de dorinţe”*. În *Encyclopedia of Psychic Science* (1933), **N. Fodor** o descria ca fiind o materie *„aflată în stare vaporoasă, lichidă sau solidă în diferite stadii de condensare. Ea emană un miros de ozon. Culoarea ei este albă, neagră sau cenuşie; cel mai adesea albă sau poate aceasta e cel mai facil de observat. La pipăit este umedă şi rece, uneori, vâscoasă şi cleioasă, mai rar uscată şi tare. E mobilă, înceată ca o reptilă ori iute ca fulgerul. Este sensibilă la lumină”*. „*Uneori* – menţionează A. Pătruţ în *De la normal la paranormal* (1992) – *ectoplasma este luminoasă, fluorescentă sau fosforescentă. Alteori, exteriorizarea sa este însoţită de fenomene luminoase spectaculoase: puncte sau sfere strălucitoare foarte mobile, coloane luminoase, jocuri de lumină, scântei ce dansează în aer şi dispar brusc, a căror origine normală (fenomene fizico-chimice de luminescenţă în aer) sau paranormală (ectoplasmă luminescentă nu a fost suficient lămurită”*.

Ectoplasma generată în şedinţele mediumnice ale lui **Marthe Béraud** emana din orificiile naturale ale acesteia, de cele mai multe ori pe gură, dar uneori şi din urechi sau prin mameloane; uneori apărea din cap ori din vârfurile degetelor. Când apărea, un cordon de substanţă albă, de grosimea a două degete, cobora către genunchii mediumului. Acest cordon lua forma unei membrane mari, perforată, cu umflături şi zone goale; se strângea la un loc, se retrăgea, se umfla şi se îngusta din nou. Culoarea

era uneori albă, alteori neagră sau cenuşie. La pipăit era moale şi cumva elastică, putând deveni ulterior tare, noduroasă sau fibroasă, încât putea fi apucată cu mâna. Ieşea din medium încetul cu încetul, dar putea şi să apară şi să dispară într-o clipă.

Într-un experiment având ca subiect materializator pe Stanislawa Tomczyk, medium polonez activ în prima decadă a secolului al XX-lea, s-au efectuat un set de fotografii, cadru cu cadru, ale formării şi evoluţiei ectoplasmei. Pentru **control**, ea a fost îmbrăcată cu un veşmânt de mătase ce îi acoperea complet capul. Formaţiuni ectoplasmatice au fost observate şi fotografiate în timp ce ieşeau din gura ei, traversau învelitoarea de mătase şi continuau să evolueze dincolo de aceasta. Deoarece nici un tip de materie fizică solidă nu putea traversa ţesătura, ipoteza fraudei prin regurgitare era exclusă. În cursul experimentelor efectuate cu acelaşi medium, s-a reuşit prelevarea unui eşantion de ectoplasmă şi închiderea lui într-o cutie. Până la analiza de laborator, dat fiind caracterul lui evanescent, eşantionul s-a dezagregat, iar analizele microscopice şi chimice au evidenţiat celule epiteliale anucleate, urme de clorură de calciu şi de umori organice *„antrenate probabil în timpul exteriorizării şi care nu au putut străbate pereţii cutiei împreună cu ectoplasma decondensată."* (A. Pătruţ – *De la normal la paranormal*, 1992).

Odată cu încheierea epocii în care spiritismul era la modă, fenomenele de materializare de tip ectoplasmatic au mai fost semnalate foarte rar.

ECTOPLASTIE. Structură paranormală cu anumit grad de organizare şi existenţă efemeră formată din **ectoplasmă**: **apariţie** fantomală completă sau parţială, membre umane ce par suspendate, flori, obiecte etc.

ELECTRICE, FENOMENE. Este bine cunoscut faptul că în funcţionarea organismelor vii, inclusiv a celui uman, sunt implicate în mod esenţial câmpuri electrice, dar acestea sunt, de regulă, de mică intensitate şi afectează în mod semnificativ mediul din jur (excepţie fâcând unele specii de peşti care folosesc electricitatea organică ca mijloc de apărare). Totuşi, de-a lungul timpului au fost semnalate unel persoane la care câmpurile (bio)electrice generate de ele ating valori neobişnuit de mari.

Unul din primele cazuri de acest fel este descris de medicul american Edward C. Rogers (1816 – 1860) în cartea sa *Philosophy of Mysterious Agents* (1856), şi se referă la două fete din Smirna care au ajuns la Marsilia în noiembrie 1839 pentru a face demonstraţii cu „puterile electrice" ce le deţineau. În prezenţa mai multor persoane, incluzând profesori şi oameni de ştiinţă, *„fetele s-au poziţionat, faţă în faţă, la capetele unei mese mari, ţinându-se la o distanţă de unul sau două picioare de ea, în conformitate cu dispoziţiile lor electrice. După câteva minute, s-a auzit un trosnet, ca cel al fluidului electric ce trece peste hârtia aurită, iar masa a primit un şoc puternic care a făcut-o să avanseze dinspre sora mai mare către cea mai mică. O cheie, nişte cuie sau orice piesă de fier, aşezate pe masă, stopau instantaneu fenomenele. O piesă de fier pusă sub o parte a mesei nu influenţa experimentul. Cu excepţia acestui lucru, faptele observate urmau constant legile cunoscute ale electricităţii, indiferent dacă erau folosiţi izolatori de sticlă, sau dacă una din fete purta îmbrăcăminte de mătase. În cel din urmă caz, proprietăţile electrice ale ambelor fete erau neutralizate"*. Aşa au decurs lucrurile câteva zile după sosirea tinerelor grecoaice, dar apoi vremea s-a răcit şi

umiditatea din atmosferă a crescut, iar „puterile electrice" ale fetelor nu s-au mai manifestat.

La sfârşitul secolului al XIX-lea, ziarele din Franţa relatau o serie de întâmplări ciudate petrecute cu o tânără din Canada. Încărcată cu electricitate ca un veritabil acumulator, simpla atingere a pielii sale producea şocuri electrice violente. De asemenea, ea poseda un câmp magnetic suficient de intens pentru a atrage, de pildă, un mănunchi de ace puse într-un plic. În plus, putea influenţa starea psihică a celor din jur, provocându-le fie somnolenţă, fie momente de iritare.

Timp de patru ani, începând din 1980 (când avea 22 de ani), Jacqueline Priestman din Stockport, Anglia, a suferit până la exasperare pentru că trupul său se încărca cu mari cantităţi de electricitate. Când trecea pe lângă un televizor, canalele se schimbau parcă de la sine, iar dacă încerca să folosească aparatele electrocasnice, acestea se supraîncărcau şi, nu de puţine ori, acestea se defectau. A „reuşit" astfel să strice mai multe aspiratoare electrice, ceea ce i-a determinat pe depanatorii locali să refuze a-şi mai oferi serviciile. Soţul ei nu ştia ce să mai creadă. Faptul că scurt-circuitele erau, evident, consecinţele unor supra sarcini electrice, nu explica de ce susşi femeia constituia sursa suplimentară de energie. Medicii nu au putut-o ajuta. Din întâmplare, l-a cunoscut pe un fizician, expert în şocuri electrice, de la Universitatea din Oxford. Supunând-o la o serie de teste, el a constatat că organismul femeii, din pricina unor dezechilibre metabolice, acumula de zece ori mai multă electricitate statică decât era normal, fiind astfel capabil să iniţieze descărcări electrice care influenţau aparatura electrică. Schimbându-şi modul de viaţă şi regimul alimentar (prin consumul sporit de legume şi fructe proaspete), treptat, până la sfârşitul anului 1984, lucrurile au revenit la normal.

Este posibil ca, în unele situaţii, fenomene electrice de acest fel să fie implicate în manifestări considerate ca fiind de **psihokinezie**, în particular de **poltergeist**.

ELECTRONOGRAFIE. Metodă imagistică de investigare bio-medicală, având la bază brevete de invenţie româneşti (Ioan Florin Dumitrescu, **E. Celan** ş.a., 1975 – 1978). Este *„o metodă de explorare electrografică cu ajutorul fenomenului de electroluminescenţă în care imaginea este controlată printr-un sistem complex ce urmăreşte emisia de electroni, propagarea câmpului electromagnetic şi conversia diferenţiată a distribuţiei sale în energie luminoasă"*. (I.F. Dumitrescu – *Electronografia. Metode electrografice în biologie*, 1979). Ca agent explorator este utilizat un monoimpuls electric de înaltă tensiune, unipolar (pozitiv sau negativ), de durată foarte scurtă (până la 100 de microsecunde) şi de formă triunghiulară.

Pe lângă certe aplicaţii în orientarea diagnostică medicală, metoda *„pune în evidenţă aspectele energetice ale fenomenelor de **biocâmp** la nivelul întregului organism, ca urmare a unui răspuns rezonant la impulsul administrat"*. (**E. Celan** – **Biocâmp şi bioradiaţii**, 1994).

Printre alte rezultate obţinute cu această metodă, se numără vizualizarea punctelor electrodermice analoage punctelor de acupunctură descrise de medicina tradiţională chineză. De asemenea, deşi – ca şi **fotografia Kirlian** – nu relevă în mod direct biocâmpul sau **aura** – este utilă în testarea capacităţilor de transfer bioenergetic (v. **bioenergoterapie**) prin modificări specifice sesizabile pe imagini seriate (I. Mamulaş).

ELIADE, MIRCEA (1907 – 1986). Istoric al religiilor şi scriitor român.*"S-a remarcat* – se spune în: A.S. Berger, J. Berger – *The Encyclopedia of Parapsychology and Psychical Research*, 1991 – *prin cercetările privind religiile tradiţionale şi studiul său asupra şamanilir şi stările lor extatice. Acest studiu este bine cunoscut în cercetarea parapsihică şi este de o valoare particulară deoarece arată că experienţele de* ***extracorporalitate*** *şi de* ***vindecare paranormală*** *se produc şi în afara tradiţiilor occidentale"*. Cunoştea bine rezultatele cercetărilor făcute în domeniul **metapsihismului**. În cartea *Insula lui Euthanasius* (1943) a dedicat un lung capitol (intitulat *„Folclorul ca instrument de cunoastere"*) unor fenomene parapsihologice (precum: **telepatia**, **criptestezia**, **psihometria**, **levitaţia**, **incombustibilitatea**) descrise în tradiţiile populare şi care, considera el, nu pot fi expediate automat ca fiind superstiţii sau fantasmagorii, ci ele pot reprezinta fapte autentice observate de oameni de-a lungul timpului: *„întemeiaţi pe cazurile bine verificate de levitaţiune şi incombustibilitate a corpului uman, avem dreptul să facem următoarea afirmaţie: în anumite împrejurări, corpul omenesc se poate sustrage legilor gravitaţiei şi condiţiilor vieţii organice. Nu ne interesează psihologia acestor «miracole»; dacă, bunăoară, este vorba de stări mistice sau demoniace, de nevropaţi, «posedaţi» sau sfinţi. Constatăm numai realitatea acestor întâmplări excepţionale; şi ne întrebăm dacă nu cumva credinţele etnografice şi legendele folclorice în legătură cu levitaţiunea şi incombustibilitatea corpului uman, departe de a fi creaţie fantastică a mentalităţii primitive, nu îşi au izvorul în experienţe concrete. Ne vine mult mai uşor să credem că un «primitiv» ajunge să afirme incombustibilitatea trupului plecând de la un fapt la care a asistat, decât să credem că el a imaginat acest lucru, prin cine ştie ce procese obscure de conştiinţă. (...) evident, nu e vorba aici să «credem» orbeşte în toate legendele şi superstiţiile populare, ci să nu le respingem în bloc, ca năluciri ale duhului primitiv. Odată ce legile fizice şi biologice au dovedit că pot fi suspendate – în levitaţiune şi incombustibilitatea corpului uman –, nimic nu ne poate împiedica să credem că aceste legi pot fi suspendate şi în alte împrejurări; bunăoară, în cazul dispariţiei corpului uman. Frecvenţa verificărilor experimentale ale unora din «miracolele» folclorice nu joacă un rol prea important. Nu e nevoie de un milion de experienţe de levitaţiune ca să credem în suspendarea legii gravitaţiei, după cum nu e nevoie de un milion de comete ca să credem în existenţa cometelor. Frecvenţa şi legile statisticii nu pot fi aplicate când e vorba de fenomene cu caracter excepţional"*.

ELONGAŢIE. În sens parapsihologic, este fenomenul de alungire temporară a dimensiunilor corpului uman. Alungirea se referă fie la întregul corp, fie doar la unele părţi ele lui (mâini, picioare etc.)

În perioada de avânt a **spiritismului**, constituia o manifestare comună în şedinţele mediumnice. **D. D. Home** reuşea să realizeze extensii ale propriului corp cu 20 – 30 cm. Astronomul britanic Lord James Ludovic Lindsay (1847 – 1913) l-a măsurat pe Home, stând în picioare lângă un perete, în stare normală şi apoi în stare de elongaţie; mai mult, i-a cerut să se posteze în mijlocul camerei, a pus în faţa sa o lumânare, astfel ca aceasta să proiecteze umbra mediumului pe perete, şi a însemnat locul unde umbra avea cea mai mare înălţime. (S-a avut grijă, desigur, ca el să nu se ridice pe vârfurile picioarelor). La ieşirea din transă, măsurătorile au fost reluate, inclusiv prin repetarea procedeului cu umbra. În starea de transă, mediumul se

„crescuse” cu 11 inches (≈ 28 cm.). S-a constatat că alungirea se producea în partea superioară a osului pelvian, acolo unde se desparte de coastele libere.

Avocatul şi spiritualistul englez Henry D. Jencken relata în 1869, în revista *Human Nature*, cum Home, aflat în transă, şi alungea şi îşi scurta alternativ unul din picioare: *„Piciorul drept al domnului Home s-a alungit cu aproximativ şase inches (≈ 15 cm.), apoi s-a scurtat, piciorul strângându-se literalmente în pantalon. Am examinat cu atenţie piciorul de la articulaţia gleznei până la şold. Piciorul se simţea micşorat şi ofilit, iar în timp ce se alungea se simţea ca şi cum ar fi fost extins prin umflare cu aer. În timp ce piciorul era scurtat, [Home] s-a plimbat prin cameră, dovedindu-se astfel că, deşi avea dimensiunea redusă, piciorul îşi îndeplinea funcţia”*.

În mod obişnuit, corpul uman se poate alungi sau contracta cu câţiva centimetri prin aciune voluntară sau prin suprasolicitare mecanică, dar elongaţiile parapsihice (încadrabile între fenomenele de **autopsihokinezie**) depăşesc cu mult aceste limite.

EROARE PSI. Eroare care se produce, în testarea capacităţilor de **percepţie extrasenzorială**, atunci când subiectul obţine, în mod regulat, rezultate sub media hazardului. Este ca şi cum factorii **psi** se împotrivesc reuşitelor, ceea ce, în sine, ar reprezenta un tip de efect parapsihologic. Această „împotrivire” ar putea fi cauzată fie de faptul că subiectul nu crede în existenţa ***ESP*** (v. **efectul „oaie-capră”**), fie de disconfortul generat de condiţiile experimentale neadecvate personalităţii sale.

ESP. Acronim din limba engleză pentru *extrasensory perception* (= **percepţie extrasenzorială**)

EXPERIENŢE EXOSOMATICE. Denumire alternativă pentru **extracorporalitate**.

EXPERIENŢE ÎN APROPIEREA MORŢII. Experienţe trăite de cei ce au revenit din moartea clinică, ori au trăit momente terifiante de moarte iminentă, care însă a fost evitată în ultimul moment (graţierea de la executarea pedepsei cu mosrtea, ieşirea nescontată dintr-o întâmplare tragică etc.). Marea majoritate a acestor persoane relatează că într-un timp extrem de scurt, de numai câteva secunde, îşi revăd întreaga viaţă de parcă ar viziona un film pe ecran panoramic la care sunt şi spectatori şi actori, că trec sau sunt conduşi printr-un tunel întunecat, sau o vale, o strâmtoare întunecată spre capătul căreia se întrezăreşte o lumină nemaiîntâlnită, dumnezeiască (fiinţă de lumină), că reîntâlnesc fiinţe dragi decedate şi că în această perioadă aud diferite sunete: un fel de zbârnâit de sonerie, ori clopote ce bat fără încetare, sau o pocnitură puternică etc. Primul care a cercetat sistematic asemenea cazuri şi le-a denumit a fost medicul, psihologul şi filozoful american Raymond A. Moody (n. 1944), care şi-a publicat rezultatele în 1975 în cartea *Life After Life*, urmat de compatriotul său, psihologul Kenneth Ring (n. 1935) ş.a.

În continuare sunt redate două exemple din lucrările lui Moody, la care sunt adăugate interpretarea noastră (C. Bianu).

O femeie, care şi-a revenit după moartea clinică, mărturisea: *„m-am gândit, oare ce se întâmplă? Pentru că aşa, dintr-o dată, mă întorceam înapoi, în timpul copilăriei. Şi de atunci încolo era ca şi cum umblam începând cu timpul celei mai fragede vârste, prin fiecare an al vieţii mele şi până în prezent. De asemenea, era*

foarte ciudat, momentul când eram fetiţă, jucându-mă, continua cu alte scene din acea vreme – experienţe pe care le avusesem cu sora mea şi apoi lucruri despre oameni din apropierea noastră şi locuri pe unde am fost. După aceea m-am văzut la grădiniţă şi mi-am reamintit data când avusesem o anumită jucărie, care îmi plăcuse foarte mult şi rupând-o am plâns mult. Aceasta a fost pentru mine o experienţă cu adevărat traumatică. Imaginile au continuat reluând aspecte din viaţa mea şi am revăzut un alt moment când eram la Gire-Scoutre cu corturile şi apoi mi-am reamintit multe lucruri despre toţi anii şcolii primare. Apoi ceilalţi ani de şcoală, în liceu, când m-am bucurat de marea onoare de a fi aleasă membră a unei societăţi a şcolii (...). Astfel am trecut prin primii, cât şi prin ultimii ani ai liceului, prin absolvire şi apoi de la primii mei ani de colegiu până în momentul respectiv. Lucrurile pe care le vedeam veneau în ordinea vieţii mele şi erau aşa de vivace. Scenele erau, pur şi simplu, ca şi cum ieseau afară şi le vedeai complet tridimensional şi în culori. Şi se mişcau. (s.n.). De pildă, când m-am văzut rupând jucăria, am putut să văd toate mişcările. Nu era ca şi când o vedeam în întregime din perspectiva mea în acel timp. Era ca şi cum fetiţa pe care o vedeam era altcineva, într-un film, o fetiţă mică printre alţi copii care se jucau la locul de joacă. Şi eram totuşi eu. Mă vedeam făcând aceste lucruri ca un copil şi erau exact aceleaşi lucruri pe care le făcusem, pentru că mi le amintesc".

Într-un alt caz – în care subiectul nu a ajuns în faza de moarte clinică, deci nu şi-a întrerupt în niciun fel viaţa pământească, dar a trăit o scenă ce-i putea aduce moartea („şi-a văzut moartea cu ochii", cum s-ar spune) – se relatează: *„Vara, după primul meu an de colegiu, mi-am luat un serviciu în care trebuia să conduc un semi-trailer. Aveam în acea vară o problemă cu faptul că adormeam la volan. Foarte devreme, într-o dimineaţă, conduceam camionul într-o cursă lungă, şi moţăiam. Ultimul lucru pe care mi-l amintesc este că am auzit o troznitură îngrozitoare şi cauciucul din dreapta din exterior a explodat, iar după aceea din cauza greutăţii şi a balansului camionului au explodat şi cauciucurile din stânga, iar camionul s-a răsturnat într-o parte, pe care a patinat în josul drumului spre un pod. Eram speriat pentru că ştiam ce se va întâmpla. Ştiam că urma să lovesc podul cu camionul. În timp ce camionul patina, eu mă gândeam la tot ceea ce făcusem. Am văzut numai anumite lucruri, punctele mai importante, şi era aşa de adevărat. Primul lucru pe care mi l-am amintit a fost cum îmi urmam tatăl pe plajă; pe atunci aveam doar doi ani. Au urmat apoi alte câteva, în ordine de la cea mai fragedă vârstă şi după aceea, mi-am reamintit cum spărsesem vagonul cel roşu pe care îl primisem de Crăciun, când aveam cinci ani. Îmi amintesc cum am plâns când am mers la şcoală în clasa întâi, purtând acea haină de ploaie galbenă pe care mi-o împrumutase mama. Mi-am amintit câte ceva despre fiecare din anii de şcoală primară. Mi-am amintit pe fiecare învăţător şi câte ceva care a ieşit în evidenţă în fiecare an. Apoi am trecut la primii ani de liceu, cum am lucrat într-o alimentară, şi aşa am ajuns la momentul acela de dinainte de al doilea an de colegiu. Toate aceste lucruri şi multe altele au clipit prin mintea mea, totul fiind foarte repede. Probabil că nu a durat decât o jumătate de secundă. După aceea totul s-a terminat şi stăteam şi mă uitam la camion crezând că sunt mort, crezând că sunt un înger. Am început să mă ciupesc spre a vedea dacă eram viu, sau un spirit, sau nu ştiu ce altceva. Camionul era într-o totală avarie, dar eu nu aveam nicio zgârietură. Cumva am reuşit să sar prin parbrizul a cărui sticlă era spartă în întregime. După ce totul s-a liniştit, mi s-a părut ciudat că toate aceste scene care se întâmplaseră în viaţa mea înainte, care făcuseră un fel de impresie persistentă asupra*

mea, să treacă toate prin mintea mea tocmai în acest moment de criză. Acum aş putea, probabil, să mă gândesc la toate, să mi le amintesc şi să mi le imaginez pe fiecare din ele, dar mi-ar trebui cel puţin 15 minute. Dar atunci au venit toate deodată, în mod automat şi în mai puţin de o secundă. A fost uimitor".

După cum se exprima R. Moody, în urma examinării a numeroase astfel de cazuri, *„fiinţa îşi poate vedea, ca pe un ecran, întreaga viaţă într-un timp foarte scurt"*. El a folosit concluzia respectivă pentru a sublinia motivaţia sentimental-religioasă care determină acest fenomen în vederea unei evaluări a propriei vieţi, a Judecăţii de Apoi, cum s-ar mai putea spune. Au fost selectate cele două cazuri dată fiind viziunea panoramică a timpului pe care au avut-o subiecţii respectivi, găsind în aceasta o dovadă asupra coexistenţei în timp a trecutului, prezentului şi viitorului, deci a timpului ca o stare, o altă stare a materiei, un plan energetic existenţial, cu forme de manifestare specifice fiecărui univers, precum cel cvadridimensional (trei dimensiuni spaţiale plus cea temporală) al nostru şi altele, prezumate, multidimensionale.

K. Ring (în cartea *Life at Death*, 1980) distingea cinci etape succesive ale fenomenului (etape care, în cazurile concrete, nu sunt parcurse toate în mod automat): (i) subiectul simte că pluteşte deasupra scenei, dovedind simpatie, toleranţă; (ii) subiectul se vede în afara trupului inert, pluteşte şi observă îngăduitor tot ceea ce se petrece în legătură cu el; (iii) subiectul se simte atras într-un imens vârtej negru, ca o gaură neagră intergalactică, şi, pe măsură ce înaintează, liniştea sa interioară se consolidează, sporeşte; (iv) subiectul întrezăreşte la capătul întunericului o lumină şi, pe măsură ce se apropie de ea, simţindu-se tot mai atras, îşi dă seama că lumina emană iubire pură, care îl absoarbe tot mai puternic; (v) subiectul e absorbit de lumina ce-l atrăgea, simte cum se contopeşte cu universul, trăieşte iubirea totală, cunoaşterea totală, fericirea absolută. S-a observat că, de regulă, persoanele care şi-au revenit (nu cu plăcere) din faza a cincea îşi modifică atitudinea pe tot restul vieţii, căpătând o detaşare înţeleaptă faţă de vicisitudinile omeneşti, o pace şi o seninătate sufletească vizibilă.

Pentru explicarea sentimentului de conducere/absorbire într-un tunel întunecat, se poate presupune (C. Bianu) că persoana aflată în starea de moarte clinică, muribundul, se află la graniţa dintre două lumi, cea fizică, materială, din care nu a ieşit încă, dar organismul îi este secătuit de puteri fizice şi deci procesle fiziologice şi simţurile sunt considerabil diminuate, şi cealaltă, spirituală, în care cel în cauză nu a intrat încă, astfel că atributele spirituale nu au apucat să-şi intre în funcţiune. Altfel spus, este un moment în care spiritul nu poate vedea prin ochii corpului fizic, care şi-a pierdut vigoarea materială aproape integral. Aşadar, acel tunel (sau vale întunecată, ori strâmtoare întunecoasă) ar putea fi doar fi impresie, o iluzie a omului aflat în acea stare de inter-regn. Ipoteza este susţinută de explicaţia impresiunilor acustice ale protagonistului (pocnitură puternică, zbârnâit iritant etc.) formulată de autorul austriac Richard Steinpach (d. 1992), în cartea *Why We Live After Death* (1980), printr-o analogie plastică, plecând de la observaţia că, în lumea noastră terestră, când două acţiuni rapide se succed brusc, se produce implicit şi un efect sonor, dând ca exemplu bubuitura produsă de avioanele supersonice în momentul depăşirii pragului sonic. Ideea nu pare prea şocantă, dacă se ţine seama că şi la declanşarea fenomenului de **levitaţie** se aude uneori un zgomot ca de pocnitură. Durata „alunecării" pe acel itinerar ar corespunde perioadei de confuzie creată de interferenţa dintre graniţele celor două

lumi, cea fizică/materială, şi cea spirituală, graniţe ce se întrepătrund în mod natural, fiecare fiind guvernată de legi proprii, nu neapărat inseparabile.

EXPERIMENTATOR, EFECT DE. La un experiment **psi**, care nu este de tipul **dublu orb**, participă direct doi factori: subiectul testat şi experimentatorul. Cel din urmă este parte integrantă a experienţei şi nu un simplu martor. Una din marile probleme ale cercetării parapsihologice este că nu toţi experimentatorii pot „incita" manifestări parapsihice la subiecţii lor. Este un lucru constatat de mult timp că unii cercetători acumulează aproape întotdeauna reuşite în demonstrarea existenţei percepţiei extrasenzoriale, iar alţii nu cunosc decât eşecuri în încercările lor.

Prima evidenţiere experimentală a efectului a fost efectuată de psihologii britanici George W. Fisk (1882 – 1972) şi Donald J. West, rezultatele fiind publicate în 1953 în *Journal of the Society for Psychical Research*. Subiecţii investigaţi de ei trebuiau să „ghicească" extrasenzorial poziţiile acelor unor ceasornice desenate pe nişte cartonaşe. S-au folosit 32 de pachete de cartonaşe, a câte 12 bucăţi, 16 pregătite de Fisk şi 16 pregătite de West. La terminarea seriilor de teste, s-a constatat, că subiecţii nu reuşiseră decât cu cartonaşele manipulate de Fisk, eşuând total cu cele manevrate de West. De menţionat că subiecţii nu ştiuseră cine pregătise şi amestecase cartonaşele-ţintă.

Se pot face două interpretări ale acestui efect. Pe de o parte, probabil că există trăsături de caracter şi de personalitate (deschidere, cordialitate, entuziasm, încredere etc.) care îi fac pe unii experimentatori să stabilească o bună şi confortabilă relaţionare cu subiecţii investigaţi, ceea ce îi face pe aceştia să-şi înlăture inhibiţiile. Pe de altă parte, psi-ul se poate manifesta în dublu sens, experimentatorii dotaţi ei înşişi cu certe abilităţi parapsihice obţinând astfel rezultate mai bune decât aceia la care asemenea aptitudini nu sunt manifeste.

EXTAZ (din lb. greacă: *ekstasis* = a fi sau a sta în afară de sine). Stare mentală de mare intensitate, în care subiectul se simte „transportat" în afara lui însuşi, detaşat de contingenţele terestre (prin suspendarea activităţii intelectuale şi a receptivităţii senzoriale obişnuite), şi experienţiază la paroxism o imensă linişte interioară, o mare bucurie şi fericirea de a fi în comuniune cu o instanţă mai presus de lumea materială (Divinitatea, niveluri existenţiale spirituale superioare etc.). **F. W. H. Myers** o descria ca fiind **„o modificare în centrul percepţiei de la lumea materială la lumea spirituală"**. Cunosc această stare şamanii şi dervişii, taoiştii, în căutarea lor de uniune cu natura, unii practicanţi de yoga, misticii creştini.

Marii mistici au experimentat, în stări extatice, manifestări de tip parapsihologic precum: **bilocaţie**, **levitaţie**, **hipertermie**, **inedia**, **incombustibilitate**, **premoniţie**, **clarviziune**, **stigmate** ş. a.

Spre deosebire de **transă**, care se obţine în urma unei pregătiri/influenţe psihice sau psihofiziologice cu durată mai mare sau mai mic extazul mistic se poate produce instantaneu şi involuntar. În documentele de canonizare a lui Iosif din Copertino (v. **levitaţie**), se consemnează următoarea întâmplare (descrisă în: A. Michel – *Metanoia. Fenomene fizice ale misticismului*, 1994): *„Reîntors de la Roma, pe când regăsea cu bucurie iubita-i biserică – unde odihneşte trupul sfântului Francisc – plină de lume, căci era sărbătoare în ziua aceea, Iosif, ridicându-şi ochii spre icoana Sfintei Fecioare Maria, scoase strigătul lui obişnuit ce vestea zborul, se ridică în aer deasupra*

capetelor celor aflaţi în biserică şi parcurse în zbor cei optspezece paşi («diciotto passi», aproximativ optsprezece metri) care-l despărţeau de icoana aflată în partea superioară a loggiei de deasupra altarului. O sărută cu mare evlavie şi coborî încet, sub ochii întregii mulţimi de oameni, între care se aflau şi numeroase notabilităţi ale oraşului".

Misticul extatic, având un mod de viaţă ascetic, deliberat ales şi menţinut printr-o voinţă imensă, ajunge în acele stadii în care intrarea în **timpul parapsihologic** nu mai este un fapt extraordinar, ci unul aproape obişnuit. De asemenea, se poate întâmpla ca nu numai persoana misticului, aflat în extaz, să experimenteze un alt spaţiu-timp, unde legile „fireşti" ale naturii sunt suspendate, ci şi fiinţe sau obiecte din imediata lui vecinătate. Uneori, aflat în **levitaţie**, Iosif din Copertino „trăgea" după el persoane, animale sau diverse obiecte.

EXTRACORPORALITATE. Senzaţia neobişnuită a unei persoane că centrul conştiinţei sale s-a desprins literalmente de corpul fizic şi funcţionează, adesea în deplinătatea tuturor facultăţilor, în alte puncte din spaţiu necoincidente cu punctul în care află trupul său. Din aceste puncte percepe şi obţine informaţii la care nu ar fi avut acces în mod normal.

Americanul Robert A. Monroe (1915 – 1995) a făcut cunoscut mai bine fenomenul în cartea *Journeys Out of the Body* (1971), unde a descris amănunţit propriile călătorii în afara corpului şi tehnicile folosite. Ulterior a creat **Monroe Institute**, unde sunt studiate stările modificate ale conştiinţei.

Un caz tipic este descris de R. Moody (v. **experienţe în apropierea morţii**) în cartea *Life After Life*: inima unei femei încetase să bată; a avut apoi senzaţia că s-a desprins de trup şi că a început să urce încet spre tavan; plutind în apropierea tavanului, şi-a văzut corpul fizic şi personalul medical care încerca cu febrilitate s-o resusciteze, şi se întreba de ce avea loc toată acea agitaţie, căci acum ea se simţea bine.

În România, Ilie Cioară (1916 – 2004) a practicat fenomenul zeci de ani, relatându-şi experienţele în mai multe cărţi publicate după 1990. Fost comisar de poliţie, după venirea la putere a comuniştilor şi refuzând să se înscrie în partidul lor, se ascunde (timp de 2 ani şi 7 luni), pentru a nu fi arestat, în podul unei bucătării de vară din casa părinţilor. Aici are, în 1945, prima experienţă de „ieşire" în afara corpului: *„Într-o noapte înstelată, - o lumină aproape ca ziua. Mă aflu, nu ştiu cum, în afara trupului meu la zece – cincisprezece metri depărtare de locul unde dormeam. Înălţimea, patru, cinci metri, apreciată după nucul ce-l aveam în faţa casei. Aşadar, suspendat în aer, complet conştient. Ştiam cine sunt, unde îmi este corpul. Îmi amintesc toate evenimentele ce mă aduseseră în casa părinţilor mei. De asemenea, aveam conştiinţa clară de timpul petrecut în această ascunzătoare. Şi deodată, un gând neaşteptat: Oare mi-am pierdut minţile? Nu-mi dau nicun răspuns şi îmi proiectez privirea spre poarta aflată la aproape cincizeci de metri unde şi ajung. Poarta are o înălţime de trei metri. Eu mă aflam nu cu mult deasupra ei. M-am oprit o clipă. Mă simt extraordinar de bine. Astfel de clipe nu le-am trăit niciodată în stare de veghe. Fără să mă întorc, am revenit, alunecând la locul iniţial. Şi iarăşi întrebările: Doamne, stau de câteva zile în acest pod, oare nu mi-am pierdut minţile? Cum e posibil ca cineva să fie în două locuri, corpul acolo şi eu, fiinţa adevărată, aici? Fiorul ce m-a cuprins, de astă dată necontrolat, m-a readus în podul luminat de o lumină gălbuie, deosebit de clară. Cu acest prilej văd o mulţime de amănunte din*

adăpostul meu, pe care, din cauza obscurităţii, ziua nu le puteam observa. Urmează pătrunderea în corp. Impresia era aceea a unui şarpe care pătrunde în interior prin gaură. De fapt, era o energie care, pe măsură ce se infiltra în corp, îmi îngăduia să mă mişc pe porţiuni: cap, mâini, picioare etc. Inima îmi bătea cu putere. De acum, în stare de veghe, îi auzeam bătăile în coşul pieptului. (...) După ce m-am liniştit, am aprins o lumânare şi am verificat ceea ce văzusem pe altă cale. Bucuria era aşa de mare, încât îmi piere şi somnul şi pofta de mâncare". Remarcabilă în această relatare este descrierea (practic inexistentă în literatura de specialitate) a modului de revenire în corpul fizic.

Parapsihologul americano-leton Karlis Osis (1917 – 1997) a efectuat un experiment, având ca subiect pe parapsihicul american Alex Tanous (1926 – 1990), cu scopul de a verifica dacă „excursia" în afara corpului poate produce efecte fizice la locul „vizitat". Subiectului i s-a cerut să „viziteze" o încăpere în care, ca ţinte, se aflau nişte tablouri, precum şi senzori de mişcare. Rezultatele (publicate în 1980 *Journal of American Society for Psychical Research)* au arătat că subiectul ajunsese extracorporal acolo, căci a indicat corect tablourile, producând şi efecte fizice înregistrate de senzorii respectivi. Experimentele altor cercetători indică faptul că animalele pot percepe „vizitele" de acest fel.

Interpretarea fenomenului în cheie spiritualist-teozofică face apel la prezumţia că unele persoane, cu anumite abilităţi şi în anumite condiţii, îşi pot exterioriza **corpul astral** pentru pentru a face călătorii în spaţiu şi timp, şi chiar în alte universuri.

Unii psihologi explică fenomenul ca pe unul de natură mai degrabă psihologică, nu paranormală, făcând referire la experienţe halucinatorii, vise lucide, pierderea senzaţiei corporale în cursul cărora, incidental, intervin elemente de **percepie extrasenzorială** (ccea ce nu explică, totuşi, efectele fizice şi cele asupra animalelor).

EXTRASENZITIV. (i) Ca substantiv: persoană care posedă capacităţi de **percepţie extrasenzorială**; (ii) Ca adjectiv: care este în afara căilor de percepere obişnuite.

F

FARADAY, MICHAEL (1791 – 1867). Fizician britanic, cu contribuţii majore în electromagnetism şi electrochimie. A introdus în fizică conceptul fundamental de câmp.

În 1853 s-a interesat de fenomenul mişcării meselor (vibraţii, rotiri, înclinări, ridicări de la podea etc.) produs în şedinţele de spiritism, încercând să dovedească că acestea nu sunt atribuibile spiritelor, ci *„acţiunilor musculare cvasiinvoluntare”* (mişcări ideomotorii, cum s-a spus ulterior) ale participanţilor. Dorea, cum se exprima el ironic, să *„întoarcă mesele peste întorcătorii de mese”*. Pentru aceasta a realizat un dispozitiv format două plăci, între care a pus câţiva mici cilindri de sticlă şi a fixat ansamblul cu benzi de cauciuc, astfel încât placa superioară să alunece sub presiune laterală, într-o măsură limitată, peste cea inferioară. Un ac indicator foarte uşor ar fi relevat cea mai mică mişcare de alunecare. Participanţii îşi puneau degetele pe placa superioară. În cursul experimentelor, placa superioară se mişca întotdeauna prima, ceea ce demonstra că degetele mişcau masa şi nu masa degetele. De asemenea, atunci când participanţii învăţau rolul acului indicator şi îşi fixau atenţia asupra lui, nu mai avea loc nicio mişcare. Când acul era ascuns vederii lor, a continuat să oscileze, deşi subiecţii credeau că apăsau întotdeauna direct în jos. Totuşi, presiunea mâinilor era mică şi, practic, anihilată de absenţa unanimităţii în ce priveşte direcţia. Participanţii nu făceau niciodată aceeaşi mişcare în acelaşi moment. Din acest motiv, la care se adaugă faptul încă mai relevant că mesele se mişcau deseori şi fără contact, teoria mişcărilor ideomotorii nu era adecvată pentru explicarea fenomenului.

Experimentul lui Faraday *„este şi acum citat uneori* – comentează B. Inglis în *The Paranormal. An Encyclopedia of Psychic Phenomena* (1985) – *ca şi cum ar fi fost o dovadă a lipsei de temei a afirmaţiilor în favoarea fenomenelor cu mesele. Dar ceea ce făcea acesta era să arate că un grup de participanţi la o şedinţă poate roti fără intenţie tăblia nefixată a unei mese. Dar majoritatea relatărilor asupra sedinţelor demonstrau că acţiunile meselor erau imposibil de justificat pe această bază: deplasarea în jurul încăperii, ridicarea pe două picioare sau doar pe unul, ca să nu mai vorbim de plutire”*.

FIZICA CUANTICĂ ŞI PARAPSIHOLOGIA. Fizica modernă ne învaţă că există cel puţin un nivel – cel cuantic – al realităţii în care aceasta se manifestă în funcţie de observator. Să ne referim, de exemplu, la lumină. Într-un

anumit aranjament experimental, ea se comportă ca undă, într-altul ca particulă, niciodată simultan şi undă şi particulă. Şi atunci ce este lumina? Se afirmă că lumina este o dualitate undă-corpuscul, din care se obiectivează un aspect sau celălalt, după tipul de proces în care este implicată. În unele fenomene, cum ar fi interferenţa sau difracţia, lumina se manifestă ondulatoriu; în altele, ca efectul fotoelectric ori împrăştierea Compton, ea apare ca un flux de corpusculi. Dualitatea reprezintă o caracteristică generală a lumii cuantice, lume complet diferită de viziunea clasică asupra asupra existenţei.

De fapt, ambele aspecte (cel corpuscular şi cel ondulatoriu) coexistă, însă în raporturi speciale: în timp ce unul este actual (manifest), celălalt se află în stare latentă (potenţială, virtuală) şi invers. Actualizarea sau virtualizarea unui aspect ori a altuia se produce în realizarea concretă a unui proces cuantic. Configuraţia fenomenologică este cea care actualizează sau, dimpotrivă, virtualizează comportamentul de undă sau corpuscul.

Prin analogie, se poate vorbi şi de dualităţile normal-**paranormal**, psihic-**parapsihic**, senzorial-extrasenzorial.

Fiinţa umană poate experienţia realitatea în două moduri aparent contradictorii. Primul mod, cel „normal" sau senzorial, se bazează pe simţurile comune şi ne relevă o lume în care lucrurile şi evenimentele ne apar mai întâi individualizate şi separate; mai apoi, prin prin evidenţierea raţională a unor raporturi între ele, se încearcă integrarea lor într-o concepţie capabilă să descrie unitatea lumii. În mod „normal", organele senzoriale sunt singurele canale prin care omul capătă informaţii din exterior, iar timpul i se prezintă unidirecţional şi divizat în trecut, prezent şi viitor. Tot în mod „normal", acţiunile psihicului omenesc asupra lumii materiale se exercită doar mediat, şi nu direct (adică nu prin „puterea minţii asupra materiei").

Trăirile parapsihologice (ţinând de „paranormal") ne dezvăluie o a doua cale de acces la realitate, ce permite omului să intre în contact neintermediat şi la un nivel mai profund cu lumea – atât exterioară, cât şi exterioară. Aici, timpul apare ca un „etern acum" în care trecutul, prezentul şi viitorul fuzionează, iar lumea materială poate fi influenţată nemijlocit de „forţa gândului".

Cele două modalităţi de experienţiere a realităţii sunt numai aparent contradictorii, căci realitatea însăşi este aparent contradictorie. Ea este totodată continuă şi discontinuă, finită şi infinită, individualizantă şi globalizantă, concretă şi virtuală, materială şi imaterială, corporală şi necorporală, *physis* şi *psyché*, *yin* şi *yang* etc.. În ce priveşte fiinţa umană, dualitatea fundamentală a existenţei sale, respectiv dualitatea trup(corp)-suflet(spirit), nu ar mai trebui concepută cartezian, ca o dihotomie ontologică corespunzând unor tărâmuri existenţiale (*res extensa* şi *res intensa*) între care se află un abis insondabil, ci ca o dualitate de proprietăţi ale unei aceleiaşi „substanţe" (esenţe) reflectate într-un mod specific – inclusiv la nivel cuantic, şi care îl diferenţiază pe om de alte entităţi. Dificultăţile în a înţelege şi accepta dualitatea existenţei provin din faptul că omul, ca fiinţă biologică dotată cu psihic, este nevoit să trăiască în concretul imediat, să supravieţuiască într-o lume materială „normală", în care se actualizează predominant aspectul corporal. Dar complexitatea umană nu se reduce la dimensiunile sale biologice şi obişnuit- psihologice. Ca orice element existenţial, omul reprezintă şi el un ansamblu de dualităţi angrenate permanent în „jocul" actualizării/potenţalizării. Ca şi realitatea, esenţa omului ar trebui abordată

nu prin prisma logicii de genul „terţului exclus” ci a celei a „terţului inclus”, aşa cum ne îndeamnă gândirea filozofică a lui Stephane Lupasco.

Una dintre ele este, de pildă, dualitatea senzorial-extrasenzorial. Extrasenzorialitatea nu este un simplu accident sau incident în viaţa umană, ci o expresie a faptului că realitatea este dual ă şi, deci, poate fi cunoscută pe căi ce pot părea contrarii. Cunoaşterea senzorială o virtualizează pe cea extrasenzorială, iar cea din urmă se manifestă prin obnubilarea primeia. Forţând o comparaţie, procesul seamănă cu redarea imprimărilor de pe un disc de patefon: pus pe o parte, se ascultă numai ceea ce este înregistrat pe acea parte; nu pot fi ascultate simultan ambele feţe ale uniui disc. S-ar putea spune că discul de patefon este un obiect cu proprietăţi duale, informaţiile de pe el neputând fi „citite” decât ori de pe o faţă, ori de pe cealaltă. Însă discul ca atare are o realitate unică, înregistrările de pe el coexistă.

Coexistenţa aspectelor duale este, în mod esenţial, de natură informaţională. „Developarea” acestor informaţii creează impresia de contradicţie între componentele dualităţii. Pentru a cunoaşte o latură sau alta a existenţei (fiecare având un cadru temporal propriu – v. **timp parapsihologic**) trebuie să ne racordăm specific la ele. În straturile profunde ale minţii noastre, factorii parapsihici acţionează permanent. Mai mult sau mai puţin întâmplător, ei ies la suprafaţă (se actualizează) şi ne semnalează că realitatea este cu mult mai complexă şi mai tulburătoare decât ne lasă să cuprindem cunoaşterea bazată pe simţurile şi pe logica obişnuite. Capacităţile parapsihice nu sunt un atribut exclusiv acordat unor rari „aleşi”, ci reprezintă, în fond, un element normal (**paranormalul** nu reprezintă altceva decât un altfel de normal) al vieţii umane. O mai bună aprehendare a trăirilor parapsihologice va avea, cu siguranţă, o influenţă profundă asupra felului în care omul îşi concepe locul şi rolul în alcătuirea universală. Vom descoperi astfel că suntem mai uniţi şi mai interdependenţi unii faţă de alţii, decât credem îndeobşte, prin mijloace pe care nu le conştientizăm încă. La aceasta ar putea contribui (poate în mod decisiv) şi fizica cuantică.

Într-o scrisoare din 1947, Albert Einstein îşi mărturisea marea sa nemulţumire – deşi contribuise el însuşi la introducerea în fizică a conceptului de cuantă de energie – faţă de teoria cuantică: *“Nu pot să cred la modul serios în ea pentru că teoria nu poate fi reconciliată cu ideea că fizica ar trebui să descrie o realitate în spaţiu şi timp, liberă de acţiuni fantomatice la distanţă”*. Cu mai bine de două sute de ani înainte, obiecţii similare fuseseră ridicate contra teoriei gravitaţiei propusă de Isaac Newton, teorie ce părea unora că invocă misterioase acţiuni la distanţă. De pildă, pentru că gravitaţia, în teoria lui Newton, nu opera prin acţiuni mecanice directe, Leibniz eticheta această “putere” de atracţie fie ca miraculoasă, fie ca fără sens şi raţiune sau ca o nerezonabilă calitate ocultă.

Dar fizica modernă a făcut progrese acceptând, în cele din urmă, existenţa a ceea ce Einstein denumea, în sens peiorativ, “acţiuni fantomatice la distanţă” (în limba engleză: *spooky action at a distance*, prescurtat SAD). Opoziţia faţă de teoria newtoniană a gravitaţiei s-a topit în faţa unităţii sale teoretice şi matematice, a succeselor ei predictive şi experimentale. În mod similar, mecanica cuantică pare a fi „câştigat” în pofida “cârcotelilor” lui Einstein, devenind în prezent cel mai puternic demers teoretic al fizicii, în care corelaţiile nemediate (adică “fantomatice”, cum le cataloga creatorul teoriei relativităţii) la distanţă sunt acceptate prin noţiuni precum cea de non-localitate ori de intricare cuantică.

Într-o lucrare publicată în 1935, Erwin Schrödinger demonstra că, în conformitate cu principiile mecanicii cuantice, dacă un sistem de particule subatomice este despărţit spaţial în două părţi, cele două jumătăţi vor rămâne "inextricabil corelate" – sau, cu un alt termen, "entanglate" (autohtonizare românească după englezescul *entangled* = foarte încurcat, amestecat, intricat, devălmăşit) –, indiferent de cât de departe sunt separate în spaţiu. La vremea respectivă, nu existau dovezi empirice pentru acest fenomen, desemnat în literatura anglo-saxonă prin sintagma *Quantum Entanglement* (prescurtat QE). (Se folosesc diferite echivalente în limba română pentru *Quantum Entanglement*, cum ar fi: "inseparabilitate cuantică" (cel mai des), "încurcătură cuantică", "intricare cuantică", "întrepătundere cuantică", "legare", "cuplare" ş. a. Dar aceşti termeni nu redau întotdeauna exact sensul a ceea ce este QE; de aceea este de preferat termenul de "entanglare cuantică", deşi pare un barbarism).Tot atunci, Einstein, împreună cu Boris Podolsky şi Nathan Rosen, au imaginat un experiment mental (cunoscut ulterior ca experimentul EPR, paradoxul EPR sau efectul EPR) din care deduceau că este fără sens să se presupună că obiectele/sistemele se pot influenţa reciproc la distanţă fără transmitere de semnal. Întrucât teoria cuantică arăta că, cel puţin la nivel microfizic, lucrurile se pot conecta între ele fără transmisii de semnale (contrar cauzalităţii clasice), Einstein – adeptul a ceea ce se numeşte "realism materialist" – considera respectiva teorie ca ridicând dubii foarte serioase. Un experiment de tip EPR arată, de fapt, cum "funcţionează" QE. Să presupunem că avem, iniţial, un sistem format din două particule α şi β caracterizate printr-o mărime observabilă O (de exemplul spinul în cazul electronilor, sau starea de polarizare pentru fotoni) ce poate avea valorile opuse notate formal cu A şi B. La un moment dat, despărţim particulele şi le trimitem la distanţă una faţă de cealaltă, în direcţii opuse, către doi detectori ai lui O: particula α către detectorul 1, iar particula β spre detectorul 2, fără ca între cei doi detectori să existe vreo legătură. Aplicând consecvent prevederile şi formalismul matematic al teoriei cuantice rezultă următoarea situaţie, care-l contraria pe Einstein: dacă un observator plasat la detectorul 1 "vede" pentru particula α valoarea A, atunci, cu necesitate (necesitate cuantică, de precizat încă o dată), detectorul 2 va indica pentru particula β valoarea B; invers, dacă detectorul 1 arată B, atunci detectorul 2 va indica A. Până ca valorea lui O să fie determinată de detectori, cele două particule se află în ceea ce se numeşte "stare de superpoziţie cuantică", reprezentată de aceeaşi funcţie de undă, fără a se putea preciza valoarea lui O pentru vreuna din ele. Atunci când observatorul de la detectorul 1 "vede" A, sistemul nu se mai află în superpoziţie şi funcţia de undă "colapsează" în starea {αA; βB}. Şi aceasta pentru că cele două particule au făcut parte iniţial din acelaşi sistem (interacţiunile dintre ele erau locale) şi rămân "entanglate cuantic", şi după ce au fost despărţite la distanţe oricât de mari (corelaţiile dintre ele având acum un caracter non-local). Einstein era convins că, într-un experiment real, indicaţiile celor doi detectori ar fi independente între ele, ceea ce ar dovedi incompletitudinea mecanicii cuantice, dacă nu chiar absurditatea ei.

În termeni de specialitate, concluziile analizei cuantice a situaţiilor dintr- un experiment de tip EPR s-ar putea formula aşa: ori de câte ori observabilele ţinând de elementele locale ale sistemului sunt complementare cu observabilele ce descriu sistemul ca întreg, aceste elemente locale sunt entanglate unele cu altele. Aceasta înseamnă că elementele/particulele/sistemele entanglate cuantic se comportă într-un mod coordonat şi corelat, fără a schimba energie sau semnale între ele. (Vorbind

metaforic, este ca şi cum aceste elemente ar "cunoaşte intuitiv" cum să se comporte unele faţă de celelalte.) Predicţiile mecanicii cuantice în acest sens au fost confirmate experimental începând cu anul 1981. Experimentul mintal de Einstein şi colaboratorii lui pentru a combate mecanica cuantică se dovedea, până la urmă, a fi catalizatorul descoperirii realităţii corelaţiilor non-locale.

Pe de altă parte, este necesar să se precizeze că, în conformitate cu teoria cuantică standard şi cu premizele teoriei relativităţii restrânse, ar fi imposibilă transmiterea de informaţie prin QE (aşa-numita teoremă a lui Eberhard). Conform calculelor, corelaţiile de intricare ar putea fi folosite pentru transmiterea de semnal numai dacă, pe un canal diferit şi pentru fiecare act de măsurare, observatorul de la cealaltă extremitate era informat despre ce observabilă a fost măsurată şi care dintre valorile ei măsurate pot fi păstrate sau rejectate. Rezultatul privind distribuţiile valorilor măsurate este independent de separarea spaţială sau temporală a evenimentelor ce constituie fiecare măsurătoare. Dar dacă separarea oricăror perechi de măsurători din cele părţi ale sistemului compus este de gen spaţiu, şi dacă teoria relativităţii restrânse este valabilă, atunci corelaţiile de intricare (adică QE) nu pot fi rezultatul vreunei interacţiuni fizice.

Se poate însă face observaţia că, în definitiv, chestiunea esenţială constă în felul în care înţelegem "informaţia". S-au propus zeci de definiri ale acestui concept, fără a exista o accepţiune unanimă. Este foarte posibil ca ştiinţa să nu fi ajuns încă la o devoalare exhaustivă a manifestărilor de tip informaţional, a esenţei informaţiei şi nici a tuturor formelor prin care informaţia poate fi "împărtăşită" (nu neapărat transmisă prin semnale fizice) între diferitele entităţi de la nivelurile micro-, mezo- şi macro-fizic.

În fenomenologia parapsihologică – încadrabilă, la o adică, şi ea printre „acţiunile fantomatice la distanţă", dar de această dată nu în sens peiorativ, ci pentru a-i sublinia caracterul anti-dogmatic în raport cu paradigmele "ştiinţei academice" –, dată fiind implicarea determinantă a psihicului/mentalului/conştiinţei, sunt actualizate potenţialităţi aparte de raportare/relaţionare/conectare/corelare informaţională, nerelevabile printr-o viziune pur fizicalistă asupra lumii (cea care admite "distribuirea" informaţiei doar prin semnale fizice).

Fizicianul cuantist J. Polkinghorne (în *Quantum Theory: A Very Short Introduction*, 2002) acceptă aparent **telepatia**, dar crede că este o supralicitare să se pretindă că experimentele EPR *"probează posibilitatea telepatiei"* şi argumentează de ce: *"efectul EPR nu oferă o explicaţie a telepatiei, căci gradul de entanglare mutuală al acestui efect nu este unul care ar putea facilita transferul de informaţie (...) incertitudinea probabilistă subatomică este foarte diferită de voinţa liberă a unui agent"*. Dar evidenţa pentru „telepatie ca transmitere de informaţii prin semnale" poate fi pusă la îndoială pentru că orice test de telepatie necesită existenţa unei înregistrări obiective a ţintelor, ce pot fi, prin urmare, "inspectate" prin clarviziune, fapt pe care îl subliniase cu decenii în urmă **Joseph Banks Rhine**. În definitiv, testele/cazurile care sugerează existenţa telepatiei dovedesc doar că două minţi sunt corelate şi nu că "ceva" se transferă de la una către cealaltă

Există o continuă opunere, nu rareori prea înverşunată ca să nu dea loc la bănuiala unei anume lipse de onestitate ştiinţifică, faţă de realitatea fenomenelor **psi**. Oricât de multe dovezi s-au acumulat şi se acumulează, niciodată nu este suficient.

De unde vine o asemenea opunere? O posibilă explicaţie ar fi aceea că acceptarea veridicităţii fenomenelor psi (de pildă, atribuirea de efecte nemediate la distanţă intenţiei mentale) este în contrapunere cu viziunea materialistă asupra lumii pe care se străduie să o impună corifeii şi trepăduşii "ştiinţei oficiale", viziune în care mintea şi/sau spiritul ori conştiinţa apar ca simple epifenomene, ca "secreţii" ale creierului. Într-un fel, istoria parapsihologiei nu e altceva decât istoria discuţiilor despre posibilitatea parapsihologiei ca domeniu demn de interesul ştiinţific.

Şi totuşi fizica modernă – îndeosebi mecanica cuantică – pare să facă un anume loc pentru SAD, incluzând poate şi pe cele ale conştiinţei. Pe baza unor concepte ca cele de non-localitate şi de participare a observatorului s-ar putea construi o posibilă punte între savanţii din "nucleul tare" al ştiinţei şi cei care iau în considerare mintea/spiritul/conştiinţa ca realităţi în sine, fenomenale şi nu epifenomenale. Realizarea acestui lucru *"ar fi o formă de «vindecare la distanţă» a unei răni vechi de circa 350 de ani în concepţia noastră despre lume, rană pricinuită de instaurarea dualismului cartezian cu a sa prăpastie între materie şi minte, între ştiinţă şi spiritualitate"* (D. Leder – *„«Spooky Actions at a Distance»: Physics, Psi, and Distant Healing"*, *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*, vol. 11, 2005).

În ultimul timp s-au publicat numeroase cărţi şi lucrări care încearcă, prin diverse concepte, ipoteze, adaptări şi teorii să anuleze respectiva breşă dintre lumea fizică/materială şi lumea psihică/a conştiinţei prin teorii unificatoare capabile să reincorporeze conştiinţa într-un cadru suficient de holistic pentru a o conţine. Se face apel la fizică – în speţă la fizica cuantică – pentru că ea reprezintă, sau credem că reprezintă, în cultura noastră occidentală, demersul fundamental, explicatoriu şi potenţial comprehensiv, prin care ne făurim o imagine coerentă despre lume şi modul în care o explorăm. Iar dacă fenomene precum telepatia, **clarviziunea**, **percepţia extrasenzorială**, **psihokinezia**, "vindecarea la distanţă" şi altele asemenea, care implică în mod fundamental mintea/spiritul/conştiinţa, sunt reale, atunci ele trebuie – într-un fel sau altul – să fie compatibile cu legile fizicii (eventual, ale unei "noi fizici"). Uneori, vectorul explicatoriu este răsturnat spre idealism (ceea ce nu este deloc reprobabil ci reprezintă o alternativă ce merită toată atenţia), cu conştiinţa văzută ca stând la baza lumii cuantice descrisă de fizică.

Pentru mulţi din cercetătorii care iau în serios autenticitatea şi investigarea manifestărilor parapsihologice, faptul că fizica cuantică asertează, teoretic şi empiric, corelaţiile non-locale este considerat ca venind în sprijinul demersurilor lor. Mai mult, se formulează afirmaţii ca aceasta: *"Existenţa unor asemenea influenţe sau conexiuni este sugerată mai direct prin experimente asupra unor fenomene ca telepatia (legătura directă de la o minte la alta) şi psihokinezia (influenţa directă a minţii asupra materiei), ambele fiind exemple ale aşa-numitelor funcţionări psi sau fenomene parapsihice"*. (B. D. Josephson, F. Palikari-Viras – *„Biological Utilization of Quantum Nonlocality"*, *Foundation of Physics*, vol. 21, 1991). La rândul lui, Dean Radin, unul din cei mai activi susţinători ai conexiunii dintre psi şi mecanica cuantică, susţine în cartea *Entangled Minds* (1991) că: *"Teoria cuantică şi un vast corp de experimente aferente ne indică existenţa a* ***ceva inexplicabil care conextează în mod straniu obiecte izolate*** (sublinierea lui D. Radin – n.n.). *Iar aceasta este tocmai ceea ce experienţele psi ne spun. Paralele sunt atât de surprinzătoare încât sugerează că psi este – literalmente – experienţa umană a interconexiunii cuantice"*. În orice caz,

ideea generală este că teoria cuantică trebuie să ne dea posibilitatea de a înţelege mai bine şi de a predicţiona psi-ul.

Entanglarea cuantică implică perechi de elemente, observabile sau evenimente conjugate, care se exclud epistemologic una pe cealaltă. Într-un experiment EPR, perechea poate fi compusă, de pildă, din particule cu momente cinetice proprii opuse; iar în percepţie, inclusiv ESP, perechea este percepţia şi evenimentul perceput; de altfel, unii autori folosesc termenul de "entanglare umană" (*human entanglement* – prescurtat HE), prin analogie cu QE.

Până prin anii 1960, studiile consacrate ESP erau, practic, limitate la "ghicirile" şi impresiunile percipienţilor. Odată cu cercetările iniţiate de paraspihologul britanic Eric. Douglas Dean (1916 – 2001) în a doua jumătate a anilor 1960, s-a pus un accent crescând pe aspectele fiziologice/psihofiziologice ale ESP. Dean descoperise că, într-o experienţă ESP, se produce de regulă o mărire relativă a volumului de sânge (determinată prin tehnica pletismografică) la nivelul membrelor percipientului; o astfel de creştere indică apariţia unei stări emoţionale. Tot din anii 1960, electroencefalografia (EEG) a început să devină o metodă majoră de investigare în explorarea fenomenelor ESP, iar preocupările în această direcţie au căpătat o amploare şi mai mare în ultimile două decenii, la EEG asociindu-se uneori şi metoda imagisticii prin rezonanţă magnetică funcţională (fMRI). Câteva din rezultatele obţinute, care sugerează existenţa unui soi de HE (sau entanglare psi – potrivit sintagmei alternative utilizată de W. G. Roll) sunt descrise în continuare.

În testele de telepatie efectuate de C. T. Tart în 1963, agenţii telepatici erau supuşi la şocuri electrice aplicate la intervale aleatorii, care se corelau semnificativ cu *pattern*-urile complexe EEG ale percipienţilor.

În 1974, R. Targ şi H. Puthoff au constatat că se produceau modificări ale activităţii alfa pe electroencefalograma percipientului atunci când agentul (aflat într-o altă cameră la 7 metri distanţă) era supus la *flash*-uri strălucitoare.

J. Grinberg-Zylberbaum şi colaboratorii (*„The Einstein-Podolsky-Rosen in the Brain"*, *Physics Essays*, vol. 7. 1994) au împărţit perechile de subiecţi, ai căror membrii nu se cunoscuseră în prealabil, în două grupuri: unul format din perechi "legate", care au petrecut în meditaţie tăcută câte 20 de minute într-o încăpere izolată, pentru a se putea forma anumite legături dintre agenţi şi percipienţi; al doilea grup era format din perechi "nelegate" care nu au fost puse împreună înainte de efectuarea înregistrărilor electroencefalografice. Membrii fiecărei perechi au fost separaţi şi plasaţi în camere ecranate electromagnetic, la o depărtare de 14,5 m. La intervale randomizate, agentul era stimulat cu *flash*-uri luminoase pentru a se induce modificări EEG, în vreme ce percipientul, monitorizat şi el prin EEG, stătea liniştit în cealaltă cameră. Pentru toţi percipienţii din perechile "legate", modificările EEG erau sincrone şi similare cu modificările EEG cauzate de fluxurile luminoase asupra agenţilor. Acelaşi efect s-a observat şi la unele perechi "nelegate".

În anul 2003, M. A. Persinger, S. A. Koren şi E. W. Tsang au avut perechi de fraţi ca subiecţi într-un studiu de corelare EEG; în timpul experimentelor, subiecţii erau toţi legaţi la ochi şi purtau căşti antifonice. Agentul se afla separat într-o cameră ecranată electromagnetic şi acustic, fiind stimulat cu impulsuri magnetice de 1 micro-Tesla; impulsurile magnetice erau produse de opt solenoizi aşezaţi în jurul capului, aranjament cunoscut sub denumirea de *octopus*. Atunci când un agent era astfel

stimulat, se înregistrau modificări în activitatea theta pe EEG-ul percipientului din zonele lobilor frontal şi occipital.

Într-un studiu efectuat de L. J. Standish ş.a. tot în 2003, o pereche selecţionată de subiecţi bărbat-femeie, care se cunoşteau de douăzeci de ani, a petrecut 10 minute de meditaţie înainte ca cei doi să fie scanaţi printr-un aparat de fMRI; alternativ, fiecare dintre ei era agent şi percipient. În timp ce percipientul se relaxa în scanner (cu ochii acoperiţi de ochelari opaci), agentul, aflat într-o cameră alăturată, vedea pe un monitor video *flash*-uri de modele luminoase lansate la momente aleatorii. Atunci când femeia era percipientul, înregistrările sale fMRI prezentau o modificări semnificative în cortexul vizual atunci când bărbatul-agent era expus la stimularea luminoasă. În mod interesant, astfel de modificări nu s-au constatat pe înregistrările fMRI ale bărbatului atunci când el era percipientul. T. L. Richards şi colaboratorii (printre care şi Standish) au replicat în 2005 acest studiu cu altă pereche bărbat-femeie, care se cunoşteau de şase ani, obţinând aceleaşi rezultate. În plus, totuşi, utilizându-se şi tehnica EEG, s-a constatat că electroencefalograma bărbatului, atunci când era percipient, prezenta modificări semnificative în banda alfa în perioadele de stimulare ale femeii-agent.

J. Wackermann, C Seiter, H. Keibel şi H. Walach au testat în 2003 subiecţi grupaţi în perechi "legate", perechi "nelegate" şi perechi de control. Spre deosebire de perechile "nelegate", fiecare pereche "legată" a stat, în prealabil, câte 20 de minute, într-o cameră izolată, păstrând tăcerea. Membrii perechilor au fost apoi despărţiţi şi plasaţi în încăperi ecranate electromagnetic şi acustic. În fiecare test, agentul urmărea un monitor video care afişa la întâmplare *flash*-uri luminoase în *pattern*-uri alternante, *pattern*-uri care nu erau arătate agenţilor din perechile de control. S-au constatat modificări corelate agent-percipient în voltajul EEG atât la perechile "legate", cât şi la perechile "nelegate" în timpul perioadelor de *flash*-uri; în ambele cazuri, modificările erau semnificativ diferite faţă EEG-urile perechilor de control. Pentru legăturile nemediate senzorial agent-percipient constatate în experimentele de acest tip, J. Wackermann a propus denumirea de „corelaţii diadice între stări funcţionale cerebrale" (*dyadic correlations between brain functional states*), precizând că: *„Prin ««corelaţie» între X şi Y înţelegem orice abatere a distribuţiei comune a perechii (X, Y) de la produsul distribuţiilor marginale ale lui X şi Y, adică orice violare a independenţei statistice a lui X şi Y"*. Adică ceva de genul QE.

La rândul lui, D. Radin a examinat în 2004 corelaţiile EEG între perechi "legate" de subiecţi. Percipientul era plasat într-o cameră izolată electromagnetic şi acustic, aflată la circa 20 de metri de agent. La momente aleatorii, agentului îi era arătată pe un monitor imaginea video în timp real a percipientului, imagine care servea atât ca stimul vizual, cât şi ca o modalitate de facilitare a conexiunii mentale cu percipientul. Modificările de voltaj pe EEG-ul percipientului s-au corelat semnificativ statistic (cu cele produse pe EEG-ul percipientului în timpul perioadelor când agentul era stimulat cu imaginea percipientului. Astfel de corelaţii nu au fost remarcate în perioadele de control.

Aşa cum remarcă W. G. Roll şi J. Williams (în articolul *„Parapsychology and Quantum Entaglement"*, *Proceedings of The Parapsychological Association Convention*, 2008), deşi unele din aceste experimente *"sunt descrise ca fiind de tip telepatic, nu există vreo dovadă că agentul a transmis ceva percipientului; tot ceea ce ştim este că studiile indică corelaţii EEG între două creiere"*. Constatarea

respectivelor corelaţii lasă loc ipotezei privind existenţa unui fenomen analog cu entanglarea cuantică.

În articolul *„Telepathy as a Process Mediated by Quantum Teleportation between Remote Neurons”*, *Australian Journal of Parapsychology*, vol. 8, 2008), Richard Blumenthal analizează teoretic posibilitatea ca starea cuantică a unui neuron să poată fi teleportată la neuronul altui creier, iniţiindu-se în felul acesta o activitate cognitivă la distanţă, respectiv o entanglare umană de tip telepatic. Autorul lucrării încearcă să coreleze diferitele aspecte ale acestui presupus fenomen de teleportare cuantică neoronală cu anumite caracteristici ale telepatiei, în speţă cu achiziţia de informaţie în absenţa vreunui canal de transmisie material/energetic discernabil.

Premoniţia pare, din perspectiva aşa-zisului bun-simţ şi a materialismului fizicalist, o contradicţie în termeni: nu se poate percepe ceva ce încă nu s-a petrecut.

Contradicţia poate fi rezolvată prin recursul la ceva asemănător cu efectul EPR, în care un observator detectează una din cele două jumătăţi ale unui sistem, şi, în consecinţă îi anulează starea de superpoziţie, astfel încât a doua jumătate intră în realitate şi poate fi astfel observată. Pentru a aplica modelul la premoniţie, trebuie avut în vedere faptul că orice eveniment este de asemenea compus din două părţi: evenimentul fizic şi perceperea evenimentului. Cele două părţi se îmbină în prezentul aparent, prin aceasta alcătuind mediul timpului prezent. Totuşi, un eveniment din viitor este în stare de superpoziţie şi prin aceasta constituie doar una din posibilităţi, până când este observat ori «recunoscut». Cu alte cuvinte, percipientul nu ar inspecta un eveniment fizic pre-existent, ci ar observa unul din multele sisteme care sunt în superpoziţie, prin aceasta transformând un eveniment potenţial într-unul real. Care dintre posibilele evenimente este să fie ales, putem presupune că depinde de nevoile subiectului şi posibil de alţi factori.

Exemplele de premoniţii (numeroase în literatura parapsihologică) ale unor mari dezastre/catastrofe/calamităţi, este posibil a fi interpretat ca expresie a unui gen de HE la nivel global, omenirea însăşi fiind considerată ca un singur sistem între ale cărui subsisteme/părţi/elemente(indivizi) se pot stabili corelaţii non-locale, favorizate, în particular, de stările onirice.

Făcând un sumar al concluziilor reieşite din cazuisticile despre precogniţie prezentate în literatura de profil, Roll şi Williams notează: *„La fel ca în ESP la timpul prezent, în precogniţie predomină cazurile legate de moarte şi situaţii de crize; percipientul este strâns legat de victimă; există mai multe femei ca percipienţi decât bărbaţi; experienţele se produc mai ales noaptea. Precogniţiile diferă de alte forme de ESP în măsura în care se referă deseori la un pericol iminent fie pentru percipient, fie pentru o altă persoană, şi permit nu de puţine ori ca percipientul să avertizeze asupra pericolului. Jumătate din evenimentele anticipate se produc în interval de o zi, puţine fiind cele produse peste mai mult de o lună. Importanţa emoţiei pentru precogniţie este confirmată de testele de presentiment”*.

Abilităţile de **psihometrie** (formă a **precogniţiei**) ale **Mariei Reyes de Zierold** se manifestau mai ales în stare de **hipnoză**. În urma inducţiilor hipnotice repetate, ea ajunsese la o aparent ciudată comuniune de senzaţii cu hipnotizatorul: *„Când mă găsesc într-o stare hipnotică profundă* – mărturisea Maria Zierold –, *propriile simţuri sunt blocate şi transferate hipnotizatorului, într-o astfel de măsură încât aud freamătul din urechile **lui**, gust zahărul şi sarea de pe limba **lui** şi aud ticăitul ceasului pus la urechea **lui**, simt de asemenea arsura produsă atunci când un chibrit este apropiat de*

*degetele **lui**"* (citat după: G. Pagenstecher – *„Past Events Seership: A Study in Psychometry"*, *Proceedings of the American Society for Psychical Research*, vol. 16, 1922). Şi aici ar putea fi vorba de o entanglare, de data aceasta de tipul entanglării umane. Dacă această interpretare este valabilă (măcar parţial), atunci se deschid perspective noi, inspirate de concepte din fizica cuantică, pentru abordarea mecanismelor hipnotice.

Experimentele în care efectele „minţii asupra materiei" erau evidenţiate în raport cu unele procese mecanice aleatorii – cum ar fi aruncarea sau rostogolirea unor zaruri sau a altor obiecte – au condus la ideea că **psihokinezia** ar trebui să fie mai uşor de evidenţiat la nivelul microfizic (atomic, subatomic), tărâmul propriu mecanicii cuantice, unde legile fundamentale (cel puţin sub aspectul lor formal) au un caracter stohastic. (v. **micro-PK**).

H. Schmidt remarca în articolul *„The Strange Properties of Psychokinesis"* (din *Journal of Scientific Exploration*, vol. 1, 1987) faptul că rezultatele experimentale privind micro-PK şi **retro-PK**, indică posibilitatea ca mecanica cuantică convenţională să nu poată fi aplicată ca atare la sisteme ce includ subiectul uman (adică conştiinţa). *„Rămâne de văzut dacă rezultatele vor conduce la o nouă teorie cuantică care să includă efectele parapsihice în cadrul formalismului său matematic, sau dacă ele vor indica pur şi simplu o anumită limitare a formalismului cuantic"*.

Una din cele mai elaborate teorii cuantice a psi-ului este cea a fizicianului american Evan Harris Walker. Preocupat de extinderea conceptelor cuantice dincolo domeniul strict al fizicii, el a studiat (în a doua jumătate a anilor 1970) şi posibilitatea ca în creierul uman să aibă loc procese de natură cuantică, precum şi eventualele lor implicaţii pentru chestiunile legate de conştiinţă. În acest scop, şi-a îndreptat atenţia asupra sinapselor, acele joncţiuni dintre neuroni prin care sunt transmise influxurile nervoase; ele includ un intersitiţiu foarte strâmt (fanta sinaptică) între celule. Walker a calculat că fanta sinaptică este suficient de mică pentru a permite electronilor să o traverseze prin efect de tunelare cuantică[*], proces supus unei incertitudini cuantice aleatoare. Pe această bază şi pe estimarea numărului de sinapse din creier, a calculat ratele lor de transmisie şi ratele fluxurilor de electroni tunelaţi prin sinapse, cuantificând apoi ratele informaţionale pentru activităţile conştiente ($7{,}5\cdot10^{8}$ biţi/sec) şi subconştiente ($2{,}4\cdot10^{12}$ biţi/sec), ca şi pentru voinţă ($6\cdot10^{4}$ biţi/sec). Din considerentele lui Walker rezulta că integrarea la scara întregului creier a activităţilor neuronale (integrare strâns legată de conştiinţă) este mediată prin tunelarea cuantică electronică. (Tunelarea cuantică este fenomenul prin care un obiect cuantic poate străbate, în virtutea principiilor cuantice, o barieră de potenţial altfel imposibil de trecut după legile fizicii clasice). A încorporat astfel procesele cerebrale, mecanica cuantică şi conştiinţa într-un acelaşi formalism, nu lipsit de atracţie speculativă.

Un element central în teoria lui Walker privind fenomenele psi este utilizarea unui concept specific mecanicii cuantice, cel de colaps al funcţiei de undă (sau al vectorului de stare, ori al pachetului de unde – denumiri alternative), aplicat apoi şi pentru explicarea fenomenelor parapsihologice ESP şi PK. Mecanica cuantică face predicţii

---

probabilistice mai degrabă decât predicţii exacte despre aspecte individuale. De exemplu, teoria cuantică poate prezice distribuţia probabilă a electronilor dintr-un fascicul la un moment dat, dar nu poate prezice traiectoria exactă a unui singur electron. Atunci când se aplică teoria cuantică, lumea fizică se divide în două părţi: sistemul SO (ce urmează a fi) observat şi observatorul O. Până când se produce

intervenţia lui O, SO se află în izolare (sau într-un mediu definit în mod clasic) şi starea lui este descrisă de o funcţie de undă (vector de stare) ce „evoluează" conform unei legi cauzale exprimată prin ecuaţia lui Schrödinger. Această funcţie de undă este ca un fel de „catalog matematic" al probabilităţilor diferitelor posibile rezultate ale diferitelor posibile observări/măsurări ce ar putea fi făcute asupra sistemului. Ea este un compus al tuturor posibilităţilor legate de SO şi, în general, se modifică cu timpul. Când O intervine asupra lui SO, una dintre posibilităţile reprezentate de funcţia de undă se actualizează (funcţia de undă colapsează), iar toate celelalte încetează să mai existe (cel puţin pentru observatorul respectiv).

Conceptul clasic de cauzalitate – o anumită stare iniţială a sistemului determină starea lui finală – nu mai funcţionează în mecanica cuantică. Aici, observatorul este cel care scoate din ambiguitate starea sistemului. Pe de altă parte însă, formalismul matematic al mecanicii cuantice (altfel, foarte eficient) nu specifică cu claritate ce înseamnă exact măsurarea/observarea, de unde diferite interpretări şi discuţii care conturează „problema măsurii în mecanica cuantică".

O modalitate (neagreată de cuantiştii „ortodocşi") de a surmonta problema măsurării este introducerea aşa-numitelor „variabile ascunse" – idee susţinută în special de David Bohm – care ar reconciliază exigenţele deterministe şi stohastice legate de dezvoltarea vectorului de stare. Variabilele ascunse sunt concepute ca esenţialmente inaccesibile măsurarii fizice şi ar funcţiona, la un nivel subcuantic, independent de constrângerile spaţio-temporale.

Inspirat de unele lucrări a lui Eugene P. Wigner, laureat al premiului Nobel pentru fizică pe anul 1963, în care acesta afirma (pe baze cuantice) că lumea fizică ar putea să fie influenţată direct de conştiinţă, Walker îşi construia teoria pornind de la ipoteza că respectivele variabile ascunse non-locale sunt însăşi conştiinţa observatorului, cea care determină reducerea vectorului de stare. Conştiinţă având determinaţii neurofiziologice reieşite, la rândul lor, dintr-un proces de tip cuantic a cărui posibilitate de producere în creier se străduia Walker să o demonstreze.

Conştiinţa observatorului, susţinea Walker, odată ce s-a cuplat la sistemul observat printr-o conexiune inversă, ar fi capabilă să varieze probabilităţile şi asociate vectorului de stare, „ghidând" astfel în mod activ colapsul funcţiei de undă într-o manieră non-hazard. Acest colaps al funcţiei de undă produs de conştiinţă ar genera, de exemplu, manifestările de tip PK. Trebuie subliniat că modelul lui Walker se focalizează pe aspectul informaţional implicat în colapsul vectorului de stare şi tratează ESP şi PK nu ca pe nişte procese energetice, prin care energia este transmisă, ci ca procese predominant informaţionale „comandate" de conştiinţă.

Teoria dezvoltată de H. E. Walker este încadrabilă printre aşa-numitele„teorii observaţionale" care pot fi caracterizate prin următoarea axiomă centrală: „Actul de observare, exercitat de un observator motivat asupra unui eveniment cu un rezultat cuanto-mecanic incert, influenţează acel rezultat". Prin „observator motivat" se înţelege un observator cu o preferinţă conştientă sau inconştientă pentru un rezultat specific printre alte posibile rezultate.

Walker considera mintea umană ca fiind un neîntrerupt proces cuantic; el credea că toate toate părţile universului sunt conectate la nivel subcuantic şi nu vedea nici un motiv pentru care mintea (sau voinţa) nu ar fi capabilă să influenţeze materia, indiferent de distanţă şi timp. În viziunea lui, „acţiunea psi" nu este o forţă care „merge" de la creier la creier, sau de la creier la obiect, ori de la obiect la creier. Un

eveniment psi se produce atunci când una sau mai multe persoane îşi pun în lucru „puterea cuantică" pentru a colapsa un pachet de unde, selectând astfel o stare ulterioară dorită (eventual, mutual dorită).

Remarcând că prin atitudinea convenţională din fizică se neagă consecinţele epistemologice ale mecanicii cuantice dincolo de formalismele matematice, Walker îşi caracteriza astfel teoria: *„Problema măsurării în mecanica cuantică a existat virtual încă de începutul teoriei cuantice. Au fost publicate mii de lucări ştiinţifice în efortul infructuos de a rezolva problema. Una din punctele centrale ale controversei a fost argumentul potrivit căruia anumite caracteristici ale mecanicii cuantice implică faptul că gândurile unui observator pot afecta direct un aparat obiectiv, ceea ce implică pe mai departe realitatea nu numai a conştiinţei dar şi a fenomenelor psi. Am arătat în mai multe lucrări că astfel de interpretări ale mecanicii cuantice nu sunt greşeli ci, mai degrabă, reprezintă soluţii la probleme ce merg dincolo de fizica uzuală. Astfel, am dezvoltat o teorie a conştiinţei şi a fenomenelor psi care izvorăşte direct din aceste rezultate bizare ale mecanicii cuantice, rezultate susţinute acum de teste specifice ale principiilor realităţii obiective şi localizabilităţii"*.

Teoria iniţială a lui Walker putea explica (acceptându-i premizele) destul de coerent fenomenele de tip micro-PK, dar nu putea să „dea seama" de efectele macro-PK (**telekinezie**, **levitaţie**, **poltergeist** etc.). Completarea a venit ulterior, când teoria luiWalker s-a combinat cu teoria zgomotului termic propusă de Richard D. Mattuck. Potrivit noului model cuantic, PK ar fi posibilă deoarece mintea poate reorganiza (prin colapsarea pachetelor de unde) energia deja disponibilă în mediul înconjurător, de exemplu, în mişcările aleatorii ale moleculelor cauzate de agitaţia termică. Conştiinţa umană impune o anume coerenţă, o ordine, o scădere a entropiei (deci o informaţie) asupra zgomotului termic, de unde rezultă o energie utilă manifestată prin activităţi PK.

Într-o încercare originală de a crea un model explicativ pentru fenomenele parapsihice, fiziciana americană Jean E. Burns face ipoteza că acestea (în special, efectele PK) ar putea fi explicate prin aceea că influenţa mentală se produce, în limitele principului de de incertitudine cuantică, prin ordonarea fluctuaţiilor cuantice ce au loc între limitele respective. Fluctuaţiile cuantice erau considerate cândva ca simple „artefacte" ale ecuaţiilor mecanicii cuantice. Totuşi, în ultimii ani, s-a arătat că aceste fluctuaţii au o bază fizică reală, fiind produse de radiaţia vidului. Modelul lui Burns se

---

bazează pe interpretarea stohastică a mecanicii cuantice, care susţine că particulele sunt supuse permanent unor fluctuaţii (datorate unui nivel mai profund) în limitele principiului de incertitudine. Aceasta se poate înţelege în felul următor. Pornind de la introducerea în ecuaţia fundamentală a fizicii cuantice (cea a lui Schrödinger) a efectele acestor fluctuaţii, Burns explorează cum ar putea fi posibil ca apariţia unei tendinţe sau a unui *patterning* impuse mintal asupra fluctuaţiilor generate de la un nivel subcuantic să producă impact asupra activităţii cerebrale. Conform estimărilor ei, este necesar ca aproximativ 4000 de molecule să aibă fluctuaţii ordonate pentru a iniţia o acţiune fizică în creier, respectiv inducerea unui potenţial bioelectric de acţiune (pentru deschiderea unui singur canal ionic într-o membrană neuronală fiind necesare circa 80 de molecule ordonate – prezumabil, de apă – care se mişcă la viteza termică).

"Dacă – afirmă Burns – *moleculele pot fi ordonate* (prin influenţă mentală – n. n.) *în creier, atunci pare acceptabil că ele pot fi ordonate şi în afara lui*". Calculele efectuate de ea indică efecte de intensitate foarte mică, nedetectabile prin măsurători,

directe ci atestabile prin studii statistice. Deocamdată, modelul ar putea explica oarecum satisfăcător numai unele aspecte ale micro-PK.

Conceptul de **sincronicitate** şi teoria aferentă, propuse de **Carl Gustav Jung** împreună cu unul din fondatorii mecanicii cuantice, Wolfgang Pauli, interpretează fenomenele parapsihologice nu ca rezultat al vreunei influenţe cauzale a minţii/conştiinţei asupra materiei sau a a altor minţi/conştiinţe, ci drept coincidenţe semnificative, adică corelaţii care nu sunt produse de interacţiuni cauzale precum cele cunoscute şi aplicate de fizicieni, dar devenite posibile prin corespondenţe de sens şi semnificaţie. În fapt, corelaţiile non-cauzale şi non-locale aşa cum sunt ele postulate în teoria sincronicităţii sunt izbitor de asemănătoare cu entanglarea cuantică. Plecând de la această similitudine, există numeroase speculaţii (asemenea celor câteva prezentate mai sus) conform cărora corelaţiile sincronistice sunt realmente efecte decurgând din teoriile fizicii cuantice. La drept vorbind însă, este de preferat o anumită prudenţă şi evitarea unei supoziţii atât de tari. Şi aceasta cel puţin din două motive. Mai întâi, adoptarea respectivei supoziţii conduce la un puternic reducţionism fizicalist care afirmă că entităţile mentale, ce sunt implicate în fenomenele sincronistice, ar putea fi complet descrise şi explicate în termeni fizici. În al doilea rând, fenomenele fizice cuantice apar de obicei în sistemele microfizice, iar mecanismele de amplificare propuse pentru a le extinde la sisteme macroscopice şi psihice au, totuşi, un aer mai degrabă artificial (deocamdată, cel puţin). De aceea, în ultimii ani, o serie de teoreticieni ai fenomenelor parapsihologice/sincronistice au optat pentru edificarea unui formalism conceptual şi matematic care să generalizeze teoria cuantică dincolo de cadrul fizic la care ea face referinţă în mod uzual. Un astfel de formalism a început să se încetăţenească sub denumirile de „teorie cuantică slabă" (*weak quantum theory*) sau de „teorie cuantică generalizată" (*generalized quantum theory* – prescurtat GQT).

GQT (în care, desigur, constanta ***h*** a lui Planck nu mai are nici un rol) ţine seama de noţiunile de sistem, stări şi observabile din teoria cuantică obişnuită, dar sistemele considerate în GQT pot fi de un tip mult mai general; de exemplu, grupuri de indivizi conştienţi. Ansamblul stărilor, spre deosebire de teoria cuantică din fizică, nu mai este în general un spaţiu (matematic) Hilbert, iar observabilele sunt identificate cu proceduri ce transformă stări în alte stări şi pot fi legate de orice aspect al unui sistem ce poate fi studiat de o manieră semnificativă. La fel ca în teoria cuantică din fizică, complementaritatea poate fi atribuită faptului că observabilele, ca funcţii, nu e nevoie să permute între ele, iar entanglarea poate să survină în situaţiile în care observabilele globale, aparţinând la un sistem văzut ca un tot, nu pot permuta cu anumite observabile locale aparţinând unor părţi din sistem. Imposibilitatea de a transmite un semnal informaţional (pe un canal energetic) prin intermediul corelaţiilor de intricare, demonstrată în mecanica cuantică obişnuită, este ridicată în GQT la statutul de axiomă. Această axiomă cu alură aparent negativă conduce la consecinţe pozitive prin formalismul propriu al GQT, mai ales în ce priveşte explicarea unor trăsături specifice fenomenelor psi. (Cam la fel cum legea a doua a termodinamicii, cu consecinţe majore în fizică, a fost derivată din axioma imposibilităţii realizării unui *perpetuum mobile* de speţa a doua). Astfel, GQT ar explica coerent (după: H. Atmanspacher, H. Römer, H. Walach – *„Weak Quantum Theory. Complementarity and Entanglement in Physics and Beyond"*, *Foundation of Physics*, vol. 3, 2002): (i) **efectul de declin**; (ii) reciprocitatea dintre intensitatea efectului şi fiabilitatea fenomenelor psi: cu cât un efect este mai important, cu atât se dovedeşte mai reproductibil, şi invers; (iii) eluzivitatea

fenomenelor psi: când se încearcă izolarea strictă fenomenelor psi pentru a fi (aparent) mai bine studiate, ele au tendinţa de a dispărea din locul unde sunt cercetate, pentru a reapare într-un neaşteptat alt loc.

Nu este exclus ca dezvoltările teoretice viitoare ale GQT, coroborate cu rezultatele unor noi modalităţi de experimentare, să conducă la concluzia că mecanica cuantică (acum) convenţională în fizică este, de fapt, un caz particular al GQT. Cam tot aşa cum mecanica clasică a devenit un caz particular din teoria relativităţii. Aceasta, în mod, evident, ar însemna o modificare cu totul radicală a concepţiilor noastre despre lume, şi despre locul şi rolul nostru în ea.

FIZIONOMISTICĂ. Descifrarea personalităţii şi destinului după portretul static şi dinamic al subiectului, însumând o serie întreagă de cunoştinţe de specialitate, dintre care unele au devenit, de-a lungul timpului de uz comun, cum ar fi cele ce denotă un om agitat, şi, respectiv, cumpătat, echilibrat, gesturile oamenilor avari, ale celor temători (suferinzi în cele mai multe cazuri) etc., amintite aici numai pentru a arăta că toate în parte cuprind câte o sămânţă de adevăr şi, ca atare, nu trebuie desconsiderate. Este posibil ca în procesul analizelor efectuate de unii fizionomişti de succes să intervină să intervină şi elemente de **percepţie extrasenzorială**.

FLAMMARION, CAMILLE (1842 – 1925). Astronom, scriitor şi filozof francez. A lucrat la Observatorul Astronomic de la Paris, făcându-se cunoscut pentru lucrările sale privind sistemele stelare duble şi multiple, topografierea planetei Marte şi studierea atmosferei înalte cu ajutorul balonului. În 1882 a fondat Societatea Franceză de Astronomie. A scris cărţi foarte apreciate de popularizare a ştiinţei.

Interesul pentru fenomenele **parapsihice** l-a manifestat devreme, în anul 1861, după ce a citit o carte a lui **Allan Kardec** şi l-a întâlnit personal pe acesta. De-a lungul a zeci de ani a participat la numeroase şedinţe de spiritism şi la experimente cu subiecţi parapsihici, inclusiv cu **mediumii** celebrii din epocă, precum **Eusapia Palladino**. În 1907, scria în cartea *Les forces naturelles inconnues*: *„toţi mediumii, bărbaţi şi femei, trebuie urmăriţi. Pe o perioadă de mai bine de patruzeci de ani i-am primit în casa mea aproape pe toţi, bărbaţi şi femei de diferite naţionalităţi şi din fiecare punct cardinal al globului”*. În 1899, cu sprijinul câtorva reviste, a iniţiat o mare anchetă în care au fost trimise la 4280 de persoane chestionare în care erau întrebate dacă au avut experienţe parapsihice şi de ce fel, fiind totodată solicitate să le relateze. S-au primit 1824 de răspunsuri, din care au fost selectate 786 de cazuri considerate veridice. Unele din aceste cazuri au fost incluse în unele din cărţile lui.

Cercetările pe care le-a făcut el însuşi, în condiţiile controlate şi impuse el, l-au determinat să declare: *„fenomenele mediumnistice au pentru mine pecetea certitudinii absolute şi a incontestabilităţii şi demonstrează suficient că forţe fizice necunoscute există dincolo de obişnuitul şi doveditul domeniu al filozofiei naturale”*.

Mult timp nu a fost convins că sufletele/spiritele decedaţilor se manifestă prin **apariţii** în şedinţele mediumnistice: *„Nu am nicio urmă de îndoială că sufletele supravieţuiesc după distrucţia trupurilor. Dar metoda experimentală nu dat încă dovada absolută că ele se manifestă prin procesele folosite în şedinţele de spiritism. Adaug că această ipoteză nu este de loc probabilă. Dacă sufletele morţilor sunt în preajma noastră, deasupra planetei noastre, populaţia invizibilă ar creşte cu rata 100.000 pe zi, cu circa 36 de milioane pe an, cu 3 miliarde şi 620 de milioane într-un*

secol, cu 36 de miliarde în zece secole etc. – în afară de cazul în care admitem reîncarnările pe pământ. De câte ori se produc manifestările sau apariţiile? Când sunt eliminate, iluziile, autosugestiile, halucinaţiile ce mai rămâne? Aproape nimic. O astfel de raritate excepţională pledează împotriva realităţii apariţiilor".

Totuşi, spre sfârşitul vieţii şi-a nuanţat convingerile, expunându-le pe larg în *La mort et son mystère* (trei volume, 1921 – 1923) şi în *Les maisons hantées* (1924).

În anul 1923 este ales preşedinte al *Society for Psychical Research*; în adresa prezidenţială sumariza astfel concluziile sale după 60 de ani de cercetări parapsihice; *„Există facultăţi necunoscute în om, care aparţin spiritului, există lucruri precum dublul, ce poate lăsa o imagine în urmă, curenţi parapsihici ce traversează atmosfera; trăim în mijlocul unei lumi invizibile, facultăţile sufletului supravieţuiesc dezagregării organismului corporal, există case bântuite; în mod excepţional şi rar morţii se manifestă, nu există nici un dubiu că asemenea manifestări se produc, telepatia există la fel de bine între cei morţi şi cei vii, ca şi între cei vii"*.

FOCALIZARE, EFECT DE. Atunci când mai multe serii de experimente se desfăşoară cu acelaşi pachet de ţinte (de exemplu, cărţi Zener), subiectul testat are tendinţa sistematică de repeta pentru aceeaşi ţintă (carte) răspunsul iniţial, indiferent dacă este corest sau nu; efectul se amplifică odată cu creşterea numărului de încercări.

FODOR, NANDOR (1895 – 1964). Psihanalist şi cercetător al fenomenelor parapsihice ungur. După ce a studiat dreptul şi a fost câţiva ani asistent juridic, a lucrat, între 1921 şi 1928, ca ziarist. Interesul pentru parapsihism i-a fost stârnit de lectura cărţii *The Physical Phenomena of Spiritualism* publicată de **Hereward Carrington** şi de întâlnirea cu **Arthur Conan Doyle**. După o documentare aproape exhaustivă, publică în anul 1934 monumentala *Encyclopedia of Psychic Science*, prima lucrare de acest fel. Stabilit în Statele Unite, devine, din 1939, unul dintre cei mai apreciaţi practicanţi ai psihanalizei. Din perspectiva experienţei lui ca analist, a fost unul dintre primii care au abordat fenomenul **poltergeist** din punct de vedere psihologic. De asemenea, a studiat situaţiile de **telepatie** în timpul somnului, când aceleaşi vise apar la două sau mai multe persoane.

FOTOLIULUI, TESTUL. Modalitate de testare a capacităţilor de **metagnomie** temporală, iniţiată de **E. Osty** în jurul anului 1920, împreună cu extrasenzitivul francez Pascal Forthuny (1872 – 1962). Osty îi cerea subiectului său să descrie persoana (şi orice alte elemente asociate cu acesta) ce va ocupa, peste un anume interval de timp, unul din scaunele, alese aleatoriu, dintr-o sală în care urma să se desfăşoare un spectacol, o conferinţă, o adunare etc. de cele mai multe ori, descrierile lui Forthuny erau uimitor de exacte. Pentru a se evita posibiltăţile de fraudă, se luau măsuri ca eventualul ocupant al locului respectiv să nu poată, sub nicio formă, lua contact, în prealabil cu subiectul testat. Peste câteva decenii **G. Croiset** va excela prin reuşitele sale în testele de acest fel. Semnificativ a fost testul în care el, aflat în Olanda, trebuia să descrie, cu nouă zile înainte, cine va ocupa un scaun dintr-o sală situată dincolo de Atlantic, în Statele Unite. La 12 iunie 1968, un anume dr. A. Esser a ales la întâmplare un loc din sala de şedinţe a spitalului din Rockland (New York). Lui Croiset i s-a cerut să descrie persoana care la 21 iunie (când în acea sală urma să aibă

loc o adunare generală) se va aşeza pe scaunul respectiv. Protocolul testului a cuprins înregistrări pe bandă magnetică şi cinematografice. Impresiile lui au fost următoarele, însoţite, pentru comparaţie, cu datele culese ulterior:

1. *„În rândul central, al treilea fotoliu de la stânga, se va afla un bărbat solid, în cămaşă albă, cu părul creţ şi tuns foarte scurt”*. Comentariu: subiectul-ţintă avea 30 de ani, cântărea 105 kilograme şi era un bărbat musculos, în cămaşă albă. Avea părul lung şi ondulat, dar mult timp înainte îl purtase tuns scurt.

2. *„A încercat zilele trecute să desfacă sfoara unui pachet şi s-a rănit la degete?”* Comentariu: inexact.

3. *„A încercat să desfunde cu un creion un tub de cupru?”* Comentariu: inexact pentru subiectul- ţintă dar, corect pentru femeia aşezată pe scaunul din spate.

4. *„A încercat să îngroape o bucată de hârtie sau să o agaţe de gardul grădinii… cu emoţie… ceva special pe care în mod obişnuit nu l-ar fi făcut?”* Comentariu: inexact pentru subiectul-ţintă, dar corect pentru femeia aşezată pe scaunul din spate.

5. *„De la el de acasă se vede, pe fereastră, un colţ de stradă şi un magazin cu streaşină?”* Comentariu: inexact.

6. *„Locuieşte cu trei pesoane şi împreună cu alte şapte persoane în aceeaşi casă?”* Comentariu: bărbatul are trei colegi de cameră şi este cel mai mic dintre şapte fraţi.

7. *„A râs cu poftă, zilele trecute, în faţa unei fanfare în care omul de la toba mare făcea mişcări comice?”* Comentariu: corect.

8. *„A rupt, fiind tulburat emoţional, o hartă?”* (…). Comentariu: subiectul-ţintă nu recunoaşte o astfel de întâmplare.

9. *„Acest domn nu mai este la vârsta când se juca în nisip, dar a turnat nisip într-un vas… nu înţeleg.”* Comentariu: asemănare relativă cu o acţiune a subiectului-ţintă.

10. *„A avut recent legături cu o persoană care s-a înţepat la un picior… degetul mare a fost rănit şi a trebuit pansat?”* Comentariu: corect.

11. *„A avut recent o durere acută la tibia dreaptă?”* Comentariu: bărbatul suferea de un disc deplasat care îi afecta îndeosebi tibia dreaptă.

12. *„Văd în acest moment un fel de casă chinezească… el a intrat şi a trebuit să se descalţe, ceea ce i-a prilejuit o oarecare tulburare. Este ceva ca un templu, cu doi stâlpi… un loc oriental… nu i-a plăcut să facă asta”*. Comentariu: incident real, petrecut recent subiectului –ţintă, atunci când a vizitat apartamentul unui medic indian.

13. *„Văd o stradă, oameni, un bărbat cu o servietă de piele şi o persoană care îi smulge servieta… aceasta i se va întâmpla lui personal sau acest incident are o legătură cu el… sau va avea, căci se poate produce între momentul actual şi ora testului”*. Comentariu: inexact pentru subiectul-ţintă. Dar, după test, unul din participanţii la adunare i-a vorbit lui Esser despre un incident asemănător petrecut tatălui său cu săptămână în urmă (în intervalul 12 iunie – 21 iunie 1968).

Este de remarcat faptul că, în acest caz, impresiile de **premoniţie** alternează cu cele de **retrocogniţie**, confirmându-se caracterul complex şi adesea polimorfic al **percepţiei extrasenzoriale**. În ceea ce priveşte impresiile eronate (care conferă totuşi credibilitate testului), jumătate dintre ele sunt corecte pentru persoane situate foarte aproape de subiectul-ţintă. Adăugându-le şi pe acestea la reuşite, reiese că, din cele 13

impresii, nouă sunt corecte, una parţial corectă şi trei complet eronate. Un rezultat care este puţin probabil să se fi datorat purei întâmplări.

FOX, SURORILE; MARGARET(TA) (1833 – 1893)**, KATE [CATHARINE]** (1836 – 1892). **Medium**-uri americane, considerate ca fiind iniţiatoare ale mişcării spiritiste („spiritualismul modern", denumirea preferată în lumea anglofonă).

În decembrie 1847, John D. Fox (membru al congregaţiei metodiste), soţia sa şi două din fiicele lor, Kate şi Margaret – cea de-a treia fiică, Leah (c. 1814 – 1890), căsătorită, locuia la Rochester –, s-au mutat într-o casă de lemn din mica localitate Hydesville, statul New York. Casa nu avea o reputaţie bună: fostul proprietar o părăsise cu doi ani mai înainte din pricina unor ciudate şi repetate zgomote. Timp de câteva luni, noua locuinţă a familiei Fox a fost sediul unor stranii incidente de tipul ***bântuirilor***, petrecute îndeosebi noaptea: se auzeau zgomote ciudate de mobiler răsturnat, dar mai ales ciocănituri şi pocnituri. În seara de 31 martie 1848, membrii familiei au auzit zgomote puternice, repetate şi inexplicabile. Soţia lui Fox a sugerat că cercevelele ferestrelor zornăiau din cauza vântului. John Fox s-a dus să le încerce, zgâlţâindu-le. Una din fete, Kate, a remarcat că atunci când tatăl ei lovea fereastra, zgomotele ciudate păreau să răspundă. Ea i-a propus vizitatorului invizibil – poreclit de fete „domnul Picior-Despicat" (*Split-Foot*) – să ciocănească aşa cum trosnea ea din degete: „Faceţi ca mine, domnule Picior-Despicat!" Efectul s-a produs imediat – s-au auzit o serie de pocnituri asemănătoare şi egale ca număr cu ale fetei, adeverind că nevăzutul musafir o imita. Apoi i-au pus întrebări la care trebuia să răspundă cu o ciocănitură pentru „da" şi cu două pentru „nu"; răspunsurile s-au dovedit corecte. După ce s-au jucat astfel un timp, fetele au inventat un fel de „telegraf spiritist": spuneau pe rând literele alfabetului, iar „spiritul" ciocănea la literele cuvenite pentru a se forma un cuvânt. În felul acesta, „musafirul" (care se pare că avea o preferinţă pentru Kate) le-a comunicat că era spiritul unui comis voiajor, pe nume Charles Rayn (sau Rosna, ori Rosma), în vârstă de 31 de ani, care fusese ucis cu cinci ani în urmă în acea casă.

Vestea despre lucrurile extraordinare care se petreceau în casa familiei Fox s-au răspândit cu repeziciune, vecinii, apoi sute de alţi oameni, au venit să asiste la comunicările dintre fete şi presupusul spirit. S-au efectuat săpături pentru a se descoperi eventualele rămăşiţe ale comis voiajorului, găsindu-se sub pardoseala pivniţei, doi dinţi şi un fragment de maxilar. După un timp, Margaret a fost trimisă să locuiască împreună cu Leah la Rochester (oraş aflat la circa 30 de kilometri de Hydesville), iar Kate la nişte prieteni de familie din localitatea Auburn, nu departe de Rochester. Ciocăniturile şi pocniturile (denumite mai târziu ***raps***) s-au făcut auzite şi în noile locinţe ale surorilor Fox, în prezenţa a numeroşi martori. Ciocăniturile transmiteau mesaje de la spiritele defuncţilor rudelor şi prietenilor celor prezenţi, prin noul codul stabilit de fete: o dată pentru „a", de două ori pentru „b", de trei ori pentru „c" ş. a. m. d. Mai mult, fenomenele păreau a se răspândi, printr-un fel de contagiune, şi în casele celor care fuseseră martori la „comunicările" primite de surorile Fox.

Ştirile despre neobişnuitele activităţi ale celor două fete s-au propagat cu repeziciune. S-au efectuat numeroase demonstraţii în întruniri restrânse (cu plată, firește), organizate de Leah şi soţul ei. Dintre cei care participau la astfel de reuniuni – denumite mai apoi, când spiritismul a luat o mare amploare, cu termenul francez *séances* = **şedinţe de spiritism**) – s-au recrutat apoi partizanii spiritismului: oameni

obişnuiţi, gazetari, scriitori, preoţi de diverse confesiuni, magistraţi, profesori, savanţi ş. a. m. d., care au format grupuri, cercuri, societăţi ce aveau ca scop stabilirea de contacte cu lumea de dincolo.

Dintre fete, Kate avea, se pare, cele mai pregnante aptitudini de medium (l-a impresionat şi pe **D. D. Home**), pe care, de pildă, **W. Crookes** le-a găsit a fi autentice. După căsătoria, în 1856, cu Elisha Kent Kane, un faimos explorator arctic, Margaret a renunţat la cariera de medium. În anul 1888, rămasă văduvă, fără mijloace de trai, şi alcoolică, a acceptat ca, pentru 1500 de dolari (suma permitea pe vremea aceea cumpărarea unei case spaţioase, să declare într-o adunare publică că **mediumnitatea** ei fusese un truc şi că ciocăniturile din comunicările spiritiste ar fi fost provocate prin trosnirea articulaţiilor degetelor de la picioare (făcând şi demonstraţii în acest sens), deci spiritismul, în general, era o şarlatanie. Presa a relatat cu voluptate acest eveniment (aclamat şi mereu menţionat de atunci de cei care neagă realitatea fenomenelor mediumnistice). Kate şi Leah au repudiat confesiunea lui Margaret. Fire practică, ea a încasat banii, apoi a retractat declaraţia respectivă, motivând că a fost forţată să o facă din cauza sărăciei.

Frauda ca explicaţie pentru manifestările de tip *raps* generate în prezenţa surorilor Fox (mai ales în prima parte a „carierei lor spiritiste") are „virtutea" simplităţii şi a asigurării confortului intelectual pentru adversari studierii **paranormalului**, dar lasă fără răspuns o serie de întrebări. În cazul în care cele două fete produceau sunetele în mod fraudulos, este dificil de înţeles cum reuşeau să facă asta fără a fi depistate. Potrivit mărturiilor, întregul proces de comunicare cu spiritele era foarte laborios iar ciocăniturile continuau uneori timp de patru sau mai multe ore, timp în care fetele răspundeau la un baraj de întrebări; de pildă, era nevoie de treizeci sau mai multe ciocănituri consecutive pentru a se căpăta răspunsul la întrebarea privind vârsta unei persoane. Dar încă mai greu de explicat este maniera extraordinară în care se obţineau răspunsuri precise la întrebări. Martori de încredere relatează că punând întrebări despre date verificabile, cum ar fi vârsta, numărul de copii, vârstele copiilor, morţii din familie etc., se căpătau răspunsuri corecte din toate punctele de vedere. De asemenea, nu a existat nici cea mai mică variaţie în povestea cu uciderea comis-voiajorului, care a fost constant repetată în primele patru zile din aprilie 1847.

Pe de altă parte, peste ani, s-a dovedit că surorile Fox, pe măsură ce şi pierdeau aptitudinile de **mediumnitate**, începuseră să apeleze la fraude pentru m,entîne interesul asupra lor (v. **spiritism**).

„FRUNZĂ FANTOMĂ", EFECTUL DE. În ultima decadă a anilor 1960, cercetători ruşi (Victor Adamenko, Larisa Vilenskaia s. a.) au descoperit că, dacă o porţiune dintr-o frunză vie este decupată şi îndepărtată, pe **fotografia Kirlian** obţinută prin expunerea frunzei apare haloul întregii frunze. Îndelung controversat (unii comentatori presupunând intervenţia unor artefacte sau chiar a unor fraude) şi dificil de reprodus, se pare că efectul (denumit uneori şi „efect de amputaţie") este totuşi real şi constituie un argument experimental în favoarea existenţei **biocâmpului**, care se menţine chiar şi după îndepărtarea unei porţiuni din structura organică.

Efectul a fost obţinut în 1979, prin **electronografie** şi printr-o variantă a acesteia (convertografia) de medicul Ioan Florin Dumitrescu (1937 – 1999) şi fizicianul Ioan Mamulaş, şi reconfirmat de ultimul în 1991.

În anul 2015, cercetătorul american John Hubacher a publicat un articol în *The Journal of Alternative and Complementary Medicine* în care sunt prezentate imagini spectaculoase ale unor experimente de replicare a efectului.

G

***GANZFELD*, METODA**. (în limba germană *ganzfeld* = câmp total, omogen). Metodă utilizată pentru testarea capacităţilor de **percepţie extrasenzorială** (în special **telepatie** şi **clarviziune**) în condiţii de reducere la minimum a vigilenţei senzoriale. *„Ideea de bază* – spune fizicianul şi parapsihologul american Dean Radin (n. 1952) în cartea *The Conscious Universe. The Scientific Truth of Psychic Phenomena* (1997) – *este că, dacă o persoană este introdusă într-un mediu ce realizează privarea senzorială, sistemul nervos ar deveni «flămând» după noi stimuli, augmentându-se şansa de conştientizare a unor percepţii slabe ce sunt în mod normal copleşite de informaţiile senzoriale obişnuite”*. În cercetarea parapsihică, metoda a fost introdusă de parapsihologii americani Charles Honorton (1946 – 1992) şi Robert Lyle Morris (1942 – 2004) la mijlocul anilor 1970..

Protocolul de aplicare este, în linii mari, următorul: **percipientul** (care urmează să recepţioneze informaţii despre **ţinte-psi** transmise de un **agent**) este instalat confortabil într-un fotoliu, într-o cameră izolată, în lumină roşie difuză, are ochii închişi sau acoperiţi cu material translucid (de pildă, jumătăţi de mingi de ping-pong), ascultă în căşti stereo zgomot alb. El şi descrie impresiile cu voce tare, fiind înregistrat audio şi video, în vreme ce agentul (emiţătorul), situat în altă încăpere, priveşte o imagine sau un videoclip selecţionate aleatoriu dintr-un set de patru. La încheierea sesiunii (care durează 15 – 30 de minute), percipientului i se înmânează cele patru patru imagini (videoclipuri) şi i se cere să le clasifice în funcţie de similitudinile dintre fiecare în parte şi impresiile avute. Dacă el clasează în prima poziţie ţinta iniţială, se consideră o reuşită. Dacă nu ar exista comunicarea telepatică între agent şi percipient, proporţia de reuşite ale percipientului nu ar depăşi semnificativ cea dată de hazard (aici, 25%).

Unele corespondenţe între impresiile percipienţilor şi ţintele-psi sunt cu totul remarcabile. Un exemplu (preluat din cartea citată a lui D. Radin) este acela în care videoclipul-ţintă arăta prăbuşirea, din cauza vântului foarte puternic, a unui pod în anul 1940: podul oscilând pe verticală şi orizontală, stâlpii cu lumină legănându-se, ca şi cablurile de suspensie, până când, în final, podul se rupe şi se prăbuşeşte în apă. Impresiile percipientului au fost: *„Ceva, un obiect vertical care se îndoaie, ca şi cum ceva se leagănă în vânt… ceva subţire, obiect vertical, se îndoaie spre stânga… un fel de structură ca o scară care pare că se leagănă în vânt. Ca un fel de pod cu formă de scară peste o prăpastie. Nu este vertical, este orizontal… un pod rabatabil peste ceva. Seamănă cu pod englezesc care se deschide din ambele părţi. Partea din mijloc se deschide. S-a ivit un flash cu un pod de piatră vechi englezesc, apoi am trecut din nou la acela care se deschide. Podul se ridică din ambele părţi. Amândouă laturile stau acum vertical în sus. Se închide din nou, coboară. Arcuri, imagini cu arcuri, poduri. Pasarele, multe arcuri. Poduri cu multe arcuri…”*.

Experimentele cu utilizarea acestei metode, cuprinzând zeci de mii de testări, au fost replicate de peste 50 de cercetători din diferite ţări, rezultatele fiind prezentate în mai mult de 100 de articole de specialitate. Folosindu-se **meta-analiza** statististică pentru 28 de studii efectuate în perioada dintre 1974 şi 1981, s-a constatat o rată de

succes de 35% (probabilitatea ca acest lucru să se datoreze hazardului este mai mică de unu la un miliard). În 88 de experimente efectuate din perioada 1974 – 2004, s-au declarat 1008 reuşite, din 3145 de teste puse în practică. Rata de succes combinată a fost de 32% faţă de 25%, cât ar fi fost prin pur hazard (rezultatele totale prezintă o probabilitate dată de întâmplare de $1/10^{19}$). O meta-analiză efectuată în 2010 pe 29 de studii de tip *ganzfeld*, realizate între 1997 şi 2008, a arătat că din 1498 de teste, 483 au fost reuşite, corespunzând unei rate de 32,2% (probabilitatea ca acest rezultat să se fi produs aleatoriu este mai mică de $1/10^{10}$). Întâmplarea nu este o explicaţie valabilă pentru aceste rezultate, deşi adversarii notorii şi incorigibili ai **parapsihologiei** le-au criticat mereu.

GELEY, GUSTAVE (1868 – 1924). Medic şi **parapsiholog** francez. Era un adept al **spiritismului**, accepta realitatea supravieţuirii după moartea corpului fizic, **reîncarnarea** şi comunicarea cu defuncţii. A investigat scrupulos pe unii **mediumi** din vremea sa, fiind interesat în special de fenomenele de **materializare** şi **ectoplastie**. După ce a constatat că mediumul polonez Franek Kluski putea lăsa de la distanţă amprente pe argilă (prin pseudopode ectoplasmatice), a pus la punct un experiment mai elaborat, preluat apoi de şi alţi cercetători şi devenit clasic în parapsihologie: în condiţii de control şi supraveghere riguroase, i s-a cerut lui Kluski să scufunde „membrele" ectoplasmatice pe care le crea într-un vas cu parafină special pregătit anterior. S-au obţinut astfel matriţe, sub formă unor „mănuşi" fragile din parafină care, umplute cu ipsos, au dat mulaje de un realism total. Între 8 noiembrie şi 31 decembrie 1920, s-au realizat mulajele a şapte „mâini", a unui „picior" şi a părţii inferioare a unei „feţe'. O constatare surprinzătoare a fost aceea că, deşi „mâinile" păreau de adulţi, dimensiunile lor erau ca de copii. Formele unor mulaje de „mâini", cu degetele pliate sau cu degetele de la două „mâini" împletite, excludeau posibilitatea de fraudă prin folosirea unor mulaje preexistente producerii fenomenelor de ectoplastie, căci, dacă ar fi fost aşa, mâinile nu ar fi putut fi extrase fără a se rupe matriţele. Mulajele respective se află în prezent la *Institut Métapsychique International* din Paris, al cărui prim director a fost Geley.

A publicat cărţile *L'Etre Subconscient* (1899), *De l'Inconscient au Conscient* (1919), *L'Ectoplasmie et la Clairvoyance* (1924). *„Cărţile lui (...) constituie cea mai detaliată dovadă din câte există pentru realitatea formelor materializate ectoplasmatice"*. (B. Inglis – *The paranormal: An Encyclopedia of Psychic Phenomena*, 1985).

GELLER, URI (n. 1946). **Parapsihic** israelian. În anul 1971, Andrija Puharich (v. aplicaţii militare şi în spionaj ale parapsihologiei) „descoperă" la Tel-Aviv pe tânărul Uri, care îndoia cu… privirea linguri şi furculiţe. Au efectuat împreună numeroase demonstraţii publice până când, în 1972, au trezit şi interesul unor oameni cercetători dornici să-i studieze aptitudinile **parapsihice**. Timp de trei ani, a fost testat în şaisprezece laboratoare ştiinţifice din opt ţări. Unele din rezultatele obţinute au fost colaţionate de fizicianul şi parapsihologul american Charles Panati (n. 1943) în volumul *The Gellers Papers. Scientific observations on the paranormal powers of URI GELLER* (1976). *„Geller obţinuse cele mai mari succese la deformarea unor obiecte – cum ar fi tacâmuri sau chei – prin mângâierea uşoară a acestora, uneori chiar fără să le atingă. Mai mult, el putea influenţa şi câmpurile electromagnetice – producând, de*

*pildă, mişcarea acului unei busole. De asemenea, crea efecte de tip **poltergeist**, inclusiv **materializări** şi **dematerializări**. Unul din succesele lui a constat în modificarea totală a formei unei bucăţi de sârmă din aliaj de nitinol la Naval Surface Weapons Center din Maryland, efect care în mod normal ar necesitat o temperatură 900^0 F (cca. 482^0 C – n.n.). Articolul ce descria experimentul era prima ocazie în care Departamentul Apărării din Statele Unite făcea publice rezultate ale cercetărilor sale privind fenomenele parapsihice"* (B. Inglis – *The Paranormal:An Encyclopedia of Psychic Phenomena*, 1985).

Într-o demonstraţie televizată, la Londra, a oprit de la distanţă ceasul din studioul de televiziune, pentru ca, imediat după aceea, numeroşi telespectatori să semnaleze acelaşi fenomen şi în locuinţele lor. Într-o altă ocazie, a „transportat" un ceas dintr-o încăpere în alta, trecându-l (dematerializat) direct prin ziduri.

Puternic controversat şi contestat (mai ales de iluzionişti profesionişti, care încercau să-i imite performanţele pentru a le dovedi caracterul fraudulos), acuzat că recurge la diferite trucuri pentru a-şi demonstra „pretinse abilităţi paranormale", nu s-a lăsat intimidat şi, de felul său cam histrionic, a declarat cu umor „că publicitatea rea este o bună publicitate". Întreprinzător, după ce a cooperat cu unele societăţi din Africa de Sud, pentru detectarea minereurilor pe căi extrasenzitive, şi-a fondat propria firmă de explorări geologice. În prezent este stabilit în Marea Britanie.

GEOPATOLOGIE. Disciplină care studiază efectele **radiaţiilor telurice** asupra sănătăţii oamenilor (în general a organismelor vii). Într-un articol publicat de medicul italian Luigi Celotti în 1992 în revista Viata Nuova se consideră că are la bază următoarele constatări: (i) toate materialele vibrează şi iradiază; (ii) câmpul iradiant este fundamental în dezvoltarea şi perpetuarea vieţii; (iii) radiaţiilor naturale (telurice-cosmice) li se adaugă cele artificiale, deseori asociate între ele; (iv) Pământul este un imens „pol negativ" pentru care Cosmosul este „polul pozitiv"; (v) organismele vii sun sensibile faţă de câmpurile electromagnetice.

În ceea ce priveşte efectele patologice asupra fiinţelor vii, trebuie să se ţină seama că: (i) nu toate zonele perturbate sunt geopatogene, acest lucru depinde de intensitatea şi tipul radiaţiei; (ii) fiecare persoană are propriile reacţii la radiaţiile telurice (indivizii sănătoşi sunt mai puţin afectaţi, comparativ cu cei care suferă de diverse boli); (iii) cu cât perioada de şedere în zonele perturbate este mai lungă, cu atât cresc şi riscurile de îmbolnăvire (mai ales noaptea, în timpul somnului); (iv) există două tipuri de influenţare nocivă: prin exces radiativ (sunt prezente radiaţii telurice de prea mare intensitate) sau prin lipsă (atunci când, de pildă, locuinţele obstrucţionează penetraţia şi schimbul cosmo-teluri), deoarece absenţa acestor frecvenţe vitale forţează organismul la o mai mare cheltuială energetică pentru menţinerea sănătăţii; (v) sress-ul şi alimentaţia incorectă favorizează apariţia maladiilor.

GLOSOLALIE. Formă de **xenoglosie**, în care limbajul folosit de **medium** nu este recognoscibil.

GRAFOLOGIE. Metodă (considerată de unii ştiinţă) de descifrare a personalităţii, caracterului şi destinului (trecut, prezent şi viitor) al unei persoane prin examinarea scrisului său de mână. În epoca modernă, când aproape toţi cei din lumea civilizată ştiu să scrie şi să citească, pare o metodă la îndemână, în condiţiile în care

este de notorietate, spre exemplu, faptul că un scris ascendent (în care rândurile deviază în sus de la orizontala firească) denotă o persoană optimistă, încrezătoare, poate prea încrezătoare, în forţele proprii şi cam neatentă, iar scrisul descendent dezvăluie un ins predispus tristeţii, uşor deprimabil, în vreme ce scrisul ordonat ne indică un om echilibrat. Forma literelor scrise de mână dă informaţii specifice, proprii persoanei respective, cam la fel cum amprentele digitale sunt unice pentru fiecare individ. De exemplu, litera mică „a" neîncheiată bine sus, dovedeşte certe înclinaţii altruiste, după cum scrisul ascuţit, mărunt şi înghesuit poate vădi un om înclinat spre zgârcenie. Imaginea generală pe care o creează o pagină scrisă de mână poate da o idee exactă despre proprietarul scrisului, în privinţa caracterului şi a modului de comportament.

În accepţie parapsihologică, grafologul este acela care, pe lângă cunoştinţele de specialitate, are şi certe aptitudini naturale de **percepţie extrasenzorială**; grafologia parapsihologică ar fi, astfel, mai degrabă o variantă de **psihometrie**.

Un grafolog dotat astfel de la natură şi cunoscut de noi personal (C. Bianu) a fost romînca Elena Pădurariu (1923 – 1979), celebră la vremea ei sub numele de Laila (în transcriere fonetică). Manuscrisul era pentru ea doar elementul care declanşa **transa** propice, pe fondul unor temeinice cunoştinţe teoretice dobândite. Era un grafolog şi nu o ghicitoare după scrierea de mână, cum era îndeobşte cunoscută. Generoasă, îi primea pe toţi cei care-i solicitau sprijinul (oameni necăjiţi, cărora li se furaseră puţinele lucruri de trebuinţă, oameni care pierduseră pe cineva drag în împrejurări neclare, dar şi pe cei din „elita" comunistă a zilei), nu fixa nici un fel de restricţii ori baremuri la plată şi se mulţumea cu cât îi aducea fiecare. Locuia în cartierul Floreasca din Bucureşti, instalată acolo de potentaţii comunişti ai vremii, ale căror soţii erau cliente permanente, cu vizite anunţate şi stabilite din timp, pentru a nu se întâlni cu vreun cunoscut pe acolo, ori să le recunoască vreun anonim. Ele doreau să afle cu o clipă mai devreme ce ascensiuni ori eşecuri urmau să cunoască consorţii lor. Ea îi trata pe toţi în mod egal şi spunea deschis adevărul ce i se arăta. Cazul ei este menţionat aici şi pentru a dezvălui unele aspecte mai puţin cunoscute publicului larg şi insolite pentru perioada comunistă. Laila a deţinut autorizaţie de ghicitoare, aşa precum se elibera şi se eliberează întotdeauna pentru micii meseriaşi, dar n-a putut beneficia prea mult de statutul acesta legal, ba chiar a şi fost condamnată la închisoare. Eliberarea ei s-a făcut prin decret de graţiere, al cărui unic articol se referea la ea.

GULDENSTUBBE, baron LUDWIG von (1820 – 1873). Născut în Estonia într-o veche familie nobiliară şi stabilit practic la Paris, a fost unul din spiritualiştii proeminenţi ai secolului al XIX-lea, având el însuşi aptitudini de **medium**. Pe acestea şi le-a descoperit când a constatat că „atrăgea" fantomele ori inducea alte manifestări neobişnuite. Era un „medium scriitor", ceea ce în limbajul spiritist însemna că însuşirea sa de bază era de a intermedia apariţia unor scrieri provenite de la oameni, unii celebri, morţi de mai mult timp. După spusele sale, uneori nici nu mai era nevoie să intre în **transă**, ci doar, de pildă, să pună coli de hârtie şi creioane pe sarcofagele din muzeul Luvru ori pe soclurile unor statui, pentru ca peste câteva zile să le găsească notate cu semnăturile personajelor ilustre respective, grafiile fiind chiar cele ce fuseseră ale lor pe timpul vieţii. A obţinut şi desene, unele reprezentând figuri magice, trasate cu cretă colorată pe mozaic, care durau câte două, trei zile, în condiţii care excludeau trucajul. Şi-a facut cunoscute experienţele în cărţile (mult comentate în epocă, atât elogios, cât şi contestatar): *La réalité des esprits et du phénomène*

merveilleux de l'ecriture directe (1857), *Pensées d'outre tombe* (1858), *La morale universelle* (1863).

A făcut observaţia onestă că aptitidinile de medium se atenuează pe măsura înaintării în vârstă, sau se pot pierde în urma unor accidente, aşa cum i s-a întâmplat lui după ce a fost înţepat de o insectă veninoasă.

GURNEY, EDMUND (1847 – 1888). Psiholog, filozof şi cercetător al parapsihismului britanic. Membru fondator al ***Society for Psychical Research***, a fost preocupat îndeosebi de problemele hipnotismului şi de **telepatie**. A efectuat experimente de telepatie cu şi fără **hipnoză**, încercând să demonstreze că stările alterate ale conştiinţei facilitează fenomenele telepatice.

Cel mai ambiţios proiect al său a fost un studiu efectuat pe scară largă, bazat pe răspunsurile primite la chestionare adresate populaţiei, privind cazurile de **halucinaţii** nepatologice. Rezultatele au fost publicate în 1886 în două volume masive, de peste 1300 de pagini, cu titlul *Phantasms of the Living*, având coautori pe el (care a redactat cea mai mare parte a conţinutului), pe **Frederic W. H. Myers** (a scris introducerea şi un capitol teoretic) şi **Frank Podmore**, inclus pentru munca sa de investigator activ al cazurilor consemnate. Studiul era concentrat asupra situaţiilor de halucinaţii „veridice": impresii intense de tip vizual, auditiv şi tactil ce transmit informaţii neaccesibile pe căile perceptuale obişnuite, cunoscute. Scopul era de a se evalua veridicitatea rapoartelor de **apariţii de criză** sau în alte situaţii emoţionale intense. Prezumţia autorilor era că, dacă se produc halucinaţii veridice, ele trebuie înţelese ca expresii dramatizate idiosincrasic ale unor impresii telepatice recepţionate sub pragul de conştienţă. În urma anchetelor şi a unei selecţii riguroase, din 5705 cazuri raportate au fost selectate şi considerate autentice 702, fiind incluse în volumele menţionate. Ele constituie şi în prezent o valoroasă bază de date pentru cercetarea parapsihologică.

H

HALUCINAŢIE. Impresie de tip vizual, auditiv, tactil etc. a unor lucruri sau evenimente care, în mod obiectiv, nu există. Cei care, *ab initio*, neagă autenticitatea unor **fenomene parapsihologice**, consideră că observarea acestora nu reprezintă altceva decât halucinaţii individuale sau colective.

HASDEU, BOGDAN PETRICEICU (1838 – 1907). Proeminentă personalitate enciclopedică a culturii române: lingvist, istoric, scriitor, filozof al culturii, critic literar.

Adversar convins al izolaţionalismului cultural, a fost un fervent susţinător şi promotor al europenizării culturii române, subliniind că ea trebuie să se producă în conformitate cu condiţiile istorice de dezvoltare şi specificul naţional, şi nu prin imitaţii exterioare, ci în conexiune cu mariel confruntări de idei pe plan continental.

Susţinea, într-un mod original, teoria evoluţionistă, considerând că la baza procesului continuu al evoluţiei se află o „inteligenţă supremă", Providenţa. Progresul istoric, spunea el, este posibil, dar depinde de om să fie şi necesar, iar individualitatea umană *„va rămâne în veci pe loc, dacă nu va progresa prin propriul său liber arbitru, oricât de bogat ar fi înzestrată de către selecţia providenţială"*. Providenţa nu impune umanităţii sau persoanei o direcţie necesară, ci îi facilitează posibilitatea de a merge mai bine sau mai iute. Afirmând existenţa corelaţiei permanente dintre acţiunea omenească şi forţa providenţială, ca şi activitatea concretă desfăşurată de el au făcut să fie taxat de unii contemporani, cu maliţie dispreţuitoare, drept un „spiritist" incorigibil, ignorându-se cu bună ştiinţă că principala lui metodă de cercetare era experimentul.

Mircea Eliade a apreciat că *„după Novalis, este singurul care a avut o intuiţie magică a lumii atât de perfectă şi de coerentă"*.

La puţin timp după moartea mult iubitei sale fiice, Iulia, la numai 18 ani, a păşit convins pe cărările spiritualismului, ghidat, după cum afirma, de „spiritul" acesteia. În urma numeroaselor experimente mediumnistice efectuate de el, era convins că aduce noi argumente favorabile spiritismului. Înlănţuind, în stilu-i caracteristic, fenomene observate şi elemente aparent disparate, credea că a contribuit la fundamentarea

spiritismului ca ştiinţă, sau „credinţă-ştiinţă”, cum l-a denumit el, selectând principiile comune ştiinţelor şi religiilor. Reluarea preocupărilor sale legate de lingvistică a fost, spunea el determinată, de „spiritul” tatălui său decedat, care l-a „ajutat” adesea. Cartea sa de căpătâi în domeniu este *Sic cogito* (prima ediţie în 1892, ediţia a patra în 1907), în care îşi afirmă cu tărie şi onestitate crezul: *„Cercetând spiritismul, eu nu caut câtuşi de puţin a îndupleca pe alţii, a înjgheba o propagandă, a face prozeliţi. Ţinta mea se restrânge în sacra datorie de a-mi da seama mie însumi, cu o deplinătate de sânge rece şi de nepărtinire, despre temeiurile cele curat ştiinţifice ale credinţei mele proprii”*.

Prin conţinutul cazuistic şi originalitatea ideilor expuse, *Sic cogito*, reprezintă o valoroasă contribuţie la studiul mediumnităţii. La vremea respectivă, rezultatele experimentelor sale care îl plasează printre precursorii **psihofotografiei** au fost cunoscute şi apreciate pe plan internaţional.

HETEROSCOPIE. Aptitudine **paraspihică** de a „vedea” prin corpuri opace (de exemplu, organele interne ale unui organism viu).

HASTED, JOHN BARRETT (1921 – 2002). Fizician britanic şi cercetător al fenomenelor de **psihokinezie**. A fost profesor de fizică experimentală la Colegiu Universitar Birkbeck din Londra.

A condus, între februarie şi septembrie 1974, experimente pentru a investiga aptitudinile lui Uri Geller de a îndoi obiecte metalice, de a deforma cristale şi de a activa un contor Geiger. Rezultatele, în cea mai mare parte, pozitive, au fost publicate în volumul *The Geller Papers* (v. **Uri Geller**).

În anul 1978 a investigat cu meticulozitate mai mulţi copii şi tineri care reuşeau să deformeze, uneori până la rupere, obiecte metalice; îşi descoperiseră neobişnuitele aptitudini urmărind la televizor demonstraţiile lui Uri Geller transmise în direct. El descrie după cum urmează unul din multele experimente efectuate având ca **agent inductor** o fată (Julie) în vârstă de 15 ani: *„I-am înmânat o vergea subţire din aluminiu, cu lungimea de 50 de centimetri şi secţiunea 0,8/0,8 milimetri, oarecum flexibilă, dar necesitând o forţă destul de mare pentru a fi îndoită. În mai multe rânduri, unii din tinerii mei subiecţi se dovediseră capabili să determine deformarea unei astfel de baghete, într-un anumit punct, numai punându-şi degetul pe ea. În mod straniu, metalul se înmuia în acel punct şi, scârţâind, bagheta se încovoia. De data aceasta, Julie ţinea bagheta vertical în mână, atentă să prevină oscilaţia sau agitarea ei, şi deodată vârful vergelei a început să se arcuiască vreo 6-7 centimetri, ca şi cum ar fi trasă de un fir invizibil”*. (John B. Hasted – *The Metal Benders*, 1981).

Cercetările făcute de el cu tinerii săi subiecţi s-au desfăşurat în condiţii strict controlate şi utlizând aparatură modernă. Iniţial, considera că deformările produse erau cauzate fie de dislocaţii cristaline determinate psihokinetic în substanţa metalului, fie unei curgeri cvasivâscoase generate de alunecarea straturilor atomice, aşa cum se putea deduce din observaţiile efectuate la microscopul electronic în zonele deformate. Mai târziu, a emis ipoteza existenţei unei forţe cu acţiune de suprafaţă care se întinde dinspre agentul inductor, ca un plan invizibil, asupra obiectului metalic. Considera că această forţă este responsabilă şi de mişcările baghetelor în practica **radiesteziei**.

HIPERESTEZIE. Stare particulară de sensibilitate mult accentuată a organelor de simţ care, prin scăderea pragului senzorial, recepţionează stimuli de mică

intensitate, inperceptibili în mod obişnuit. Se întâlneşte în stările de excitaţie psihomotorie, surmenaj, hipertiroidie, în unele forme de nevroză, ca efect al farmacodependenţei etc. Poate fi indusă prin hipnoză.

Fenomenul, observat dar greşit înţeles, a fost responsabil pentru multe cazuri considerate a fi de **clarviziune**, **telepatie** ş. a., raportate la începuturile cercetării **parapsihice**.

HIPERTERMIE PARANORMALĂ. Fenomen de **autopsihokinezie** ce se manifestă prin creşterea temperaturii corporale fără intervenţia vreunui factor fizic identificabil, sau a unuia de natură fizio-patologică.

În practicile yoghine şi ale budismului tibetan, un candidat (*naldjorpa*) la titlul de maestru (*respa*) trebuie, printre alte încercări să treacă şi prin proba hipertermiei. Ineditul examen este descris de Alexandra David-Néel în cartea *With Mystics and Magicians in Tibet* (1938): *„Pe o noapte geroasă de iarnă, cei care se consideră capabili să treacă testul cu succes sunt duşi pe malul unui râu sau lac. (...) Neofiţii se aşează dezbrăcaţi, direct pe pământ, cu picioarele încrucişate. Nişte cămăşi sunt udate în apa îngheţată, fiecare îmbracă una din ele şi trebuie s-o usuce pe corpul său. De îndată ce cămaşa s-a uscat, este udată din nou şi pusă pe corpul novicelui pentru a o usca iar. Operaţiunea continuă în acest fel până dimineaţă. Atunci, cel care a uscat cel mai mare număr de cămăşi este recunoscut învingător în competiţie. Se spune că unii reuşesc să usuce 40 de cămăşi pe noapte. Unii sunt prea îngăduitori cu exagerările sau poate cu dimensiunile cămăşilor, care devin atât de mici încât sunt doar simbolice. Totuşi eu am văzut câţiva respa uscând un număr de cămăşi cât un şal de mari”*.

În lumea catolică sunt semnalate mai multe cazuri de hipertermie produse în momente de fervoare religioasă, când apărea acel „incedium amoris” care le făcea Sfânta Maria Magdalena de Pazzi şi Sfânta Ecaterina de Siena să se expună, sumar îmbrăcate, gerurilor şi viscolelor fără a se îmbolnăvi. Este cunoscut şi cazul capucinului Padre Pio da Pietralcini care reuşea să-şi provoace asemenea stări hipertermice cât temperatura corpului său atingea valori de-a dreptul incredibile (după unele relatări, în jur 48^0 C).

Fenomenul se manifestă foarte rar, în stări psihosomatice speciale, induse fie de un antrenament special, fie de trăiri mistico-religioase profunde. Cu toate că se pot atinge temperaturi corporale ce depăşesc limitele general acceptate pentru desfăşurarea normală a proceselor biologice, nu se ajunge la alterarea stării de sănătate fizică şi mentală.

În cartea *Energetica lumii vii* (1992), biofizicianul Doru Georg Mărgineanu relatează cum, pentru a verifica în mod obiectiv degajările de căldură produse în stare de concentrare psihică în tehnica yoghină *gTum-mo*, *„o echipă de cercetători americani şi indieni a studiat (în anul 1981) trei călugări tibetani care o practicau zilnic. Temperatura corporală a acestora a fost măsurată în mod continuu, cu termistori plasaţi în diferite puncte de pe piele, de la periferia corpului (degetele mici de la mâini şi picioare), la zona trunchiului (ombilic şi spate), un termistor măsurând prin sfincterul anal temperatura din interiorul corpului. Timp de aproximativ o oră de la începerea concentrării psihice, temperatura punctelor periferice a crescut în mod continuu, ajungând să fie cu 7 grade Celsius mai mare decât iniţial la degetul mic de la picior şi cu 6 grade Celsius mai mare la mână. Simultan cu aceasta, temperatura pielii la ombilic şi în zona lombară a crescut cu numai un grad Celsius, iar*

temperatura interiorului corpului nu s-a modificat. Datorită acestei observaţii, autorii cercetării au tras concluzia că gTum-mo yoga nu determină creşterea metabolismului bazal, ci vasodilataţie periferică. Fără ca prin aceasta explicaţie să fie bagatelizate performanţele yoghinilor, trebuie remarcat faptul că producerea sub comandă nervoasă corticală a vasodilataţiei periferice este perfect compatibilă cu cunoştinţele generale privind fiziologia termoreglării".

Desigur că observaţiile din citatul precedent sunt judicioase, dar nu întotdeauna hipertermia corporală, mai ales atunci când atinge cote cu totul neobişnuite (de tip **paranormal**), poate fi explicată prin procesele astăzi cunoscute ale bio-termoreglării. Semnificativ în acest sens este un alt citat, extras din cartea lui Aimé Michel *Metanoia. Fenomene fizice ale misticismului* (1994), referitor la călugăriţa dominicană Maria Villani, care obişnuia să bea zilnic mai mult de 15 litri de apă cu gheaţă pentru a-şi domoli arşiţa trupului; decedată la data de 26 martie 1670, i s-a făcut autopsia la nouă ore după deces: *„În momentul în care cei doi chirurgi însărcinaţi cu efectuarea autopsiei au ajuns la inimă, din aceasta începu să se ridice abur; era atât de caldă, încât cei doi s-au fript la mână atingând-o. Au aşteptat, în speranţa că respectivul organ se va răci, dar se arseră de mai multe ori la mână până când temperatura a scăzut îndeajuns de mult ca să permită ablaţia"*.

HIPNOZA (din limba greacă *hypnos* = somn). Stare mentală ce are doar o superficială asemănare cu somnul; în această stare, indusă unui subiect de către un operator (hipnotizatorul), respectivul subiect este foarte sugestionabil şi permite operatorului să-i controleze, într-o mare măsură, gândurile şi acţiunile. Subiectul hipnotizat poate fi determinat să nu-şi mai amintească nimic din toate cele petrecute cu el pe durata cât s-a aflat sub influenţa operatorului, cum a fost „manipulat" de acesta. Cercetări mai recente au stabilit că funcţionează şi aici un fel de „cenzură" psihică, căci, în multe cazuri, cel aflat hipnotizat refuză să efectueze acţiuni periculoase, interzise de legile ştiute de el sau de morala proprie.

Autohipnoza reprezintă o stare similară, pe care subiectul şi-o provoacă singur. Ambele tipuri de stări sunt folosite şi în scopuri terapeutice (hipnoterapia). Aşa cum subliniază psihologa română Irina Holdevici (în cartea *Hipnoterapia. Teorie şi practică*, 2006): *„Hipnoza nu este un fenomen supranatural, ci doar o stare modificată de conştiinţă, asemănătoare cu relaxarea sau cu stările meditative specifice unor culturi orientale"*.

În general, se consideră că practica hipnozei moderne a fost iniţiată de **Franz Anton Mesmer**, deşi el dădea cu totul altă interpretare fenomenelor denumite de el „magnetism animal". Lucrările chirurgului britanic James Braid (1795 – 1860), care a introdus termenul ca atare, ale neurologilor francezi Jean-Martin Charcot (1835 – 1893) şi Hippolyte Bernheim (1840 – 1919) şi ale altor savanţi prestigioşi au pus bazele ştiinţifice ale studierii şi aplicării fenomenelor hipnotice.

La începuturile sale, ***Society for Psychical Research*** a considerat hipnoza ca un subiect prioritar, înfiinţând un comitet special însărcinat cu colectarea datelor privind relaţia dintre manifestările parapsihice şi stările hipnotice. De-a lungul timpului s-au afirmat subiecţi cu aptitudini parapsihice (precum **Edgar Cayce** şi **Maria Reyes de Zierold**) pe care şi le manifestau numai în stare de **transă** hipnotică sau autohipnotică.

Experimentele conduse în anii 1930 - 1940 de **Leonid Leonidovici Vasiliev** au demonstrat posibilitatea de a se induce transe hipnotice, de la mare distanţă (peste 1600

de kilometri), prin **telepatie**. La rândul lui, Stanley Krippner, în 1968, a publicat rezultatele unor testări care au indicat că *„hipnoza poate accelera procesele telepatice”*.

Regresia hipnotică, în care subiecţii îşi descriu „vieţile anterioare” prezintă, de asemenea, interes pentru cercetarea parapsihologică; ca dovezi ale **reîncarnării**, astfel de relatări nu sunt cu totul concludente, căci cele afirmate despre vieţile din trecut nu pot fi întotdeauna verificate, sau pot fi generate de manifestări extrasenzoriale (de pildă, de **retrocogniţie**) ale subiecţilor.

Un interes aparte îl prezintă posibilitatea ca, în stări hipnotice, să se producă modificări organice. *„Cu alte cuvinte* – notează neurologul Dumitru Constantin Dulcan în cartea *Inteligenţa materiei* (ediţia a treia, 2009) – *se pot obţine pe această cale nu numai modificări de conduite, întărire de aptitudini, ştergere de obişnuinţe sau de idei parazite din conştienţa noastră etc., dar se pot obţine chiar modificări de ordin biologic structural. Să-l citǎm pe Vladimir Gheorghiu* (psiholog româno-german (1926 – 2010, hipnoterapeut – n. n.) *: «Sugerându-i unui subiect că din neatenţie s-a ars destul de tare cu ţigara în podul palmei stângi, am putut remarca la circa o oră după transmiterea acestei sugestii apariţia unei pete roşii în zona indicată de noi». În palma unui om hipnotizat, caz citat de K. Platonov* (în *Psihologie distractivă*, 1964 – n.n.)*, s-a pus o monedă obişnuită, spunându-i-se: «Moneda este înroşită în foc. Simţi o arsură puternică!» După câteva minute, pe palma subiectului a apărut o arsură de gradul doi. În faţa realităţii fenomenului ne va fi mai uşor să înţelegem de ce oamenii credincioşi, ca Louise Lateau sau Terese Neumann, prezentau stigmate (răni sângerânde) exact în locurile în care se presupune a fi fost rănile lui Iisus”*.

HOME, DANIEL DUNGLAS (1833 - 1886). **Medium** scoţian. Născut în satul Currie, aproape de Edinburgh, într-o familie modestă (deşi tatăl său pretindea că avea o ascendenţă nobiliară), la vârsta de 9 ani a fost adoptat de o mătuşă, cu care a plecat în Statele Unite. Când avea 17 ani, curând după moartea mamei sale, a fost în repetate rânduri în centrul unor manifestări de tip **poltergeist**. La cererea mătuşii sale (speriată de aceste tulburări) dar şi din cauza unor probleme de sănătate (de care va suferi toată viaţa) revine în Marea Britanie. Avea 20 de ani; în scurt timp devine cel mai renumit medium european, păstrându-şi acest statut până la moarte.

A fost participat la numeroase şedinţe de **spiritism** din diferite ţări europene şi la repetate testări ştiinţifice în care performanţele sale i-au uimit pe cei prezenţi. Comportamentul modest, onestitatea şi blândeţea caracterului i-au asigurat succesul în societate, dar şi încrederea oamenilor de ştiinţă care l-au investigat. Când era solicitat, se supunea, fără ezitare, la orice fel de percheziţionare, iar şedinţele lui spiritiste, pe care de multe ori le făcea în încăperi din case pe care nu le mai vizitase, se desfăşurau întotdeauna în lumină, ceea ce îl singulariza printre mediumii epocii. A fost invitat să-şi demonstreze abilităţile în lumea aristocraţiei şi a caselor regale; împăratul Napoleon al III-lea şi soţia sa Eugènie, ţarul Alexandru al II-lea, regina Sofia a Olandei s-au numărat printre „clienţii” lui.

Şedinţele la care lua parte ca medium debutau, de regulă, cu ciocănituri (*raps*) şi alte sunete aparent fără surse identificabile, audibile din diferite locuri din cameră, urmate de mişcări care zgâlţâiau masa. Apoi, se produceau fenomene de levitare (masa sau scaunele se ridicau complet de la podea), instrumente muzicale aflate în apropiere începeau să cânte singure, se iveau lumini mişcătoare, mâini nevăzute îi atingeau sau îi

trăgeau de haine pe cei prezenţi. Alteori, se puteau observa materializări de mâini umane. **Alfred Russel Wallace** a consemnat multe din aceste lucruri în cartea *The Scientific Aspect of the Supernatural* (1866) şi, impresionat de cele văzute, nota: *„Oricât de ciudate sau de ireale pot părea aceste fenomene cititorilor care nu au avut ocazia să vadă ceva asemănător, eu afirm cu tărie că sunt fapte reale care au avut loc exact aşa cum le-am povestit şi că nu a existat nicio posibilitate de înşelătorie sau mistificare”*.

Dacă era capabil să producă materializări, era, în schimb, sceptic în ceea ce priveşte realitatea fenomenelor de **aportare** deoarece, spunea el, *„materia nu poate trece prin materie”*.

Fenomenele de psihokinezie pe care le putea determina acoperă o gamă largă, cuprinzând efecte fizice, biologice şi fiziologice.

Foarte spectaculoase erau cazurile de **levitaţie**, în care el se înălţa încet în aer, alunecând parcă, până la înălţimi de zeci de centimetri sau de câţiva metri. Uneori el se ridica odată cu scaunul pe care şedea. Uneori, levitaţiile lui se extindeau şi asupra pesoanelor din imediata apropiere. Cea mai cunoscută, dar şi cea mai controversată, relatare aparţine lordului Adare în *Experiences with D. D. Home* (1869): Home ar fi ieşit „plutind” afară pe o fereastră a unei case londoneze, la circa 12 metri de sol, şi a revenit în cameră pe fereastra alăturată, situată la peste doi metri de prima.

Capacităţile lui parapsihice au inclus şi pe cele de tip extrasenzitiv, precum clarviziunea şi premoniţia (a prezis, de exemplu, condiţiile în care va fi asasinat Abraham Lincoln).

Chimistul rus Alexandr Butlerov (1828 – 1886), profesor la Universitatea din Saint Persburg, a folosit un dinanometru pentru a-i măsura „forţa mentală” si a constatat că el putea creşte tensiunea înregistrată de dispozitiv cu aproape 50%. Folosind în experimentele cu Home un dispozitiv mai elaborat, special realizat pentru testare (v. **parakinezie**), **William Crookes** ajungea la concluzia că: *„Testele au dezvăluit existenţa unei forţe noi, legată într-un mod necunoscut de organismul uman”*.

Fenomenele cu totul neobişnuite induse de Home şi pe care Crookes le-a investigat cu ingeniozitate experimentală şi cu rigurozitatea-i caracteristică în laboratorul său *„se produceau* – afirma el în *Researches on the Phenomena of Spiritualism (1871) – în circumstanţe care nu pot fi explicate prin nicio lege fizică actualmente cunoscută”*, dar de a căror realitate *„sunt la fel de sigur ca şi de cel mai elementar fapt din chimie. Toate studiile mele ştiinţifice nu au fost decât o lungă serie de observaţii exacte, şi doresc să fie bine înţeles că faptele pe care le-am descris sunt rezultatul celor mai scrupuloase cercetări”*.

D. D. Home este considerat de mulţi autori, poate nu fără temei, ca fiind cel mai prodigios medium din istorie (i s-a spus „regele mediumurilor şi mediumul regilor”). Spre deosebire de alţi mediumi, în cazul lui nu a putut fi dovedită vreo fraudă în demonstraţiile lui, deşi încercările de discreditare nu lipsit.

HURKOS, PETER (1911 – 1988). **Extrasenzitiv** olandez. După ce în anul 1941 a suferit un accident (a căzut de la înălţimea de 11 metri) şi-a descoperit aptitudini extrasenzoriale: **clarviziune**, **psihometrie**, **premoniţie**, **telepatie**. A folosit cu succes aceste aptitudini în rezolvarea unor cazuri de natură criminalistică, în ţara de baştină şi în Statele Unite. În cartea *Psychic* pe care a publicat-o în 1961 descrie

propriile stări atunci când are o experienţă de **percepţie extrasenzorială**: *„Este ca şi cum aş urmări un film. Trebuie să-mi uit viaţa proprie, familia. Trebuie să elimin tot. După aceea obţin simţământul prin care, într-un fel sau altul, îmi apar imagini mentale. Dacă sunt tulburat emoţional, nu sunt capabil de nimic. Sau când oamenii îmi vorbesc despre ei înşişi, devin confuz. Cel mai bine este să nu mi să spună nimic; atunci obţin cele mai bune rezultate"*. De asemenea, el sublinia faptul că imaginile mentale respective erau acompaniate de voci care păreau a proveni din exterior.

I

IDEOPLASMA. Termen alternativ pentru **ectoplasmă**.

IDEOPLASTIE. Termen (provenit din cuvintele grececeşti *ideo* = idee şi *plastos* = formă) creat de medicul francez Durand de Gros în 1860 pentru a desemna principalele caracteristici ale sugestibilităţii. Ulterior, **Charles Richet** l-a folosit pentru a denumi **materializările** mediumnice de figuri umane ce reproduc (mai mult sau mai puţin exact) portrete ori desene văzute anterior de **mediumi**.

IMPERMEABILITATE PARANORMALĂ. Aptitudinea de a nu se uda pe ploaie. Fenomenul a fost remarcat la unii **mediumi**, de exemplu, la **D. D. Home**. O ipoteză explicativă presupune formarea în jurul subiectului a unui ecran protector de **ectoplasmă** (probabil invizibilă). Un astfel de caz, avându-l în centru pe Padre Pio de Pietrelicina, este relatat de autorul francez Michel Coquet în cartea *Pouvoirs Spirituels et Psychiques* (2011): *"Într-o seară, inginerul Todini, din Roma, fiind pe punctul de a pleca de la Padre Pio, constată că afară ploua torenţial. Îi ceru călugărului permisiunea de a rămâne la mânăstire. Dar, în mod ciudat, acesta a refuzat. Inginerul a început să se lamenteze, spunând că se va uda până la piele. «Te voi însoţi», a replicat Padre Pio. Bărbatul, cu inima îndoită, şi-a făcut curaj şi a ieşit afară, unde l-a asaltat o rafală de ploaie. Dar, în mod miraculos, nu a fost atins de nici o picătură de ploaie. Ajuns la destinaţie, prietenii săi şi el însuşi au constatat că, deşi plouase torenţial fără încetare, el era complet uscat"*. Trebuie precizat că Padre Pio îl însoţise pe inginer doar cu gândul.

IMPREGNARE PARANORMALĂ. Tip de **psihokinezie** în care se induce proprietăţi exotice unor obiecte sau structuri, proprietăţi care se relevă ulterior momentului impregnării (ca şi cum ar fi fost memorate).

O formă particulară, în care **percepţia extrasenzorială** şi psihokinezia se intersectează, se manifestă în unele cazuri de psihometrie. Se poate prezuma că, cel puţin în parte, informaţiile pe care le recepţionează extrasenzorial subiectul psihometric au fost anterior imprimate psihokinetic obiectului-ţintă de către persoanele

asociate cu acesta. Un argument în favoarea acestei ipoteze îl constituie faptul că erorile făcute de un subiect psihometric se propagă şi la alţi subiecţi psihometrici. Este de presupus că erorile iniţiale se impregnează în obiectul respectiv, manifestându-se la subiecţii psihometrici ulteriori.

Cercetări experimentale au arătat că unii subiecţi care s-au remarcat în **bioenergoterapie** pot imprima anumite calităţi unor substanţe, puse în evidenţă prin efecte biochimice sau bilogice. Astfel, la începutul anilor 1970, biochimista Maria Justa Smith de la Rosary Hill College din Buffalo, New York, a testat posibilităţile de influenţare psihokinetică a unor probe enzimatice. **Agent inductor** a fost vindecătorul de origine maghiară Oskar Estebany, care se evidenţiase prin "masajele bioenergetice" eficiente practicate de el. Probele, constând din flacoane cu soluţii de tripsină (enzimă secretată de pancreas, care descompune proteinele în aminoacizi) au fost împărţite în patru grupe: (i) prima grupă a fost păstrată martor; (ii) a doua grupă a fost formată din probe ţinute în mâini de Estebany; (iii) probele din a treia grupă au fost mai întâi iradiate cu radiaţii ultraviolete (care inhibă activitatea enzimatică) şi apoi supuse influenţei lui Estebany; (iv) a patra grupă a fost expusă la câmpuri magnetice care determină accelerarea proceselor enzimatice. La sfârşitul experimentului s-a constatat că activitatea enzimatică a soluţiilor "tratate" de Estebany o egala pe cea din flacoanele supuse la câmpuri magnetice, iar soluţiil iradiate cu ultraviolete şi apoi influenţate de subiect aveau o activitate enzimatică egală cu cea a soluţiilor martor.

Fenomenele de impregnare paranormală sunt responsabile, după unii parapsihologi, de întâmplările stranii care au loc în anumite clădiri unde s-au petrecut evenimente tragice. Persoanele care au suferit morţi violente pot, în ultimele clipe ale vieţii, să "marcheze" malefic spaţiul în care au decedat. Aşa s-ar explica reacţiile unor animale care intră într-un astfel de "loc blestemat", infestat de ceva de natură misterioasă: câinii mârâie şi ies iute din încăpere, refuzând să mai intre, pisicile îşi zburlesc blana, îşi scot ghearele şi scuipă, şerpii adoptă poziţii de atac, numai şobolan rămân imperturbabili.

Un caz remarcabil prin durata lui se înregistrează la închisoarea americană (astăzi muzeu) din Carbon County, localitatea Jim Thorpe, Pennsylvania. Pe zidul unei celule persistă, din anul 1879 şi până astăzi, amprenta unei palme de bărbat. Pe data de 13 ianuarie a acelui an, în noaptea dinaintea execuţiei, un anume Tom P. Fisher, condamnat la moarte printr-o gravă eroare judiciară, şi-a pus palma dreaptă pe peretele celulei spunând: *"Fie ca amprenta mea să stea aici cât va dura închisoarea, ca semn al nevinovăţiei mele!"*. Ceea ce s-a şi întâmplat, căci, aşa cum declara unul din directorii închisorii: *"amprenta palmară a fost frecată, spălată şi acoperită cu vopsea de nenumărate ori, în anii care au trecut de atunci, dar a reapărut întotdeauna"*.

Un caz rarisim ne-a fost semnalat la mijlocul anilor 1990: pe mâna unei paciente a bioenergeticienei Elena Iorga din Buftea a apărut conturul unei frunze de stejar, arborele preferat al vindecătoarei.

INEDIA (din limba latină *inedia* = fără hrană, post, înfometare). Supravieţuirea timp îndelungat (ani şi zeci de ani) în condiţiile suspendării totale a alimentaţiei – uneori şi a consumului de lichide (v. **asitia**) –, fără ca sănătatea, greutatea corporală ori funcţiile vitale ale organismului să fie afectate.

Mistica catolică germană Terese Neumann (1898 – 1962), cunoscută şi pentru **stigmatele** sale, a supravieţuit în bune condiţii timp de 40 de ani fără hrană: din anul

1922 nu a mai ingerat hrană consistentă, iar din 1926, nici lichide, până în clipa stigerii din viaţă. În decursul anilor a trezit o mare curiozitate, inclusiv din partea oamenilor de ştiinţă. În anul 1927, timp de 15 zile (între 14 şi 28 iulie) a fost examinată şi testată de o comisie formată dintr-un medic şi patru asistente franciscane care, în paralel, a supus-o unei stricte supravegheri în ce priveşte sinceritatea şi seriozitatea. Testele au arătat că în prima zi a cântărit 55 kg, în cea de-a patra – 51 kg, în a opta – 54 kg, în a unsprezecea – 52,5 kg, în a cincisprezecea – 55 kg. Un alt caz a fost cel al călugăriţei canadiene Espèrance de Royan; în 1868, la cererea episcopului de Ottawa, a fost examinată şi supravegheată sever de doi medici timp de 6 săptămâni, perioadă în care nu a ieşit din camera unde se afla. Deşi nu a mâncat nimic în acest interval de timp, masa ei corporală a crescut de la 51,2 kg la 56,2 kg. Istoria consemnează numele unor mistice catolice care au supravietuit mulţi ani fără ca lipsa hranei să le altereze starea de sănătate sau vitalitatea: Ana Katharina Emmerich (10 ani), Anne Marie Partner (11 ani), Anfela de Foligno (12 ani), Domenica Lazari (14 ani), Louise Lateau (14 ani), Elisabeta de Rente (15 ani), Rosa Adriani (28 de ani). Dintr-o altă cultură, cea hindusă, este de semnalat cazul cu totul ieşit din comun al lui Giri Bala (v. **asitia**).

Este important de menţionat că dacă cei care manifestă fenomenul sunt alimentaţi forţat, se produc hemoragii interne şi chiar stări comatoase.

S-au încercat diferite variante de explicare a fenomenului (a cărui realitate este negată de ştiinţa "oficială"): asimilarea directă a alimentelor din natura înconjurătoare, un transfer paranormal de substanţe nutritive din anturajul apropiat, "ingerarea" de particule de "lumină divină" sau de energii vitale universale, de felul *prana* (v. **bioenergetică**), dar toate rămân la nivelul de prezumţii mai mult sau mai puţin fanteziste.

INIŢIAT. În sens restrâns, ocult, este o persoană căreia, în baza unor aptitudini testate în cadrul unui set de încercări/ritualuri, i s-a permis accesul la cunoştinţe şi învăţături tainice despre natura vizibilă şi invizibilă (subtilă), despre viaţă şi despre capacităţile ascunse ale fiinţei umane. Pe parcursul acumulării unor cunoştinţe specifice, novicii care se iniţiază într-o doctrină ocultă (cu tentă mai mult sau mai puţin religioasă) trebuie să ducă o viaţă ascetică, de o moralitate desăvârşită, îmbinată, în cele mai multe cazuri, cu anumite exerciţii fizice (v., de pildă, **Pitagora**). În perioada "şcolarizării" şi după aceea, "cursanţii" îşi dezvoltă aptitudinile native, şi probează cunoştinţele dobândite, prin activităţi practice, cea mai autorizată dovadă fiind rezultatul obţinut la "examenul de absolvire". În paralel, se produce o evoluţie spirituală a discipolului, astfel încât aceasta constituie cea mai bună garanţie că nu-şi va folosi calităţile şi cunoştinţele nou dobândite împotriva semenilor săi şi în scopuri personale înguste, şi nici nu va dezvălui cele învăţate unor persoane nepregătite, care ar putea să le aplice contrar sensului lor şi dăunător pentru omenire.

INVULNERABILITATE. Termen care desemnează ansamblul de *"experienţe în care agresări (mecanice, chimice sau termice) ale unui subiect (la nivelul epidermei, mucoaselor sau organelor) nu determină răspunsuri fiziologice aşteptate (leziuni, hemoragii, arsuri sau reacţii dureroase)."* (A. Pătruţ – *De la normal la paranormal*, 1992). De obicei, fenomenele de acest fel se produc în stări modificate ale conştiinţei (**transă**, **extaz** religios etc.), întreruperea lor bruscă fiind periculoasă pentru subiecţi.

O formă a acestei manifestări este incombustibilitatea (*fire immunity*, termenul consacrat în limba engleză), prin care anumite persoane au capacitatea de a deveni, temporar, rezistente la temperaturi foarte înalte. Ea se manifestă atât prin lipsa durerii, cât şi prin absenţa arsurilor, inclusiv pe îmbrăcăminte.

În capitolul trei al *Cărţii lui Daniel* din *Biblie* se spune că trei evrei (Şadrac, Meşac şi Abed-Negro), care au refuzat să se închine statuii de aur înălţate de Nabucodonor, regele Babilonului, au fost aruncaţi să ardă în flăcările unui cuptor. Spre stupoarea regelui şi a celor de faţă, nu a ars niciunul dintre ei; mai mult, după ce au ieşit, au văzut cu toţii *"că părul de pe cap nu le era pârlit, că hainele le erau neschimbate şi că miros de foc nu era întru ei"*.

Istoria religiei consemnează gestul eroic al Sfântului Francisc din Assisi, care, în anul 1219, aflat în Egipt într-o misiune evanghelico-profetică, a trecut prin foc în faţa sultanului Abd al-Malik, spre a dovedi superioritatea creştinismului faţă de islamism (imamii de la curtea sultanului au refuzat să facă această probă), precum şi alte isprăvi similare ale unor călugări catolici ulterior canonizaţi.

Într-o zi a lui august 1703, liderul hughenot Pierre Claris s-a urcat pe rug şi l-a aprins; flăcările îi ajunseseră până deasupra capului în vreme ce el continua să le vorbească discipolilor lui; apoi a coborât nevătămat.

Scriitorul şi magistratul francez Louis Basile Carré de Montgeron (1686 – 1754) descrie, în *La vérité des miracles* (trei volume: 1737, 1741, 1747) cazul unei fete "salamandre": *"Tot Parisul a văzut pe Marie Sonnet întinzându-se pe cărbuni aprinşi fără pericol pentru ea, nici pentru haine. Punea capul în flăcări fără să-i pese şi, mergând pe jăratic, îi ardeau pantofii, lăsându-i picioarele intacte"*.

Practicanţii cultului *voodoo*, aflaţi în stare de transă, îşi introduc mâinile goale în vase cu apă clocotită sau fac jonglerii cu bile de fier înroşite în foc, fără a avea vreun prejudiciu.

Pentru publicul larg, cea mai cunoscută formă de incombustibilitate este aşa-numitul "mers pe foc". În unele ritualuri practicate în India, Sri Lanka, Tahiti, Hawaii etc. se execută "dansul focului", în care participanţii, aflaţi în extaz, dansează îndelung pe pietre sau cărbuni atât de încinşi cât frunzele sau ţesăturile iau foc. Inducerea unei stări mentale anume, în care sugestia şi autosugestia au un rol determinant, este esenţială pentru reuşita mersului pe foc. Cercetările făcute asupra acestei practici au arătat că întreruperea bruscă a stării mentale speciale provoac aproape instantaneu, arsuri subiecţilor. De altfel, s-a constatat că în 20% din cazuri subiecţii prezintă, la încheierea demonstraţiilor, băşici pe corp.

Unii **mediumi** erau capabili de manifestări de incombustibilitate. **D. D. Home**, el însuşi având capacităţi de incombustibiltate, o putea induce şi la alte persoane din jur. Scriitoarea irlandeză Anna Maria Fielding, soţia jurnalistului şi spiritualistului britanic Samuel Carter Hall (1800 – 1889) a văzut cum Home a pus pe capul soţului ei o bucată mare de cărbune incandescent, mărturisind apoi: *"M-am întrebat deseori de atunci cum de nu mi-a fost teamă, dar nu mi-a fost. Aveam credinţa deplină că nu i se va întâmpla nimic rău. Cineva l-a întrebat: «Nu e fierbinte?». Domnul Hall a răspuns: «Cald, da, dar nu fierbinte». Domnul Home (...) a început apoi să tragă firele albe de păr ale domnului Hall peste tăciunele roşu; domnul Home a aranjat părul în forma unui fel de piramidă, cărbunele, încă roşu, arătându-se printre firele de păr"*. Home i-a dat şi femeii să ţină tăciunele aprins, pe care ea l-a simţit tot cald, dar suportabil.

Totuşi, când şi-a apropiat faţa de el, şi-a tras-o de îndată înapoi, deoarece emisia termică era prea intensă.

Apariţia în Franţa, după 1727 a sectei convulsionarilor a dat ocazia observării a numeroase cazuri de invulnerabilitate mecanică, descrise amănunţit de Carré de Montgeron. Jeanne Maulet, o fată în vârstă de 20 de ani, a fost lovită de mai multe ori cu un ciocan cântărind peste 8 kilograme, fără a fi în vreun fel vătămată. O altă convulsionară, Gabrielle Moler, de 17 ani, era împunsă cu putere în piept şi în spate cu vârfuri metalice ascuţite, de către 3-4 bărbaţi, fără a I se produce răni semnificative. Fenomenele constatate la convulsionari au fost atât de veridic atestate încât un filozof sceptic ca David Hume nu a putut găsi argumente să le conteste, căci mărturiile celor care fuseseră la faţa locului veneau din partea unor judecători şi martori demni de toată încrederea.

În ritualurile religioase ale unor triburi din insula indoneziană Bali există o "probă a dansului" în care dansatorii, aflaţi în transă, încearcă să-şi străpungă pieptul cu cuţitul sacru, într-un gest ce simbolizează lupta dintre duhurile bune şi cele rele, dar epiderma nu permite nici măcar zgârierea, cu atât mai puţin penetrarea. După ieşirea din transă, mai exact spus începând chiar cu perioada preliminară sfârşitului transei, preoţii ce oficiază ritualul îi deposedează de cuţite pe dansatori, deoarece au ieşit de sub puterea binelui şi, fiind din nou "fără apărare", se pot răni, chiar mortal, ceea ce uneori se şi întâmplă, când nu se acţionează la timp.

Americanul Vernon E. Craig (1932 – 2010), cu numele de scenă Komar, a intrat în 1976 în *Cartea Recordurilor*, după ce a rezistat, fără injurii, la presiunea exercitată de 730 de kilograme, aşezat între două plăci rigide. În copilărie, el a citit un manual de Yoga şi s-a hotărât să verifice dacă şi el îşi putea controla durerea, aşa cum citise că pot face yoghinii. După ani de intens antrenament psihosomatic, a ajuns la performanţe cu totul neobişnuite, rămânând nevătămat dacă era lovit cu putere, electrocutat, mergea cu tălpile goale prin foc, era străpuns de obiecte ascuţite etc.

În anul 1934, la Universitatea din Calcutta, în prezenţa laureatului Nobel pentru fizică Sir C. V. Raman şi a oameni de ştiinţă, yoghinul Narasinba Swami a băut câte o doză de acid carbonic, acid sulfuric şi acid azotic, după care a mestecat cioburi de sticlă. Imediat după aceea şi-a indus o stare de transă şi a anihilat posibileleor efecte devastatoare ale "meniului" letal.

Invulnerabilitatea chimică este foarte puţin atestată; este mai puţin spectaculoasă şi, în plus, este foarte crescut riscul, uneori mortal, ce-l reprezintă deconcentrarea psihică prea timpurie, înainte de eliminarea efectelor substanţelor chimice îngurgitate.

J

JAMES, WILLIAM (1842 – 1910). Proeminent psiholog, filozof şi parapsiholog american. În 1890 a publicat influenta carte în două volume *The Principles of Psychology*, considerată un eveniment în istoria psihologiei. Pe plan filozofic a dezvoltat doctrina pragmatismului. În 1897 a fost numit profesor de filozofie la Universitatea Harvard, iar în 1902 a publicat cea mai importantă operă filozofică a sa, *The Varieties of Religious Experience*, ce continuă să prezinte interes şi astăzi, prin care încerca să reconcilieze ştiinţa şi religia. Aici, considerând că cercetarea *parapsihică* (*psychical research*), spre deosebire de ştiinţa convenţională prea îngustă conceptual, *"îi restituie istoriei continuitatea"*, reamintea că: *"întregul şir de sfinţi şi ereziarhi creştini, inclusiv cei mai mari, Bernard, Loyola, Luther, Fox, Wesley aveau propriile viziuni, voci, înălţările la cer, impresii călăuzitoare şi «deschideri». Aveau aceste lucruri pentru că aveau o sensibilitate superioară, şi la astfel de lucruri persoanele cu sensibilitate superioară sunt predispuse"*.

Ca psiholog, era interesat de parapsihism în speranţa că va găsi anumite profunzimi ale minţii umane încă nedesoperite şi care, ca filozof, îi puteau oferi răspunsuri la întrebarea privind locul omului în lume. A investigat cazuri de "vindecare mentală" (*mental healing*), **telepatie**, **clarviziune**, **apariţii**, **mediumnitate**, convingându-se de autenticitatea multora dintre ele. A introdus-o în "circuitul" cercetării parapsihice pe **Leonora E. Piper**. A fost printre fondatorii (şi apoi preşedinţii) lui ***Society for Psychical Research*** şi al *American Society for Psychical Research*.

În ultimul lui raport în domeniu, *The Final Impressions of a Psychical Researcher* (publicat în *The American Magazine*, octombrie 1909), se confesa cu onestitate: *"Timp de 45 de ani am consultat literatura parapsihică şi am fost în contact cu numeroşi cercetători. De asemenea, am petrecut multe ore (deşi mai puţine decât ar fi trebuit) ca martor al fenomenelor. Totuşi, nu sunt mai departe din punct de vedere teoretic decât eram la început, şi mărturisesc că uneori am fost tentat să cred că însuşi Creatorul a intenţionat dintotdeauna ca acest domeniu al naturii să rămână înşelător, pentru a ne stârni curiozităţile, speranţele şi suspiciunile, toate în egală măsură, astfel încât fantomele şi clarviziunile, ciocăniturile şi mesajele de la spirite să pară că există, dar să nu poată fi explicate pe deplin şi, totodată, să nu poată fi niciodată susceptibile*

de coroborare deplină. (...) Totuşi, este greu de crezut că acelaşi Creator a pus în lume un lung şir de fenomene doar pentru a sfida şi a-şi bate joc de pretenţiile noastre ştiinţifice; de aceea, credinţa mea profundă este că noi, cercetătorii parapsihismului, ne-am pripit prea tare în speranţele noastre şi că trebuie să aşteptăm până când progresul se va marca nu cu sferturi de secole, ci cu jumătăţi sau cu veacuri întregi".

JUNG, CARL GUSTAV (1875 – 1961). Psihiatru şi filozof elveţian. În prodigioasa sa activitate ştiinţifică a acordat importanţă fenomenelor parapsihologice; el însuşi, încă din copilărie şi apoi pe tot parcursul vieţii, a avut numeroase trăiri de natură parapsihică: vise precognitive, experienţe de **extracorporalitate**, viziuni, ***poltergeist***, **scriere automată** etc. De interes pentru cercetarea parapsihologică este conceptul jungian de inconştient colectiv. Conţinutul inconştientului colectiv este format din *"instincte congenitale şi forme primordiale de aprehensiune, aşa-numitele arhetipuri"* care *"aparţin nu numai unei individualităţi, ci şi (...) unei întregi naţiuni şi (...) întregii umanităţi"* (*The Psychological Foundations of Belief in Spirits*, 1920). Folosind teoria inconştientului colectiv considerat ca o realitate transpsihică susţinută de arhetipuri, el a încercat să înţeleagă fenomene precum: manifestările induse de **mediumi**, **retrocogniţia** sau observaţiile ufologice.

Împreună cu fizicianul W. Pauli a introdus şi dezvoltat conceptul de **sincronicitate**, prin care fenomene ca **telepatia**, **premoniţia** şi **clarviziunea** ar putea fi explicate admiţând existenţa unui principiu de conexare noncauzală a evenimentelor.

K

KAMMERER, PAUL (1880 – 1926). Biolog austriac, promotor al teoriei caracterelor ereditare dobândite, ale cărui lucrări, mult timp combătute, sunt astăzi reconsiderate din noile perspective ale epigeneticii.

În 1919 a publicat cartea *Das Gesetz der Serie* ("Legea seriilor") în care susţinea că evenimentele considerate îndeobşte drept coincidenţe pur întâmplătoare sunt departe de a fi aşa, ci ele se supun unui "principiu al serialităţii", independent de principiul cauzalităţii. El definea o "serie" ca fiind: *"recurenţa regulată de fapte sau evenimente identice sau asemănătoare, recurenţă sau combinare în spaţiu sau în timp astfel încât membrii individuali ai secvenţei – atât cât poate permite analiza serioasă să aprecieze – nu sunt conexate prin aceeaşi cauză activă"*. Pentru a-şi susţine ipoteza, el prezintă în cartea respectivă o serie de coincidenţe pe care le-a constatat în viaţa sa şi a altora, sau le-a găsit relatate în presă. Un exemplu: *"Pe 18 septembrie 1916, soţia mea, aşteptându-şi rândul în sala de aşteptare a doctorului J. V. H., citea revista Die Kunst; era impresionată de reproducerile tablourilor unui pictor pe nume Schwalbach, şi îşi spunea că trebuie să memoreze acest nume pentru că i-ar fi plăcut să vadă originalele. În acel moment se deschide uşa, şi recepţionera apelează: «Doamna Schwalbach este chemată la telefon»"*.

KIRLIAN, FOTOGRAFIE. Metodă imagistică de investigare biomedicală, inventată în anul 1939 de tehnicianul armeano-rus Semion Davidovici Kirlian (1898 – 1978) şi soţia sa Valentina Hrisanova Kirlian (1904 – 1971). În descrierea lor, metoda constă în *"obţinerea de fotografii ale obiectelor prin acţiunea curentului de înaltă frecvenţă. Principiul aplicat este cel al transformării proprietăţilor ne-electrice ale structurii investigate în proprietăţi electrice, pe calea modificării câmpului în care se produce transferul sarcinilor electrice de la obiect către filmul fotografic sau ecranul receptor"*.

Anterior soţilor Kirlian, rezultate asemănătoare obţinuseră fizicianul ceh Bartholomew Navratil în 1889, medicul şi fizicianul polono-bielorus Jacob von Narkiewicz-Jodko între anii 1892 – 1896, **Hyppolite Baraduc** în 1897.

Practic, metoda se realizează cu ajutorul unui montaj compus dintr-o sursă de înaltă tensiune şi înaltă frecvenţă conectată la un dispozitiv de expunere, pe care se

plasează obiectul/strucura investigată şi pelicula fotosensibilă şi, opţional, dispozitive electronice de vizualizare şi înregistrare a imaginilor electrografice.

În cercetarea biologică şi medicală, metoda s-a dovedit (în pofida unor critici care i s-au adus şi i se aduc cu obstinaţie) capabilă să ofere o serie de informaţii de natură funcţională privind structurile explorate. Imaginile obţinute pe degete (practic, singurele zone anatomice umane explorate astfel, din motive de electrosecuritate) prezintă caracteristici aparte în funcţie de anumite stări fiziologice şi psihologice ale subiecţilor investigaţi, reflectate la nivelul învelişului cutanat. Ea este utilă, de pildă, în studierea unor efecte ale procedurilor de **bioenergoterapie**.Â

Iniţial, după ce metoda a devenit cunoscută şi aplicată în Occident (la începutul anilor 1970), unii parapsihologi au considerat-o ca fiind o metodă de evidenţiere directă a **aurei**, sau a **corpului astral**, ori a **biocâmpului**. De fapt, imaginile obţinute prin această metodă, care au aspect de halou colorat, sunt aure provocate (v. **aura**).

Pentru explicarea mecanismelor intime fizice şi biofizice prin care se formează imaginile respective şi legăturile lor cu activitatea vitală, s-au emis mai multe ipoteze, mai mult sau mai puţin pertinente: descărcări electroluminescente de tip corona, emisii autoionice şi autoelectronice, fluxuri de particule bioplasmatice emise de ţesuturile vii etc.

Prin această metodă a fost pus în evidenţă, pentru prima dată **efectul de "frunză fantomă"**.

KOESTLER, ARTHUR (1905 – 19830). Scriitor şi parapsiholog. Născut la Budapesta într-o prosperă familie evreiască, a manifestat de copil aptitudini de medium, participând la şedinţe de spiritism; în aceeaşi perioadă a avut trăiri în care, cum va mărturisi mai târziu, avea sentimentul profund de *"dizolvare paşnică în natură, aşa cum un grăunte de sare se dizolvă în ocean"*. A avut o tinereţe aventuroasă, a luat parte la războiul civil din Spania, de partea comuniştilor, a fost capturat de forţele franchiste şi condamnat la moarte. În celula din Sevilla în care îşi aştepta execuţia, i-a revenit de starea "oceanică"de comuniune cu universul, un fel de eliberare mistică, de ridicare deasupra vicisitudinilor vieţii omeneşti. Scapă de moarte în urma unui schimb de prizonieri, iar din 1938, ca urmare a sângeroaselor epurări staliniste, devine un acerb critic al comunismului, poziţie reflectată în cartea de mare succes *Darkness at Noon*, publicată în 1940. Se înrolează în Legiunea Străină franceză, este luat prizonier, dar reuşeşte să evadeze şi, din 1941, se stabileşte definitiv în Marea Britanie.

După anii de activitate politică, revine la preocupările legate de parapsihologie. În studiile privind yoga pe care le-a efectuat în anii 1950, a fost interesat îndeosebi de levitaţie. Considera că pierdea greutăţii, chiar şi pentru câteva secunde, produsă într-o anumită "stare de spirit", poate indica posibilitatea levitării. Primele experimente, în care a folosit un cântar feroviar şi a avut ca subiect un tânăr yoghin, au dat rezultate pozitive. Mult mai târziu, în 1981, a început o nouă serie de experimente, în care a utilizat un cântar de foarte mare sensibilitate; primele rezultate au fost încurajatoare, dar starea de sănătate nu i-a permis continuarea experimentelor.

În *Roots of Coincidence* (1972) susţinea că *"incredibilele fenomene de* ***percepţie extrasenzorială*** *par, cumva, mai puţin nefireşti decât incredibilele afirmaţii din fizică"* (se referea la teoria relativităţii şi la mecanica cuantică) şi era impresionat de metodele riguroase (cu referire în special la lucrările lui **J. B. Rhine**) care se aplicau

în parapsihologia experimentală, precum şi de numărul mare de cazuri spontane acumulate. De asemenea, a dezvoltat ideea originală de a pune în relaţie teoria coincidenţelor (pe care le numea "hazarduri semnificative") a lui **P. Kammerer** cu teoria **sincronicităţii** a lui **C. G. Jung.**

KRIPPNER, STANLEY (n. 1932). Psiholog şi parapsiholog american, unul din cei mai activi promotori ai cercetării parapsihologice din a doua jumătate a secolului XX şi începutul secolului XXI. A efectuat şi publicat numeroase lucrări privind **stările modificate ale conştiinţei**, **telepatia**, **premoniţia** şi **vindecările paranormale**.

Timp de şase ani, începând cu 1964, a condus, împreună cu psihiatrul şi parapsihologul Montague Ullman (1916 – 2008) o serie de experimente la Centrul Medical *Maimonides* din Brooklyn, New Yok, cu scopul de a stabili dacă şi cum poate fi influenţat conţinutul viselor pe cale telepatică. Experimentele şi rezultatele obţinute (care au indicat, într-adevăr, existenţa acestei influenţe) le-au publicat în cartea *Telepathic Perception in the Dream State* (1974).

Experimentele respective au fost astfel proiectate încât să se elimine orice posibilitate de "scurgere senzorială". Noaptea, în timp ce subiectul **percipient** (receptorul telepatic) dormea într-o cameră izolată fonic, traseele sale electroencefalografice erau înregistrate în altă încăpere. **Agentul** (emiţătorul telepatic), aflat şi el într-o cameră separată, selecţiona, printr-un procedeu aleatoriu, un plic dintr-un pachet de 12 plicuri închise ce conţineau imagini ale unor opere de artă. Emiţătorul deschidea plicul selectat şi încerca apoi să transmită mental imaginea conţinută receptorului adormit. Stadiile de somn ale acestuia din urmă erau indicate de modificări specifice pe traseele electroencefalografice; percipientul era trezit după fiecare ciclu de somn şi pus să relateze visul avut, relatarea fiind înregistrată pe bandă de magnetofon. Procedura se repeta după fiecare ciclu de vis. Dimineaţa, se înregistra de asemenea orice asociaţie adiţională făcută de subiectul receptor despre visele avute. În continuare, acestuia îi erau date toate cele 12 imagini din pachetul iniţial de plicuri şi i se cerea să le clasifice în funcţie de gradul de corespondenţă pe care îl aveau cu visele din timpul nopţii. Rangul 1 era atribuit imaginii care corespundea cel mai mult cu conţinutul viselor, iar rangul 12 celei mai puţin asemănătoare. Dacă transmiterea telepatică avusese realmente loc, era de aşteptat ca imaginea-ţintă fie notată cu 1 sau cu 2. Pe de altă parte, relatările receptorului erau transcrise de pe banda de magnetofon şi trimise împreună cu pachetul de imagini unor examinatori neutri, pentru o evaluare independentă. Aceştia, după compararea transcrierilor cu imaginile, efectuau la rândul lor o clasificare după gradul de asemănare. În final, rezultatele ordonărilor făcute de percipient şi de juriul de examinatori erau comparate şi prelucrate statistico-matematic.

Acest program experimental a fost derulat în şapte studii, din care patru au dat rezultate pozitive, semnificativ statistice, privind influenţa stimulilor telepatici asupra conţinutului viselor. Un exemplu de experienţă considerată reuşită este cel în care percipientul a fost un tânăr psiholog pe nume William Erwin, iar **ţinta-psi** o reproducere după pictura lui Salvador Dali intitulată "Ultima Cină". Pictura îl reprezintă pe Iisus la masă, înconjurat de cei 12 discipoli. Pe masă se află o carafă cu vin şi o bucată de pîne, iar în fundal se vede marea şi o barcă de pescuit în depărtare. Lui Erwin, în primul vis, i-a apărut *"un ocean… Este o frumuseţe stranie în jurul lui"*. La al doilea vis: *"îmi vin în minte bărci. Bărci de pescuit. Mici bărci de pescuit… vreo*

doisprezece oameni care trag o barcă de pescuit pe ţărm…". În al treilea vis, el priveşte un *"catalog de Crăciun"*, în al patrulea vorbeşte cu cineva despre *"de ce un doctor devine doctor"*. Al cincilea şi al şaselea vis reiau tema medicilor (vede o pictură intitulată "Medicul"). În al şaptelea vis, se află *"într-o bucătărie"*, iar în al optulea aranjează mirodenii şi ierburi într-o băcănie: *"un loc cu alimente felurite"*. Dimineaţa, pare să fie foarte aproape de "ţintă": *"Visul despre pescari mă face să mă gândesc la zona mediteraneană, poate chiar la ceva de genul timpurilor biblice. Chiar acum asociaţiile mele sunt despre peşte şi pîine… încă o dată mă gândesc la Crăciun… ceva în legătură cu oceanul – apă, pescari, cam aşa ceva…"*. Clasificarea făcută de examinatorii independenţi a fost de 1,3 – ceea ce corespunde unui nivel înalt de corespondenţă între conţinutul viselor şi imaginea-ţintă.

KULAGINA, NINA (cunoscută şi cu numele de **Nelia Mihailova)** (1928 – 1990). Parapsihică rusă, renumită pentru remarcabilele sale aptitudini de **psihokinezie.**

Rănită de un obuz de artilerie în cel de-al doilea război mondial, după o dificilă vindecare, spre marea uimire a familiei, a început să-şi manifeste neobişnuitele abilităţi. De pildă, comesenii vedeau uneori, stupefiaţi, cum bucăţele de pţine de pe masă se înălţau şi "zburau" spre gura Ninei.

Capacităţile ei psihokinetice au fost investigate iniţial de **Leonid L. Vasiliev**. În primele experimente, a reuşit să devieze acul unei busole, al unui compas, să deplaseze mici obiecte pe o masă, numai prin simple mişcări ale palmelor deasupra obiectelor. Dar Vasiliev şi-a întrerupt investigaţiile asupra capacităţilor ei din cauza reacţiilor violente şi pline de indignare materialist-dialectică ale colegilor lui.

După 1968, interesul major al savanţilor sovietici pentru studierea fenomenelor paranormale a determinat reconsiderarea atitudinii faţă de abilităţile Kulaginei. Acestea au cercetate la Universitatea din Moscova, Institutul de Fizică al Academiei, Institutul de Radioelectronică, Institutul de Cercetări Nucleare de la Dubna etc.

Facultăţile ei psihokinetice erau de o mare diversitate. Printre altele, ea reuşit să inducă mişcări unor obiecte, relativ uşoare, închise în cuburi de plexiglas, să modifice fluxul unei căderi de nisip, să provoace arsuri (eriteme) unei persoane doar atingând-o cu mâna (temperatura epidermei rămânând normală), să separe albuşul de gălbenuşul unui ou spart într-un acvariu cu soluţie salină, să determine stoparea bătăilor unei inimi de broască, să impresioneze o peliculă fotosensibilă cu litere sau cu imagini ale unei persoane văzută anterior, să influenţeze o rază laser. Referindu-se la aceasta din urmă, academicianul Iurii Kobzarev nota într-un articol din 1991: *"Raza laser a fost emisă pe axul unui cilindru prevăzut cu un orificiu în partea superioară. Pentru început, raza a format pe ecran o pată lumonasă nu prea mare… deodată pata de pe ecran a dispărut, iar interiorul cilindrului s-a umplut cu un fel de ceaţă roz"*.

Manifestările psihokinetice induse de ea au atras şi atenţia parapsihologilor occidentali. Primul dintre ei care a primit permisiunea să o investigheze, în 1972, a fost parapsihologul britanic (1912 – 1991), fondatorul lui *Paraphysical Laboratory* din Downtown, Wiltshire. Într-unul din experimente, el a utilizat un hidrometru (instrument pentru determinarea densităţii lichidelor) pe care l-a cufundat într-o soluţie salină saturată; întregul montaj era izolat faţă de influenţele electrice exterioare cu o reţea de sârmă metalică împământată, şi monitorizat de un senzor electrostatic de mare sensibilitate. După ce a examinat îndeaproape întregul montaj experimental, Kulagina

s-a aşezat pe un scaun la o distanţă de câţiva paşi de masă. În timp ce privea fix hidrometrul, şi-a ridicat încet braţele, astfel încât să aibă palmele îndreptate spre instrument. Încet, hidrometrul a început să se deplaseze liniar în direcţie opusă faţă de ea, pe o distanţă de circa 6 cm. A rămas acolo vreo două minute, după care, tot încet, a plutit drept în direcţia Kulaginei, până a atins peretele cuvei. În timpul mişcărilor, senzorul electrostatic nu a înregistrat vreo schimbare.

Ulterior, capacităţile ei psihokinetice au fost studiate şi de alţi parapsihologi cunoscuţi, cum ar fi americanii Stanley Krippner, Montague Ullman, Thelma Moss, I. G. Pratt ş. a.

Un loc aparte printre fenomenele pe care le putea induce îl ocupă cele ce duceau la modificarea unor proprietăţi fizico-chimice ale substanţelor: schimbarea structurii superficiale a unor probe de polistiren, modoficarea vâsozităţii şi a pH-ului unor soluţii, subţierea până la rupere a unor fibre de acetat, modifcarea gustului berii etc. Ea mai putea face ca aerul dintre două plăcuţe metalice, situate la distanţa de 1,5 cm una de alta, să devină conductor de electricitate, închizând circuitul electric prin care cele două plăcuţe sunt conectate la o banală baterie electrică. În mod obişnuit ar fi fost nevoie de o tensiune electrică de peste 30.000 de volţi (şi nu câţiva volţi, cât are o baterie obişnuită) pentru chiderea circuitului.

Ea poseda şi remarcabile aptitudini de vizionară, care au făcut obiectul unui film documentar realizat în 1978 de o echipă a televiziunii japoneze. Filmul, intitulat "Aptitudinile unice ale oamenilor", o arată că putea "citi cu ceafa" cifrele înscrise de către un operator pe o tablă situată în spatele ei.

Frecvent, a fost supusă unor investigaţii biofizice şi fiziologice. S-a măsurat câmpul magnetic în jurul capului ei şi s-a constatat că ele era doar de zece ori mai slab decât câmpul magnetic terestru (câmpul biomagnetic al organismului uman este, în mod obişnuit, de o sută de mii de ori mai puţin intens decât câmpul magnetic al Pământului). Ea prezenta un un tip neobişnuit de activitate electro-cerebrală, potenţialul bioelectric produs în partea posterioară a capului fiind de 50 de ori mai mare decât cel din zona anterioară. De asemenea, s-au putut înregistra emisii ultrasonice şi fotonice la nivelul palmelor ei în timpul manifestărilor psihokinetice.

De obicei, o experienţă de psihokinezie avea pentru organismul ei aceleaşi efecte ca şi un stress puternic: mişcări neregulate ale cordului, cresterea pulsului (până la 240 de bătăi pe minut), creşteri ale tensiunii arteriale şi ale glicemiei, spasme ale vaselor de sânge care irigă creierul, scăderea greutăţii corporale cu 1-2 kilograme, dureri în braţe şi în gambe, iar înregistrările electroencefalografice indicau o intensă excitaţie a păturilor profunde ale formaţiei reticulare (ce coordonează şi filtrează informaţia din creier).

Ca marea majoritate a persoanelor cu aptitudini ca cele avute de ea, a fost acuzată de şarlatanie şi fraudă. În anul 1988, în perioada perestroikăi şi a glasnost-ului, a dat în judecată un grup de jurnalişti şi scriitori care o denigraseră în mass-media. Având de partea sa martori de mare prestigiu ştiinţific (printre ei, trei academicien), a câştigat procesul, pârâţii fiind obligaţi să-şi ceară scuze publice.

L

LeSHAN, LAWRENCE (1920 – 2020). Psiholog şi parapsiholog american. Preocupările pentru cercetarea fenomenelor parapsihice i-au fost stimulate de întâlnirile cu mediumul de origine irlandeză Eileen Garrett (1892 – 1970) care, în 1951, crease la New York *Parapsychology Foundation*. El a petrecut circa 500 de ore studiind abilităţile extrasenzoriale ale acesteia, fiind impresionat de ele. Într-una din primele ocazii în care Garrett şi le-a demonstrat, ea a raportat un vis în care îi apăruse de curând decedatul **Hereward Carrington**, ce o investigase în anii trecuţi, care îi cerea cu insistenţă să o ajute pe soţia lui, aflată în Marea Britanie. Cu destulă dificultate, Garrett şi LeShan au aflat adresa femeii şi au alertat poliţia locală. De trei zile, văduva lui Carrington se afla întro stare foarte proastă, căci căzuse şi îşi fracturase şoldul.

A efectuat cercetări experimentale urmărind să stabilească interrelaţiile dintre conştiinţă, realitate şi **percepţia extrasenzorială**. Dar, după cum afirma într-unul din ultimele interviuri, credea că cea mai importantă contribuţie a lui în **parapsihologie** este de ordin teoretic. Teoria lui (expusă pe larg în cartea *The Medium, the Mystic and the Physicist*, 1974) susţine că există "realităţi individuale" alternative, egal valide, la care fiinţa umană are acces. Astfel, există o "realitate individuală senzorială", cea a stării obişnuite de conştiinţă, în care lumea constă din obiecte separate, informaţiile sunt obţinute numai prin organele de simţ, timpul curge liniar după săgeata trecut – prezent – viitor, iar deciziile personale, liberul arbitru, pot afecta viitorul. În contrast, în "realitatea individuală mistică", există numai un etern "acum", "eu" şi "tu" devin "unul", oamenii şi obiectele lumii sunt cu toţii interconectaţi, permiţând fluxuri informaţionale de la unul la altul (ceea ce se manifestă în fenomenele psi). "Realitatea individuală mistică" ar fi implicită în teoriile fizice moderne ale relativităţii generalizate şi mecanicii cuantice.

LEVITAŢIE (din limba latină *levitas* = uşurime). Fenomenul de ridicare a fiinţelor umane şi/sau a obiectelor, în pofida legilor cunoscute ale gravitaţiei şi în absenţa unui agent cauzal vizibil. În sens restrâns, termenul se referă la ridicarea şi plutirea în aer a corpului omenesc.

Există numeroase mituri şi legende în care este descris. Din China străveche ne-a parvenit povestea celor două fiice ale împăratului Yao ce învăţaseră să "zboare" până la iubitul lor Shun, cu care s-au căsătorit după moartea împăratului. În vechiul Egipt, primirea în casta preoţilor presupunea şi trecerea unei probe care solicita supravieţuirea după aruncarea în gol de la înălţimea de 15 metri. Tot în acest cadru s-ar putea înscrie şi legenda greacă a lui Dedal şi fiului său Icar, care au scăpat din labirintul regelui cretan Minos făurindu-şi aripi din pene lipite cu ceară. În Faptele lui Petru, scriere din secolul al doilea, relatează cum Apostolul Petru l-a readus la sol pe Simion Magul, care se înălţase şi plutea în aer. Unul din cei mai importanţi lama tibetani, Milarepa (1030 – 1120), a fost văzut de mai multe ori levitând. La rândul lor, unii şamani pretindeau că, în timpul ritialurilor specifice practicate, pot zbura ca păsările. În Europa medievală, poveştile despre zborul vrăjitoarelor la locurile de desfăşurare a sabaturilor se circumscriu şi ele aceluiaşi perimetru ideatic.

Unele episoade sunt, desigur, rodul fanteziei, iar altele pot fi reminiscenţe ale unor trăiri de **extracorporalitate**. Legendele şi relatările de acest fel sunt atribuite, de către unii autori, mitologizării dorinţei oamenilor de a zbura. Totuşi, rămân unele întâmplări şi mărturii care indică faptul că fenomenul ar fi posibil.

Dintre miracolele atribuite persoanelor sanctificate, unul, destul de frecvent semnalat, este cel al ridicării de la pământ, în pofida gravitaţiei. Din secolul al XVI-lea se păstrează mărturii privindu-l pe Sfântul Philip Neri care, în momentele levitării, avea simţământul că cineva invizibil l-ar ridica în braţe "în chip minunat". Cel mai cunoscut este cazul Sfântului Iosif din Copertino (1603 – 1663). Călugăr franciscan, a dus, în mod voluntar, o viaţă de o austeritate deosebită, căutând să se abstragă oricăror plăceri trupeşti. Se hrănea, de pildă, cu alimente frugale pe care presăra mai întâi o pudră foarte amară (atunci când un confrate a gustat din hrana lui, a zăcut bolnav trei zile). Se autoflagela îndelung, până când sângele curgea şiroaie pe corpul său. Într-o zi, în timp ce se ruga cu ardoare, s-a ridicat în aer şi a început să plutească în aer. De atunci, fenomenul s-a repetat de mai multe ori. O dată, aflat în stare de **extaz** religios, s-a înălţat deasupra amvonului cu circa 5 metri. Aflat la Roma, la Sfântul Scaun, pe când era pe punctul de a săruta picioarele Papei Urban al VIII-lea, s-a ridicat în aer şi a rămas acolo un timp, spre uluirea acestuia. Levitaţiile lui nu aveau loc doar în spaţii închise; într-una din zile, pe când se plimba în grădină împreună cu un preot, acesta a fost martor cum Iosif a scos un ţipăt, a ţâşnit de la pământ şi a zburat în aer, s-a aşezat pe vârful unui măslin şi a rămas acolo, îngenuncheat, timp de o jumătate de oră.

Există mărturii scrise despre circa 100 de levitaţii pe care Iosif din Copertino le-a făcut timp de 40 de ani. Câteva din cărţile care relatează despre ele: A. Pastrovicchi – *Saint Joseph of Copertino* (1918), E. J. Dingwall – *Some Human Oddities* (1947), H. Thurston – *Phenomena of Mysticism* (1952), M. Grosso – *The Man Who Could Fly* (2016). Biserica Catolică l-a sanctificat pe Iosif din Copertino în anul 1752.

În anumite mânăstiri tibetane s-au dezvoltat o serie de metode care îi conduc pe cei iniţiaţi la unele forme de levitaţie sau la "uşurarea" corpului. Astfel prin practicarea lor, aşa-numiţii *lung-gom* pot străbate, alergând, distanţe foarte lungi fără a obosi. Ei combină concentrarea mentală cu exerciţii de respiraţie, iar perioada de iniţiere durează 2-3 ani, în condiţii de izolare totală. Unul din exerciţiile practicate de asceţii tibetani pentru a căpăta aptitudinea de a levita este descris de Alexandra David-Néel în *With Mystics and Magicians in Tibet* (1938): *"Elevul stă cu picioarele încrucişate pe o*

pernă mare şi groasă, inspiră încet, prelung, ca şi cum ar vrea să-şi umple tot corpul cu aer. Apoi, ţinându-şi respiraţia, sare cu picioarele încrucişate fără a se ajuta cu mâinile şi cade înapoi pe pernă, rămânând în aceeaşi poziţie. Repetă acest exerciţiu de un număr de ori, în timpul fiecărei şedinţe. Unii lama reuşesc, în final, să sară foarte sus în acest fel. Sunt şi unele femei care se antrenează la fel. Cei care exersează astfel ani îndelungaţi reuşesc să-şi facă trupul foarte uşor, aproape lipsit de greutate. Ei sunt în stare să se aşeze pe un spic de grâu fără a îndoi paiul, sau să se urce pe o grămadă de grăunţe fără a le mişca".

Demonstraţii de levitaţie fac îndeosebi practicanţii foarte avansaţi de yoga. Într-una din ele, petrecută la Washington în 1986, unul din discipolii lui Maharishi Yoghi a parcurs, în poziţia "lotus", 50 de metri, în salturi de 2 metri şi într-un interval de timp de 23,2 secunde.

Unii **mediumi**, precum **D. D. Home**, **Eusapia Palladino** şi islandezul Indridi Indridason (1883 – 1912), erau, de asemenea, capabili să leviteze. William Crookes a asistat cum Home *"s-a înălţat încet, cu mişcare de lunecare continuă, pentru a rămâne la şase degete deasupra solului, timp de mai multe secunde, după care a coborât încet"*. Uneori, mediumul levita în acelaşi timp cu scaunul pe care stătea. Într-o şedinţă de spiritism ce a avut loc în 1892 la Milano, Eusapia Palladino, în prezenţa lui **Charles Richet**, **Cesare Lombroso** şi a altor savanţi, s-a ridicat cu scaunul, a plutit circa doi metri, după care s-a aşezat (cu scaun cu tot) pe o masă, apoi a revenit, tot levitând, la locul iniţial.

Manifestările levitaţionale ale lui I. Indridason aveau loc predominat în timpul unor intense tulburări de tip **poltergeist**, care îl afectau mult, el cerând deseori să fie ajutat de cei care-i studiau aptitudinile. Parapsihologii L. R. Gissurarson şi E. Haraldson reproduc în cartea *Incredible Tales of the Paranormal* (1995) mărturia unuia dintre investigatori: *"Apoi Indridi a ţipat după ajutor că o dată. Am alergat în dormitor. Am văzut acolo ceva ce nu voi uita toată viaţa. Indridi era în aer, în poziţie orizontală, cam la înălţimea pieptului meu, şi se legăna încoace şi încolo, cu picioarele îndreptate spre fereastră, şi mi se părea că puterea invizibilă care-l ţinea în aer încerca să-l arunce pe fereastră. Nu am ezitat nici un moment şi l-am apucat şi l-am împins jos pe pat, încercând să-l ţin acolo, dar am realizat că amândoi eram acum ridicaţi în aer. Am strigat şi eu după ajutor"*.

De menţionat, ca fapt complementar, că fenomenului de suspendare sau de atenuare semnificativă a greutăţii i se opune cel de antilevitaţie, în care, aparent, greutatea creşte atât de mult încât subiectul (sau un obiect oarecare) nu poate fi clintit din loc. În literatura de specialitate, cazurile de acest gen sunt mult mai rar semnalate, cele mai semnificative fiind, probabil, cele din experimentele lui **W. J. Crawford** cu Kathleen Goligher.

Dintre ipotezele ce încearcă să explice fenomenele de levitaţie şi antilevitaţie, se disting două direcţii principale: una ce implică controlul prin **psihokinezie** al gravitaţiei (biogravitaţie, ecranare gravitaţională etc.), cealaltă presupunând existenţa unor "pârghii" de **ectoplasmă** invizibile emanate de subiecţi.

LODGE, sir OLIVER (1851 – 1940). Fizician britanic, cu contribuţii importante, în electricitate, termoelectricitate, termoconductivitate, fizica radiaţiilor. A fost primul care a transmis şi recepţionat un semnal radio, cu un an înainte de italianul Gugliemo Marconi.

Iniţial a avut o concepţie strict materialistă, şi nu credea în nimic de ordin spiritual. Totuşi, a rămas cu mintea deschisă şi încă din 1883 era preocupat de chestiuni precum posibilitatea "transferului de gândire" (**telepatie**) sau a supravieţuirii după moartea fizică, ceea ce l-a făcut să se implice în cercetarea **parapsihică**. Treptat, luând parte la sute de şedinţe de spiritism şi martor fiind la multe manifestări de **mediumnitate**, şi-a schimbat viziunea. În cartea *The Survival of Man* (1909) susţinea că: *"Dovezile că inteligenţele discarnate îşi menţin individualităţile, amintirile şi afectele au avut impact asupra mea, aşa cum a avut şi asupra altora. Astfel ochii mei au început să se deschidă asupra faptului că există realmente o lume spirituală, pe lângă o lume materială care până acum părea cu totul suficientă, că lucrurile care se relevă prin simţuri nu reprezintă în niciun fel întreaga existenţă"*. Mai ales după moartea în 1915, pe câmpul de luptă în primul război mondial, a fiului său Raymond, şi cu al cărui spirit credea că se afla în comunicare în cursul şedinţelor de spiritism cu **mediumul** Glady Osborne Leonard (1882 – 1968), i s-a consolidat credinţa că supravieţuirea personalităţii după moartea trupului era probată, căci – aşa cum afirma în cartea *Raymond or Life and Death* (1916) – *"numărul de dovezi* (rezultate prin verificarea informaţiilor conţinute în comunicările făcute de spiritul lui Raymond – n. n.) *mai mult sau mai puţin convingătoate pe care le-am obţinut până acum este foarte mare. Unele se referă mai mult la o persoană, altele la alta; dar, luate toate împreună, orice motiv de suspiciune sau de îndoială a dispărut pentru familia noastră"*.

A participat la investigarea unor mediumi ai epocii, printre care **Leonora Piper** şi **Eusapia Palladino**, convingându-se de realitatea multora dintre performanţele lor, fiind mai impresionat de cele de tip mental, decât de cele de tip fizic.

Nu vedea niciun conflict între fizică şi cercetarea parapsihică. *"Cred* – nota el într-una din ultimele sale cărţi (*Past Years*, 1932) – *că există o legătură între cele două; niciuna nu este completă fără cealaltă. Studierea doar a lumii materiale poate avea doar o importanţă limitată. (...) Nu trebuie să accentuăm importanţa unei părţi a universului prin a blama sau sau a nega cealaltă parte"*.

A fost preşedinte al *Society for Psychical Reserch* între anii 1901-1903 şi din nou în 1932.

LOMBROSO, CESARE (1836 – 1909). Medic şi criminalist italian, unul fondatorii criminologiei. În cartea *L'uomo deliquente* (1876) a lansat teoria, criticabilă din multe puncte de vedere, că unii oameni se nasc cu porniri criminale, ceea ce diminuează aproape complet rolul educaţiei în viaţa socială. A prezentat şi metode de recunoaştere a celor cu însuşiri criminale înnăscute (după unele caracteristici fizionomice), chiar dacă nemanifeste, ceea ce i-a adus numeroase contestări.

Deşi era insistent invitat, în calitate de criminolog, să studieze fenomenele reclamate de **spiritism**, a ezitat mult timp să-şi dea concursul, căci nu admitea această doctrină.

În luna martie a anului 1891, a acceptat totuşi s-o investigheze la Napoli, împreună cu alţi savanţi, în mai multe şedinţe de spiritism, pe **Eusapia Palladino**, convingându-se de autenticitatea manifestărilor parapsihice produse de aceasta. Ulterior a mai studiat-o cu minuţiozitate în octombrie 1892 şi apoi în anii 1901 şi 1902. După primele astfel de investigaţii declara, într-o scrisoare trimisă unui stenograf al şedinţelor respective: *"Sunt ruşinat şi întristat că m-am opus cu atâta tenacitate*

posibilităţii existenţei faptelor numite spiritiste; spun fapte, deaorece încă mă opun teoriei. Dar faptele există, şi sunt mândru să spun că sunt sclavul faptelor".

A efectuat experimente de **telepatie**, a anchetat unele cazuri de **bântuiri** şi de ***poltergeist***, publicând numeroase articole pe aceste teme. Progresiv, a acceptat în cele din urmă ipoteza spiritistă, devenind un promotor al ei, spre indignarea celor care credeau că, în felul acesta, îşi ruina prestigiul ştiinţific. În ultimul an de viaţă a publicat cartea *Ricerche sui fenomeni ipnotici e spiritici*, în care sunt prezentate cercetările lui asupra mediumnităţii.

M

MACRO-PK. Abreviere pentru fenomenele de psihokinezie care produc efecte la o scară suficient de mare astfel încât pot fi observate direct: **telekinezie**, **parakinezie**, **ardere spontană**, ***poltergeist*** etc.

MAG. Practicant al **magiei**. Acţionează invocând/evocând sprijinul unor entităţi sau forţe considerate supranaturale. În altă accepţiune, termenul este similar cu cel de **iniţiat**, ceea ce nu presupune obligatoriu practicarea cunoştinţelor teoretice asimilate şi popularizate în diverse moduri.

Pentru a practica ritualurile magice, el trebuie să intre în starea de **transă**, fie prin intermediul unor incantaţii individuale sau colective, al dansurilor după melodii anume ritmate din ce în ce mai rapid, executate, de regulă cu instrumente de percuţie, fie prin îngurgitarea sau inhalarea de substanţe halucinogene, fie prin **meditaţie**, ori, pur şi simplu prin capacitatea de a-şi provoca auto-transa.

De cele mai multe ori, capacităţile lui (dintre care cel puţin unele pot fi considerate de ordin **parapsihic**) necesită un regim de viaţă şi de alimentaţie specific, auster sau chiar ascetic. "Puterile" lui îi conferă un rang superior în cadrul comunităţii, beneficiind, adesea, de un respect superior celui pentru conducătorul grupului social.

MAGIE. Ansamblu de norme rituale şi acţiuni având scopul atragerii şi înduplecării unor forţe sau entităţi naturale şi, mai ales, supranaturale pentru a interveni prin mijloace şi metode de ordin **ocult** în favoarea soluţionării favorabile de către **mag** (sau şaman) a unor probleme din viaţa colectivităţii: tămăduirea unor boli, voctoria în confruntări războinice, atragerea vânatului, protecţia individuală, dragostea şi alte relaţii interumane. Acţiunile constau în ritualuri cu sau fără incantaţii, prin dansuri ritmate, rugăciuni, purtarea de talismane protectoare împotriva răului ori aducătoare de noroc.

Ritualul magic este expresia unei voinţe puternice, afirmate în fiecare detaliu al ritualului, ce intenţionează atragerea entităţilor supranaturale şi a forţelor naturale care, în mod obişnuit, sunt în afara putinţelor omeneşti.

Pentru misticul german Jacob Böhme (1575 – 1624): *"Magia este mama eternităţii, a fiinţei tuturor fiinţelor; căci se creează ea însăşi, şi este înţeleasă prin*

dorinţă. Ea însăşi nu este nimic altceva decât o voinţă, şi această voinţă este cel mai mare mister al tuturor minunilor şi secretelor; iar ea apare de la sine prin imaginaţia doritoare de fiinţă. Este starea originală a Naturii. Dorinţa ei produce imaginaţia, iar imaginaţia este doar voinţa dorinţei. Dar dorinţa face în voinţă o astfel de fiinţă precum voinţa în sine. Astfel, Magia nu este o fiinţă, ci spiritul doritor al fiinţei. Este o matrice fără substanţă, dar se manifestă pe sine în fiinţa substanţială. Magia este spirit, iar fiinţa este corpul ei; aşa cum trupul şi sufletul, deşi diferite, constituie o singură persoană". (*Sex punta theosophica* ["Şase puncte teozofice"], 1620).

După metodele practice şi după finalitate, se disting două feluri de magie: (i) magia albă (teurgie), bazată pe principii şi scopuri altruiste, garant al unei ordini stabilite; (ii) magia neagră (goeţie), care presupune un soi de "târg" cu forţele răului, ale întunericului în schimbul realizării unor scopuri egoiste sau distructive, inumane.

Studiul ştiinţific al fenomenelor şi manifestărilor parapsihologice indică faptul că unele din acţiunile considerate odinioară ca fiind magice au la bază aptitudini de **percepţie extrasenzorială** sau/şi de **psihokinezie**.

MAGNETICE, FENOMENE. Anumite observaţii directe au sugerat posibilitatea unei legături între abilităţile **parapsihice** şi magnetismul fizic. Mediumul american Henry Slade (1835 – 1905), investigat de **Johann Zöllner**, putea influenţa mişcările unui ac magnetic acoperit de un capac de sticlă. De asemenea, el putea să magnetizeze nişte andrele de oţel, cu care se colecta apoi pilitură de fier. Poloneza Stanislawa Tomczyk şi **Uri Geller** puteau şi ei să mişte acul unei busole. (v. şi **fenomene electrice**).

MANDALA. Complexă imagine geometrică (cu un înalt grad de simetrie), reperezentând Universul, folosită în doctrinele filozofico-religioase hinduse pentru a atrage puterile spirituale cosmice sau ca suport pentru **meditaţie**. Este o formă de artă sacră, intens spiritualizată. Concentrarea mentală asupra ei duce la o mai bună autocunoaştere şi a propriilor forţe latente, având prin aceasta consecinţe autoterapeutice.

MANNING, MATTHEW (n. 1956). **Parapsihic** englez. Începând din anul 1967, casa în care locuia cu părinţii şi o soră a devenit sediul unor manifestări de ***poltergeist***: deplasări inexplicabile ale obiectelor (de la o cană de argint până la un şifonier masiv ce s-a mutat cu o jumătate de metru), desprinderi ale tablourilor de pe pereţi, o bibliotecă a dispărut din camera în care se afla şi a fost găsită în pivniţă, iar un perete întreg a fost acoperit cu semnături, aparţinând, se pare, unor oameni care trăiseră în secolul al XII-lea şi la începutul secolului al XVIII-lea; ulterior, unii dintre aceştia au putut fi identificaţi cu ajutorul registrelor parohiale, deşi nu s-a putut afla dacă semnăturile respective aparţinuseră, într-adevăr, acelor persoane.

Biologul şi matematicianul George Owen, specialistul în *poltergeist* al lui ***Society for Psychical Research***, a investigat misterioasele incidente şi a ajuns la concluzia că la originea incidentelor se afla Matthew, fiul în vârstă de 11 ani, pe care, mai apoi, l-a studiat amănunţit timp de 10 ani.

În anul 1968, familia Manning s-a mutat din Cambridge într-o localitate situată la câţiva kilometri distanţă, iar băiatul a fost internat, pentru trei ani, la un liceu, timp în care, în noua locuinţă, a fost linişte. Matthew intră într-un grup de colegi care se

distrau organizând, în timpul liber, şedinţe de **spiritism**. Ei descoperă repede că se obţineau rezultate mult mai bune când participa şi el.

Odată cu revenirea acasă, tulburările reîncep. De la vârsta de 15 ani, capacităţile lui parapsihice capătă noi forme de exprimare. Într-o zi, aflat într-o dispoziţie psihică aparte, simte nevoia să picteze; tablourile sale îi uimesc pe cunoscători, el realizând compoziţii perfecte în maniera lui Dürer, Picasso, Beardsley sau Beatrix Potter.

Altădată, prin **scriere automată** ("dictată" de "spiritul" bunicului său Hayward Collins, proprietar la vremea sa de cai de curse), prezice rezultatul unei curse hipice pentru premiul Grand National. Mesajul scris era următorul: *"Pune-ţi banii pe Red Rum, care o să iasă primul, şi pe Crisp, care o să iasă al doilea. Al treilea va ieşi strâns, aşa că lăsaţi-l în pace!"*. Şi, într-adevăr, caii Red Rum şi Crips au terminat pe locurile prezise, iar stabilirea ocupantului locului trei a necesita examinarea fotografiei de finiş.

După anul 1973, se arată foarte interesat de performanţele parapsihice ale controversatului **Uri Geller**, încercând să reproducă unele dintre ele. Dr. Joel L. Whitton, care l-a supus, în 1974, la o serie de teste ştiinţifice în laboratoarele lui *New Horizons Research Foundation* din Toronto, a fost martor ocular când a doit o lingură fără s-o atingă.

În laboratoarele institutului canadian, Matthew a fost investigat de o duzină de savanţi de prestigiu, printre care laureatul premiului Nobel pentru fizică Brian Josephson. Unul din rezultatele cele mai notabile obţinute în această cercetare a fost evidenţierea pe traseele lui electroencefalografice a aşa-numitei "funcţiuni rampă", care constă în creşterea relativă a undelor *theta* şi scăderea undelor *beta*, părând a fi o caracteristică a subiecţilor inductori de fenomene parapsihice. Dr. Whitton remarca: *"sporirea pe encefalogramă a frecvenţelor theta şi delta nu apare decât în somnul profund al omului. Cu toate acestea, Matthew Manning se găsea într-o perfectă stare de veghe"*.

Cercetări cu mijloace ştiinţifice asupra aptitudinilor lui s-au efectuat la *College Engineering* din New Jersey (S. U. A.) de către Douglas Dean şi la *City University* din Londra, de Anita Gregory.

Utilizând metoda **fotografiei Kirlian**, D. Dean a obţinut electrografii ale degetelor lui Manning care prezentau, în centru, puncte strălucitoare, într-un fel asemănător cu imaginile realizate cu aceeaşi metodă având ca subiect pe Uri Geller. Ar putea fi aceasta o caracteristică a persoanelor cu abilităţi parapsihice? Nu sunt totuşi argumente suficiente pentru un răspuns afirmativ; astfel de persoane prezintă diferenţieri biofizice, fiziologice, psihofizice şi psihologice între între ele, încât fiecare se constituie ca un fenomen în sine, cu aspecte specifice care se reflectă şi în "amprentele" lor electrofotografice în manieră individualizantă.

În testele efectuate de Anita Gregory, el a reuşit să producă devieri ale fascicolelor de radiaţii infraroşii, într-un mod analog cu reuşitele lui **Rudi Schneider** şi ale **Ninei Kulagina**. A fost însă deziluzionat să constate că multe din experimentele la care era supus vizau, in fapt, studierea modului in care abilităţile parapsihice pot fi utilizate în scopuri militare, A renunţat să se mai supună testărilor, şi s-a hotărât să-şi canalizeze aptitudinile spre a face bine oamenilor.

S-a făcut astfel cunoscut publicului larg prin calităţile de **bioenergoterapeut**. Poate "vedea" în jurul organismelor umane aura acestora, compusă din mai multe

culori: violet, albastru, verde, portocaliu, galben, roşu; un adevărat "curcubeu uman". După afirmaţiile sale, majoritatea oamenilor radiază numai două sau trei culori, în funcţie de starea lor psihică şi fizică. Această "vedere" îl ajută în activitatea de vindecător.

Cinstit şi modest, repugnându-i publicitatea exagerată, a refuzat întotdeauna să fie plătit pentru demonstraţiile sale, deosebindu-se în mod radical de Uri Geller. Într-un interviu spunea: *"Uri a făcut mult bine, dar şi mult rău… El ştie foarte clar că forţele sale parapsihice nu pot fi declanşate la un ordin"*, şi atrăgea atenţia asupra faptului că manipularea necontrolată sau imorală a facultăţilor parapsihice poate prezenta pericole.

MANTRA. (din limba sanscrită: *man* = minte şi *tra* = a elibera). Formulă de cuvinte, utilizată îndeosebi hinduism şi budism, însumând silabe cu vibraţii de joasă frecvenţă. Este aleasă în funcţie de caracteristicile individuale ale practicanţilor. Intonarea corectă (verbal, semi-verbal sau doar în gând), care reglează/ ritmează respiraţia, poate duce la o stare de **meditaţie** sau la o **stare modificată a conştiinţei** în care se relevă adevărata natură a minţii, eliberată de vicisitudinile cotidiene, şi intrată astfel în comuniune cu Universul.

MATERIALIZARE. Termen ce desemnează procesul de condensare, aparent din nimic, a unor forme materiale (mai mult sau mai puţin persistente), cu atributele unor fiinţe sau obiecte reale, sesizabile prin simţurile obişnuite, precum şi de revenire la forma şi substanţa iniţială după **dematerializarea** unui obiect sau a unei fiinţe. (v. şi **apariţie**; **ectoplasma**).

Se referă la materializările din şedinţele de **spiritism**, la rezultatul "revenirii" după dematerializare, ca şi la materializările persistente ale unor obiecte inanimate produse de persoane cu capacităţi parapsihice în acest sens.

Fenomenele de acest tip au devenit suficient de frecvente în şedinţele de spiritism, pentru a atrage atenţia, prin caracterul lor cu totul insolit, unor oameni de ştiinţă care au fost chemaţi (ori s-au autoinvitat) să clarifice situaţia şi să certifice sau să infirme realitatea celor petrecute. Intervenţia savanţilor a echivalat cu studierea sistematică a manifestărilor de această natură. În continuare sunt redate trei exemple devenite celebre prin prestigiul cercetătorilor, valoare şi popularitate, dar şi pentru controversele stârnite şi care durează până în prezent.

"Spiritul" materializat de **Florence Cook** în mai multe rânduri în şedinţele de spiritism, ce se prezenta cu numele de "Katie King", afirma că în viaţa terestră fusese fiica celebrului pirat John King (alias Henry Owen Morgan) din secolul al XVII-lea. Purta pe atunci numele de Annie Owen Morgan şi comisese multe crime. În comunicările pe care le făcea în şedinţele respective, spunea că având de ispăşit păcate foarte grave, a acceptat să se materializeze având ca medium o fiinţă pură precum Florence şi să convingă lumea de adevărurile spiritismului.

Tânara şi "Katie King" materializată de ea au devenit faimoase în societatea londoneză, nu puţini încercând să afle dacă fenomenul era real. Un corepondent al ziarului *The Daily Telegraph* a relatat că apariţia lui "Katie King" se producea în vreme ce Florence era legată cu noduri sigilate, sigiliile fiind descoperite neatinse după încheierea şedinţei. La rândul lui, **Alexandr N. Aksakov**, deşi verificase faptul că Florence era bine legată de un scaun în "cabinet" – un colţ al camerei de şedinţă izolat

printr-o draperie, de unde îşi genera puterile metapsihice –, a vrut să fie pe deplin convins că acea «Katie» era o entitate distinctă; prin urmare, a întrebat-o dacă i se putea permite să le vadă concomitent pe ea şi pe Florence. "Katie King", îmbrăcată în alb, l-a invitat în "cabinet", unde, deşi "Katie King" se volatilizase între timp, a văzut-o pe Florence, înveşmântată în negru, stând pe scaunul ei. Aksakov afirma că nu existase nicio modalitate modalitate prin care o altă persoană să fi putut intra sau ieşi din nişa izolată, iar legăturile, nodurile şi sigiliile ce o ţintuiau de scaun pe Florence erau intacte.

La sfârşitul lui decembrie 1873, **William Crookes** a început o serie de investigaţii asupra ei şi a lui "Katie King", în cadrul unor şedinţe efectuate în biblioteca casei sale din Londra, descrise amănunţit în lucrările sale, printre care *Researches in the Phenomena of Spiritualism* (1875). Într-un episod dintr-o astfel de şedinţă, "Katie King", spunea el, *"s-a plimbat prin cameră timp de aproape două ore, conversând familiar cu cei prezenţi. De multe ori m-a luat de mână în timpul mersului şi impresia resimţită de mintea mea, că lângă mine se află o femeie vie şi nu un vizitator din cealaltă lume (...) era atât de intensă, încât ispita de a repeta o experienţă recentă şi curioasă a devenit irezistibilă. Gândind deci că dacă nu aveam lângă mine un spirit, trebuia să fie o doamnă, i-am cerut permisiunea de a o lua în braţe. Această îngăduinţă mi-a fost dată cu graţie şi m-am folosit de ea cuviincios, aşa cum ar fi făcut orice bârbat bine crescut într-o asemenea împrejurare. Fantoma era o fiinţă tot atât de materială ca domnişoara Cook însăşi"*.

Crookes a imaginat şi folosit o serie de metode şi dispozitive cu care să verifice autenticitatea fenomenelor (de care, în cele din urmă, a ajuns să fie convins). De pildă, Florence era conectată la un circuit electric de mică intensitate având înseriat un galvanometru. Dacă mediumul ar fi părăsit pe ascuns **cabinetul**, sub deghizarea lui "Katie King", aparatul ar fi înregistrat fluctuaţii electrice semnificative. Dar apariţia lui "Katie" s-a produs ca de obicei, fără modificări ale curentului electric din circuit. Nu s-au remarcat modificări electrice nici atunci când apariţiei i s-a cerut să-şi introducă mâinile într-o soluţie electrolitică. În cazul în care Florence ar fi fost îmbrăcată în rochia lui "Katie" şi ar fi ieşit din cabinet, atunci circuitul electric ar fi fost influenţat la cufundarea mâinilor lui "Katie" în soluţia respectivă.

El insista să se asigure că cele două, Florence şi "Katie King" nu erau una şi aceeaşi persoană. Prima evidenţă a obţinut-o pe 12 martei 1874: *"După ce Katie se plimbase printre noi şi vorbise* – relatează Crookes –*, s-a retras în spatele draperiei ce separa laboratorul meu, unde stătea asistenţa, de biblioteca care avea temporar rolul de cabinet. După un minut, din spatele perdelei am auzit o voce care mă solicita s-a ridic de jos pe Florence Cook, care alunecase. Katie stătea în faţa mea, îmbrăcată în obişnuita ei rochie albă, şi cu un fel turban pe cap. Am intrat imediat în bibliotecă pentru a vedea în ce stare este domnişora Cook, Katie dându-se în lături pentru a-mi face loc. Am observat că domnişoara Cook, care era în transă, alunecase parţial de pe canapea, cu capul atârnând într-o poziţie ciudată. Am ridicat-o pe canapea, observând cu satisfaţie că nu era îmbrăcată cu aceleaşi veşminte ca şi Katie, ci în obişnuita sa rochie de catifea neagră. Între momentul în care Katie stătuse în faţa mea, în rochie albă, şi momentul în care o ridicasem pe domnişoara Cook pe canapea nu trecuseră mai mult de câteva secunde"*.

Convingerea deplină a căpătat-o Crookes cu prilejul şedinţei din 29 martie 1874, când le-a observat simultan pe cele două. "Katie King" l-a invitat din nou să

intre în "cabinet", ceea ce el s-a grăbit s-o facă ţinând în mână o lampă cu fosfor: *"Am intrat cu precauţie în cabinet şi m-am uitat după domnişoara Cook, pe care am zărit-o zăcând pe podea. Am îngenunchiat şi am mărit lumina lămpii cu fosfor, observând că tânăra doamnă era îmbrăcată în rochia de catifea neagră, la fel ca şi în prima parte a serii; nu s-a mişcat când i-am luat mâna şi am apropiat lampa de faţa ei, continuând să respire liniştit. Ridicând lampa, am văzut-o pe Katie stând foarte aproape de domnişoara Cook, îmbrăcată cu aceeaşi rochie albă pe care o purtase şi mai devreme. Încă ţinând mâna domnişoarei Cook, am ridicat lampa în aşa fel cât să o pot vedea pe Katie în întregime, pentru a mă asigura că nu este o fantasmă a unei minţi rătăcite. Nu a scos un cuvânt, ci doar a zâmbit, mişcând uşor capul. De trei ori am ridicat lampa pentru a mă asigura că în faţa mea stă cu adevărat Katie. În cele din urmă, domnişoara Cook s-a mişcat, iar Katie mi-a făcut semn să plec"*.

"Domnişoara Cook şi Katie – mai spune Crookes – *sunt două personalităţi distincte (...) mai multe semne mici ce se găsesc pe obrazul lui Cook, lipsesc pe cel al lui Katie. Părul domnişoarei Cook este de un brun atât de închis cât pare negru; în vreme ce o şuviţă din părul lui Katie, care se află înposesia mea, este de un castaniu deschis, plăcut"*.

"Katie King" le spunea participanţilor la şedinţele mediumnistice că nu putea persista decât la lumina unei singure lămpi cu gaz. "Katie" a acceptat: *"Ea se aşează în picioare, la perete, cu braţele întinse, ca şi cum ar fi fost crucificată. Trei becuri cu gaz au fost aprinse la maximum în cameră. Efectul asupra lui Katie King a fost uimitor. A rămas fără să se modifice timp de o secundă, apoi începu să se topească treptat. N-aş putea compara mai bine dematerializarea ei decât cu o păpuşă de ceară topindu-se în faţa unui foc puternic. Mai întâi trăsăturile faţei se veştejiră şi se şterseră, părând să se contopească. Ochii se înfundară în orbite, nasul dispăru, osul occipital se nărui. Membrele părură că intră sub ea, se prăbuşea tot mai mult, ca un edificiu ce se surpă. În sfârşit, nu mai avea decât capul pe podea, - apoi o bucată ca de voal alb ce dispăru cu rapiditate extremă, ca şi cum ar fi fost trasă de o mână"*. (citat după: **Arthur Conan Doyle** – *The History of Spiritualism*, 1926)

În ultima săptămână de investigaţii, W. Crookes a efectuat 44 de fotografii cu "Katie King", utilizând cinci aparate fotografice care preluau imagini din unghiuri diferite. Procedeul a confirmat că Florence Cook şi "Katie King" erau entităţi diferite: *"Una din fotografiile cele mai interesante* – scria el – *este aceea în care eu sunt alături de Katie; ea are piciorul gol pe un punct anume al pardoselii. Am îmbrăcat pe domnişoara Cook ca pe Katie; ea şi eu ne-am pus exact în aceeaşi poziie şi am fost fotografiaţi de aceleaşi obiective, aşezaţi absolut ca în cealaltă experienţă şi luminaţi de aceeaşi lumină. Când aceste două clişee au fost suprapuse, imaginile mele au coincis exact ca talie, dar Katie apare mai mare cu o jumătate de cap decât domnişoara Cook şi, pe lângă ea, Katie părea o femeie mai corpolentă. În multe fotografii, lărgimea feţei şi grosimea corpului lui Katie diferă esenţial de faţa şi corpul mediumului; fotografiile dovedesc mai multe alte puncte de neasemănare"*.

Cea din urmă apariţie a lui "Katie King" s-a produs pe 21 mai 1874, când şi-a luat adio de Florence Cook cu cuvintele: *"Nu pot să mai rămân. Misiunea mea este împlinită. Dumnezeu să te binecuvânteze"*. "Spiritul" lui Annie Morgan spunea că se purificase şi urma să acceadă la un plan de existenţă superior, de unde nu mai e cu putinţă să coboare în formă materializată, deoarece "vibraţiile" sunt mult mai înalte, incomparabile şi incompatibile cu cele ale vieţii terestre. A mai precizat că toate

coborârile anterioare de la nivelul său spiritual la prin celelalte planuri spirituale existenţiale, din ce în ce mai rudimentare, cu cât se apropia de cel terestru, precum şi materializările respective îi pricinuiseră mari suferinţe, dar pe care le-a îndurat cu tărie pentru a se curăţa de păcat, reuşind în final purificarea.

Charles Richet a efectuat la începutul secolului XX interesante experimente cu **Marthe Béraud**, **mediumul** care materializa "spiritul" *Bien-Boa*. Descrierile pe larg şi rezultatele experimentelor (inclusiv fotografiile care au surprins apariţia) au fost publicate de Richet la Paris în 1906, în volumul intitulat *Les phénomènes dits des matérialisatios de la Villa Carmen*.

Experimentele au avut loc la Alger, în august-septembrie 1905, într-un chioşc din grădina vilei "Carmen", proprietatea generalui Nöel, socrul lui Marthe. Chioşcul respectiv era complet separat de vilă, fiind format dintr-o singură încăpere cu două ferestre şi o uşă. **Cabinetul** în care se plasa Marthe era format dintr-un baldachin ce forma un triunghi dreptunghic cu unul din colţurile camerei. Latura cea mai mare a triunghiului, de-a lungul căreia se afla o perdea groasă din două bucăţi, avea lungimea de 2,5 metri, iar înălţimea baldachinului era de 2,1 metri, cu 50 de centimetri mai mică decât înălţimea camerei. În faţa perdelei, lăsând suficient spaţiu de trecere, se găsea o masă circulară din lemn negru, în jurul căreia se aşezau participanţii la şedinţele de spiritism ce aveau loc aici: Ch. Richet, **Gabriel Delanne**, generalul Nöel, soţia acestuia şi cele două surori ale Marthei. Aceasta intra şi se aşeza pe un scaun în cabinet – uneori însoţită de o servitoare pe nume Aicha. Camera era iluminată de o lampă cu filtru roşu, plasată deasupra uşii, la 2,5 metri de podea. Apoi perdeaua era trasă; şedinţele aveau loc fie la ora 16, fie la ora 20 şi durau 2-3 ore. Înainte şi după fiecare şedinţă, Richet şi Delanne verificau în detaliu camera şi fiecare obiect din ea, pentru a stabili că nu existau trape sau alte posibilităţi de fraudă.

În cursul şedinţelor, martorii observau formarea şi ieşirea din cabinet a personajului *Bien-Boa*, care se prezenta ca fiind "spiritul" unui brahman din India antică şi arăta ca un bărbat cu ten măsliniu, de talie mijlocie, cu barbă neagră, îmbrăcat cu un veşmânt lung şi alb şi purtând pe cap un fel de coif metalic acoperit de o năframă albă, fie un turban. De câteva ori, la lumina flash-ului dat de un amestec de clorat de potasiu şi magneziu, s-a realizat cu trei aparate fotografice şi o serie de şase clişee clare, dintre care două stereoscopice. Martorii discutau cu *Bien-Boa* şi, ocazional, chiar l-au pipăit.

Richet descrie astfel unul din experimentele efectuate:

"Vineri, 1 septembrie, Marthe şi Aicha s-au aşezat în spatele perdelei. În faţa acesteia se găseau asistenţii obişnuiţi (...). Am preparat un flacon cu apă de barită, limpede, aşezat astfel încât, suflând într-un tub de cauciuc, se produceau bule datorită aerului expirat în apa de barită. (...) Bien-Boa a fost de acord să facă experienţa cu barita. În acel moment s-a aplecat în afara perdelei şi am zărit clar, prin deschizătură, pe Aicha, aşezată departe de Bien-Boa şi de Marthe, căreia nu i-am distins faţa foarte bine, dar i-am recunoscut rochia, partea de sus a corsajului şi mâinile. Domnul Delanne, care era mai aproape, m-a asigurat că i-a văzut figura.

Bien-Boa s-a aplecat în afara perdelei. Generalul a luat tubul flaconului cu barită şi i l-a dat; Bien-Boa a încercat să sufle, aplecându-se puţin înainte, spre stânga. În acest moment am văzut foarte bine tot corpul Marhei, care era aşezată în spate; Aicha era tot imobilă, mai în spate. G. Delanne mi-a atras atenţia, cu voce tare, că o vede pe Marthe în întregime şi cum punctul central al şedinţei era tocmai de a o

vedea pe Marthe, întreaga mea atenţie era fixată pe ea. În acelaşi timp, aud pe Bien-Boa cum încearcă să sufle în tub. Dar suflă rău şi respiraţia sa, netrecând prin tub, nu se produce balbotajul; face eforturi zadarnice şi i se taie răsuflarea. Generalul îl lămureşte că trebuie să facă «glu-glu». Suflă cu putere şi aud balbotajul care durează aproape jumătate de minut. Face apoi semn din cap că e obosit şi nu mai poate continua. I dă înapoi flaconul cu barită şi constat că s-a albit. Trebuie să subliniez: nu am pierdut din ochi tubul, pe care l-am trecut în mâinile generalului şi ale lui Bien-Boa. Apoi am văzut tot timpul tubul în apropierea gurii lui Bien-Boa în vreme ce gazul de expiraţie balbota în flaconul cu barită şi imediat a apărut carbonatul de bariu (în urma reacţiei cu bioxidul de carbon din aerul expirat – n. n.) *cum am putut constata la lumina suficient de clară din cameră. În cadrul acestei extraordinare experienţe deopotrivă de emoţionantă, s-a întâmplat un incident mai degrabă comic, căci lucrurile comice se amestecă firesc cu cele grave. După ce asistenţii au constatat prezenţa bioxidului de carbon, au fost atât de entuziasmaţi încât au aplaudat şi au strigat «bravo». Atunci Bien-Boa, care dispăruse după draperie, a reapărut de trei ori consecutiv, arătându-şi capul şi salutând precum actorii care revin pe scenă chemaţi de aplauze…*

Mai insist asupra faptului că, în timp ce Bien-Boa sufla în tub, domnul Delanne mi-a atras atenţia, cu voce tare, că se distingea perfect, în spatele acestuia, trupul Marthei. Astfel era perfect evident că Bien-Boa poseda atributele esenţiale ale vieţii. El mergea, vorbea, se mişca, respiră asemeni unei fiinţe umane. Corpul lui era rezistent, avea o oarecare forţă musculară. L-am văzut umblând, i-am atins mâna de mai multe ori; avea articulaţii, era caldă şi mobilă. Am putut să simt prin draperia cu care această mână era acoperită, pumnul, osul carpian şi metacarpisn, care se îndoiau sub presiunea mâinii mele. Subliniez încă o dată: acest personaj nu este nici o imagine reflectată în oglindă, nici o păpuşă, nici un manechin”.

Şi totuşi, deşi convins că fraudele erau excluse, Richet avea prudenţa de a nu se pronunţa definitiv: *“Este prea devreme, şi noi experienţe sunt necesare* – nota el în volumul menţionat. *Nu pot să mă hazardez la afirmarea definitivă a fenomenului. Căci, în pofida dovezilor pe care le aduc, în pofida a tot ceea ce am văzut şi atins, în pofida fotografiilor atât de probante, nu mă pot încă hotărî a admite, în toată plenitudinea sa si cu toate consecinţele prodigioase pe care le antrenează, fenomenul materializării”*.

Pe lângă cei doi meţionaţi şi citaţi mai sus, mulţi alţi cercetători ai fenomenelor parapsihice au avut contribuţii importante, au adunat ori au realizat probe în favoarea autenticităţii fenomenului, arătând că el nu este iluzoriu sau rod al şarlataniei, deşi au fost, în acest sens, destule încercări de fraudare (demascate, uneori, chiar de aceeaşi investigatori), de care fac mare caz, cu maliţiozitate, adversarii paraspihismului. Aceştia din urmă, atunci când nu mai au alte argumente, recurg la insinuări denigratoare, precum aceea că William Crookes s-ar fi lăsat indus în eroare cu naivitate, de Florence Cook deoarece ar fi fost îndrăgostit de ea, deşi nimic din viaţa lui nu oferă suport acestei tendenţioase aserţiuni. Să fi fost el victima unei elaborate înşelăciuni pusă la cale de tânăra de 18 ani? Dacă aşa ar fi stat lucrurile, atunci ea ar trebui considerată ca unul din cei mai mari iluzionişti din istorie, ceea ce, evident, nu este adevărat. Chiar şi în situaţia în care ar fi avut complici, ar fi putut ea să-l păcălească de atâtea ori şi atât de mult timp pe scrupulosul experimentator?

O problemă o ridică identitatea aşa-ziselor personaje materializate, precum "Katie King", *Bien-Boa* ş. a.; deşi prima a furnizat aparent suficiente date despre epoca în care afirma că ar fi trăit, există opinii că ea şi cei de natura ei nu ar fi avut o existenţă reală, chestiunea fiind încă controversată.

Fenomenul de materializare este foarte stresant pentru medium şi are ca efecte importante modificări psiho-fiziologice (irascibilitate, accelerarea sau încetinirea pulsului, scăderea accentuată a greutăţii, migrene, dureri difuze, insomnie etc.) în timpul şi/sau după şedinţă, ceea ce duce la uzarea prematură a organismului şi, de multe ori, la diminuarea şi în final pierderea facultăţilor mediumnice.

MAXWELL, JOSEPH (1858 – 1938). Medic, jurist şi parapsiholog francez. A investigat pe unii din **mediumii** vremii sale, printre care pe **Eusapia Palladino**, fiind interesat îndeosebi de fenomenul de ***raps*** şi de **telekinezie**. În cartea *Les phénomènes psychiques. Recherches, observations, méthodes* (1903) scria, referindu-se la cea din urmă: *"Sunt sigur că ne aflăm în prezenţa unei forţe necunoscute; manifestările ei nu par să se supună aceloraşi legi ca cele care guvernează celelalte forţe ce ne sunt mai familiare; dar nu am nicio îndoială că se supun unor legi; studiul lor, poate, ne va conduce la conceperea de legi încă mai generale decât cele pe care le cunoaştem. Vreun Newton viitor va descoperi o formulă mai completă ca a noastră"*. Admitea că această forţă necunoscută este inteligentă, dar se întreba dacă această inteligenţă nu provenea atât de la medium, cât chiar de la experimentatori, de la cei care formau **cercul spiritist**. Teoria lui era că un fel de conştiinţă colectivă a participanţilor producea rezultatele din şedinţele de spiritism.

MEDITAŢIE. Stare diferită de **transă**, în care se urmăreşte, prin relaxare profundă, obţinerea unie liniştiri a conştiinţei şi eliberarea minţii de agitaţia gândurilor determinate de stimulii exteriori.

Îl ajută pe cel care o practică să creeze o expansiune a propriei conştiinţe până la comuniunea cu întregul Univers. Lama Govinda scrie că în meditaţie conştiinţa umană "nu este limitată la o singură direcţie temporală, aşa cum sunt corpul şi simţurile lui", iar "spaţiul pare să se extindă la infinit. În cele mai înalte stadii, "experienţa infinităţii spaţiului duce la experienţa infinităţii conştiinţei".

Pentru a studia influenţa meditaţiei asuupra **percepţiei extrasenzoriale**, şi a verifica faptul că este o stare mentală favorabilă pentru manifestările **psi**, **Gertrude Schmeidler** a efectuat teste de **ESP** pe un grup de studenţi de la un colegiu din New York, înainte şi după o şedinţă de meditaţie condusă de un maestru (*swami*). În final s-a constatat că reuşitele subiecţilor înainte de meditaţie nu depăşeau hazardul, în timp ce performanţele realizate după meditaţie au fost semnificativ statistic mai mari.

Pentru a se obţine rezultate notabile, meditaţia trebuie practicată sistematic şi în funcţie de elementele teoretice asimilate anterior de cel interesat.

MEDIUM. Termen introdus şi folosit în spiritism pentru a desemna pe cineva despre care se consideră că posedă abilităţi extra-normale prin intermediul cărora comunica sau facilita comunicarea, într-un fel sau altul, cu "spiritele" defuncţilor. Însăşi alegerea cuvântului a fost făcută pentru a sugera că persoana respectivă era un mijlocitor, un mediator între cei vii şi "lumea de dincolo". **Nandor Fodor** oferea următoarea definiţie: *"o persoană care serveşte ca o conexiune, o punte,*

o trecere între lumea noastră materială, de zi cu zi, şi acele niveluri ale conştiinţei şi existenţei, care par a fi de o natură cu totul diferită faţă de lumea fizică aşa cum o cunoaştem în prezent". În prezent definiţia dată de societatea americană *National Spiritualist Association* este: *"Un Medium este o persoană al cărui organism este sensibil la vibraţii din lumea spiritelor şi cu ajutorul căreia inteligenţele din acea lume sunt capabile să transmită mesaje şi să producă fenomene spiritiste"*.

În **parapsihologia** modernă, termenul a fost înlocuit cu alţii, mai neutri conceptual, precum: extrasenzitiv, subiect parapsihologic, **parapsihic**, persoană cu aptitudini deosebite etc. Înlocuirea a fost determinată de dorinţa de delimitare faţă de concepţia spiritistă, reducţionistă în felul ei, deoarece restrânge posibilităţile de manifestare parapsihică la presupuse comunicări/interacţiuni cu entităţi descarnate. Totuşi, termenul a fost şi mai este utilizat uneori pentru a denumi acea persoană care experienţiază – în condiţii individualizante şi în mod repetat – manifestări de tip parapsihologic. Câteva accepţiuni similare, diferite de cea spiritistă: *"o persoană în prezenţa căreia pot fi observate fenomene metapsihice"* (Joseph Maxwell, 1903); *"cineva ale cărui elemente constitutive – mentale, dinamice şi materiale – sunt capabile să fie, momentan, decentralizate"* (**Gustave Geley**, 1919); *"o persoană despre care se crede că e susceptibilă de factori supranormali până acolo încât este în stare să furnizeze informaţii despre aceştia sau să producă acţiuni imposibile fără ajutorul lor"* (Helene Pleasants, 1986); în dicţionarul Larousse: *"o persoană capabilă de a percepe prin mijloace aparent supranormale elemente de cunoaştere reală"*.

Chiar dacă doctrina spiritistă este astăzi considerată de lumea ştiinţifică ca fiind depăşită, faptele evidenţiate de adepţii ei rămân ca atare şi se înscriu în gama fenomenelor parapsihice.

Preluând şi adaptând noţiuni din teoria spiritistă, se pot distinge două tipuri de **mediumnitate**: extrasenzitivă (v. **percepţie extrasenzorială**) şi psihokinetică (v. **psihokinezie**). Lor le corespund, în spiritism, mediumnitatea mentală şi, respectiv, cea fizică. Trebuie precizat însă că mediumnitatea prezintă o fenomenologie de mare complexitate, în care delimitările sunt dificil şi uneori inutil de efectuat. În general, un medium nu are numai aptitudini extrasenzoriale ori dora facultăţi psihokinetice. De aceea, corectă ar fi distingerea între mediumi preponderent extrasenzitivi şi cei cei preponderent psihokinetici. Marile personalităţi mediumnice posedă, în egală măsură, ambele calităţi parapsihice.

Fiecare medium reprezintă un fenomen în sine, iar manifestările pe care le induce au de cele mai multe ori caracteristici particulare, în funcţie de o multitudine de factori: biologici, clinici, psihici, conjuncturali, cultural-educaţionali, sociali.

Din cele mai vechi timpuri, mediumii au fost prezenţi în comunităţile umane, statutul lor variind şi evoluând odată cu dezvoltarea civililizaţiilor. În societăţile "primitive", şamanii, vracii, tămăduitori erau/ sunt promotorii practicilor mediumnice în context religios. Mediumurile antichităţii erau îndeosebi vizionarii şi ghicitorii viitorului, putându-se vorbi chiar de o intituţionalizare a lor, dacă avem în vedere larga răspândire a oracolelor (îndeosebi în zonele perimeditraneene).

În evul mediu, calităţile şi practicile mediumnistice au fost condamnate de Biserica Catolică – uneori cu violenţă maximă (cum ar fi torturarea şi arderea pe rug a "vrăjitoarelor") – fiind considerate drept acţiuni satanice.

Începând din secolul al XVIII-lea, manifestarea aptitudinilor mediumnistice nu a mai constituit motiv de blamare şi persecuţie; de pildă, **Emanuel Swedenborg** nu a avut de suferit de pe urma remarcabilelor sale facultăţi de **clarviziune** şi **premoniţie**.

În epoca modernă, investigarea mediumilor a dus, practic, la apariţia şi fundamentarea unei ştiinţe noi, **parapsihologia**.

Când mediumii intră în transă se produc modificări în funcţionarea organismului lor, similare sress-ului puternic: mişcări neregulate ale inimii, accelerarea pulsului, creşterea tensiunii arteriale, a glicemiei, spasme ale vaselor de sânge din creier, transpiraţii abundente asociate cu scăderea uneori considerabilă a greutăţii corporale. Legat de aceste reacţii ar putea fi invocat instinctul de conservare, recunoscut sub diferite forme de mediumi şi exploatat de contestatarii care văd în manifestările parapsihice doar fraude. Un exemplu este cel al **Eusapiei Palladino**, care mărturisea că în transă nu-şi putea controla întotdeauna mişcările, fiind deci posibil ca ea însăşi să realizeze fizic unele acţiuni cu aparenţe parapsihice.

O formă aparte a **mediumnităţii** este aşa-numita "artă medială", în care unii subiecţi aflaţi în transă şi îndrumaţi de "ghizii" lor spirituali pictează, sculptează sau compun muzică exact în maniera, respectiv, a unor celebri pictori, sculptori şi compozitori. Aceasta aminteşte de creaţiile unor scriitori, consacraţi sau nu, care susţineau că scriau sub imperiul transei induse de spirite care "vin" la ei şi le dictează.

MEDIUMNITATE. Ansamblul de manifestări de tip **paranormal** asociate cu un **medium**.

MESMER, FRANZ ANTON (1734 – 1815). Medic austriac, autor al teoriei "magnetismului animal" (mesmerismul). Considerat îndeobşte un pionier al aplicării **hipnozei** în scopuri terapeutice, poate fi considerat şi ca unul din precursorii **bioenergoterapiei**.

Născut la Iznang, pe malul lacului Constanza, Mesmer a făcut studii teologice la Universitatea din Ingolstadt, după care a intrat la Şcoala de medicină din Viena. Acolo şi-a susţinut în 1766 teza intitulată *De inflexu planetarum in corpus humanum*, în care, influenţat de astrologia medievală, descria acţiunile corpurilor cereşti asupra corpului uman. El susţinea că o putere misterioasă, revărsată prin spaţiile cereşti, influenţează substanţa lăuntrică a oricărei materii, că un eter primordial, un fluid impalpabil, numit de Mesmer *"gravitas universalis"* străbate întregul cosmos, şi deci şi pe om. În special Soarele şi Luna – afirma el – exercită o acţiune directă şi continuă asupra sistemului nervos prin intermediul acestui fluid ce se insinuează în substanţa nervilor. Persoana supusă acestei acţiuni suferă efecte alternative de *intensiune* (tensiunea internă aflată la momentul de intensitate maximă) şi de *remisiune*, comparabile cu fluxul şi refluxul mareelor. Atribuia, de pildă, ciclul menstrual al femeilor şi periodicitatea anumitor boli cronice subtilului fluid planetar.

În 1774, Mesmer află despre efectele curative pe care le-ar avea aplicarea magneţilor pe corpurile bolnavilor şi se dedică tratamentelor de acest tip. Destul de repede, el ajunge la concluzia că ameliorarea stărilor pacienţilor se datora nu atât magneţilor, cât unei forţe mai puternice pe care o emana era chiar el. Această forţă, ce ar fi proprie organismelor animale, a botezat-o „magnetism animal". Şi-a anunţat descoperirea mai întâi în *Lettre à un médecin étranger* (5 ianuarie 1775). În respectiva scrisoare, Mesmer făcea analogii între magnetismul animal (conceput ca un fluid

inefabil, nesesizabil direct), pe de o parte, şi magnetismul mineral şi electricitate pe de altă parte. Teoria magnetismului animal este din nou prezentată într-un opuscul publicat în 1779, *Mémoire sur la découverte du magnétisme animal*, sub forma a 27 de "propoziţii":

"1. Există o influenţă mutuală între corpurile cereşti, Terra şi corpurile însufleţite.

2. Intermediarul acestei influenţe este un fluid universal răspândit şi continuu, fără goluri, a cărui subtilitate nu permite nici o comparaţie, şi care, prin natura sa, este susceptibil de a primi, propaga şi comunica toate impresiunile mişcării.

3. Această acţiune reciprocă este supusă la legi mecanice, necunoscute până în prezent.

4. Din această acţiune rezultă efecte alternative, care pot fi considerate ca un flux şi reflux.

5. Acest flux şi acest reflux sunt mai mult sau mai puţin generale, mai mult sau mai puţin particulare, mai mult sau mai puţin compuse, după natura cauzelor care le determină.

6. Tocmai prin această acţiune (cea mai universală din cele pe care ni le oferă Natura) se exercită relaţiile de activitate între corpurile celeste, Terra şi părţile sale constitutive.

7. Proprietăţile materiei şi ale corpurilor organizate depind de această acţiune.

8. Corpul animal suferă efectele alternative ale acestui agent; şi acesta, insinuându-se în substanţa nervilor, îi afectează imediat.

9. În corpul omenesc se manifestă cu precădere proprietăţi analoage cu cele ale magnetului; se disting poli la fel de diferiţi şi opuşi care pot fi comunicaţi, schimbaţi, distruşi şi întăriţi; chiar şi fenomenul înclinării poate fi observat.

10. Proprietatea corpului animal, care îl face susceptibil la influenţa corpurilor cereşti şi de acţiune reciprocă cu cele care îl înconjoară, manifestată prin analogie cu magnetul, m-a determinat s-o numesc MAGNETISM ANIMAL.

11. Acţiunea şi virtutea magnetismului animal, astfel caracterizat, pot fi comunicate altor corpuri animate şi inanimate. Şi unele şi celelalte sunt mai mult sau mai puţin susceptibile de aşa ceva.

12. Această acţiune şi această virtute pot fi întărite şi propagate de aceleaşi corpuri.

13. Se constată prin experiment curgerea unei materii care penetrează cu subtilitate toate corpurile, fără a pierde notabil din activitatea sa.

14. Acţiunea sa are loc la distanţă mare, fără ajutorul vreunui corp intermediar.

15. Ea este sporită şi reflectată de oglinzi, la fel ca lumina.

16. Ea este comunicată, propagată şi întărită de sunet.

17. Această virtute magnetică poate fi acumulată, concentrată şi transportată.

18. Corpurile animate, spun eu, nu sunt în egală măsură susceptibile la acţiunea şi virtutea magnetismului; există chiar unele, deşi foarte puţine, care au o proprietate atât de contrară încât singură prezenţa lor distruge toate efectele acestui magnetism în celelalte corpuri.

19. Această virtute contrară penetrează de asemenea toate corpurile; şi ea poate fi comunicată, propagată, acumulată, concentrată şi transportată, reflectată de oglinzi şi propagată de sunet; ceea ce constituie nu numai o privare, dar şi o virtute opusă pozitivă.

20. Magnetul, fie natural, fie artificial, este, la fel ca celelalte corpuri, susceptibil de magnetism animal, şi chiar de virtute opusă, fără ca, şi într-un caz şi celălalt,

acţiunea sa asupra fierului şi acului de busolă să sufere vreo modificare; ceea ce dovedeşte că principiul magnetismului animal diferă esenţal de cel al magnetismului mineral.

21. Acest sistem [teoria magnetismului animal – n. n.] *va furniza noi clarificări asupra naturii focului şi luminii, precum şi în teoria atracţiei, a fluxului şi refluxului, a magnetului şi a electricităţii.*

22. Va face cunoscut că magnetul şi electricitatea artificială nu au, în ce priveşte maladiile, decât proprietăţi comune cu mai mulţi alţi agenţi pe care Natura ni-i oferă; şi că, dacă rezultă unele efecte utile ale administrării lor, acestea sunt datorate magnetismului animal.

23. Se va recunoaşte prin fapte, după regulile practice pe care le-am stabilit, că acest principiu poate vindeca imediat bolile de nervi şi indirect pe celelalte.

24. Că, cu ajutorul lui, medicul este lămurit în ce priveşte folosirea medicamentelor; că le perfecţionează acţiunea şi că provoacă şi dirijează crizele salutare astfel încât să le stăpânească.

25. Comunicând metoda mea, voi demonstra printr-o nouă teorie a maladiilor, utilitatea universală a principiului pe care li-l opun.

26. Cu această cunoaştere, medicul va judeca cu siguranţă asupra originii, naturii şi evoluţiei maladiilor, chiar al celor mai complicate; el va împiedica agravarea lor şi va izbuti să le vindece, fără să expună vreodată bolnavul la efecte periculoase sau urmări neplăcute, indiferent de vârstă, temperament şi sex. Chiar şi femeile gravide se vor bucura de acelaşi avantaj.

27. În sfârşit, această doctrină îl va pune pe medic în postura de a judeca bine în ce priveşte gradul de sănătate al fiecărui individ şi de a-l feri de bolile la care ar putea fi expus. Astfel, arta vindecării va ajunge la cea mai înaltă perfecţiune a sa".

Concepţia despre patogenie o rezuma astfel în *Aphorimes de M. Mesmer* (1785): *"Nu există decât o boală şi un remediu. Perfecta armonie a tuturor organelor noastre şi a funcţiunilor lor constituie sănătatea. Boala nu este decât dereglarea acestei armonii"*. Terapeutica prin intermediul magnetismului animal, destinată să refacă armonia tulburată, caută să provoace în bolnav o criză: *"O boală nu poate fi vindecată fără criză; criza este un efort al naturii împotriva bolii. (...) Când natura este incapabilă să provoace crize, ea este ajutată de magnetism care, pus în mişcare prin mijloacele indicate, operează împreună cu ea revoluţia dorită. Criza este salutară când, după ce a trecut prin ea, bolnavul simte o îmbunătăţire şi o uşurare evidente"*.

Fluidul universal subtil în care sunt scufundate toate corpurile circulă prin acestea prin curenţi care intră şi ies. Mesmer numeşte *poli* punctele de scurgere sau de intrare a curenţilor tonici şi *conductori* obiectele unghiulare sau ascuţite capabile să propage aceşti curenţi.

Iată cum decurgea o şedinţă terapeutică a lui Mesmer: *"Se aşeza în faţa bolnavului, îşi punea mâinile pe umerii lui şi le cobora de-a lungul braţelor până la vârful degetelor, ţinându-i apoi o clipă degetele mari; repeta acest lucru de două sau trei ori, după care îi făcea «pase longitudinale» de la cap până la picioare. Toate acestea cu scopul de a pune în armonie curentele care intrau şi cele care ieşeau, ale vindecătorului, şi ale pacientului. Apoi, Mesmer căuta locul şi cauza bolii, palpând regiunea abdominală căci credea că: «Sediul celor mai multe boli se află de obicei în viscerele din abdomen: stomac, splină, ficat, epiplon, mezenter, rinichi iar la femeie în uter şi anexele lui». Mesmer palpa corpul cu degetul mare şi arătătorul sau cu palma,*

sau cu două degete unite, sau cu cle cinci degete îndoite descriind o linie pe partea care urma să fie palpată şi urmând direcţia nervilor. Sonda plexul ca să provoace o reacţie ce putea să-i indice locul precis al răului. Pentru pasele «longitudinale» se folosea de un beţişor din sticlă sau din oţel având unul din vârfuri retezat.

De cum stabilea diagnosticul, Mesmer palpa fără încetare zona reperată provocând în această zonă dureri simptomatice, până când acestea ajungeau la stadiul de criză. Palparea lui nu semăna cu un masaj, el spunând dimpotrivă că palparea de la mică distanţă, la câţiva centimetri de corp, avea cel mai mare efect. Ca să «opună un pol celuilalt», când atingea cu mâna dreaptă capul, pieptul sau abdomenul unui pacient, atingea cu mâna stângă şi locurile corespunzătoare din spate. Multiplica curentele în funcţie de afecţiunile pe care le avea de tratat: epilepsie, apoplexie, astmă, migrene, ulceraţii etc. «Magnetizarea cu un curent mare» se făcea cu cele cinci degete reunite în formă de piramidă. Singurele sale medicamente erau crema de tartru şi vomitivele uşoare". (Alexandrian – *Istoria filozofiei oculte*, 1994)

Mesmer nu a pretins niciodată că ar fi avut privilegiul vreunui har special; credea că ceea ce punea el în lucru era o proprietate a materiei organizate şi afirma că oricine avea un "magnetism" curativ. În virtutea acestui principiu, a condus şedinţe de tratamente colective în cursul cărora bolnavii se "magnetizau" unii pe alţii, aşezaţi în jurul unui hârdău plin cu apă şi conţinând pilitură de fier, punându-şi pe locul dureros una din sforile sau tijele metalice care ieşeau din acel recipient enorm. În acelaşi timp făceau "lanţul" atingându-se cu degetele mari de la mâini sau cu picioarelor. Perdelele erau trase, temperatura menţinută la un nivel constant. Mesmer, îmbrăcat într-o robă de mătase liliachie, atingea cu o baghetă de fier zonele bolnave ale pacinţilor săi. Nu de puţine ori, efectul imediat al unor astfel de şedinţe colective (la care puteau participa mai mult de treizeci de persoane) era producerea de stări convulsionare sau de leşinuri la unii pacienţi.

Desigur că asemenea scene nu puteau fi pe placul comunităţii ştiinţifico-medicale. De altfel, întreaga teorie a lui Mesmer despre "magnetismul animal" a fost şi este respinsă de ştiinţa oficială. În prezent se consideră că eventualele reuşite terapeutice ale lui Mesmer se datorau exclusiv autosugestiei, sugestiei sau hipnozei, adică unui soi de ceea ce astăzi se numeşte psihoterapie.

Teoria magnetismului animal reprezintă un fel de arhetip pentru multe din bioenergeticile neconvenţionale occidentale (pe care, pe unele dintre ele, s-au altoit elemente din doctrine extrem-orientale). Rezumate, tezele principale ale lui Mesmer, sunt următoarele: (i) un "fluid" subtil inefabil, umple universul, penetrând toate corpurile şi acţionând în mod specific, prin curenţi fluidici ce intră/ies în/din anumite zone/puncte, în organismele vii; (ii) fluidul respectiv relaţionează fiinţa umană cu mediul înconjurător (inclusiv cu cel cosmic, precum şi cu alţi oameni): (iii) maladia rezultă dintr-o repartiţie dezechilibrată a acestui fluid în corpul uman, vindecarea constând în restaurarea echilibrului şi armoniei circulaţiei fluidului în organism; (iv) prin tehnici anume, acest fluid poate fi canalizat, stocat şi transmis la distanţă în vederea unor acţiuni terapeutice.

Dacă înlocuim termenul de "fluid" – sau de "virtute magnetică" ori altele asemenea din vocabularul lui Mesmer – cu cel modern (şi mai "ştiinţific") de "energie subtilă" ori "bioenergie" (sau echivalenţi), vom observa că tezele lui Mesmer nu sunt prea diferite de cele ale practicanţilor de azi ai diferitelor forme de bioenergoterapie.

El nu a fost înţeles de confraţii într-ale medicinii (unii nici nu aveau interesul), astfel că după ce a practicat la Viena, reuşind vindecări spectaculoase, a plecat, în 1778, dezamăgit, la Paris, unde şi-a continuat aplicarea cu succes a metodei de vindecare, deşi oficialităţile l-au întâmpinat cu răceală. În Franţa a vindecat gratuit, mai ales pe oamenii nevoiaşi, dar a fost ridiculizat şi după şase ani s-a dus în Anglia,. În timpul Revoluţiei Franceze a revenit la Paris; este arestat şi acuzat de spionaj în favoarea iacobinilor. Eliberat curând şi interzicându-i-se să se restabilească la Viena, se refugiază în Elveţia. Şi-a dat sfârşitul decepţionat de lumea contemporană, deşi cu puţin timp înainte fusese invitat la Berlin să predea „mesmerismul", aşa cum începuseră să denumească discipolii lui metoda „magnetismului animal".

Astăzi, rezultatele tratamentelor făcute de el sunt puse pe seama capacităţii pe care o avea de a-şi hipnotiza pacienţii, fiind astfel, într-un fel recunoaştere postumă, socotit un întemeietor al hipnoterapiei.

MESMERISM. Procedură terapeutică iniţiată şi popularizată de F. A. Mesmer, care pretindea că obţine vindecări prin utilizarea unui principiu vitalist pe care îl denumea „magnetism animal". Procedura implica dispunerea de magneţi pe zonele bolnave ale pacientului, inducerea unei stări de **transă** prin concentrarea privirii terapeutului asupra ochilor pacientului, efectuarea de anumite „pase magnetice" în jurul acestuia etc., totut în timpul unui ritual care, în timp, a căpătat forme variate (de pildă, s-a renunţat la aplicarea de magneţi.

MESSING, WOLF GRIGORIEVICI (1899 – 1974). Extrasenzitiv de origine evreiască, născut în localitatea poloneză Góra Kalwaria (pe atunci în imperiul rus). Uimitoarele lui aptitudini de **percepţie extrasenzorială** (**telepatie**, **premoniţie**, **clarviziune**), manifestate încă din copilărie, au impresionat, pe lângă numeroşi oameni întâlniţi în peregrinările lui prin Europa, şi personalităţi ştiinţifice de prim rang, precum Albert Einstein şi Sigmund Freud.

În anul 1937, aflat la Varşovia, a prezis în public, data morţii lui Adolf Hitler; a doua zi, ziarele poloneze au titrat: *„Un proroc evreu prevesteşte data de de 30 aprilie ca fiind ziua în care Hitler va muri!"*. Ceea ce, fireşte, a stârnit furia acestuia, care a pus un premiu de o sută de mii de mărci pe capul lui. După ocuparea Poloniei, naziştii au început să-l vâneze cu înverşunare. După luni de zile în care a stat ascuns în pivniţa unei case din Varşovia, a fost prins, bătut cu sălbăticie şi aruncat într-o celulă. După ce şi-a venit în simţiri, a transmis telepatic gardienilor „ordinul" de a se aduna în celula lui. Aceştia au venit cu toţii, inclusiv ofiţerul de serviciu, iar el a trecut „nevăzut" pe lângă ei. A zăvorât uşa celulei şi a ieşit nestingherit din clădire. În cele din urmă s-a refugiat în Uniunea Sovietică.

Aici, face numeroase demonstraţii ale capacităţilor sale extrasenzitive, atât în faţa unor oameni de ştiinţă, cât mai ales în diferite spectacole itinerante. Faima lui a ajuns până la cele mai înalte autorităţi; însuşi Stalin, interesat de aptitudinile lui, l-a supus la două „teste". În primul, i s-a cerut să obţină, fără nici un document, doar prin „puterea minţii", o sumă mare de bani de la Banca Centrală din Moscova. A intrat în bancă, s-a dus la casierie şi i-a înmânat casierului, fără a spune ceva, o pagină goală ruptă dintr-un caiet de şcolar. Acesta s-a uitat la hârtie, apoi a deschis seiful şi i-a dat o sută de mii de ruble. Banii, bineînţeles, au fost recuperaţi de cei doi agenţi ai serviciului secret sovietic care-l aşteptau pe telepat în faţa băncii. În al doilea „test", i

s-a cerut ca, într-o dimineaţă (fix la ora zece) să pătrundă la Kremlin, fără permis de trecere, până în biroul lui Stalin. Într-adevăr, în dimineaţa respectivă, exact la ora zece, a intrat în biroul „părintelui popoarelor" care, uluit, l-a întrebat cum de a reuşit să treacă de gărzi. A răspuns că le-a inoculat telepatic ideea că era Lavrenti Beria, şeful aparatului poliţienesc sovietic.

O altă premoniţie referitoare la evenimente de maximă importanţă a făcut-o în 1943, într-o vreme când sfârşitul celui de-al doilea război mondial era departe de a se întrezări: aflat la Novosibirsk, în timpul unei reprezentaţii, întrebat fiind când se va termina războiul, a răspuns cu voce gravă: *„Văd tancuri cu însemnele Armatei Roşii defilând pe străzile Berlinului. 8 mai 1945"*. Mai „văzuse" *„tancuri cu o stea roşie pe străzile Berlinului"* şi în anul 1939, după încheierea pactului germano-sovietic.

Referindu-se la capacităţile sale extrasenzitive, declara în „Memoriile" publicate în 1965: *„Însuşirea mea de a vedea în viitor poate să contrazică concepţia materialistă despre lume, dar precunoaşterea nu comportă nimic supranatural. Alături de metoda ştiinţifică de a dobândi cunoaştere, există de asemenea o cunoaştere directă, care e precunoaşterea. (...) Oamenii au idei confuze asupra semnificaţiei timpului şi a relaţiei timp – spaţiu, cât şi despre raporturile sale cu trecutul, prezentul şi viitorul. De aceea, această precunoaştere le pare în prezent inexplicabilă"*.

META-ANALIZA. Metodă de analiză statistico-matematică a rezultatelor obţinute în mai multe studii individuale. Unităţile analizate sunt rezultatele studiilor independente, şi nu răspunsurile subiecţilor individuali. Dacă într-un singur experiment datele brute sunt reprezentate de reacţia individuală a participanţilor, în meta-analiză datele brute sun reprezentate de rezultatele unuor experimente separate.

„Dacă un rezultat are o semnificaţie de 0,01 (adică sorţi de 100:1), iar acest rezultat ne se datorează întâmplării, ci informaţiei care ajunge la subiect (prin psi), e de asteptat că, dacă se mai fac două seturi de încercări, sorţii împotriva întâmplării vor creşte de la o sută la unu la un milion la unu, permiţând efectelor ESP – sau ceea ce produce efectul originar – să se manifeste într-o asemenea măsură, încât să nu mai existe nicio îndoială că rezultatul nu se datorează hazardului". (Mark Hansel – *ESP: A Scientific Evaluation*, 1980).

METAGNOMIE (din limba greacă: *meta* = dincolo şi *gnoma* = cunoaştere). Termen, introdus de **Emile Boirac**, care semnifică posibilitatea de cunoştere a unor procese sau evenimente pe alte căi decât cele obişnuite, normale.

METAPSIHICĂ. Denumire propusă de **Charles Richet** în 1905 şi popularizată de scriitorul francez Jules Bois (1868 – 1943) pentru *„ştiinţa care studiază toate fenomenele care par a se datora unor forţe inteligente necunoscute, înţelegând prin aceste inteligenţe fenomenele intelectuale uluitoare ale inconştientului nostru"*. (Ch. Richet – *Traité de Métapsychique*, 1923). Se divide, în funcţie de clasificarea fenomenelor de care se ocupă, în metapsihologie (**telepatie**, **clarviziune**, **premoniţie**, comunicări spiritiste etc.) şi metapsihofizică (**telekinezie**, **ectoplastie**, **materializare** etc.). Termenul a fost, un timp, la concurenţă cu cel de **parapsihologie**.

La Paris, funcţionează din 1919 un *Institut Métapsychique International*, care are ca *motto*: *„Noi nu credem în paranormal, noi îl studiem"*.

METAPSIHISM. Termen echivalent pentru **parapsihism**; analogul lui *psychical* din limba engleză.

METEMPSIHOZA. Termen (provenit din cuvintele greceşti *metá* = după şi *psyché* = suflet) utilizat, de regulă, pentru concepţia că reîntruparea sufletului unei persoane după moartea fizică (v. **reîncarnare**) poate avea loc nu numai într-un alt corp omenesc, ci şi într-unul non-uman, animal sau vegetal.

MICRO-PK. Abreviere pentru **micropsihokinezie**.

MICROPSIHOKINEZIE. 1. Denumire pentru acele efecte ale **psihokineziei** care sunt prea slabe ori de durată prea mică pentru a fi observabile direct, necesitând metode de analiză statistico-matematică sau metode speciale de detecţie pentru a fi puse în evidenţă. 2. Psihokinezie manifestată la nivel microscopic. Primele dovezi le-au adus lucrările inginerului şi parapsihologului american William Edward Cox (1915 – 1994) de la mijlocul anilor 1960. el a utilizat un montaj experimental în care un ceas electric era pus în funcţiune de curentul electric care trecea printr-o cuvă cu soluţie de clorură de sodiu. În urma proceselor de electroliză produse în soluţie, ionii de sodiu şi cei de clor migrează, respectiv, spre electrozii de semn opus. Viteza cu care se deplasează determină intensitatea curentului electric şi, deci, influenţează funcţionarea ceasului din montaj. Cox presupunea că prin acţiuni psihokinetice s-ar fi putut influenţa deplasările ionilor şi astfel s-ar fi accelerat sau încetinit mişcarea acelor ceasornicului. Rezultatele obţinute au confirmat ipoteza.

Experimente în care efectele psihokinetice erau evidenţiate în raport cu procese mecanice întâmplătoare (de exemplu, aruncarea aleatorie a zarurilor sau a monedelor prin dispozitive mecanice) l-au condus pe **John Beloff** la ideea că psihokinezia ar trebui să fie mai uşor de probat la nivel microscopic (atomic şi subatomic), căci la acest nivel, propriu mecanicii cuantice, legile fundamentale au, în esenţă, un caracter probabilistic.

Deoarece dezintegrarea radioactivă are un specific aleatoriu pronunţat, a fost ales acest proces pentru evidenţierea unor eventuale influenţe psihokinetice.

În anii 1970, **Helmut Schmidt** introdus un test stabil şi convenabil, bazat pe un generator de semnale digitale aleatorii. Generatorul conţinea un computer programat să numere înainte cu o viteză de 100.000 sau mai mulţi paşi pe secundă şi utiliza un astfel de aranjament instrumental încât procesul de numărare era oprit atunci când se emitea un semnal de la un contor Geiger-Müller activat de o sursă radioactivă. În condiţii obişnuite, este egal probabil ca numărătorul computerului să se oprească la un număr par sau impar. Subiecţilor testaţi li se cerea să modifice mintal această distribuţie în favoarea numerelor pare sau impare. Rezultatele au fost pozitive. Ulterior, s-au perfecţionat aranjamentele experimentale: s-a renunţat la folosirea sursele radioactive, s-au introdus generatoarele electronice de numere aleatoare (GNA), s-au diversificat modalităţile de inerfaţare auditivă sau vizuală ale subiecţilor testaţi cu acestea şi s-a mărit stricteţea modalităţilor de control. Un astfel de experiment se prezintă cel mai adesea pentru subiectul testat sub forma unui joc: el nu se gândeşte că trebuie să influenţeze comportamentul unei particule, ci pe acela al unei interfeţe vizuale sau auditive care este conectată la un GNA. Interfaţa vizuală poate fi, de pildă, sub forma a două lămpi de culori diferite, una aprinzându-se numai când

GNA furnizează un număr par, iar cealaltă numai la un număr impar. Subiectul are ca sarcină să determine, prin efort mental, ca una din lămpi (indicată în prealabil) să se aprindă mai des decât a doua lampă. Interfaţa auditivă poate genera un sunet continuu de frecvenţă variabilă, iar subiectul va încerca s-o facă să tindă spre valori mai mari sau mai mici (sunet mai ascuţit ori mai grav); o altă modalitate poate fi sub forma de „clicuri" auditive de intensităţi sau origini diferite (partea dreaptă sau stângă a unei căşti audio). Mulţi alţi investigatori au replicat studiile de acest gen, iar rezultatele obţinute au confirmat existenţa unui efect psihokinetic slab, dar real, semnificativ statistic şi repetabil. Probabilitatea ca reuşitele din aceste experimente să fie date de hazard este de la 1/1000 până la $1/10^9$.

MIRABELLI, CARLOS (1889 – 1951). **Medium** brazilian. Fenomenele produse de el eau deosebit de variate: **levitaţie**, **telekinezie**, **materializare**, **dematerializare**, **scriere automată**, **xenoglosie**, **mirosuri paranormale**, **aportare**. A fost intens investigat în ţara sa de mai multe comisii de specialişti, printre care şi aceea a Academiei de Cercetări Parapsihice "Cesare Lombroso", fondată în 1919. În raportul acesteia, publicat în anul 1926, se arată că manifestările induse de el, incluzând materializări, telekinezii şi levitaţii, aveau loc atât în încăperi întunecate, cât şi în plină lumină, cu mediunul strâns legat şi supravegheat. Dintr-un total de 392 de şedinţe, în 337 s-au obţinut rezultate pozitive, repartizate fenomenologic astfel: 189 cazuri de xenoglosie (în 26 de limbi, incluzând 7 dialecte), 85 de scrieri automate (în 28 de limbi, inclusiv în în caracterele a trei limbaje moarte: latin, caldean şi hieroglific) şi 63 de fenomene fizice (*"levitaţie şi transport invizibil de obiecte; dematerializarea unor obiecte organice şi anorganice; apariţii luminoase şi o varietate de ciocănituri şi alte sunete; atingeri invizibile; impresiuni digitale pe substanţe maleabile, şi, finalmente, materializarea unei fiinţe umane complete, cu trăsături anatomice perfecte"* – se afirmă în raportul respectiv). 349 de şedinţe de testare s-au desfăşurat la sediul Academiei, în prezenţa a 555 de martori, făcându-se şi o serie de fotografii.

Într-un articol din 1930, antropologul şi parapsihologul britanic Eric John Dingwall (1890 – 1986) considera (poate supralicitând un pic) cazul lui, ca pe unul *"în care se înregistrează cele mai extraordinare evenimente, atât de extraordinare încât nu este nimic asemănător în întreaga literatură parapsihică"*.

În anul 1933, Mary S. Walker, de la *American Society for Psychical Research*, a participat la trei şedinţe mediumnistice cu el şi a observat deplasări telekinetice ale unor obiecte (printre care aparatul foto cu care venise şi propria-i pălărie), precum şi aporturi. Mai puţin semnificative au fost observaţiile făcute, un an mai târziu, de parapsihologul britanic Theodore D. N. Besterman (1904 – 1976), de la *Society for Psychical Research* din Londra, care a recunoscut însă că are unele abilităţi parapsihice, acuzându-l totodată că le supralicitează în "scopuri comerciale".

Este comparat uneori cu **Daniel Dunglas Home**, fiind, din nefericire, mult mai puţin investigat decât acesta. Rămâne până în prezent, prin extraordinarele calităţi pe care le-a etalate şi despre care există mărturii, unul dintre cele mai incitante, dar şi mai controversate cazuri de mediumi.

MIRAHORIAN, LEVON (1895 – 1978). Medic şi parapsiholog român. După absolvirea Facultăţii de Medicină din Cluj (în 1924), se specializează la Paris pe

lângă Ch. Richet. A fost un mare specialist în **hipnoză**, pe care a studiat-o şi aplicat-o şi în legătură cu **fenomenele parapsihologice**.

În încercarea de a dovedi că "purtătorul" informaţiei în **telepatie** nu este de natură electromagnetică a efectuat în anul 1955 un experiment edificator (în care dr. Mirahorian era **inductorul** telepatic), efectuat la Spitalul Colţea din Bucureşti şi la care au asistat unele somităţi medicale din acea vreme. Într-o "cameră Faraday" (în care nu pot pătrunde undele electromagnetice), cu pereţii placaţi cu plumb, a fost introdusă o pacientă (**percipientul**); prin experiment se urmăreau trei aspecte: (i) inducerea de la distanţă a stării de hipnoză la pacientă; (ii) producerea unor variaţii ale tensiunii arteriale prin sugestie posthipnotică; (iii) transmiterea mentală a unor mesaje în urma cărora pacienta să execute o succesiune de miscări şi deplasarea anumitor obiecte. Experimentul a reuşit pe deplin, în privinţa tuturor aspectelor.

Alte reuşite ale lui au fost: realizarea prin hipnoză a unor naşteri fără dureri, anestezia de la distanţă în cazul unei operţii de toracoplastie, inducerea prin hipnoză a renunţării definitive la fumat şi alcool etc.

MIROSURI PARANORMALE. Forme particulare de manifestări de tip **paranormal** percepute direct sau aparent direct de simţurile olfactive ale martorilor. Remarcate îndeosebi în şedinţele de **spiritism**, dar şi în unele cazuri de **bântuiri** şi de **poltergeist**, pot fi : neplăcute sau respingătoare (de putrefacţie, de arsură, de sânge, fetide etc.), "vicioase" (de tutun, de alcool), plăcute (parfumuri, miresme florale), chimice (de fosfor, de ozon, de nitrobenzen, de clor etc.). O categorie aparte este *odor sanctitas* (mirosul de sfinţenie).

Este posibil ca în unele cazuri semnalate să se fi produs halucinaţii olfactive, induse de stările psihomentale speciale provocate martorilor de ambianţa şedinţelor spiritiste. După cum, la fel de bine, în alte situaţii, mirosurile exotice ar putea fi rezultatul senzorial al unor acţiuni de **psihokinezie** la nivelul analizatorilor olfactivi ai participanţilor, sau chiar prin **materializare** de substanţe odorifice ori printr-un soi aparte de **impregnare paranormală**. Ultimile două ipoteze ar putea explica persistenţa unor astfel de mirosuri.

Mediumul canadian Harry T. Tatten, fiind în transă, schiţa cu mâinile mişcări ca şi cum ar fi cules din aer substanţe invizibile. Apoi, în plină lumină, picura din palme un parfum pe o batistă care îşi păstra, chiar şi după mai multe spălări, mirosul exotic. Un alt medium, Dorothea Surmur din Haifa, a "fabricat" (tot în stare de transă), la 1 august 1927, 170 de grame de ulei de ienupăr, după ce i s-a sugerat să se întoarcă în timp în Iudeea, pe urmele Mariei Magdalena. Efecte asemănătoare produceau **D. D. Home**, **C. Mirabelli** şi **Eusapia Palladino**.

Noţiunea de "miros de sfinţenie" a apărut, se pare în Evul Mediu, atunci când Biserica Catolică a ridicat pe unii drept-credincioşi la statutul de sfinţi. Mirosul respectiv, care apărea în timpul vieţii şi/sau după decesul acestora, contribuia la argumentele luate în considerare de autorităţilor ecleziastice în vederea canonizării.

Despre Sfânta Tereza din Avila (1515 – 1582) şi Sfânta Maria de las Maravillas (1891 – 1974) s-a relatat că au emanat "mirosuri cereşti" imediat după moartea lor, parfumul primeia umplând mânăstirea în momentul în care a murit. Despre Sfânta Teresa din Lisiuex (1873 – 1897) se spune că ar fi produs un puternic parfum de trandafiri la moartea ei, parfum ce a persistat timp de câteva zile.

Sângele care provenea din **stigmatele** lui **Padre Pio da Pietrelicini** mirosea a flori, iar rămăşiţele călugăriţei germane Maria Droste zu Vischering (1863 – 1899), canonizată cu numele Maria Inimii Divine, emană şi astăzi un parfum plăcut.

În lumea creştin-ortodoxă, se poate cita cazul Sfântului Ioan Hozevitul (v. **neperisabilitate**) al cărui trup, la exhumare, răspândea "o bună mireasmă".

MISTER. Eveniment sau ansamblu de principii şi practici religioase sau de cult destinate exclusiv unor categorii sau grupuri de indivizi selectaţi în baza unor încercări riguroase şi intruiţi din treaptă în treaptă, pe măsura însuşirii şi aplicării cu succes a cunoştinţelor dobândite, cu interdicţia prin jurământ a destăinuirii lor. În antichitate, erau închinate, de regulă, unor zeităţi sau entităţi religioase. S-au manifestat, cu deosebirile de rigoare, în India, Iran, Egipt, Grecia, Roma, dar şi în America precolumbiană sau la triburi din Africa şi Australia, unde mai persistă şi în prezent. Persoanele care reuşeau să-şi însuşească toate cunoştinţele şi treceau cu succes testele de absolvire dobândeau statutul de **iniţiat**.

Templele antice egiptene au fost adevărate universităţi unde interesaţii erau admişi în baza unor teste severe, privind inteligenţa şi moralitatea, şi deveneau adevăraţi învăţaţi, cunoscători ai doctrinei şi practicieni în aceeaşi măsură. Au influenţat şi au fost influenţate de misterele iraniene, de unde au fost adoptate şi adaptate de vechii greci şi apoi de romani. De regulă, misterele urmează ciclurile naturii; de exemplu, la grecii antici misterele eleusine (sărbători bianuale – primăvara şi toamna – dedicate zeiţei Demetra şi fiicei sale Persefona pentru că au dăruit agricultura); misterele orfice celebrau naşterea universului şi legea existenţei ciclice a omului, al cărui suflet e damnat să trasmigreze (v. **reîncarnare**) dintr-un corp în altul, ceea ce îi produce suferinţe şi numai iniţiaţii, evoluaţi spiritual, ar fi exceptaţi. O mare popularitate au au avut misterele pitagoreice (v. **Pitagora**), sinteză originală a preceptelor tainice egiptene, babiloniene şi greceşti, a căror practică s-a prelungit mult timp după moartea promotorului.

În toate religiile există norme şi practici tainice. De pildă, în creştinism, în Bisericile ortodoxe, Biserica Catolică, Bisericile vechi orientale, sunt şapte taine (sacramente) prin care graţia divină (harul) este acordată în vederea sfinţirii sau mântuirii credincioşilor: botezul, mirungerea, euharistia, spovedania, preoţia (hirotonisirea), cununia, maslul.

MISTIC. Slujitor al unei divinităţi, care, îmbinând teoria cu practica într-un cadru ascetic, tinde spre comuniunea cu aceasta, ajungând treptat să trăiască experienţe mistice similare fenomenelor de **percepţie extrasenzorială** (prin intuiţii, revelaţii, **extaz**) şi celor de **autopsihokinezie** (**levitaţie**, **bilocaţie**, **inedia**, **invulnerabilitate**, **stigmate**, **neperisabilitate** etc.) şi etichetate ca miracole.

Misticii provin nu numai din oficianţilor cultice, ci şi dintre enoriaşi, esenţială fiind credinţa nestrămutată în doctrină şi aplicarea ei ca pe un act de viaţă cât mai aproape cu putinţă de adevărul divin.

MISTICISM. Concepţie despre lume în care se consideră esenţială comuniunea sufletului uman cu Divinitatea prin iubire necondiţionată, unire ce se realizează prin rugăciuni, invocaţii, asceză, intuiţie, revelaţie, **extaz** etc., în care apar elemente similare **percepţiei extrasenzoriale**; de altfel, se spune că, în misticism,

Divinitatea este sesizată printr-o "senzaţie nesensibilă", simţurile obişnuite fiind "în adormire" pentru a se realiza pe deplin contemplaţia mistică a Divinităţii.

Atitudinea mistică este caracteristică practicii oricărei religii. Toate religiile cuprind câte un ansamlu de norme şi cutume dogmatice, care adună, sintetizează şi prezintă principiile fundamentale, elementele distinctive, dar şi experienţele mistico-religioase ale unor reprezentanţi de seamă, trăite de-a lungul timpului.

În sens peiorativ, misticismul desemnează credinţele în forţe supranaturale, dominate de supersiţii, de incapacitatea, frica şi refuzul unor oameni de a se elibaera de ele pentru a-şi găsi independenţa raţiunii şi a existenţei.

MIT (din limba greacă *mythos* = povestire, naraţiune). Creaţie epică, de regulă colectivă, iniţial în formă orală, care narează evenimente din viaţa unor zeităţi, personalităţi umane sau colectivităţi, îmbinând elemente reale cu unele supranaturale, fabuloase, fantastice, ca şi când ambele categorii ar avea aceeaşi natură. în sens restrâns, este o operă de ficţiune.

De-a lungul timpului, i s-au dat numeroase definiţii, dar niciuna nu reuşeşte să cuprindă exhaustiv toate elementele definitorii, având în vedere varietatea de forme sub care se prezintă şi evoluţia lui continuă. Are mai multe caracteristici (considerate definitorii de diverşi cercetători), fiind: o istorie a unui grup etnic sau social; un trezorier al înţelepciunii şi creativităţii umane; conţine personificări ale unor elemente sau fenomene naturale; divinizează oameni care au săvârşit în trecutul îndepărtat fapte eroice, glorioase, ceea ce îl apropie de basm (unii autori susţin că fiecare mit îşi are originea într-un fapt istoric); este o expresie a aspiraţiei omului de a-şi depăşi condiţia temorală; reflectarea generalizată în formă fantastică a unor fiinţe sau fapte; manifestare a inconştientului colectiv generată de arhetipuri (v. **C. G. Jung**); îmbogăţirea cu elemente fantezist-fantastice a unor fapte omeneşti ş. a.

S-au operat clasificări ale miturilor în funcţie de diferite criterii. După unul dintre ele, cel tematic, miturile sunt: teogonice (despre originea şoriginea şi istoria zeilor), cosmogonice (cum a fost creată lumea), etiologice (originea unor fiinţe şi a unor lucruri); escatologice (despre sfârşitul lumii); morale (despre lupta dintre bine şi rău, dintre zei şi demoni) etc.

Cercetările din domeniul parapsihologiei contribuie la o mai bună înţelegere a unor aspecte din diferite mituri care altădată erau considerate doar pure fantezii.

MUZICIENI, MEDIUMI. Sunt cazuri în care **mediumnitate**a se manifestă sub forma unor automatisme psihomotorii care îi face pe anumiţi mediumi (aflaţi în **transă**) să interpreteze, cu o măiestrie de care nu sunt capabili în mod obişnuit, partituri la un instrument muzical,. De asemenea, pot "compune" muzică "dictată" de spiritele unor compozitori celebri din trecut. Britanica Rosemary Brown (1916 – 2001) era un astfel de **medium**. *"Într-o seară din toamna lui 1964, după o zi de muncă obositoare (...), Rosemary s-a aşezat la pian cu intenţia de a cânta, pentru destindere, câteva arii la modă pe atunci. Deodată, cu toate că era doar o slabă muziciană ce ignora tehnicile de interpretare şi compoziţie, şi-a simţit mâinile alergând pe clape cu o virtuozitate surprinzătoare. «Cântam – mărturisea ea mai târziu – fără să ştiu ce făceam, ca şi cum mi-aş împrumutat mâinile unui străin». Şi îşi aducea aminte (...) că, pe când avea şapte ani, i-a apărut un bătrân zâmbitor care i-a promis că, atunci când va fi mare, va cânta o muzică frumoasă. Ea făcea legătura*

între apariţia de demult şi Franz Liszt, aşa cum este el reprezentat de obicei. «Am înţeles că Liszt hotărâse să-şi ţină ciudata promisiune». Din acel an 1964, «dictările» au continuat şi chiar s-au extins la compozitori la fel de iluştri: Brahms, Chopin, Mozart, Schubert, Beethoven, Rahmaninov, Debussy, Schumann. Fapt încă mai surprinzător (...) ea cunoştea în integralitatea lor câteva dintre operele acestor mari muzicieni rămase neterminate la moartea lor". (R. Louis – *Dictionnaire du mystère*, 1994).

MYERS, FREDERIC WILLIAM HENRY (1843 – 1901). Psiholog şi **parapsiholog** britanic, unul dintre primii şi cei mai importanţi investigatori ai fenomenelor **parapsihice** din epoca modernă. Obiectivitatea şi rigurozitatea cercetărilor sale i-au asigurat un prestigiu deosebit încă din timpul vieţii. A fost unul din iniţiatorii şi fondatorii lui ***Society for Psychical Research***, al cărei preşedinte a fost ales în 1900. A propus termeni, consacraţi în domeniu, precum cei de **telepatie** şi de **telekinezie**.

Împreună cu **Edmund Gurney** şi **Frank Podmore** a adunat, selectat şi analizat un vast material cazuistic despre **apariţii**, publicat în 1886 în cartea *Phantasms of the Living*. Lucrarea era tributară concepţiei ţinând de **animism** potrivit căreia fantomele ar fi fenomene subiective create prin telepatie între cei vii, iar când **agentul** este decedat, imaginea transmisă ar data din timpul vieţii; când asemenea manifestări sunt observate de grupuri de oameni, explicaţia ar rezida în "contagiunea" tuturor de la **percipientul** iniţial. Împreună cu alţi investigatori a continuat activitatea de colaţionare cazuistică, finalizată prin publicarea volumului *Census of Hallucinations* în 1889. Ambele lucrări, în volume masive, reprezintă şi astăzi surse preţioase pentru cercetarea parapsihică.

Mai târziu, după numeroase investigaţii asupra aproape tuturor mediumilor contemporani cu el, ajunge la concluzia originală că apariţiile, deşi nu sunt fenomene fizice în sens materialist, ocupă totuşi spaţiul fizic şi există într-un domeniu existenţial meta-eteric, caracterizat printr-o dimensiune psihică aflată în interacţiune cu lumea materială; iar spiritele supravieţuiesc morţii organice, putând comunica telepatic cu cei vii.

În marea sa operă *Human Personality and its Survival of Bodily Death*, publicată postum în 1903, el leagă funcţionarea parapsihică cu psihologia şi psihiatria, lărgindu-le acestora graniţele, şi scoate în evidenţă acele dovezi pe care le considera ca fiind în favoarea ideii supravieţuirii după moartea fizică.

În timpul vieţii a promis prietenilor apropiaţi că, dacă există vreun fel de viaţă după moarte, la va da de ştire. Potrivit afirmaţiilor mediumului american Arthur Ford (1897 – 1971) şi ale lui **Oliver Lodge**, a "transmis", după deces, prin mediumi (inclusiv prin **corespondenţă încrucişată**), date despre evoluţia spiritului uman după moartea trupului. "Spiritul" său a făcut cunoscut că viaţa după moarte are şapte stadii de existenţă spirituală. Treapta întâi ar fi momentul morţii fizice. Treapta a doua ar reprezenta starea subiectului imediat după aceasta şi ar putea fi caracterizată ca fiind Iadul; el îi spunea Hades. Treapta a treia, "a iluziei", este mult mai lungă, iar spiritele nutresc iluzia că trăiesc încă viaţa pământeană. Treapta a patra, a culorii, sau "Eidos", este, de regulă, plafonul pentru oamenii obişnuiţi. Spiritele evoluate pot urca până la stadiul al cincilea, "de flăcări" sau Helios. Treapta a şasea, "a Luminii" şi a şaptea,

"Eternitatea", sunt caracterizate prin vibraţii atât de fine, încât numai forţele superevoluate le pot atinge, apropiindu-se de Divinitate şi cu care se contopesc.

N

NDE. Acronim din limba engleză pentru *Near-Death Experiences* = **experienţe în preajma morţii**.

NEPERISABILITATE. Denumit şi antisepsie, bacteriostază exotică, incoruptibilitate paranormală, ori, pur şi simplu, conservare, este fenomenul paranormal de neputrezire a corpului (sau a unui organ) defunct; la oameni, implică şi sacrul sub aspectul credinţei neabătute a psihicului subiectului în faţa sacralităţii.

Un caz este cel al Sfântului Ioan Hozevitul, sau Ioan Iacob Românul. Născut pe 23 iulie 1913, lângă Piatra-Neamţ, orfan de mamă pe când avea doar şase luni, la vârsta doi ani îşi pierde şi tatăl, căzut în primul război mondial. Rămas în îngrijirea uneia din bunici, aceasta decedează pe când ele avea 12 ani. Urmează totuşi şcoala şi termină pe primul loc Gimnaziul din Cernăuţi. A fost îndrumat către semninarul de preoţi ortodocşi, dar s-a călugărit.

În anul 1936 s-a dus în Israel; petrece în pustiu doi ani şi ajunge apoi la Mânăstirea "Sfântul Sava", unde slujeşte opt ani. În 1947 este hirotonisit preot la Biserica Sfântului , fiind apoi numit egumen la Schitul românesc cu hramul "Sfântul Ioan Botezătorul", din valea Iordanului. În noiembrie 1952 a intrat în obştea Mânăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul din pustiul Hozevei. În vara lui 1953 s-a retras într-o peşteră, numită Chilia Sfânta Ana, ce ţinea de Mânăstirea "Sfântul Gheorghe Hozevitul". Şi-a petrecut aici ultimii ani din viaţă, ducând un trai de un mare ascetism, şi într-o curăţenie morală desăvârşită. S-a stins din viaţă pe 5 august 1960 şi a fost înmormântat în peştera respectivă. La exhumare, petrecută pe 8 august 1980, "trupul său a fost aflat întreg, nestricat de vreme, răspândind bună mireasmă", spuneau martorii prezenţi. A fost canonizat de Biserica Ortodoxă Română în iunie 1992 sub numele complet de sfânt: "Sfântul Cuvios Ioan de la Neamţ – Hozevitul", cu prăznuire pe data de 5 august. Neperisabilitatea corpului său s-a constatat şi doi ani mai târziu, când i s-au schimbat veşmintele. O raclă cu fragmente din moaştele lui a fost depusă în Paraclisul Catedralei Mântuirii Neamului.

Unul din cele mai cunoscute cazuri este cel al călugărului maronit Charbel Markhlouf de la Mânăstirea "Sfântul Maron de Annaya" din Liban, care s-a distins în timpul vieţii printr-o cucernicie exemplară. A decedat, de moarte naturală, în 1898 şi a fost înmormântat, conform tradiţiei maronite, direct pe fundul gropii, fără sicriu. La scurt timp, deasupra mormântului au început să lucească lumini care au atras atenţia generală, astfel încât a fost exhumat. Spre surprinderea celor de faţă, corpul său nu prezenta nicio urmă de descompunere, ba mai mult, deşi căzuseră ploi abundente, nu era nicio urmă de umezeală. I s-au schimbat hainele şi a fost introduds într-un sicriu care, după sigilare, a fost depus în capela mânăstirii. În scurtă vreme, din sicriu a început să se scurgă un lichid uleios cu miros de sânge, atât de abundent încât corpul neîsufleţit a trebuit scos din nou. Călugării îi schimbau veşmintele de două ori pe săptămână. În anul 1927 a fost examinat de o comisie de medici şi s-a stabilit că descompunerea nu se instalase în niciun fel. Pentru a limita amploarea pelerinajului, acre era amplificat de proprietăţile vindecătoare ale lichidului, corpul defunctului a fost introdus într-un sicriu de lemn, în el s-a pus şi un container zinc cu declaraţiile scrise ale medicilor şi ale martorilor, apoi sicriul de lemn a fost aşezat într-unul de zinc şi zidit apoi într-o nişă săpată într-unul din pereţii lăcaşului. În 1950 s-a impus iarăşi deschiderea nişei şi a sicriului pentru că din perete răzbătea şi se scurgea acelaşi lichid uleios cu proprietăţi vindecătoare. O comisie cu componenţă medicală şi clericală a constatat că veşmintele erau pe jumătate putrede, containerul de zinc era complet erodat, iar atotprezentul lichid se coagulase parţial pe fundul sicriului, în timp ce trupul neînsufleţit nu suferise deloc, părând al unui om adormit. Ulterior, sicriul a mai fost deschis de câteva ori din cauza excesului de lichid uleios, care a fost folosit în scopuri curative. Biserica Catolică l-a santificat pe Charbel Markhlouf în 1977.

Istoria cunoaşte şi alte cazuri similare, care au trezit sentimente de venerţie faţă de subiecţi, proveniţi, de regulă, dintre slujbaşii cultici şi revigorat credinţa religioasă. În anul 1231, preotul catolic şi călugărul franciscan portughez Fernando Martins de Bulhõs s-a sfârşit din viaţă la numai 36 de ani (la Padova, în Italia), după ce devenise celebru pentru predicile sale, ca şi prin smerenia proprie, fapte ce au determinat canonizarea lui aproape imediată, în 1232, cu numele de Sfântul Anton din Padova. Cu prilejul unei procesiuni religioase, organiztă după aproape patru sute de ani, la exhumarea rămăşiţelor sale pământeşti, s-a constatat miraculoasa neputrezire a limbii; aceasta era identică cu aunui om viu şi fost găsită printre oseminte. În cadrul unei slujbe de mari proporţii, a fost pusă într-o casetă şi se păstrează printre odoarele din Bazilica Sfântului Anton din Padova.

Fenomenul se extinde şi la mumificarea paranormală, prin care descompunerea este evitată fără a se recurge la metodelor normale de îmbălsămare ce folosesc substanţe specifice. Unele persoane posedă această aptitudine. Cele mai reprezentative experienţe în acest sens le-au realizat medicii francezi L. Clarac şi B. Llaguet, la Bordeaux, între anii 1905 şi 1912. Ei *"au constatat că o doamnă avea curioasa aptitudine de a mumifica ţesuturile vii, fără a le atinge, prin simpla impoziţie a mâinilor,. Şedinţele durau 15 – 20 de minute. Experimentatorii au obţinut astfel, sub supraveghere: desicarea unor flori cu conservarea culorilor şi a aderenţei la tije; oprirea fermentării vinului, în vreme ce eşantioanele martor se alterau în trei zile; desicarea moluştelor în 13 zile; conservarea peştilor şi păsărilor, cu culorile naturale etc.; organele animale putrescibile, splina şi ficatul îndeosebi, se uscau fără vreun miros. Sângele de iepure rămânea stacojiu 21 de zile, apoi se usca; la examenul*

microscopic, globulele se prezentau nealterate. Putrefacţia începută a unui canar a fost oprită imediat şi corpul a fost mumificat în 15 zile". (**René Sudre** – *Traité de parapsychologie*, 1956). **Gustave Geley** a făcut propriile experimente cu femeia respectivă (al cărui nume nu a fost divulgat) şi a autentificat realitatea fenomenului (într-o conferinţă ţinută la Paris pe 27 octombrie 1912 la *Société Universelle d'Études Psychiques*), pe care îl atribuia unei acţiuni microbicide (sterilizatoare) indirecte ce favoriza rezistenţa ţesuturilor şi le făcea inapte la putrefacţie; în ce priveşte cauza acestei acţiuni, el o punea pe seama unei forţe încă necunoscută emanată de subiect. Zece ani mai târziu, s-au remarcat, cu performanţe de mumificare similare, cizmarul J. Caillard şi pictorul şi mediumul german Heinrich Nüslein.

NIVEL DE SEMNIFICAŢIE. În analiza statistico-matematică a datelor este valoare numerică (rezultată dintr-un calcul anume), desemnată de obicei prin litera p, care "măsoară" semnificaţia statistică a rezultatului unui experiment, adică şansa de a obţine acel rezultat din pură întâmplare. În general, o valoare p = 0,05 (= 5% şanse ca rezultatele să se fi produs din întâmplare) este valoarea minimă pentru a considera rezultatul ca fiind semnificativ. Cu cât p este mai mic, cu atât mai mult rezultatul experimentului este considerat mai demn de încredere şi exprimând un fapt real.

NOSTRADAMUS, MICHEL DE (1503 – 1566). Pe numele adevărat Michel de Nostredame, medic şi astrolog francez, unul dintre cei mai mari proroci ai lumii. Şi-a latinizat numnele pe toate scrierile sale. S-a născut la Saint-Rémy-de-Provence, într-o familie de evrei creştinaţi, în care exista credinţa că Pierre, bunicul dinspre tată, primul creştinat, descindea din tribul Isachar, înzestrat cu darul de a tălmăci semnele şi a citi în ele viitorul. În primii ani ai vieţii a fost crescut sub îndrumarea bunicului dinspre mamă, rămas la credinţa iudaică. După absolvirea facultăţii de medicină din Montpellier, a început să-şi exercite profesia îmbinând-o cu medicina populară într-un spirit propriu, de neostenit cercetător şi gânditor.

A devenit cunoscut încă din vremea studenţiei, când a fost singurul care a luptat cu succes împotriva ciumei ce molipsise locurile natale şi împrejurimile, inventând chiar o loţiune tămăduitoare a cărei compoziţie a rămas necunoscută. Moartea primei sale soţii şi a celor doi copii ai lor, în condiţii destul de misterioase, a declanşat o criză puternică în tânărul şi talentatul medic, care l-a împins pe drumul pribegiei şi apoi al călugăriei., practicând sistematic **meditaţia**. S-a recăsătorit mult mai târziu, la vârsta de 44 de ani, cu Anne Ponsarde Gemelle, o frumoasă şi tânără văduvă. S-au stabilit în localitatea Salon din Provence.

"Magul din Salon" devenise deja celebru şi prin aptitudinile sale de **premoniţie**; prezicerile lui, uneori formulate în doi peri (poate din cauza insistenţelor agasante din partea"clienţilor"), se adevereau cu regularitate. În anul 1555 a publicat *Les prophéties de M. Michel Nostradamus*, conţinând 353 de catrene premonitorii de importanţă majoră, cu o prefaţă către fiul său Cesar, de numai doi ani, în fapt o încercare de explicare şi justificare a oprei sale la nivelul epocii, pentru a evita riscurile de a fi condamnat de inchiziţie. În mod nesperat, cartea i-a atras stima şi protecţia regală a lui Henric al II-lea. Peste doi ani a mai publicat alte trei sute de catrene, restul fiind publicate postum. Le-a grupat în "centurii" (zece), ultima fiind incompletă. A mai publicat şi două profeţii în proză. Aceste publicaţii i-au adus gloria definitivă (şi invidia unora), apogeul fiind atins în 1599, când se va adeveri sumbra sa previziune

despre moartea tragică (şi stupidă), într-un turnir, a protectorului său regal, Henric al II-lea.

Geniul său oracular s-a manifestat gaţie harului său previzionar dublat de temeinice cunoştinţe de astrologie, care i-au permis să-şi dateze evenimentele viitoare. Din interpretarea catrenelor se poate deduce că a prezis multe din marile evenimente ale istoriei omenirii: revoluţia franceză, pe Napoleon, cele două războaie mondiale, fascismul, căderea comunismului etc. Nimic nu explică mai bine caracterul codificat al operei sale profetice, precum şi statutul prezicătorului în societate ca Scrisoarea adresată lui Henric al II-lea: *"Dacă voiam, îmi era cu putinţă să alătur fiecărui catren numărătoarea timpului, dar nu tuturor ar fi fost pe plac, cu atât mai puţin tălmăcitorilor"*.

Mesajul operei sale este optimist: el şi-a pus pe hârtie previziunille pentru a-i determina pe urmaşi să evite evenimentele tragice, schimbându-şi în mod propriu destinul în bine, prin gânduri şi fapte bune. În interpretarea lui C. Bianu, viitorul îi este accesibil omului (şi deci modificarea destinului) înainte de toate, când se află în stare de spirit înaintea iminentei reîncarnări şi îşi stabileşte proiectul viitoarei vieţi terestre, în funcţie de încercările preconizate în scopul ascensiunii spirituale şi în concordanţă cu viitorul curs al lumii.

Geniul profetic a pus în umbră poetul, la fel de înzestrat, catrenele sale fiind adevărate bijuterii literare, caracterizate printr-o mare profunzime şi o sclipitoare ingeniozitate a asociaţiilor creatoare de metafore.

Mai puţin cunosacut este faptul că el a publicat, în 1552, primul tratat de cosmetică, urmat în 1556 de o culegere de *"reţete unice pentru întreţinerea sănătăţii corpului"*, în care dezvăluie solide cunoştinţe farmacologice. A realizat medicamente şi produse cosmetice prin îmbinarea originală a extraselor de plante medicinale cu substanţe chimice.

Prevedea sfârşitul lumii terestre pentru anul 3787, dar nu într-o viziune apocaliptică, nimicitoare, ci într-una spiritualită, în sensul că până la acea dată oamenii, în imensa lor majoritate, vor fi evoluat spiritual până la contopirea cu Divinitatea, iar infima minoritate a celor rămaşi în urmă va fi transferată în stare de spirite (după moartea trupurilor fizice) pe un alt corp ceresc, unde sa va reîncarna şi îşi va continua evoluţia în noul cadru existenţial.

NUMEROLOGIE. Metodă de **divinaţie** a destinului, având la bază ideea că există o corelaţie între cifrele cuprinse în data naşterii (zi, lună, an) şi numărul destinului constând într-o cifră din cele 9 căi sau drumuri principale, convenţional stabilite în urma studiului de rigoare, sau alte repere precum numele şi semnătura. Se pare că fondatorul acestei metode a fost **Pitagora**, care ar fi stabilit printre primii şi corelaţiile magice dintre numere şi influenţa lor asupra vieţii, apreciindu-se că unele numere reprezintă frecvenţa vibraţiilor spirituale specifice individului şi deci hotărâtoare asupra destinului lui.

Instrumentul operaţional este numerograma, care, în principiu, cuprinde numărul naşterii (se adună ziua, luna şi anul naşterii, până se ajunge la un număr simplu, de o cifră), numele şi prenumele (literele sunt înlocuite cu cifre cu ajutorul alfabetului, adunându-se apoi până se ajunge la un număr simplu) şi semnătura, singura care depinde direct de persoană, deoarece celelalte sunt impuse de destin (ea se alege după acelaşi procedeu, dar prezintă importanţă pentru că poate fi modificată pentru a

schimba destinul). Există mai multe metode de calcul şi deci de aflare numerologică a destinului, caracteristica lor fiind aceea că operează cu numerele ce individualizează. Metodologia specifică presupune o iniţiere solidă. Şi acest procedeu, pe parcursul aplicării lui de-a lungul timpului, a impus folosirea de tabele şi alte accesorii similare necesare pentru facilitarea calculelor şi o practică mai rapidă, mai completă.

Alături de alte metode de divinaţie, deşi este aparent mai abstractă şi mai aridă, dar, în fapt, la fel de concretă şi de emoţionantă, are însemnătatea ei specifică şi locul propriu, bine şi sigur stabilit, de unde utilitatea ei, cel puţin pentru pasionaţi. Pentru mai multă acurateţe informaţională, se recomandă îmbinarea ei cu alte metode de desluşire a destinului trecut şi viitor.

O

"OAIE-CAPRĂ", EFECTUL. Supuşi unor testări de laborator, subiecţii care cred în existenţa **percepţiei extrasenzoriale** ("oile") obţin rezultate peste valorile date de coincidenţele întâmplătoare, în timp ce la subiecţii care resping aprioric ***ESP*** ("caprele) reuşitele **psi** sunt inferioare valorilor expectanţei aleatoare (**eroare psi**). Efectul a fost pus în evidenţă de **Gertrude R. Schmeidler**.

OCHOROWICZ, JULIAN LEOPOLD (1850 – 1917). Filozof, psiholog şi parapsiholog polonez. În cartea *De la suggestion mentale*, publicată în 1887 în Franţa, a descris cu onestitate experimentele care l-au convins că **telepatia** există, deşi iniţial dorise să demonstreze contrariul. A investigat-o pe **Eusapia Palladino** la Varşovia, între noiembrie 1893 şi ianuarie 1894, concluziile sale nefavorizând ipoteza spiritistă. Era convins că fenomenele observate în şedinţele mediumnice erau determinate de o "acţiune fluidică" generată de "puterile" proprii mediumului şi ale persoanelor prezente.

OCULTISM (din limba latină *occultus* = ascuns, secret; "cunoastere ascunsă"). Ansamblu de doctrine, practici şi norme privind elementele din micro şi macrocosmos, insesizabile prin simţurile obişnuite, dar posibil a fi cunoscute în alte moduri inaccesibile omului de rând, completate pe măsura scurgerii timpului şi sistematizate pe ramuri de cercetare (**magie**, **astrologie**, **divinaţie**, alchimia, necromanţia etc.). susţine şi promovează că evoluţia omului e continuă de-a lungul a mai multe vieţi pământene (determinate de supravieţuirea sufletului după moartea corpului fizic) către stările cele mai înalte ale existenţei fizice şi materiale sub supraveherea unor spirite superioare, lumea materială fiind numai o parte din universul real cu multiplele-i planuri materiale şi spirituale de existenţă; trupul fizic omenesc nu generează conştiinţă, ci este doar un instrument (creierul nu "secretă" gândirea, doar o intermediază), iar organismul fizic al omului este înconjurat şi întrepătruns de **corpuri subtile** ce-i protejează sufletul/spiritul în cadrul universului, care e infinit şi guvernat

de legea justiţiei imuabile a cauzei şi a efectului, determinantele *karmei* (concept conform căruia fiecare acţiune – fizică sau spirituală – are o urmare inevitabilă) fiecărui individ în parte pe baza energiei eterne şi atotprezente, astfel că toate fiinţele, întrupate sau nu, sunt depozitare şi transformatoare de energie (Cyrill Scott – *Ocultismul modern*, 1996).

A început prin a se deosebi de religie prin nedogmatismul său, distingându-se, spre exemplu, de religia creştină prin evidenţierea **corpului astral** ca intermediar între trup şi suflet, cele două elemente admise de aceasta. Preia din religie şi din ştiinţă adevărurile considerate principale, respingând dogmele şi dogmatismul şi constituindu-se în procesul evidenţierii şi probaţiunii ca o sinteză originală a ştiinţelor exacte, filozofiei, psihologiei şi religiei, propagând ideea că religia şi ştiinţa, pe parcursul evoluţiei lor continue, se vor întâlni cândva şi vor continua să evolueze împreună ca laturi inseparabile ale aceluiaşi fenomen cognitiv. Ilustrative în acest sens sunt dictonul lui Louis Pasteur: *"Puţină ştiinţă te îndepărtează de religie, mai multă ştiinţă te apropie de ea"*, cel al lui Albert Einstein: *"Ştiinţa fără religie este şchioapă, religia fără ştiinţă este oarbă"*, ca şi expresia lui **B. P. Hasdeu** despre **spiritism** (care se include), aceea de *"ştiinţă-credinţă"*.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, gânditorul francez Éliphas Lévi (1810 – 1875), pe numele adevărat Alphons-Louis Constant, a sintetizat şi sistematizat cunoştinţele despre ocultism într-o adevărată doctrină, concepţie generală asupra omului şi a lumii, fiind continuat apoi de alţii. În cadrul ocultismului se întâlnesc mai multe direcţii şi curente, apărute de-a lungul timpului, care se deosebesc între ele prin particularităţi proprii, dar toate se conduc după aceleaşi principii de bază şi au aceeaşi finalitate, anume evoluţia spirituală continuă a omului şi supravieţuirea sufletului după moartea corpului fizic. Elemente de ocultism se întâlnesc în antropozofie, teozofie, spiritism etc. toate curentele au ca temei comun aspiraţia umană permanentă de comuniune cu natura şi cu Supremul Creator, către refacerea unităţii dintre microcosmosul omenesc şi macrocosmos, reintegrarea conştiinţei omeneşti în conştiinţa universală, în Divinitate. S-a bucurat şi se bucură de o mare popularitate în anumite cercuri din toată lumea, şi se poate aprecia că unele din susţinerile sale îşi găsesc confirmarea în cercetările de **parapsihologie**. Urmare a creşterii nivelului cultural-ştiinţific al omului contemporan, se poate aprecia că multe dintre cuonştinţele considerate cândva ezoterice pot fi acum dezvăluite fără riscuri, în scopul atragerii a cât mai multora pe cale a evoluţiei spirituale a omenirii şi, drept consecinţă firească, tot mai multe adevăruri ezoterice (tainice, destinate unor grupuri restrânse de oameni) devin exoterice , adică accesibile tuturor celor interesaţi.

ONIROMANŢIE. Tălmăcirea viselor. Se pare că primul tratat asupra subiectului aparţine grecului Antiphon (479 – 411 î. Ch.), dar faptul că el a dat curs unei asemenea iniţiative dovedeşte că această îndeletnicire se practica de mult mai mult timp şi că lucrarea sa răspundea unei necesităţi şi presupunea o bogată experienţă. În epoca antică, o legendă foarte frumoasă, o veritabilă capodoperă a literaturii universale, ne relatează că Hecuba, soţia lui Priam, regele Troiei, gravidă fiind a visat că a născut o flacără. Tălmăcitorii i-au prezis de îndată că va naşte un fiu, iar acesta va incendia cetatea. Născând, într-adevăr, un băiat (pe nume Paris), mama îndurerată l-a abandonat pe un munte, dar a fost găsit de nişte ciobani care l-au crescut până la majorat, când pleacă la Troia, unde este recunoscut de mama şi tatăl lui. Ajutat de zeiţa

Afrodita, Paris a răpit-o şi a dus-o la Troia pe Elena, soţia lui Menelaus, regele Spartei. Aşa a început războiul terminat cu incendierea Troiei şi imortalizat de Homer în *Iliada*.

Visele, ca purtătoare de informaţii precognitive (v. **John W. Dunne**; premoniţie), constituie subiecte de studiu în **parapsihologie**.

OOBE. Acronim în limba engleză pentru *Out Of Body Experiences* (= experienţe de **extracorporalitate**).

OSTY, EUGÈNE (1874 – 1938). Medic şi **parapsiholog** francez. Având iniţial o orientare pozitivist-materialistă, a devenit interesat de fenomenele metapsihice în anul 1909, în urma întâlnirii cu un **medium** clarvăzător. În anii următori, până la sfârşitul vieţii, a efectuat numeroase investigaţii de mare rigurozitate (unele dintre ele în colaborare cu **Charles Richet** şi **Emile Boirac**) privind **clarviziunea**, **premoniţia**, **telekinezia**, **bântuirile**, **vindecările paranormale** ş. a. Printre cei investigaţi de el s-au aflat **G. Croiset** şi **R. Schneider**. Dintre cărţile publicate de el, de mare importanţă pentru evoluţia **parapsihologiei** au fost cea intitulată *La connaisance supranormale* (1923) şi *Les pouvoirs inconnus de l'esprit sur la matiére* (1932).

P

PALINGENEZIE. Termen, provenit din cuvintele greceşti *palin* = din nou şi *genesis* = naştere, ce desemnează doctrina potrivit căreia are loc reînvierea periodică a tuturor fiinţelor. Sinonim cu **metempsihoza**.

PALLADINO, EUSAPIA (1854 – 1918). Medium italian. Mama sa a murit imediat după naştere, iar pe când avea doar 12 ani a suferit un şoc psihic, fiind de faţă la asasinarea propriului tată de către nişte tâlhari. La 16 ani s-a angajat dădacă la o familie bogată din Napoli, mare amatoare de **spiritism**. Curând, participanţii la şedinţele de spiritism la care asista şi ea au remarcat că prezenţa ei cataliza desfăşurarea unor fenomene ieşite din comun, între care deplasarea, aparent fără cauze, a diverselor obiecte. De altfel, din copilărie, ea însăşi constatase că, nu o dată, se afla în centrul unor manifestări curioase: zgomote de lovituri stranii în mobilele pe care le atingea, sfâşierea hainelor în timpul nopţii, vederea unor stafii etc.

Spiritiştii italieni Gianni Damiani şi Ercole Chiaia i-au popularizat în Europa facultăţile parapsihice, atrăgând atenţia celor mai prestigioşi cercetători ai unor astfel de aptitudini, printre care **Frederick W. H. Myers**, **Alexandr N. Aksakov**, **Charles Richet**, **Cesare Lombroso**, **Camille Flammarion**, **Julian L. Ochorowicz**, **Oliver Lodge**. Ca urmare, de-a lungul anilor, ea a fost obiectul a numeroase şi ample investigaţii efectuate în Italia, Franţa, Marea Britanie, Polonia, Germania, Rusia.

În 1894, Ch. Richet i-a invitat pe O. Lodge şi F. W. H. Myers pe insula sa privată, Roubaud, pentru a o examina şi testa împreună. Ei au întocmit după aceea un raport amănunţit, notând minut cu minut manifestările observate. Într-un fragment din raportul respectiv se scrie: *"Ora 12 şi 49 de minute. O micuţă cutie cu ţigări a căzut pe masa noastră şi am auzit lovituri în aer. R.* (Richet) *ţinea capul şi mâna dreaptă* (ale Eusapiei – n. n.); *M.* (Myers)*, care ţinea mâna stângă, a ridicat-o, strângând-o puternic cu vârful degetelor, dar păstrându-şi liber restul braţului. O farfurie conţinând un fragment de plumb, venind din altă parte a camerei, s-a aşezat pe mâna* (Eusapiei – n. n.) *ţinută ridicată de M. Un fir izolat de baterie electrică ateriză pe*

masă şi se înfăşură în jurul mâinilor lui R. şi E. (Eusapia) *şi a stat aşa până când E. a scos un ţipăt…*

Ora 12 şi 57 de minute. Acordeonul, plasat pe masa rotundă a căzut pe podea şi a început să emită mai multe note muzicale. Bellier (stenograful) *le-a numărat până la 26 şi apoi a încetat numărătoarea. În timp ce acordeonul emitea notele, degetele E. se mişcau în mâinile lui M. şi L.* (Lodge)*, conform cu notele, ca şi cum ea ar fi cântat pe claviatură de la distanţă, cu dificultate"*.

În timpul acestor manifestări de psihokinezie, ea era constant şi riguros controlată, iar obiectele păreau să se mişte, literalmente, cu de la sine putere.

Într-un alt experiment, J. L. Ochorowicz (alăturat ulterior grupului de investigatori) se afla în afara camerei în care se produceau fenomenele, păzind uşa, în timp ce, în interior, Myers, Richet şi Lodge o supravegheau pe Eusapia: *"Un zgomot, precum scârţâitul unei chei în broască, şi Ochorowicz întrebă, de afară, cine deschidea uşa. Mâinile Eusapiei erau ţinute bine şi nu era nimeni în apropierea uşii. Spaţiul învecinat, liber pe o distanţă de aproape doi metri, era pe deplin vizibil. S-a bătut în canatul uşii. Cheia sosi atunci pe masă şi fu atinsă de L. Dispăru şi apoi a fost auzită reaşezându-se în broască şi învârtindu-se o dată ca pentru a închide (sau deschide); după aceea cheia reveni pe masă, în mâna lui R., şi rămase acolo.*

R. văzu un obiect pătrat negru, indistinct, care părea să prelungească cheia în momentul în care ea se apropia de mâna lui… Apoi R. observă ceva care se detaşa ca o pasăre zburând spre capul lui M. În momentul în care o văzu fâlfâind, M. anunţă că îi atingea capul…

O pâine rotundă şi alte obiecte de pe bufetul din apropiere poposiră pe masă, ca şi un întreg set de cinci farfurii…".

Myers şi Lodge au fost impresionaţi de facultăţile mediumnice ale Eusapiei şi au aranjat ca, în 1895, ea să fie examinată în Anglia de o comisie a lui *Society for Psychical Research* (*SPR*). Mai mulţi membrii ai conducerii respectivei Societăţi erau ferm convinşi că era o şarlatancă de fapt, ce reuşise prin trucuri să păcălească mai multe autorităţi ştiinţifice. Investigatorii francezi, italieni, polonezi şi germani, mai experimentaţi decât colegii lor britanici, avertizaseră că, uneori, ea recurgea la fraude dacă avea posibilitatea, chiar şi în mod inconştient (atunci când era în **transă**). Cu toate acestea, investigaţiile desfăşurate la Cambridge au fost conduse neglijent (poate nu întâmplător). De pildă, juristul şi parapsihologul Richard Hodgson (1855 – 1905) – care nu admitea realitatea **telekineziei** – îşi ţinea voit mâinile, în cursul testărilor, într-o astfel de manieră încât ea putea să-i scape controlului. Desigur, Eusapia a profitat de situaţie şi, folosindu-se de mâini şi de picioare, a provocat fraudulos mişcări ale mesei şi deplasări ale diverselor obiecte. Înşelătoria era evidentă, uşor de remarcat, iar comisia *SPR* (care ignorase atenţionările cercetătorilor de pe continent) a taxat-o drept trişoare şi a expediat-o acasă, în Italia.

În pofida rezultatelor acestor nefericite testări, investigaţiile asupra Eusapiei au continuat în Europa, aptitudinile sale certificându-se deseori în condiţii de riguros control ştiinţific. Dovezile în acest sens au constrâns *SPR* să-şi reconsidere raportul negativ din 1895 şi să desemneze, în 1908, o nouă comisie de examinare.

Ca membrii ai noii comisii au fost desemnaţi Everard Fielding (1867 – 1936), investigator experimentat şi prestidigitator amator, Willam W. Baggally (1848 – 1928), expert în prevenirea şi depistarea fraudelor şi **Hereward Carrington**. Cei trei aveau anumite trăsături comune care îi făcea potriviţi pentru o cercetare obiectivă şi

riguroasă: testaseră, fiecare în parte, numeroşi mediumi (reali sau falşi) timp de mai mulţi ani, cunoşteau foarte bine cele mai diverse modalităţi de producere a fraudelor şi afirmau cu toţii că până atunci nu întâlniseră încă mediumi fizici autentici. Era evidentă intenţia *SPR* de a trimite pe cei mai sceptici investigatori pentru a evalua aptitudinile Eusapiei.

Noua comisie a pregătit, înainte de testări, riguroase protocoale de lucru. Cei trei sperau să demaşte odată pentru totdeauna caracterul fraudulos al presupuselor facultăţi ale Eusapiei sau să dovedească fără putinţă de tăgadă aptitudinile ei parapsihice. Au fost luate note stenografice amănunţite în timpul tuturor şedinţelor de testare, iar la producerea unui fenomen neobişnuit, fiecare experimentator trebuia să-şi notifice poziţia exactă şi modul cum controla mediumul. Carrington era în mod special nemulţumit de unele rapoarte anterioare, care indicau doar că mediumul era "ferm ţinut", fără a se indica poziţia exactă a fiecărui picior şi a fiecărei mâini ale Eusapiei, nici cum investigatorii le ţineau sau le observau. Membrii comisiei au utilizat un aparat special pentru a controla levitaţia meselor, precum şi alte dispozitive care să înlăture posibilităţile de înşelăciune.

Şi totuşi, în ciuda tuturor controalelor severe, fenomenele de telekinezie, de **levitaţie**, **ectoplastie**, luminoase etc. se produceau în mod indubitabil, continuând uneori şi după şedinţe, când Eusapia era evident epuizată fizic şi mental. În timpul a 11 şedinţe desfăşurate la Napoli, comisia a înregistrat un număr de 470 de manifestări paranormale. Acestea au inclus, printre altele, 34 cazuri de levitări complete ale mesei în jurul căreia se aflau mediumul şi examinatorii; în 42 de cazuri participanţii au fost atinşi de ceva asemănător unor mâini. La un moment dat, când Baggally controla mâinile Eusapiei ţinându-le strâns în ale sale, s-a simţit strâns de braţ şi apoi atins în diferite zone ale corpului de o altă "mână". El a respins categoric posibilitatea ca atingerile simţite să fi fost efectuate fraudulos de către medium cu piciorul şi a ajuns la concluzia că *"forţa supranormală, care mi-a devenit evidentă prin fenomenele descrise mai sus, era capabilă să producă efecte materiale tangibile şi să ia forma unei mâini"*. (după: E. Fielding – *Sittings with Eusapia Palladino and Other Studies*, 1963). În final, membrii comisiei SPR din 1908 şi-au abandonat opiniile iniţiale negative şi au recunoscut realitatea mediumnităţii psihokinetice a Eusapiei.

Studierea amănunţită a fenomenelor stranii pe care ea era capabilă să le inducă l-a determinat pe reputatul psihiatru şi antropolog italian Enrico Morselli (1852 – 1929) să le clasifice după tipologie (de menţionat că, până a o cunoaşte şi investiga pe Eusapia, Morselli era un înverşunat adversar al **metapsihismului**). El identifica patru clase de efecte fizice, cuprinzând în total 39 de tipuri diferite: (i) efecte mecanice produse în atingere cu mediumul: deplasări de obiecte raps, levitaţii, mişcarea şi umflarea veşmintelor etc; (ii) efecte mecanice induse fără ca Eusapia să atingă obiectele: levitări, mişcări aparent spontane ale obiectelor aflate la distanţă de câţiva metri, mişcări imprimate dispozitivelor şi instrumentelor depărtate la 2-3 metri (dinamometre, piane, mandoline, trompete – care începeau să "funcţioneze" singure); (iii) schimbările de greutate a corpurilor, inclusiv a mediumului, cu 5 până la 10 kilograme; (iv) fenomene de luminozitate stranie (apariţii de puncte luminoase, de "nori" albicioşi, de raze care izvorau din capul şi din corpul Eusapiei etc.

Împărţirea în patru clase pe care o făcea Morselli are un caracter oarecum arbitrar, între tipurile de efecte parapsihice numărându-se şi cazuri neîncadrabile în vreuna din clasele menionate: **elongaţii**, **apariţii**, **materializări**, **aportări**, semne sau

urme misterioase pe pereţi sau pe mese (între care litere şi figuri geometrice), atingeri sau strângeri de "mâini" invizibile, voci omeneşti fără "posesori" ş. a.

În urma unor cercetări proprii, Cesare Lombroso completează acest tablou complex al mediumnităţii Eusapiei, adăugând impresionarea plăcilor fotografice învelite în hârtie neagră, *"citirea gândurilor, vederea în întuneric şi la distanţă"*, înţelegerea unor limbi pe care nu le cunoştea, descărcarea de la distanţă a unui electroscop.

Tot Lombroso ne-a lăsat şi o descriere clinică şi psihică a ei: *"Greutatea: 60 de kilograme; craniul şi obrazul – asimetrice; partea dreaptă mai dezvoltată; la ochiul stâng – caractere proprii epilepticilor (după Claude Bernard, Hoerner): pupile micşorate (midriasice), reacţionând leneş la lumină, dar acomodându-se bine la distanţă; presiunea arterială măsurată cu sfigmomanometrul este de 230-240 la stânga şi numai 200 la dreapta (asimetrie care se întâlneşte deseori la epileptici); Are, de asemenea, simţul pipăitului mai dezvoltat la stânga: 5 milimetri la dreapta şi 2,5 la stânga (cu extensiometrul – măsurare la vârful degetelor). Sensibilitatea generală se arată tocmai invers: 73 milimetri interval la dreapta şi 35 la stânga (normal e 40), cu aparatul Rhumkorff. Sensibilitatea la dureri – 60 la dreapta şi 30 la stânga (mediu normal: 20). Sensibilitatea la greutate este inegală: aceeaşi greutate îi apare mai grea la dreapta decât la stânga; distinge diferenţe de 5 grame. La dinamometru – 11 kg la dreapta, 12 kg la stânga; în timpul transei, puterea ambelor braţe creşte la 15 kg. Are zone de hperestezie (simţire exagerată a durerii), la ovare mai ales; are slăbiciune ori paresie la membrele din dreapta. (...) Are cultura unei femei din popor. Adesea nu are nici măcar bun-simţ, dar intuiţia ei contrastează cu ignoranţa ei şi îi permite să aprecieze adevăratul merit al fiecăruia, fără a se lăsa emoţionată de bogăţie sau de autoritate. Adesea este naivă, până-ntr-atât că se lasă înşelată de intriganţi, e capabilă totuşi de şiretlic şi minciună. (...) Când se înfurie pentru că i se atinge reputaţia de medium e violentă şi impulsivă până într-atât că îşi poate lovi oponentul. Aceste apucături contrastează cu deosebita ei bunătate sufletească. Îşi cheltuieşte câştigul pentru a-i ajuta pe săraci şi pe copii, îşi pierde somnul şi odihna pentru cei bătrâni şi slabi, are milă de animale"*. (Cesare Lombroso – *Ricerche sui fenomeni ipnotici e spiritici*, 1909)

După strălucitele demonstraţii făcute în 1908, facultăţile ei mediumnice s-au diminuat în ritm accelerat. Întoarsă în Italia după un turneu penibil în Statele Unite, moare săracă la Napoli.

PAPUS (ENCAUSSE, GÉRARD) (1865 – 1916). Medic şi ocultist francez. Şi-a ales pseudonimul de *Papus* după *Nuctemeron*-ul atribuit lui **Apollonius din Tyana**, unde reprezenta geniul medicinii, între cele şapte genii iniţiale ale omenirii. Fiu de medic, a absolvit şi el Facultatea de Medicină din Paris. A intrat de tânăr în Consiliul Suprem al Rosa-Crucii cabaliste. În 1889 a înfiinţat un "grup independent de studii ezoterice", precum şi lojile martiniste din capitala Franţei. În 1897 a înfiinţat "Şcoala de ştiinţe ezoterice din Paris, unde a invitat să ţină prelegeri personalităţi dintre cele mai cunoscute ale timpului din rândul ocultiştilor. A ţinut numeroase conferinţe de iniţiere şi explicare a ocultismului şi magiei, a publicat multe şi voluminoase cărţi în aceste domenii şi a efectuat diverse călătorii, inclusiv în Rusia, unde avea adepţi la curtea ţarului Nicolaie al II-lea, încercând să limiteze influenţa lui Rasputin.

În paralel cu preocupările legate de **ocultism** şi **magie**, dar nu fără legături de natură conceptuală, a desfăşurat o laborioasă şi de succes activitate medicală. Bazându-se şi pe aptitudinile proprii de **clarviziune**, afirma că fiinţa umană este alcătuită din trei coruri: corpul fizic, **corpul astral** (ca mediator) şi spiritul conştient. Corespunzător, a susţinut şi practicat trei feluri de medicină: medicina alopată (care trata bolile pur fizice ce se tratau prin contrarii), medicina homeopată (care trata afecţiunile corpului astral) şi medicina mentală (trata bolile spiritului, prin rugăciuni şi teurgie, ca variante a noţiunii moderne de psihoterapie). Punea inclusiv diagnostice prin "examinarea" corpului astral, a **aurei**. A inventat medicamente specifice, care, alături de successele obţinute în publicistică şi tratamente, i-au adus celebritatea în epocă.

A dovedit şi aptitudini de **premoniţie**, prevăzând, cu un an înainte, asasinarea lui Sadi Carnot, fost preşedinte al Franţei, iar în 1915, înfrângerea Germaniei în 1918.

Printre cărţile publicate se numără: *L'Occultisme* (1890), *Traité méthodique de Science Occulte* (1891), *La Science des mages* (1892) în care îşi formulează concepţia despre medicină.

A murit, în plină glorie, de tuberculoza contractată pe frontul primului război mondial ca medic de campanie. A lăsat în urmă numeroşi discipoli.

PARAFIZICĂ. Denumire propusă la începutul anilor 1970 pentru studiul (teoretic şi experimental) al fenomenelor fizice de tip **paranormal**.

PARADIAGNOZĂ. Determinarea naturii şi circumstanţelor unei/unor afecţiuni medicale prin **percepţie extrasenzorială**. Forme particulare sunt "citirea" în scop diagnostic a **aurei** (Doina-Elena & Aliodor Manolea – *Aura energetică. Manual pentru detectarea şi decodificarea aurei energetice a fiinţei umane*, 2002) şi utilizarea unor tehnici de **radiestezie** (Doina-Elena & Aliodor Manolea – *Paradiagnoza. Manual pentru diagnosticare energetică folosind radiestezia*, 1998).

PARAKINEZIA. Formă de **psihokinezie** produsă la contactul direct al **agentului inductor** cu obiectul supus acţiunii parapsihice. Îi este caracteristică marea discrepanţă dintre amplitidinea efectelor generate şi simplul contact fizic, care nu le poate explica.

În epoca de avânt a **spiritismului**, cele mai cunoscute efecte de acest gen erau cele în care **mediumii** fizici provocau reducerea greutăţii sau ridicarea corpurilor (**levitaţie**) prin simpla aşezare a mâinilor pe ele. Un asemenea caz este relatat de **Alfred Russel Wallace** în *The Scientific Aspect of the Supernatural* (1866): o măsuţă, pe care el şi încă trei companioni îşi aşezaseră palmele, s-a ridicat de la podea până la circa 30 de centimetri, rămânând aşa timp de 20 de secunde. Un observator neutru a putut verifica faptul că suspendarea nu era produsul unui artefact sau a unei cauze direct identificabile. Alteori, se constată un efect invers: obiectul, devine foarte greu, imposibil de ridicat (antilevitaţie).

Primele încercări de studiere în laborator a fenomenului le-a făcut chimistul american Robert Hare (1781 – 1858). El a folosit un dispozitiv format dintr-o turnantă cu unul din capete fixat la o planşetă de lemn care nu putea fi ridicată prin effort fizic de către subiectul testat; la celălalt capăt era conectată o balanţă, iar intregul montaj era astfel conceput încât să fie excluse modificările acului indicator al balanţei cauzate de presiunile fizice exercitate – asupra planşetei – de degetele celui testat. Investigând cu

aparatul inventat de el mai mulţi mediumi fizici, Hare (care şi-a publicat rezultatele în cartea *Experimental Investigations of the Spirit Manifestations*, 1855) a ajuns la concluzia că există o forţă mediumnistică care provoacă modificări notabile ale balanţei corespondente unor greutăţi de până la 18 livre (1 livră = 0,453 kg).

Experimente similare a efectuat şi **William Crookes**, având ca subiect pe **Daniel Dunglas Home**. Dispozitivul utilizat de el consta dintr-o planşetă din lemn de mahon, cu dimensiunile de 36 x 9,5 x 1 inches (1 inch = 2,54 cm), având montate la fiecare colţ picioruşe tot din mahon, cu diametrul de 1,5 inches. Un capăt al planşetei era aşezat pe o masă solidă, iar celălalt era susţinut de o balanţă cu resort atârnată de un trepied masiv. Balanţa avea un ac indicator ce marca forţa care se exercita asupra ei. Aparatul era astfel reglat încât planşeta de lemn, plasată orizontal, indica o greutate proprie de 3 livre. Înainte de experiment, lui Home nu i s-a relatat nimic despre configuraţia aparatului şi natura testului la care urma să fie supus. Atunci când, strict supravegheat şi controlat de experimentatori, şi-a pus uşor degetul pe capătul de planşetă opus celui susţinut de balanţă, acul indicator s-a mişcat de mai multe ori, indicaţia cea mai mare fiind de 9 livre. Ceea ce însemna că asupra balanţei acţionase o forţă suplimentară (pe lângă greutatea planşetei) de 6 livre. Montajul experimental fusese astfel conceput încât era imposibil ca devierea acului balanţei să fi fost produsă de presiunea fizică exercitată de degetul lui Home, oricât s-ar fi străduit. Prin urmare, modificările balanţei cu resirt erau induse de o forţă de contact necunoscută de tip psihokinetic.

În fenomenologia specifică intră şi **aderenţa paradoxală** şi **arderea spontană**.

PARANORMAL. Termenul a fost folosit prima oară de **J. Maxwell** (în *Les phénomènes psychiques*, 1903) pentru a denumi acele manifestări de **mediumnitate** care, deşi bine documentate, nu puteau fi bine înţelese şi explicate. Anterior, **F. W. H. Myers** propusese termenul de "supranormal" pentru a desemna *"toate acele fenomene neobişnuite care sunt parte a naturii noastre umane, dar pe care nu putem încă să le modelăm sau să le explicăm într-un cadru ştiinţific adecvat"*.

Şi în prezent, de regulă, se consideră paranormale acele fenomene sau manifestări care nu pot fi explicate conform legilor şi teoriilor ştiinţifice despre natură acceptate în prezent. Inexplicabilitatea paranormalului – fie ea şi temporară – reprezintă un element necesar în definirea lui, însă nu şi unul suficient, deoarece nu tot ceea ce nu are explicaţie momentană este automat încadrabil în sfera paranormalului. Într-o abordare mai completă, criteriile de circumscriere şi caracterizare a paranormalului sunt (I. Mamulaş – *Apariţii paranormale*, 1998): (i) criteriul inexplicabilităţii prin paradigme ştiinţifice general recunoscute; (ii) criteriul statistic: raritatea (cel puţin aparentă) a fenomenelor paranormale; (iii) criteriul observabilităţii şi probanţei limitate; multe cazuri paranormale sunt spontane, informaţiile despre ele fiind obţinute *post factum*, sub forma unor mărturii/probe mai mult sau mai puţin credibile şi verificabile; (iv) criteriul eluzivităţii şi al reproductibilităţii dificile: "reconstrucţia", reproducerea sau replicarea fenomenelor paranormale, la "cerere", în condiţii rigiroase de laborator, este foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă uneori; (v) criteriul gradului de stranietate.

Dintre aceste criterii, cel mai important – şi în strânsă legătură cu cel al inexplicabilităţii – este criteriul gradului de stranietate care, în **parapsihologie**, se referă la încălcarea aşa-numitelor principii limitative fundamentale. Conceptul de

principiu limitativ fundamental a fost introdus în anul 1923 de filozoful englez Charlie D. Broad (1887 – 1971) – preşedinte al ***Society for Psychical Research*** în anii 1935 – 1936 şi 1958 – 1960 – în urma unor consideraţii privind obstacolele pe care gândirea de tip occidental le ridică în calea acceptării paranormalului. Experienţa cotidiană, educaţia, cultura raţionalist-ştiinţifică şi pragmatismul omului din era industrială determină o anumită percepţie a lumii, fondată pe tiparul prescris de nişte principii, cu caracter restrictiv, ce par evidente. Conform acestor principii limitative fundamentale (care neagă în esenţă paranormalul): (i) nu putem cunoaşte gândurile şi simţămintele altei persoane în afara organelor senzoriale (excluderea **telepatiei** şi a **clarviziunii**); (ii) nu putem cunoaşte viitorul, altfel decât prin predicţie logico-probabilistică, şi nici trecutul, în afara dovezilor materiale şi a memoriei transmisibile (negarea **premoniţiei** şi a **retrocogniţiei**); (iii) nu se pot produce efecte fizice pe căi pur mentale (**excluderea psihokineziei**); (iv) o persoană nu poate fi prezentă, în niciun fel, în două locuri simultan (negarea **bilocaţiei**); (v) nimic din personalitatea (spiritul, sufletul, conştiinţa) unui om nu poate supravieţui în mod obiectiv (la propriu) după decesul lui (negarea tutror cazurilor care sugerează că "ceva" subzistă morţii trupeşti şi a **reîncarnării**).

S-ar mai putea adăuga şi alte principii limitative care să interzică, de pildă, **invulnerabilitatea**, **impregnarea paranormală**, **inedia**, **combustia spontană umană** ş. a.

Gradul de stranietate al unei manifestări paranormale este cu atât mai ridicat cu cât ea contrazice unul sau mai multe dintre aceste principii.

Principiile limitative fundamentale delimitează ceea ce se înţelege îndeobşte a fi "normalul" în sens larg, incluzând – aparent paradoxal – şi "anormalul". (La drept vorbind, anormalul nu este decât un normal care "funcţionează" defectuos în raport cu anumite cerinţe. De pildă, încetinirea ritmului cardiac ca urmare a unei stări maladive nu este, evident, un fenomen paranormal, ci unul anormal; în schimb, supravieţuirea un timp neobişnuit de lung fără ca inima să bată, performanţă reuşită de unii maeştrii yoghini, constituie o manifestare paranormală.) În ultimă instanţă, paranormalul nu este o abatere de la normal, ci un "altfel de normal". Acesta este sensul în care ar trebui înţeles aici prefixul "para".

PARAPSIHIC. 1. ca substantiv: persoană cu aptitudini ce ţin de **paranormal** (*psychic*, în limba engleză); 2. ca atribut: sinonim cu parapsihologic (*psychical*, în limba engleză).

PARAPSIHOLOG. Cercetător care studiază aspecte privind **fenomene parapsihologice**. Uneori, în mod greşit, se intulează astfel unele persoane care au (sau pretind că au) aptitudini **parapsihice**, fără a fi, în realitate investigatori în domeniu.

PARAPSIHOLOGICE, FENOMENE. Fenomenele studiate de **parapsihologie** pot fi clasificate în cinci mari categorii: **percepţia extrasenzorială**, **psihokinezia**, **experienţele în preajma morţii**, cazurile care sugerează supravieţuirea după moartea fizică (cele centrate pe **mediumi**, cazurile de **bântuiri**) şi cazurile care sugerează **reîncarnarea**.

Specificul destul de eclectic al acestor fenomene face foarte dificilă orice încercare de explicitare a lor într-o teorie unitară şi exhaustivă, general acceptată. În acest sens, pot fi enumerate câteva din atributele lor care generează respectiva

dificultate: (i) dependenţa foarte slabă sau inexistenţă în raport cu distanţa; (ii) nerepetabilitate după voinţă, imprevizibilitate, eluzivitate; (iii) implicarea întotdeauna a unui organism viu, fie ca participant, fie ca observator; (iv) caracterul polimorfic; (v) unele efecte se plasează în afara "săgeţii timpului" (specific acauzal).

Pe de altă parte, studiul lor a relevat şi anumite regularităţi care, de asemenea, sunt specifice cel puţin unora dintre ele: **efectul de declin**, **efectul de deplasare**, **efectul diferenţial**, efectul de **eroare psi**, efectul de experimentator, condiţiile fiziologice, psiho-mentale şi/sau socio-ambientale care favorizează sau, dimpotrivă, inhibă producerea lor.

Se pot distinge patru tipuri de ipoteze generale relative la aceste fenomene: (i) ele nu există în realitate, fiind iluzii sau fraude; (ii) ele există, dar nu sunt explicabile de ştiinţă (actuală sau de perspectivă); (iii) ele există şi pot fi explicate de legi ştiinţifice actualmente acceptate; (iv) ele există şi vor putea fi explicate prin legi ştiinţifice noi.

Imensul material faptic acumulat de-a lungul timpului exclude, în mod obiectiv (adică fără prejudecăţile adversarilor parapsihologiei), prima dintre ipoteze; celelalte rămân de luat în considerare, dat fiind faptul că polimorfismul manifestărilor parapsihologice nu poate fi explicat unitar, unele dintre putând fi explicate (cândva) printr-una sau alta dintre cele trei ipoteze rămase.

PARAPSIHOLOGIE. Disciplină ştiinţifică având ca obiect de studiu manifestările de tip **paranormal** în care este implicat direct psihicul uman şi/sau animale.În pofida scepticismului (dacă nu chiar al adversităţii) cu care privită de către unii oameni de ştiinţă şi comentatori, parapsihologia contemporană are conturate trăsături distincte: obiect propriu de studiu – **fenomenele parapsihologice**; metodologie şi un corp de observaţii, date experimentale şi legi obiective. Domeniul pe care îl cercetează este reprezentat de acele manifestări cu participare psihică intrinsecă ce ies din tiparele aşa-numitului "bun-simţ", părând să contrazică raţionalitatea ştiinţifică încetăţenită, dar pentru care s-a acumulat un imens material faptic care, dacă este privit fără părtinire scientistă, e indubitabil.

Metodologia ei de studiu este identică cu a oricărei alte ştiinţe convenţionale. Introducerea sistematică de către **Joseph B. Rhine** a metodelor de evaluare cantitativă şi statistico-matematice a însemnat un pas important pentru dobândirea realmente statutului de ştiinţă. Cercetarea **parapsihică** foloseşte metode, tehnici, aparatură experimentală şi de observaţie, protocoale experimentale şi observaţionale bine fundamentate, ca orice ştiinţă a naturii, iar evaluarea rezultatelor se face în conformitate cu cele mai exigente criterii ştiinţifice. Criteriile de judecare a rezultatelor ei trebuie să fie tot ştiinţifice, adică obiective, corecte şi fără idei preconcepute, oricât de insolite şi de provocatoare ar fi aceste rezultate.

Pe de altă parte, ea este o ştiinţă relativ tânără, care nu şi-a epuizat căutările propriului drum spre cunoaştere; nu a descoperit decât o mică parte a legităţilor obiective care guvernează fenomenele cercetate. Stadiul actual este preponderent cel de achiziţionare, verificare, clasificare şi analiză a datelor. Totuşi, legi general acceptate de cercetătorii din domeniu, precum cea a declinului în timp a reuşitelor individiuale în **percepţia extrasenzorială** şi în **psihokinezie**, ori a importanţei proceselor stocastice în manifestările psihokinetice reprezintă începuturi remarcabile. De altfel, în anul 1969, *American Association for the Advancement of Science* a

recunoscut parapsihologiei statutul de ştiinţă, acceptând ***Parapsychological Association*** printre membrii săi

Departe de a fi un domeniu izolat, parapsihologia are un caracter pluri şi multidisciplinare; în demersurile sale experimentale şi teoretice face apel la numeroase achiziţii din ramuri ştiinţifice şi inginereşti consacrate: psihologie, fizică, biologie, medicină, biofizică, biochimie, electronică, cibernetică, bionică, matematică etc.

Termenul de "parapsihologie" a fost propus prima dată de medicul, psihologul şi esteticianul german Max Dessoir în anul 1889, fiind impus de J. B. Rhine după 1934 ca alternativă pentru **metapsihică**.

Alte denumiri propuse, mai mult sau mai puţin superpozabile sunt: *psychical research* (*Society for Psychical Research*, 1882), procese **psi** (Robert H. Thouless, 1942), bioinformaţie/biocomunicaţie/bioenergetică (Uniunea Sovietică, Eduard Naumov ş. a., 1965), **psihotronică**, paranormologie (Andreas Resch, 1969); noetică (Edgar Mitchell, 1973); anomalistică (Roger W. Wescott, 1973); psilogie (Louis Beranger, 1974); **fenomene anomale** (1981), funcţii extraordinare ale corpului uman (China).

PARAPSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. A fost înfiinţată pe 19 iunie 1957 în Statele Unite, la Durham, North Carolina, la iniţiativa lui **Joseph Banks Rhine**, director, pe atunci, al Laboratorului de Parapsihologie la Universitatea Duke. Ca asociaţie profesională internaţională ce reuneşte specialişti în **parapsihologie**, are ca scop, conform statutului: *"progresul parapsihologiei ca ştiinţă, diseminarea cunoştinţelor în domeniu, integrarea rezultatelor parapsihologiei cu cele ale celorlalle ştiinţe"*. Publică revistele de specialitate *Journal of Parapsychology* şi *Mindfield Bulletin* şi organizează un congres internaţional (*Convention*) în fiecare an.

Conform definiţiei date de această societate: *"Parapsihologia este studiul ştiinţific a trei tipuri de evenimente neuzuale (percepţia extrasenzorială, interacţiunea minte-materie şi supravieţuirea) care sunt asociate cu experienţa umană. Numim aceste fenomene ca fiind «anomale» deoarece ele sunt dificil de explicat prin modelele ştiinţifice curente"*.

PENETRARE. Fenomenul (diferit de perforarea normală) de trecere a unui obiect prin altul, după ce mai întâi a suferit un proces de **dematerializare**. Toate cazurile de dematerializare şi re-**materializare**, la care se adaugă **teleportarea**, implică un astfel de fenomen. Poate fi dat exemplul **Eusapiei Palladino** care, sub supravegherea lui **Camille Flammarion**, a reuşit să treacă o carte printr-o perdea, fără a i se modifica ceva, şi al mediumului Henri Slade, care a trecut prin tăblia unei mase o cochilie de melc, fără ca la sfârşitul acţiunii aceasta să-şi fi modificat sensul spiralelor.

PERCEPŢIE DERMOOPTICĂ. Aptitidine prin care o persoană poate vedea cu pielea, fără utilizarea analizatorului vizual. Cel mai adesea, este localizată la nivelul degetelor, dar sunt relatate cazuri de subiecţi care pot "vedea" şi cu alte părţi ale corpului (ureche, obraz, umăr etc.). Numită şi vedere paraoptică, vedere cu pielea, vedere fără ochi, vedere extraretiniană, biointroscopie, a fost asociată, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea cu mesmerismul, interesul fiind resuscitat în 1924, când scriitorul francez Jules Romains (1885 – 1972) a publicat o carte despre fenomen (*La vision extra-rétinenne*). Unul dintre cei mai cunoscuţi subiecţi cu această abilitate a

fost rusoaica Roza Kuleşova (1955 – 1978), intens investigată în anii 1960 de specialiştii ai Academiei URSS. Aceştia au stabilit, cu rigurozitate, că nici unul din cele cinci simţuri comune nu era implicat în performanţele neobişnuite ale fetei, care, aproape oarbă, putea citi texte sau vedea imagini colorate cu vârfurile degetelor. Cercetări efectuate în Statele Unite au arătat că, uneori, perceperea cutanată a culorilor se datora existenţei la subiecţi a unei sensibilităţi termice ieşite din comun. Studii complexe efectuate în Franţa de Yvonne Duplessis (1912 – 2017) au demonstrat însă că există cazuri cu cauzalitate complexă (încă nedescifrată), ce nu implică în mod necesar o sensibilitate dermo-termică deosebită sau existenţa, la nivelul învelişului cutanat, a unor formaţiuni fotosenzitive. Nu este exclusă posibilitatea ca, cel puţin în anumite cazuri, această aptitudine să constituie o formă particulară de **clarviziune**; de altfel, este asociată, câteodată, cu **heteroscopia**.

PERCEPŢIE EXTRASENZORIALĂ. Termen folosit şi impus în **parapsihologie** de **Joseph B. Rhine** (începând cu anul 1934) pentru a desemna ansamblul modalităţilor de achiziţie informaţională care nu fac apel la canalele senzoriele obişnuite, ci la mijloace de tip paranormal. Informaţiile astfel obţinute se referă la evenimente, lucruri ori influenţe externe (mentale ori fizice) din trecut, prezent sau viitor.

Alegerea termenului a fost criticată de unii specialişti, printre care **René Sudre** şi **Gertrude Schmeidler**. Ei au remarcat, în mod justificat, că informaţiile căpătate pe canel paranormale nu au în mod necesar caracteristicile unor percepţii, fiind extrasenzoriale numai în măsura în care nu folosesc cele cinci simţuri obişnuite ca intrări ale informaţiilor. În plus, termenul ca atare nu este lipsit întru totul de subiectivism, deoarece presupune, chiar vag, un anumit mecanism explicativ (din moment ce exclude participarea a cel puţin senzorialului comun). Totuşi el s-a impus în literatura parapsihologică, mai ales sub forma acronimului **ESP**, preferat denumirii complete pentru a se evita specificarea expresă a noţiunii de "percepţie".

Majoritatea parapsihologilor disting patru forme principale de manifestare a ESP: **clarviziunea**, **premoniţia**, **telepatia** şi **retrocogniţia**. La acestea se mai pot adăuga şi alte tipuri speciale: **radiestezia**, **heteroscopia**, **psihometria**, **paradiagnoza** ş. a.

Formele de ESP menţionate se întâlnesc rar în "stare pură", cel mai adesea apărând cazurile echivoce (în care, de exemplu, telepatia şi clarviziunea nu pot fi, practic, delimitate). De aceea, în situaţiile care, prin modul lor de manifestare concretă, nu permit înlăturarea echivocului, se preferă denumirea de "percepţie extrasenzorială generalizată" (GESP).

Din punct de vedere structural, o experienţă (trăire) de ESP prezintă două aspecte: receptarea (achiziţia) de informaţie extrasenzorială – care s-ar produce, după unii cercetători, la nivelul inconştientului subiectului – şi obiectivarea acestei informaţii. De obicei, se vehiculează opinia conform căreia caracterul paranormal al ESP este dat de modul în care se face achiziţia informaţională. În acest sens, se remarcă o multitudine de ipoteze şi teorii explicative privind existenţa fie a unor "organe" mai mutt sau mai puţin specializate în emisia-recepţia semnalelor exotice, fie a unor mecanisme psiho-fiziologice analoage proceselor senzoriale cunoscute.

Obiectivarea informaţiei dobândite prin ESP se poate face prin conştientizare, prin reacţii fiziologice (inclusiv **automatism**) ori prin îmbinarea acestor două

modalităţi. În mod concret, obiectivarea ESP se realizează ca: presimţire vagă, intuiţie bruscă, trăiri onirice care par mai adevărate decât realitatea imediată, pseudohalucinaţii, reacţii vegetative sau motorii specifice etc. Aceste manifestări sunt individualizate în funcţie de particularităţile psihice ale subiecţilor care le experimentează (personalitate, dispoziţie afectivă de moment, starea şi nivelul conştienţei) precum şi de semnificaţiile pe care ale acordă informaţiilor achiziţionate. Evidenţierea concretă a unei trăiri de tip extrasenzorial nu se poate efectua fără etapa obiectivării, care face ca fenomenul să devină observabil.

Din punct de vedere al conjuncturilor de apariţie, fenomenele de ESP se clasifică în: ESP spontană şi ESP provocată. Persoanele care au ESP spontane receptează brusc şi neaşteptat informaţii de natură afectivă şi/sau practică, într-un mod pe care nu-l pot controla conştient. De multe ori, subiecţii respectivi se află într-o **stare modificată a conştiinţei**, fără ca aceasta să fie o condiţie necesară şi nici suficientă a ESP, ci, cel mult, o condiţie favorizantă.

În ESP provocată, declanşarea, orientarea şi desfăşurarea fenomenelor sunt, cel puţin parţial, controlate de subiecţii înşişi sau de către experimentatori neutri (neimplicaţi în ESP propriu-zisă).

Analiza cazurilor spontane credibile ca şi testătile de laborator au arătat că ESP nu este dependentă de factori fizici cum sunt ecranarea electromagnetică, mărimea ţintelor-psi sau a surselor informaţionale, distanţa dintre subiecţi şi ţinte. Pe de altă parte, s-a observat că administrarea unor medicamente sau droguri – cu acţiuni specifice la nivelul sistemului nervos autonom – poate influenţa performanţa unei experienţe de tip ESP, în sensul stimulării sau inhibării. De exemplu, cofeina (substanţă excitantă) are un efect, de multe ori, stimulator, în vreme ce amitalul de sodiu (sedativ) diminuează capacităţile extrasenzoriale. Consumul de psihedelice (LSD, cocaină, mescalină etc), care induc stări alterate ale conştiinţei, cu reducerea drastică a autocontrolului, favorizează, într-o anumită măsură, ESP.

Factorii psihologici au un rol deosebit de important în producerea manifestărilor de ESP. În acest sens sunt de menţionat: **efectul de declin**, **efectul de focalizare**, **efectul "oaie-capră"**.

Plecând de la importanţa conceptului de "informaţie", înţeleasă ca un dat ontologic fundamental, reputatul fizician John Archibald Wheeler suţinea că omenirea se află în prezent "în zorii erei a treia a fizicii"; în prima eră a fizicii se studia mişcarea fără a se căuta explicaţiile, în cea ade a doua se studiau legile fizicii fără a se căuta explicaţia naturii acestora, pe când cea de-a treia eră va fi a "fizicii bazate pe informaţie", în care legilor li se caută izvorul, originea. Este de aşteptat astfel ca studiul ESP să aducă elemente esenţiale în înţelegerea modului în care informaţia, expresie a tendinţelor de ordonare şi organizare, de pe toate nivelurile naturii, să modifice unele concepte actuale despre spaţiu şi timp. În acelaşi sens, psihicul uman ar putea, folosind un "vehicul" informaţional, să călătorească în diferite puncte ale reţelei spaţio-temporale, sau să fie el însuşi vehicolul, realizând ceea ce numim, de pildă, ESP, **extracorporalitate** etc.

PERCIPIENT. Persoană (subiect) către care sunt tramsmise impresiile unui **agent** care se concentrează asupra unei **ţinte-psi**. În sens larg, termenul este folosit pentru a denumi orice subiect care trăieşte – spontan sau în condiţii controlate – o experienţă **parapsihică**. Mai este denumit receptor.

"PHILIP", EXPERIMENTUL. Începând din septembrie 1972, opt membri ai *Society for Psychical Research* din Toronto şi-au propus ca, în timpul unor şedinţe de **spiritism**, să invoce "spiritul" unei persoane care nu a existat vreodată în realitate. Scopul iniţial al încercărilor era acela de a testa dacă nu cumva observarea în comun a unei fantome rezulta dintr-o simplă halucinaţie colectivă. Personajul imaginat cu lux de amănunte era un englez numit "Philip Aylesford", născut în 1624, care urmase o timpurie carieră militară în vremea războiului civil din Anglia, de partea regaliştilor, ca prieten personal şi agent secret al prinţului Charles (regele Charles al II-lea de mai târziu). Deşi însurat, "Philip" se îndrăgostise de o tânără ţigancă. Atunci când soţia lui a aflat că este înşelată, ea a acuzat-o pe ţigancă de vrăjitorie şi a făcut în aşa fel ca aceasta să fie condamnată şi arsă pe rug. "Philip" nu a intervenit pentru a-şi salva amanta şi s-a sinucis, cuprins de remuşcări, în 1654.

Grupul din Toronto se reunea săptămânal pentru a vorbi despre "Philip" şi a medita apoi intens, în speranţa apariţiei fantomei lui. Cu toate eforturile depuse, nu a fost semnalată nicio apariţie, deşi, ocazional, unii membri ai grupului au simţit acut o prezenţă invizibilă în încăpere. După un an de încercări fără rezultate notabile, conducătoarea grupului, Iris Owen, a propus altă modalitate de lucru, inspirată de un raport al lui **Kenneth J. Batcheldor**. Studiile acestuia indicaseră că o atmosferă relaxată, chiar veselă, facilitează uneori – într-un mod oarecum paradoxal – producerea **fenomenelor parapsihologice**. În opinia lui, prin angajarea destinsă a conştientului, fără o concentrare deosebită, se lasă cale liberă inconştientului, astfel încât energiile mentale provenind din adâncurile psihicului uman pot produce efecte de **psihokinezie**.

Curând după adoptarea acestei metode, în care s-a renunţat la concentrarea mentală, iar discuţiile despre "Philip" se desfăşurau într-o ambianţă relaxată, au început să se producă efecte psihokinetice: vibraţii, mişcări şi **levitaţii** ale mesei, ***raps***. Apoi, "Philip" a început să comunice cu membrii grupului, "răspunzând" prin bătăi uşoare în tăblia mesei. Aşa cum au scris Iris Oewn şi Margaret Sparrow în cartea *Conjuring up Philip* (1976): *"era ca şi cum o nouă persoană participa activ la conversaţie, chiar dacă cei prezenţi la şedinţe nu uitau niciodată că Philip era, în fapt, un personaj imaginar"*. Replicile lui erau conforme cu istoria sa fictivă, dar nu a putut "produce" nimic care era dincolo de ceea ce grupul concepuse.

Experimentele cu "Philip" au continuat mai mulţi ani, "comunicările" şi efectele psihokinetice producându-se cu o anumită regularitate. Au eşuat încercările de creare a unei apariţii vizuale, ca şi cele de captare a vocii lui "Philip" pe bandă de magnetofon, deşi unii membri ai grupului credeau a fi auzit şoapte de răspuns la întrebările puse de Iris Owen, cea care părea a avea un raport special cu "spiritul" invocat. Oarecum dezamăgiţi, cei din grup au renunţat la întruniri după 1977. Manifestările psihokinetice obţinute în timpul întâlnirilor" cu imaginarul "Philip" au fost atestate în mod obiectiv, unele dintre ele fiind fotografiate şi filmate. Astfel de rezultate au încurajat şi alte grupuri de parapsihologi din Toronto şi Quebec să încerce, cu succes, experimente similare. Grupurile respective i-au creat pe "Lilith", o spioană franco-canadiană din al doilea război mondial, pe "Sebastian", un alchimist medieval, şi pe "Axel", un om din viitor.

PIO, PADRE DA PIETRELICINA (1887 – 1968). Numele religios al călugărului capucin italian Francesco Forgione, cunoscut îndeosebi pentru **stigmatele**

sale. S-a remarcat, de asemenea, prin aptitudinile de **ESP** (**clarviziune**, **premoniţie** – printre altele, şi-a prezis, în 1959, data exactă a propriului deces), **hipertermie**, **bilocaţie** şi de **vindecător paranormal**. Ca stigmatic, el a "primit", pentru întâia oară, rănile suferite Mântuitor pe cruce, la data de 20 septembrie 1918. În acea zi, în timp ce se afla singur în chorul Mânăstirii din Foggia, a fost cuprins, după cum va mărturisi ulterior, *"de o dulce moţăială (...) m-am descoperit că stăteam în faţa unui personaj misterios şi impunător... căruia îi curgea sânge din mâini şi din picioare şi din piept... Viziunea acelei persoane s-a estompat şi mi-am dat seama că mâinile şi picioarele mele precum şi pieptul îmi fuseseră străpunse şi sângerau abundent"*. El era convins că acel "personaggio" era însuşi Iisus. Timp de 50 de ani, a trăit periodic experienţe stigmatice, la multe dintre ele asistând medici şi preoţi care au certificat autenticitatea fenomenului. De-a lungul timpului, faima însuşirilor sale extraordinare a atras numeroşi pelerini. La 16 iunie 2002, Papa Ioan Paul al II-lea l-a declarat Sfânt al Bisericii Catolice, la ceremonia de canonizare participând circa 300 de mii de credincioşi.

PIRAMIDĂ, EFECTE DE. Fenomene neuzuale care se produc în interiorul unor configuraţii geometrice piramidale (îndeosebi a celor care reproduc, la scară mică, piramida lui Keops din Egipt), orientate în funcţie de liniile de forţă ale câmpului magnetic terestru. Printre efectele de acest fel se numără: mumificarea cadavrelor de animale, reascuţirea lamelor de ras, reactivarea bateriilor electrice consumate, modificarea unor constante fizico-chimice, activarea unor procese biologice, potenţarea **fenomenelor parapsihologice** etc. Se presupune că formele piramidale induc concentrarea unor energii necunoscute ("energiile de formă") răspunzătoare, prin mecanisme rezonante, de efectele observate.

Rezultate remarcabile – apreciate pe plan internaţional – privind aceste efecte a obţinut în România colectivul condus de dr. biol. Marioara Godeanu (1938 – 2014).

PITAGORA (580 – 500 î. Ch.). matematician şi filozof grec. Fiul Parthenisei şi al unui giuvaergiu bogat, din insula Samos, născut însă la Sidon – Fenicia (după sugestia Pythiei, consultată imediat după căsătoria părinţilor săi). La naştere, a fost închinat zeului Apollo, zeul luminii. A fost dus la Samos după un an, imediat după ce a fost "botezat" la templul lui Aidonai, situat într-o vale din Liban, ocazie cu care preotul s-a exprimat că va aduce mult bine omenirii, atât în timpul vieţii, cât şi după moarte.

Dotat cu inteligenţă precoce, şi-a însuşit, până la 18 ani, toate ştiinţele epocii din Grecia, sesizând contradicţiile dintre acestea, care nu dezvăluiau şi legătura unică, sistemul de unire dintre ele. A plecat în Egipt să-şi continue studiile, unde s-a instruit cu răbdare şi temeinicie 22 de ani, timp în care a deprins toată învăţătura profană şi sacră păstrată în secret de templele egiptene, obţinând stima şi respectul învăţătorilor săi, care i-au acordat oficial titlul de **iniţiat** în misterele lui Isis şi Osiris. Pe când se pregătea să se întoarcă în Grecia natală, pentru a-şi propovădui învăţătura dobândită în folosul concetăţenilor, Egiptul a fost cucerit de perşi, iar el, împreună cu alţi învăţaţi ale căror temple au fost distruse, a fost dus prizonier la Babilon. Şi-a continuat învăţătura iniţiindu-se în doctrinele chaldeene, ale vechilor evrei şi în **ocultismul** persan, despre care se spune că stăpânea taina electricităţii. Revenit la Samos, după 38 de ani, când nu-l mai credea nimeni în viaţă, în afara mamei sale, şi-a regăsit patria

ocupată de perşi, iar ştiinţele şi artele decăzuseră. După ce a vizitat mai multe temple, a ajuns la cel din Delphi, închinat zeului Apollo, unde era aşteptat cu emoţie, în speranţa că va da o nouă viaţă spirituală templului şi, implicit, Greciei. Chiar de la sosire a stabilit o legătură de tip **paranormal** cu Teocleea, o preoteasă ce i s-a devotat şi care, sub influenţa lui, în **transă**, a devenit un "instrument" de cunoaştere **parapsihică**.

Peste un an, a plecat în colonia greacă din Crotona, oraş din Peninsula Italică, unde a descins mai degrabă ca **mag**, trezind, în scurt timp, teama conducătorilor, care i-au cerut să se explice. Explicaţiile lui au fost atât de convingătoare, încât aceştia au construit la marginea localităţii o şcoală închinată zeului Apollo, pe un teren vast, cu clădiri şi grădini splendide, unde să se instruiască tineri de ambe sexe, el locuind într-o clădire modestă. Admiterea la cursuri se făcea după ce candidaţii treceau două categorii de teste, de curaj şi de moralitate. Procesul de învăţământ nu presupunea ascetismul, ci moderaţia, iar, în primă treaptă, discipolii erau iniţiaţi în ştiinţa numerelor, numărul fiind un simbol, o reflectare a divinului, în cadrul unei teologii raţionale (teogonia) ce demonstra unicitatea şi interdependenţa ştiinţelor despre natură. În treapta a doua, discipolii erau acceptaţi de maestru în curtea interioară a locuinţei sale pentru a-şi continua iniţierea în mistere şi mai profunde (de la această curte interioară provine denumirea de ezoteric – dinăuntru, spre deosebire de exoteric – din afară).

Instruirea se făcea însă în Templul Muzelor, special construit, care adăpostea statuile a zece zeiţe, cu Hestia în centru, simbol al teogoniei, protejând focul sacru, înconjurată de celelalte nouă, grupate câte trei: (i) Urania (astronomia şi astrologia), Polymnia (ştiinţa sufletelor din viaţa de dincolo şi modalităţile de cunoaştere a ei), Melpomene (ştiinţa vieţii şi a morţii); (ii) Caliope (medicina), Cleo (magia), Euterpe (morala); (iii) Terpsihora (fizica terestră), Erata (ştiinţa elementelor naturii), Thalia (ştiinţa plantelor şi a animalelor). În doctrina pitagoreică, Dumnezeul Unic reprezintă Monada, care în manifestare devine Diada creatoare (esenţa indivizibilă şi substanţa divizibilă), reprezentând unirea Eternului-Masculin cu Eternul-Feminin (capabil de reproducere). Manifestându-se în spaţiu şi timp, Diada devine astfel Triada (lumea divină, lumea naturală şi lumea umană) – alcătuind împreună cheia universului, reflectată la rândul ei de structura omului (compus din trup material, suflet şi spirit), sufletul fiind strâns legat de spirit şi reprezentând carul care îl transportă în lumea transcendentă. Zeităţile enumerate sunt zece întrucât acesta este numărul divin, perfect, desăvârşirea, fiind format din adunarea primelor patru numere. Numărul şapte are şi el o mare însemnătate, deoarece exprimă legea evoluţei, recunoscută în toate domeniile vieţii: cle şapte culori, cele şapte note muzicale etc. În treapta a treia, discipolii dobândeau ceea ce am putea numi acum aptitidini paranormale, în primul rând **clarviziunea**, accedând, sfârşit, la calitatea de iniţiat, ceea ce echivala şi cu garanţia morală că nu-şi vor folosi cunoştinţele în scopuri potrivnice semenilor.

Şi-a scris doctrina ezoterică într-o simbolistică secretă, fără a destăinui codul. Ne-a parvenit graţie învăţăturii sale predată oral discipolilor şi transmisă din generaţie în generaţie. Se regăseşte fragmentar în creaţia pitagoreicilor Filolaus, Hierocles, Archytas, Platon şi alţii. În esenţă., a preluat, într-o sinteză proprie, completată cu idei personale, doctrinele ezoterice ale Greciei, Indiei, Egiptului şi Babilonului. A fost contemporan cu Lao-Tse din China, Sakia Muni din India, regele Numa al Romei, mari reformatori ai lumii, apăruţi, nu întâmplător în acelaşi timp, după cum susţine

Eduard Schuré. După moartea sa, discipolii săi au fost persecutaţi, ceea ce explică atât difuzarea ideilor sale în afara Greciei, cât şi perpetuarea lor obstinată.

PK. Prescurtare pentru termenul de **psihokinezie**.

PLANTPSI. Acronim din limba engleză pentru presupusa prezenţă în lumea vegetală a unor facultăţi asemănătoare cu **percepţia extrasenzorială**. Utilizând un polifiziograf adaptat, cercetătorul american Cleve Backster (1924 – 2013) a desoperit în anul 1966 că potenţoalul electric al ţesuturilor vegetale vii poate fi influenţat de activitatea psihică umană (gânduri, emoţii, intenţii), ceea ce l-a condus la ipoteza că plantele au un sistem senzorial sau capacitate similare sau chiar identice cu **ESP**.

Ideea că plantele au unele însuşiri care, în mod obişnuit, sunt atribuite oamenilor, nu este nouă. De exemplu, Aristotel considera că plantele au suflet (cu puteri mai reduse decât ale oamenilor), iar băştinaşii din Malayesia cred că orezul este animat de un suflet propriu. Cu mult timp înanite de Backster, în anii 1900 – 1926, biologul şi fizicianul Indian Jagadis Chandra Bose (1858 – 1937) dovedise, prin experimente de mare ingeniozitate şi fineţe, că reacţiile plantelor la stimuli externi sunt similare cu cele ale subiecţilor umani.

Existenţa la plante a unor calităţi asemănătoare ESP rămâne totuşi un subiect controversat, unii cercetători reuşind să reproducă experimentele lui Backster, în vreme ce alţii au eşuat. Pe de altă parte, dacă, într-adevăr, structurile vegetale prezintă răspunsuri la activitatea psihică umană, nu este exclusă posibilitatea ca aceste efecte să fie determinate, cel puţin în unele cazuri, de acţiuni de tipul **psihokineziei** şi nu unor capacităţi de ESP proprii plantelor.

PLATON (429 – 347 î. Ch.). Filozof grec. Provenit din rândurile aristocraţiei (tatăl său pretindea că e descendent al regelui Codrus, iar mama sa fiică a legislatorului Solon) s-a instruit, iniţial, în muzică, pictură şi literatură, ajungând la vârsta de 27 de ani, să le stăpânească în mod strălucit. Întâlnirea cu filozoful Socrate a avut un impact deosebit asupra lui, determinându-l să-şi schombe radical modul de viaţă şi de muncă, nu înainte de a marca intenţiile sale printr-un ospăţ la care şi-a invitat prietenii de distracţie cărora le-a comunicat hotărârea-i irevocabilă. Trei ani mai târziu, după moartea ilustrului său mentor, în urma condamnării ca i-a sporit celebritatea postumă, a plecat în străinătate pentru a-şi desăvârşi învăţătura. În Egipt, s-a iniţiat în **misterele** zeiţei Isis, dar, spre deosebire de Pitagora, s-a oprit la treapta a treia, ceea ce îi permitea o analiză clarvăzătoare a realităţii şi stăpânirea trupul şi sufletului prin forţa propriei minţi.

Revenit în patrie, şi-a creat opera, în fapt o sinteză originală, criptică a cosmogoniei ezoterice. Menţinând permanent substratul ezoteric abstract a transpus ideile lui Pitagora, Socrate şi cele asimilate în cursul iniţierii sale, în forme plastice, literare (dialoguri), concrete, astfel încât şi-a cucerit o largă şi meritată popularitate datorită răspândirii lor, pe această cale accesibilă marelui public. Spre deosebire de Pitagora, nu a creat iniţiaţi, iar respectarea jurământului depus cu ocazia iniţierii explică de ce ideile ezoterice despre mistere sunt înţelese mai mult "printre rânduri", în funcţie de gradul de elevaţie al cititorilor.

În concepţia lui, distincţia suflet (*psyché*) – trup (*sôma*) era riguroasă şi ireductibilă. *"Sufletul este cu totul altceva decât corpul"*, se afirmă în dialogul *Legile*,

deoarece sufletul şi corpul au naturi diferite, primul ţinând de lumea Formelor, iar al doilea de lumea materială terestră. Naturile lor diferite sunt evidenţiate de un paralelism negativ prezentat în dialogul *Phaidon*, unde se spune *"că sufletul seamănă cât se poate de mult cu ceea ce este divin, nemuritor, inteligibil, cu o unică Formă, indisolubil şi mereu neschimbător în identitatea cu sine şi că, dimpotrivă, trupul seamănă cât se poate de mult cu ceea ce este omenesc, muritor, cu forme multiple, neaccesibil gândirii, supus disoluţiei şi niciodată identic cu sine"*. Dar esenţele diferite ale sufletului şi corpului nu exclud relaţiile dintre ele, ci dimpotrivă. În mod normal, când sunt împreună şi câtă vreme sufletul nu este, aşa-zicând, bolnav, cel care guvernează asupra trupului este sufletul, iar moartea reprezintă despărţirea celor două entităţi, fiecare urmând apoi "trasee" disjuncte; conform unei inscripţii orfice din sec. V î. Ch.: *"cerul primeşte sufletele, pe când pământul primeşte trupurile"*. Dar, deşi are o natură inferioară, trupul poate corupe sufletul, înlănţuindu-l, limitându-l, tulburându-l şi îmbolnăvind-ul; de aceea, aşa cum se spune în *Phaidon*, omul iubitor de înţelepciune *"nu este preocupat de ale trupului, ci, atât cât îi stă în putinţă, rămâne departe de ele, îndreptându-şi gândul numai către suflet"*.

Deşi în dialogul *Phaidon* sufletul e prezentat ca tinzând să acţioneze doar în sfera noetică (raţională) şi separat de simţuri, în dialoguri ulterioare funcţiile sufletului se multiplică, şi el capătă o structură tripartită care permite o mai accentuată corelare cu funcţiile somatice. Acum, *psyché* este descris ca având trei părţi: partea raţională (*logistikon*), partea pasională (*thymoeides*) şi partea apetentă (*epithymetikon*), cea care ţine de sfera dorinţelor. Acestor componente ale sufletului li se atribuie localizări corporale adecvate, legate între ele prin măduva spinării. Ideea separaţiei între suflet şi trup este extinsă, în ultimile dialoguri platoniciene, de la om la întregul Cosmos, văzut acum ca un soi de fiinţă vie, al cărui suflet este Cerul, iar trupul i se găseşte în interiorul acestuia.

PLOAIE PARANORMALĂ. Precipitaţie cu diverse obiecte, unele insolite, ori chiar cu organisme vii. De-a lungul istoriei, s-au consemnat multe asemenea evenimente.

În anul 858, lângă oraşul Bingen, Pe Rin, au fost observate căderi inexplicabile de pietre, însoţite de zgomote puternice. Crezându-se că manifestările erau provocate de spirite răuvoitoare, s-a recurs la procedee de exorcozare, dar fără efect.

Unul din cele mai vechi cazuri consemnate pe larg s-a petrecut în anul 1682 şi a avut ca ţintă casa unui anume George Walton din Portsmouth, Anglia. Totul a început într-o noapte de duminică a lunii iunie, în momentul în care Walton şi familia lui au fost treziţi de o violentă şi neaşteptată aversă de pietre abătută peste acoperişul casei. Speriaţi, locatarii s-au năpustit afară, dar neobişnuita ploaie încetase. În timp ce stăteau nedumeriţi sub razele Lunii, bombardamentul a reizbucnit, făcându-i să se precipite înapoi în casă. Au baricadat rapid uşile şi ferestrele şi au început să aştepte neliniştiţi ceea ce urma să se petreacă. Deodată, mai multe pietre au spart obloanele ferestrelor, în timp ce altele au pătruns în casă prin horn, ricoşând prin cameră. Agresiunile au continuat, cu mici pauze, aproape patru ore. Depăşindu-şi teama, Waltonii au adunat pietrele, care erau foarte fierbinţi, într-un morman mare. Pe la ora două, George Walton a observat că bombardamentul părea să se restrângă la camera de zi şi a hotărât că cel mai bun lucru de făcut era să se culce din nou, aşteptând lumina zorilor. Tocmai când voia să facă aceasta, un bolovan a trecut cu viteză prin uşa dormitorului, a plutit

câteva clipe deasupra patului, iar apoi a zburat în camera alăturată. Atacurile cu pietre au durat, intermitent, mai multe zile; în mod ciudat, ele păreau a se centra asupra lui George Walton însuşi, urmărindu-l chiar şi atunci când lucra pe câmp, departe de casă. La acea vreme, întâmplările au fost atribuite unor manevre vrăjitoreşti efectuate de o femeie bătrână pe care Walton o deposedase abuziv de un lot de pământ.

În anul 1861 s-a produs o ploaie de peşti în Singapore, iar pe 30 iunie 1892, la Birmingham, a căzut o ploaie de broaşte, cam decolorate, aproape lipsite de pigmenţi.

În anul 1880, într-o zonă din Lituania s-a înregistrat o ploaie de pietre de dimensiuni variind între câţiva centimetri cubi până la un decimetru cub. Analiza lor geologică a stabilit cu certitudine că nu proveneau de la meteoriţi.

Pe 25 noiembrie 1961, pe o porţiune de munte din zona White Oak Flats, din Tennessee, Statele Unite, s-a lăsat o peliculă transparentă de polietilienă, în greutate de aproximativ o tonă, verificările ulterioare stabilind că nu trecuse nicio aeronavă, care să fi pierdut-o ori abandonat-o.

La 19 februarie 1965, la Bloobsburg, Pennsylvania, s-a produs o ploaie cu bumbi semisferici de polietilenă, care s-au depus într-un strat considerabil pe o zonă de câţiva kilometri pătraţi.

În luna august 1968, în apropierea oraşului Sao Paulo, Brazilia, a plouat cu bucăţi de carne cu dimensiuni între 5 şi 25 de centimetri cubi, având o structură spongioasă şi pigmentate cu picături intense de sânge.

Timp de aproape patru ani (între 1979 şi 1982), cinci case din localitatea Thorton Road, lângă Birmingham (Anglia) au fost supuse unor periodice ploi paranormale de pietre. Ocupanţii au fost obligaţi să acopere ferestrele cu planşete de lemn şi plase metalice, căci pagubele cauzate de pietrele căzute de nicăieri deveniseră considerabile. Solicitată să elucideze cazul, poliţia a efectuat cercetări şi supravegheri minuţioase. Cu toate că poliţiştii au folosit echipament modern – binocluri de noapte, intensificatori de lumină, camere video în infraroşu – şi au asistat chiar ei la căderile de pietre (produse numai noaptea), nu au putut descoperi cauzele fenomenului. Pietrele înseşi au fost examinate riguros, dar fără folos. De dimensiuni relativ mari (cam cât pumnul unui bărbat voinic) nu aveau amprente umane şi arătau netede şi curate, de parcă cineva le spălase bine.

Fie că sunt considerate manifestări magice ori satanice, pe linia unor tradiţii interpretative cu originea în Evul Mediu, fie că sunt etichetate de către **parapsihologia** modernă ca manifestări de ***poltergeist***, fenomenele respective rămân încă o mare enigmă.

PODMORE, FRANK (1856 – 1910). Parapsiholog britanic, unul dintre fondatorii lui ***Society for Psychical Research***. A anchetat numeroase cazuri de **fenomene parapsihologice** spontane, certificând autenticitatea unora (sceptic iniţial, a devenit convins de realitatea **telepatiei**), dar şi modul în care altele, presupuse a fi reale, erau doar fraude. A fost un critic al **spiritismului** şi al interpretărilor din perspectiva acestei doctrine. Este cunoscut mai ales pentru contribuţia la monumentala *Phantasms of the Living* (1886), alături de **Frederic W. H. Myers** şi **Edmund Gurney**.

POLTERGEIST (în limba germană, în traducere liberă: "fantomă gălăgioasă şi violentă"). Termen, preluat din folclorul german, care desemnează în

parapsihologie ansamblul fenomenelor de **psihokinezie** care, în forme variate şi în mod repetat, pe durate de timp variabile (zile, săptămâni, luni sau chiar ani) se produc în vecinătatea unei anumite persoane. Termenul s-a încetăţenit în literatura parapsihologică, cu excepţia celei în limba germană, în care este preferată denumirea de *spuk* (= bântuire, tulburare fantomatică). Parapsihologii francezi au propus, fără succes, şi alte denumiri: *ésprit tapageur* sau *ésprit frappeur*; **René Sudre** folosea denumirea de "torbism", cuvânt pe care l-a derivat din rădăcina grecească pentru "zgomot". Deoarece incidentele psihokinetice sunt recurente – se produc cu anumit grad de repetabilitate –, **W. G. Roll** le-a denumit "psihokinezie spontană recurentă", prescurtat RSPK (*Reccurent Spontaneous PsychoKinesis*), abreviere care s-a impus în literatura parapsihologică modernă.

Gama fenomenelor de tip paranormal produse în RSPK este foarte variată: lovituri sau zgomote violente de percuţie (***raps***), obiecte dintre cele mai diverse se deplasează fără a fi mişcate de cineva, **levitaţii**, **aportări**, dispariţii de obiecte, sunete ciudate, fără surse identificabile (paşi, zgârieturi, şoapte sau gâfâieli, voci spectrale), spargeri de obiecte casabile, aprinderea spontană de focuri, inundaţii provocate de stranii ploi care se revarsă din plafoanele încăperilor, "ploi" de pietre, dereglări inexplicabile ale instalaţiilor electrice sau ale aparaturii electronice, deranjamente telefonice, fenomene luminoase, agresiuni directe asupra oamenilor (ciupituri, muşcături, escare, ruperea hainelor) fără putinţa de identificare a agresorilor, încrustaţii ce apar din senin pe mobilier sau pe pereţi, instrumente muzicale ce cântă singure etc.

Precum alte manifestări de tip **paranormal**, RSPK este veche de când lumea, fiind un fenomen cu largă răspândire geografică, fiind semnalat practic oriunde se află colectivităţi umane.

În anul 1951, **Hereward Carrington** şi **Nandor Fodor** au elaborat un studiu istoric al cazurilor de RSPK (*Haunted People. Story of the Poltergeist Down the Centuries*), identificând 5 cazuri înainte de anul 1000, cu manifestări tipice: *raps*, "ploi" de pietre, focuri spontane, telekinezie. Pentru perioada dintre anul 1000 şi anul 1882 (considerată ca fiind data de naştere a parapsihologiei moderne prin întemeierea la Londra a lui ***Society for Psychical Research***), au fost identificate 130 de cazuri culese, în principal, din Marea Britanie, Franţa, Statele Unite şi Germania. Reluând în 1974 studiile statistico-istorice de acest fel, **W. G. Roll** a semnalat în perioada 1900 – 1974 alte 72 de cazuri.

Cercetătorii care au studiat în mod comparativ manifestările de RSPK au remarcat că, de multe ori, ele se produc în familii care au un copil aflat la vârsta pubertăţii sau un adolescent. În mod paradoxal, această asociere a fost menţionată întâia oară de un adversar al acceptării fenomenului: **Frank Podmore**. Deoarece el descoperise cazuri de fraudă, în care copii (mai ales fete) au fost surprinşi în momentul în care încercau să lanseze obiecte sau să ciocănească în ziduri, el generalizat abuziv şi a considerat fenomenele de RSPK ca simple glume, ghiduşii, ale unor copii aflaţi la dificila vârstă a pubertăţii. Deşi Podmore a greşit aici, a avut totuşi meritul de a fi atras atenţia că, de multe ori, fenomenologia parapsihologică se asociază cu o persoană ce prezintă anumite particularităţi psihologice (**agent inductor**).

Cazuri aparte de agenţi inductori de RSPK îl reprezintă acele persoane care, în timp, s-au dovedit a poseda capacităţi **parapsihice**. Mulţi dintre **mediumii** şi parapsihicii celebri (precum **Daniel Dunglas Home**, **Eusapia Palladino**, **Rudi**

Schneider, **Nina Kulagina**, **Mathew Manning** ş. a.) şi-au început "activitatea paranormală" cu manifestări de acest gen.

Ca şi în cazul altor **fenomene parapsihologice** spontane, principalul mijloc de investigare al RSPK îl constituie ancheta ştiinţifică riguroasă şi (pe cât posibil) exhaustivă. Spre deosebire de alte manifestări paranormale, posibilităţile de depistare a fraudelor sunt mai mari, dată fiind, pe de o parte, complexitatea şi polimorfismul fenomenului (greu de trucat în totalitate), iar pe de altă parte, caracterul lor recurent şi al duratei mari (săptămâni sau luni de zile). De regulă, fraudele sunt produse de copii (din joacă sau din resentimente specifice vârstei) – aşa cum semnalase Podmore –, fie de persoane care caută să se răzbune pe cineva, fie de bolnavi psihici; o minimă investigare serioasă le înlătură cu uşurinţă.

Unii autori consideră că prima încercare de studiu ştiinţific, în condiţii de laborator, al unui agent inductor de RSPK a fost făcută de parapsihologul britanic Harry Price (1881 – 1948). În 1926, el a investigat, la *National Laboratory of Psychical Research* pe care-l fondase la Londra cu un an înainte, tulburările produse de românca **Eleonora Zugun**.

Printre cele mai riguroase investigaţii ştiinţifice efectuate asupra unor cazuri de RSPK au fost cele coordonate de profesorul **Hans Bender** din Freiburg. Maniera sa de lucru este sintetizată de A. Pătruţ (în *De la normal la paranormal*, vol. 1., 1992) astfel: *"1. interogarea martorilor; 2. obţinerea de relatări scrise de la persoane implicate în fenomene; 3. reconstituirea fotografică sau filmată, pentru confirmarea relatării martorilor; 4. observaţii proprii în cazurile încă active; 5. obţinerea de documente pe film sau bandă magnetică în locurile active; 6. respectarea unor cerinţe experimentale (de ex. închiderea în casete a obiectelor supuse frecvent acţiunii extramotorii, zăvorârea dulapurilor din care ies lucruri etc.; 7. folosirea de metode criminalistice pentru descoperirea manipulărilor frauduloase; 8. provocarea de fenomene prin sugestie posthipnotică; 9. psihodiagnosticarea agentului şi martorilor; 10. analiza motivaţiei agentului; 11. studierea agentului în laborator în teste* ***ESP*** *şi* ***PK****"*.

Unul din cele 22 de cazuri investigate de H. Bender a fost cel al "băiatului din Bremen", care a debutat în luna iunie a anului 1965, în depozitul-magazin al unei fabrici de porţelan: pahare, ceşti, vaze pentru flori şi alte recipiente dansau pur şi simplu pe rafturi, după care cădeau acoperind podeaua cu cioburi. Pagubele însumau mai multe mii de mărci. Deoarece anchetele poliţiei nu au dus la vreo explicaţie şi suspectându-se a fi vorba de fenomene paranormale, a fost solicitat profesorul Bender să analizeze cazul. Investigaţiile lui au demonstrat că în centrul evenimentelor se afla un ucenic în vârstă de 15 ani, pe nume Heiner. El îşi petrecuse copilăria cu părinţi adoptivi, respins de mama sa naturală, care se recăsătorise. De aceea, Heiner se considera un mare nefericit, fiind totodată şi foarte nemulţumit de slujba de la depozit. După ce Heiner a părăsit fabrica pentru a se interna la o clinică de psihiatrie, au încetat şi tulburările de care se făcuse "vinovat". La clinică însă, el îi uimeşte pe medici şi psihologi, continuând să fie în focarul unor manifestări tipice de RSPK. După revenirea la părinţii săi adoptivi, se angajează ca ucenic electrician. În această postură, lucrează, în martie 1966, la instalarea de cabluri electrice la o şcoală. În cadrul lucrărilor era necesar să fie montate pe pereţi două sute de cârlige metalice. Curând, şeful de echipă al lui Heiner a observat că aproape imediat după ce cârligele erau fixate atât de bine încât cineva se putea agăţa de ele fără a le clinti, şuruburile de prindere slăbeau sensibil, compromiţându-se astfel lucrarea. Aflând de cele întâmplate la fostul

loc de muncă al ucenicului, şeful de echipă l-a învinuit pe băiat că provoacă slăbirea şuruburilor, determinând protestele vehemente ale acestuia, ce-şi reclama sus şi tare nevinovăţia. Dar, în faţa cercetătorilor coordonaţi De Bender, fenomenul aparent fără cauză de slăbire a şuruburilor a putut fi observat şi fotografiat în mod obiectiv, producându-se numai în prezenţa lui Heiner, la mai puţin de două minute după ce cârligele fuseseră temeinic prinse de pereţi. Din pricina tulburărilor pe care le inducea, Heiner a pierdut mai multe slujbe. Contactul cercetătorilor din echipa lui Bender a fost întrerupt din momentul în care părinţii lui adoptivi au refuzat efectuarea de noi investigaţii. După luna iulie a lui 1967, nicio altă tulburare asociată cu tânărul Heiner nu a mai fost semnalată.

Probabil că cea mai cunoscută investigaţie efectuată de H. Bender este cea privind aşa-numitul "caz Rosenheim". Începând din noiembrie 1967 şi până în ianuarie 1968, o serie de tulburări paranormale au avut ca loc de desfăşurare biroul avocatului dr. Sigmund Adam din oraşul german Rosenheim. Lămpile de iluminat se aprindeau şi se stingeau în mod inexplicabil, în cameră se auzeau pocnituri ciudate, iar cele patru telefoane sunau uneori simultan, fără ca să se facă apel din exterior. La început s-au incriminat defecţiuni ale instalaţiei electrice, dar lucrătorii companiei municipale de electricitate nu au găsit nimic defect la întalaţia de furnizare a energiei electrice. Straniile incidente nu au încetat nici atunci când, la cererea avocatului, biroul său a fost decuplat de la reţeaua electrică a oraşului şi s-a montat un generator propriu. De la 1 decembrie 1967, cazul a început să fie examinat de o echipă coordonată de Hans Bender, stabilindu-se că misterioasele evenimente se produceau numai în timpul orelor de serviciu şi că ele erau legate nemijlocit de prezenţa unei secretare în vârstă de 19 ani, pe nume Annemarie Schaberl. Fenomenele au atins un punct culminant în perioada 5-17 ianuarie 1968. Astfel, sub ochii uimiţi ai unui fizician venit să viziteze biroul lui Adam, un dulap-clasor cântărind vreo 175 de kilograme s-a deplasat cu 30 de centimetri de la perete. Un nou fenomen a început să se manifeste: rotaţia cu aproape 360 de grade a tablourilor pe pereţi (un asemenea incident a putut fi înregistrat cinematografic şi inserat într-un film documentar). În aceeaşi perioadă, Annemarie Schaberl a prezentat manifestări isteroide, acuzând totodată şi unele suferinţe fizice: dureri auriculare, hiperemie a feţei, anchilozări ale membrelor. La Freiburg, ea a fost supusă unor controale medicale şi psihologice amănunţite, precum şi unor testări de **percepţie extrasenzorială** (obţinând scoruri semnificative numai în ceea ce priveşte aptitudinile de **telepatie**). Atât în cazul ei, cât şi în cel al lui Heiner, investigaţiile psihologice au indicat existenţa unei *"structuri de personalitate instabile, cu capacitate redusă de toleranţă la frustrări. Tensiunile datorate acumulării rapide de agresivitate refulată erau aparent descărcate prin producerea de manifestări poltegeist"*. (H. Bender – *"New Developments in Poltergeist Research"*, *Proceedings of the Parapsychological Association*, vol. 6, 1969).

În Statele Unite, cercetări extinse asupra RSPK a efectuat **William G. Roll** (rezultatele fiind publicate de el în *The Poltergeist*, 1972). Primul caz investigat de el a fost cel petrecut în localitatea Seaford din Long Island, în casa familiei Hermann, care avea doi copii, pe James şi Lucille, în vârstă de 12 şi respectiv 13 ani. De la începutul lui februarie 1958, timp de cinci săptămâni, familia Hermann a fost martora neputincioasă a unor tulburătoare incidente: farfurii şi bibelouri zburau prin camere, piese de mobilier se roteau, dopurile de la sticle ieşeau cu zgomot ca de explozie şi conţinutul se revărsa în afara recipientelor. Ca de obicei în astfel de situaţii, iniţial a

fost chemată poliţia. Deşi incidentele continuau să se producă şi în prezenţa ofiţerilor de poliţie, aceştia nu au putut găsi o explicaţie rezonabilă. După începerea investigaţiei, Roll a constatat că, fără dubiu, în centrul tulburărilor se afla micul James. Parapsihologul american a investigat, de asemenea, cazul petrecut la locuinţa unui anume Ernest Rivers din Newark, New Kersey. Aici, fenomenele au început să se producă în ziua de 6 mai 1961, când Ernest împlinea 13 ani. Printre cele 60 de incidente constatate în următoarele două luni, cel mai interesant a avut loc atunci când Charles Wrge, profesor la Departamentul de Management de la Universitatea Rutgers, tocmai efectua o anchetă asupra cazului. Aflat singur cu Ernest (pe care-l supraveghea atent) în bucătăria casei, Wrege a auzit un trosnet puternic din sufrageria de alături; lampa mare, ce stătea de obicei pe masă, căzuse jos, la o distanţă de circa un metru, spartă în zeci de cioburi. Nu se mai afla nimeni, în afară de profesor şi băiat, în tot apartamentul şi existau evidenţe care să explice în mod credibil incidentul. În luna iulie 1961, Ernest a fost trimis să locuiască un timp la unchiul său. În absenţa băiatului, lucrurile s-au liniştit în locuinţa din Newark. Revenit în septembrie, băiatul a început să fie investigat de Roll, căci ciudatele manifestări începuseră să se repete.

Unul din cele mai semnificative cazuri RSPK anchetate de Roll a fost cel petrecut într-un magazin universal din Miami, începând cu ianuarie 1967. tulburările, numărând peste 200 de incidente individuale, au constat îndeosebi din spargeri de obiecte casabile. Pentru Roll (solicitat să elucideze cazul, după inevitabilul eşec al poliţiei) a devenit curând clar că evenimentele erau concentrate în preajma unui tânăr salariat al magazinului, Julio Vasquez, în vârstă de 19 ani.

În România, unul din cazurile de RSPK minuţios anchetate a fost cel petrecut în comuna Burila Mare, judeţul Mehedinţi, în casa familiei Osiac. Rezultatele anchetei, efectuate de dr. chim. Adrian Pătruţ, dr. chim. Jenö Miklos, fiz. Grigore Bojescu şi Gheorghe Ştefănuţ, au fost publicate în revista *Paranormal* (nr. 3, 1993), din care sunt redate citatele următoare. Manifestările s-au produs în două perioade: 6 decembrie 1989 – 15 februarie 1990 şi 17 iunie 1990 – 14 august 1990. În prima perioadă *"s-au petrecut, în principal, următoarele evenimente: ferestrele s-au spart de 9 ori, au fost înlocuite, iniţial cu carton gudronat, care a fost rupt şi el, apoi cu placaj; uşa de la intrare în casă a fost scoasă de mai multe ori din balamale şi trântită pe jos sau rezemată de perete; paturile s-au răsturnat de zeci de ori, în timp ce păturile se ridicau singure de pe dormeze şi apoi erau aruncate împreună cu pernele pe jos; sacii de grâu şi de făină s-au răsturnat şi conţinutul lor s-a vărsat în mijlocul casei; găleata cu apă a zburat prin aer de câteva ori şi apa s-a vărsat; farfuriile şi cănile au zburat prin încăpere şi s-au spart de pereţi; becurile au explodat de mai multe ori, rămânând doar dulia; scaunele şi mesele s-au răsturnat frecvent; un bidon cu ulei, de 11 litri, s-a răsturnat şi s-a vărsat; un borcan de pastă de roşii a zburat de pe masă şi s-a spart de pereţi, murdărindu-i.*

În această perioadă, manifestările s-au desfăşurat zilnic, mai ales între orele 08 – 17, succedându-se frecvent, uneori la intervale de doar 15 minute. (...)

După 15.02.1990, a urmat o pauză de 4 luni, în care singurul eveniment notabil a fost aprinderea, aparent spontană, a bucătăriei de vară din curte, la începutul lunii iunie, când a ars parţial şi televizorul.

În cea de-a doua perioadă activă de manifestări, evenimentele neobişnuite au avut o cadenţă mai mică, dar o intensitate relativ mai mare. Cele mai notabile au fost: ferestrele s-au spart din nou, dar nu au mai fost înlocuite, deoarece vremea era blândă

(familia Osiac fiind de condiţie modestă – n. n.); *4 mese s-au răsturnat repetat şi picioarele lor s-au rupt; maşina de gătit s-a răsturnat de 7 ori şi s-a deteriorat, fiind abandonată în curte; soba de teracotă s-a dărâmat; paturile s-au răsturnat mereu, astfel încât familia s-a mutat în curte, unde a şi dormit; o icoană s-a desprins de pe perete şi a zburat prin încăpere; casetofonul, radioul şi pick-up-ul au căzut pe jos, atunci când s-a răsturnat masa pe care erau aşezate, şi au devenit inutilizabile.*

Remarcăm, în mod particular, două manifestări singulare: la 27.06.1990, în jurul prânzului, trei rânduri de ţiglă de pe casă (cca 100 ţigle) s-au adunat la un loc şi apoi au început să zboare până în mijlocul curţii, unde s-au spart; a durat circa 10 min.

În seara zilei de 14.08.1990, o cană de tablă a lovit-o pe Tanţa Osiac (fata de 13 ani a soţilor Osiac – n. n.)*, venind din spate. Datorită vitezei reduse, impactul a fost modest. Tanţa s-a întors imediat, spunând: «Aoleu! Ce-ai cu mine, năşică?». Aceasta a fost ultima manifestare poltergeist din casa Osiac"*.

Cercetările (inclusiv cele de natură teoretică) privind determinantele fenomenelor de tip RSPK se axează, în principal, pe două direcţii: aspectele fizice ca atare şi aspectele de natură psihodinamică ale inductorilor.

Pornind de la înregistrările unor variaţii termice produse în timpul fenomenelor de psihikinezie (spontană sau provocată), unii parapsihologi consoderă că agenţii inductori, prin procese psiho-fizice (încă) neelucidate, se folosesc de capacităţile lor pentru a scădea temperatura mediului ambiant, astfel încât forţele care provoacă ciudatele manifestări sunt produse prin convertirea energiei calorice a mediului ambiant în acţiuni mecanice. *"Este un fapt constatat* – afirma autorul ceh Ludvik Souček (1926 – 1978) în cartea *Bănuiala unei umbre* (1984) – *că, în acelaşi timp cu mişcarea «ilegală» din punct de vedere fizic a obiectelor în casele cu stafii, în biroul dr. Adam* (referire la cazul Rosenheim – n. n.) *şi în laboratoarele specialiştilor în* ***psihotronică****, s-a observat întotdeauna o scădere a temperaturii, ca şi când ar fi vorba de o transformare a energiei termice în energie cinetică, ceea ce corespunde întru totul legilor materiei"*.

Pe de altă parte, o atenţie particulară trebuie acordată investigării fenomenelor de RSPK cu ajutorul instrumentelor de măsură, deoarece acţiunile psihokinetice pot influenţa in mod direct instrumentele respective, ducând la concluzii false. Ca exemplu în acest sens pot fi menţionate determinările termometrice efectuate în cazul Joannei Gajewski, în vârstă de 18 ani, o poloneză care a făcut multă vâlvă la sfârşitul anilor 1980. Internată la sanatoriul din Zakopane, Joanna (alintată Joasia) a fost supusă unor minuţioase investigaţii biofizice şi fiziologice, chiar în timpul producerii fenomenelor de RSPK. S-a observat, în asemenea momente, o intensificare neobişnuită a activităţii electromiogarfice, urmate de repetate migrene. Părea că muşchii fetei emiteau "vibraţii" de înaltă frecvenţă asociate cu deplasările telekinetice. Efectuarea unor clişee termografice a atras atenţia asupra concentrărilor termice de la extremităţi (mâini, picioare, cap) puse în legătură cu termometru obişnuit cu coloană de mercur. Dar utilizarea unui sistem electrronic ultrarapid de măsurare a temperaturii a indicat 37 de grade Celsius, în vreme ce termometrul cu mercur arăta 43 de grade Celsius. Prin urmare, psihicul Joasiei influenţase direct înălţimea coloanei de mercur.

Pentru explicarea fenomenelor, William G. Roll a emis teoria **câmpului psi**, pentru a cărei argumentare s-a folosit de datele furnizate în special de analizele cazurilor din Seaford, Newark şi Miami. Concentrându-şi atenţia asupra efectelor

cinetice, a notat cu grijă traiectoriile obiectelor puse în mişcare, numărul incidentelor în funcţie de distanţa faţă de agentul inductor şi sensul de rotire al obiectelor. A constatat că: (i) numărul incidentelor (deplasări de obiecte) se diminua în raport cu creşterea distanţei faţă de subiectul inductor; analizele computaţionale au indicat, cu o probabilitate de 98%, că variaţia numărului de incidente în funcţie de distanţa respectivă este de tip exponenţial (acelaşi lucru îl remarcase şi H. Bender în cazul Rosenheim); Roll considera că energia ipoteticului câmp psi într-un punct din spaţiu este direct proporţională cu numărul evenimentelor din acel punct; prin urmare, energia acestui câmp ar scădea exponeţial cu distanţa; (ii) obiectele aflate lângă agentul inductor se mişcă pe distanţe scurte, spre deosebire de cle relativ îndepărtate, care efectuează un traseu mai lung; (iii) după deplasare, obiectele execută rotaţii în sens orra sau antiorar; (iv) fenomenele de RSPK se produc în zone strict delimitate şi antrenează numai anumite obiecte (asociere preferenţială).

Interpretând aceste constatări, Roll presupunea o structură de vârtej pentru câmpul psi, în focarul căruia se situează agentul inductor. Datorită configuraţiei de tip vortex, obiectele de la periferie sunt deplasate pe distanţe mai mari decât cele plasate în apropierea centrului. Faptul că obiectele se mişcă, de regulă, după aceeaşi direcţie ar confirma existenţa unei astfel de structuri de câmp energetic. Mai dificil de integrat în această teorie este asocierea preferenţială a unor fenomene RSPK cu anumite obiecte şi regiuni spaţiale strict delimitate. De aceea, Roll a introdus ipoteza suplimentară că în RSPK se produce un fel de "impregnare **psi**" inegal distribuită a obiectelor şi regiunilor spaţiale din jurul agenţilor inductori, făcându-le pe unele să devină mai sensibile la acţiuni PK.

La începutul anilor 1990, inginerii polonezi Arkadiusz Goral şi Grzegorz Zapalski au emis ipoteze "gravitaţionale" pentru explicarea RSPK. În opinia lor, efectele fizice constatate în general în psihokinezie sunt declanşate de concentrări ale particulelor elementare de natură gravitaţională, ce induc unde gravitaţionale, de o anumită frecvenţă, emise de creierul agentului inductor. Undele "cerebro-gravitaţionale" ar genera perturbări locale ale câmpurilor magnetice, ducând astfel la modificări ale dispunerii şi structurii fizice a obiectelor.

Inginerul şi parapsihologul român Gabriel Constantinescu (d. 2009) semnala posibila dependenţă a frecvenţei cazurilor de RSPK de activitatea solară. *"Am observat* – scria el în revista *Paranormal* (nr. 2, 1992) – *că există, fără îndoială, o corelaţie (care se poate fundamenta statistic) între perioadele furtunoase ale Soarelui (ca să nu mai vorbim de vârfurile de activitate solară) şi creşterile de frecvenţă şi amploare ale fenomenelor poltergeist"*. De menţionat, în acest context, creşterea numărului de cazuri RSPK în jurul anului 1968, an de activitate solară intensă (de exemplu cazurile: Rosenheim – Germania, Şoseaua Sălajului nr. 244 – Bucureşti, Miami – Statele Unite), sau numeroase semnalări după 1968, când ciclul activităţii Soarelui cunoaşte manifestări de intensităţi şi frecvenţe deosebite. *"Faptul că în 1990* – scria G. Constantinescu în continuare – *şi în primele luni ale lui 1991, pe teritoriul României, s-au semnalat, simultan, câte 5-6 cazuri distincte de fenomene poltergeist nu face decât să confirme corelaţia menţionată, procesele furtunoase din Soare fiind bine cunoscute şi înregistrate. De altfel, se observă şi consecinţele lor, conjugate cu cele derivate din mecanica cerească, în planul activităţii seismice a faliilor majore ale Terrei"*. Reflectând asupra naturii posibile a asocierii activităţilor solare cu frecvenţa cazurilor de RSPK, autorul menţionat subliniază că nu este vorba de o legătură

cauzală, ci legăturile sunt mai profunde şi mai complicate, activitatea solară fiind *"doar o circumstanţă, un factor favorizant sau chiar iritant"*.

De asemenea, sunt de avut în vedere şi alţi factori ce ar putea fi implicaţi în manifestările RSPK, precum: (i) posibila influenţă a **radiaţiilor telurice** detectabile prin **radiestezie** şi (ii) relaţia dintre arhitectura clădirilor şi fenomenele RSPK care au loc în ele. Fizicianul şi parapsihologul britanic Herbert Benson (1912 – 1991) a făcut unele speculaţii privind asocierea dintre formele arhitecturale cu geometrii aparte şi fenomenele RSPK, consideraţiile sale fiind inspirate de cercetările privind "energiile de formă" generate de structurile piramidale (v. **efecte de piramidă**).

În anul 1944, psihologul şi antropologul englez John W. Layard (1891 – 1974) a elaborat teoria "represării proiectate", conform căreia agenţii inductori de RSPK refulează în mod neobişnuit o ostilitate inconştientă, de cele mai multe ori neputând să-şi exprime propriile frustrări şi agresivităţi cauzate de relaţii sociale sau familiale, de o pubertate sau adolescenţă intens problematice sau chiar chiar de aspecte psiho-patologice. Subiectul asociat cu manifestările de tip RSPK se găseşte astfel în situaţia de a face faţă unor tensiuni psihice pe care nu poate sau nu vrea să le exprime normal prin acţiuni sau verbal, ceea ce produce (printr-un mecanism foarte dificil de descifrat) apariţia şi intensificarea unor fenomene psiho-fizice distructive (lovituri, spargeri, deplasări violente de obiecte, leziuni corporale etc.).

Un fel de "portret-robot" al subiectului inductor de RSPK a prezentat psihologul şi parapsihologul german Johannes Mischo (1930 – 2001) în articolul *"Personality structure of psychokinetic mediums"* (publicat în *Proceedings of the Parapsychological Association*, 1968): *"Dezvoltarea intelectuală este normală, dar cea emoţională întârziată. Toleranţa la frustrare este scăzută. Reacţionează rapid la stimuli cu o tendinţă de tip isteric; este iritabil. Se remarcă indicii ale pierderii controlului şi integrării. Are tendinţa de disimulare şi de fabulare, atunci când se produc conflicte. Existenţa conflictelor dintre marile sale ambiţii şi propriile resurse limitate, dintre nevoia sa de contacte şi simţământul de a fi un exilat social, datorită dezvoltării psiho-sexuale întârziate, ar putea explica «descărcarea» tensiunii agresive pe obiecte substitutive, ca o modalitate inconştientă de rezolvare a acestor conflicte"*.

Testările psihologice (inclusiv prin folosirea hipnozei şi "detectorului de minciuni") efectuate de W. G. Roll au arătat că Ernest Rivers din cazul Newark avea puternice resentimente faţă de bunica lui, împreună cu care locuia, resentimente pe care nu şi le putea exprima pe căi normale. Atunci când fenomenele au încetat, băiatul a încercat, fraudulos, să le continue, pentru a recrea separarea de bunica sa.

În cazul din Miami, supus de către Roll şi colaboratorii unui întreg program de testare ştiinţifică la *Psychical Research Foundation* din Durham, Carolina de Nord, pentru Julio Vasquez nu s-au evidenţiat aspecte deosebite din punct de vedere biofizic şi fiziologic (de exemplu, electroencefalograma lui era normală), dar testarea psihologică a relevat puternice sentimente de ostilitate, în special faţă de proprii părinţi, cu care tânărul nu putea comunica pe plan afectiv. Se pare că el transfera resentimentele parentale spre proprietarii magazinului din Miami, astfel încât tulburările pe care le inducea puteau fi expresia unei agresivităţi altfel represate.

Cercetătorii români ai RSPK au semnalat, la rândul lor, particularităţile psihologice şi psihiatrice ale persoanelor aflate în centrul respectivelor manifestări.

Astfel investigatorii fenomenelor produse în Şoseaua Sălajului nr. 244 din Bucureşti (v. **ardere spontană**) *"au legat apariţia fenomenelor de prezenţa*

permanentă a locatarei Caliopi Manole (în vârstă de 38 de ani – n. n.)*, suspectă de demenţă şi aflată într-o fază de evoluţie a bolii de nervi, mergând de la crize epileptice până la crize de alienaţie mintală, intermitente. Crizele epileptice aveau un ciclu lunar. (...) Fenomenele s-au manifestat, în general, în absenţa martorilor, dar uneori şi în prezenţa lor, întotdeauna aflându-se în clădire suspecta Caliopi Manole (care fiind bolnavă stătea mereu acasă)"*. (G. Constantinescu – *"Poltegeist la Bucureşti. Cazul din Şoseaua Sălajului 244"*, *Paranormal*, nr. 2, 1992).

De asemenea, în cazul de la Burila Mare, anchetatorii au identificat *"cu un grad ridicat de probabiltate"* ca agent inductor pe Constanţa (Tanţa) Osiac (13 ani*), "o fire puţin dispusă la contacte exterioare şi la comunicare. Ea dispare frecvent din casă, mai ales atunci când sunt vizitatori străini, refuză să răspundă la orice întrebări şi se plimbă de obicei singură. În plus, are o uşoară infirmitate. În 1989-1990 se găsea la pubertate, într-o perioadă de transformări care preced probabil apariţia ciclului menstrual"*.

Analiza psihologică a unor cazuri permite, uneori, şi interpretări de tip psihanalitic, îndeosebi în situaţiile pentru care, în rol de agent inductor, poate fi incriminat un cuplu părinte-copil asociat cu complexul oedipian. Studirea unui număr de 22 de cazuri din perioada 1948 – 1969 de către H. Bender a arătat că în 8 cazuri fenomenele erau în legătură cu copii aflaţi la pubertate, în 4 cazuri cu cupluri mamă-copil, iar într-unul cu o persoană în vârstă de 54 de ani, pictor. Identificarea agenţilor inductori în celelalte situaţii a fost imposibilă, din cauza datelor insuficiente.

Dispariţia fenomenelor de RSPK se produce gradual (deşi nu întotdeauna), interpretările psihologice explicând acest fapt prin modificarea situaţiei psihodinamice în care se află subiecţii care le provoacă. De exemplu, pentru Annamaria Schaberl ("eroina" din cazul Rsenheim), relaţia dintre ea şi patronul său, avocatul Adam, crea o atmosferă propice manifestărilor RSPK, şi aceasta cu atât mai intensă atunci când el a devenit foarte interesat (probabil din motive de publicitate) de ciudatul fenomen. Într-o ocazie, avocatul a spus în prezenţa fetei că următorul incident neobişnuit va fi acela de rotire a tablourilor de pe pereţi. Ceea ce, în scurt timp, s-a şi întâmplat. După ce Annemarie Schaberl a ieşit din atmosfera creat de relaţiile cu patronul ei, au încetat şi fenomenele paranormale în centrul cărora se aflase.

Pe de altă parte însă, trebuie menţionat că situaţia psihodinamică specială a subiecţilor reprezintă numai o condiţie favorizantă a fenomenului RSPK. Sunt situaţii în care incidentele paranormale încetează chiar dacă stările tensionale psihice ale agenţilor inductori continuă să existe, iar ei recurg uneori la încercări frauduloase de a perpetua incidentele. De asemenea, există cazuri extrem de rare (dar existente) în care vârsta agentului inductor este foarte fragedă, ca în cazul următor, relatat în presa britanică în anul 1993: *"Micul meu Ben are abia doi ani. (...) În camera lui se petreceau lucruri tot mai stranii; din lampa de pe comodă ieşeau şoapte intraductibile, lumina se aprindea singură, jucăriile se deplasau singure. Mai mult decât atât, când intram pe uşă, alarmată de zgomotele incredibile, găseam patul lui cufundat într-o lumină roz şi am tras o spaimă puternică văzând cearşafurile arzând. Am rămas surprinsă, constatând că nu era nicio urmă de arsură"* – declaraţîa lui Pauline Stodder din Glocester.

Încercările de elucidare a mecanismelor RSPK trebuie să icludă şi două aspecte particulare dificil de încadrat într-o schemă logică coerentă de tip ştiinţific: **blocajul psi** şi caracterul intenţionat răutăcios, persecutor sau şicanator.

Acest caracter intenţionat se constată, de obicei, în cazurile de **bântuiri**, în care fenomenele paranormale nu mai sunt centrate pe un agent inductor în viaţă identificabil. În astfel de locuri, fenomenele se petrec de parcă duhuri sau spirite nevăzute îşi bat joc de locatarii permanenţi sau temporari.

Existenţa fantomelor care bântuie prin unele clădiri – ar fi de amintit aici celebrele castele scoţiene cu stafiile lor – este negată cu înverşunare de ştiinţa academică şi chiar de aşa-numitul bun-simţ. Cu toate acestea, există mult prea multe date acumulate şi certificate pentru a se crede că ar fi vorba, pur şi simplu, de o uriaşă "conspiraţie mondialăcare nu ar avea alt scop decât demonstrarea existenţei spiritelor sau fantomelor.

Este evident că nu s-a putut găsi (încă) o explicaţie valabilă pentru toate cazurile de RSPK, şi cu atât mai mult nu se poate vorbi despre stabilirea vreunui mod eficient de neutralizare ori soluţionare. Cum se întâmplă de multe ori când practica a luat-o înaintea ştiinţei, există persoane care susţin că pot anihila cazurile respective şi chiar reuşesc să facă acest lucru. O astfel de persoană, care are şi o teorie proprie (ce apelează la **corpuri subtile**) asupra cauzelor fenomenelor, este parapsihologul şi parapsihicul ucrainean Albert Ignatenco (n. 1943), care relatează următorul caz (în cartea *Cum să devii fenomen*, 1994): *"Situaţiile de poltergeist întâlnite în practica mea demonstrează că acest fenomen este legat de o anumită formă de energie – învelişul bioenergetic rămas după moartea unui om (de obicei moarte violentă) şi care, dintr-o anumită cauză, nu a ajuns într-unul dintre etajele câmpului energoinformaţional al Pământului.* (În viziunea lui Ignatenco, *poltergeist*-ul este un spirit la propriu, nu un tip aparte de psihokinezie, aşa cum este considerat îndeobşte în parapsihologia modernă – n. n.) *O întâlnire interesantă cu fenomenul poltergeist s-a petrecut în Nikolaev, oraşul unde locuiesc. Într-o locuinţă ocupată de o bunică şi nepotul ei de 10 ani, obiectele au început să se aprindă singure. Împreună cu gazetari şi oameni de ştiinţă m-am deplasat la locul întâmplării şi încă de pe drum m-am fixat asupra poltegeistului. Brusc am intrat în contact telepatic cu el. Dialogul s-a desfăşurat în felul următor: «Şti cine vine la tine? Da. Cum te cheamă? Mikita. Ai murit? Da. Cine este vinovat de moartea ta?». Ca răspuns mi-au fost date câteva nume, pe care din motive obiective nu le dau. «Poţi să-mi arăţi şi mie ceea ce ai arătat tuturor? Nu ştiu…». Sosind la locul întâmplării, am cercetat sub stare de hipnoză şi acţiune psihoenergetică băiatul, cu care poltergeistul intra mereu în contact. Apoi am încercat să aflu dacă a trăit în acel loc un om cu numele Mikita. Într-adevăr, acest om a trăit şi a murit de o boală ciudată, cu câteva luni înainte de evenimentele descrise. Băiatul a dus la înmormântare coroana şi acest lucru nu i-a plăcut deloc. Peste 9 zile de la înmormântare a apărut prima manifestare poltergeist (aprinderea obiectelor), peste 40 de zile fenomenul s-a amplificat (s-au produs o serie de incendieri). Cercetând locuinţa, am intrat din nou în contact cu poltergeistul şi l-am rugat să dea foc saltelei, care era deja parţial arsă. Am primit răspunsul: «Nu pot. Nu mai am putere. Ai vrea să te duci acolo unde trebuie? Da». Primind răspuns afirmativ, printr-un anumit procedeu, am început să scot învelişul energetic foarte slăbit, trimiţându-l în câmpul bioenergoinformaţional. Lampa electrică a început să pâlpâie… Fenomenul nu s-a mai repetat"*.

PRECOGNIŢIE. Termen alternativ pentru **premoniţie**.

PREMONIŢIE. Fenomenul **parapsihic**, de tip informaţional, prin care anumite persoane pot accede la cunoaşterea unor evenimente sau stări viitoare care nu pot fi deduse în plan conştient din cunoaşterea prezentă sau anterioară.

Pentru a face mai clare unele delimitări, trebuie menţionat faptul că acest termen nu se confundă cu unii termeni ce desemnează noţiuni clar definite în psihologie, cu care se pot face, în necunoştinţă de cauză, asocieri mai mult sau mai puţin identificatoare, şi anume: previziunea (actul prin care se anticipează mersul unor evenimente folosind operaţiile mentale sau experienţa de viaţă), predicţia (operaţia raţională de anticipare a producerii unui fenomen, eveniment sau a unei acţiuni) şi presimţirea (care se întemeiază pe asociaţia spontană între două sau mai multe semne şi evenimente din experienţa anterioară).

Profeţi şi prezicători au existat şi există de când lumea, iar pentru lungi perioade istorice profeţia a prosperat în forme instituţionalizate. În antichitatea europeană, instituţia profeţiei era reprezentată de oracole, precum cele de la Dodona, din Epir (cel mai vechi), de la Delphi, din Cilicia, de la Olimpia, din Roma etc. Locuri asemănătoare se aflau în Egiptul antic, în Israel sau în Liban, presărate, în general, pe întregul areal perimediteranean. Arta ghicitului viitorului era la mare cinste, rămânând până azi, învăluite în aura legendară, numele şi isprăvile unor celebrităţi ale genului, devenite prototipuri ale acestei arte: Tiresias (care i-a prezis lui Oedip că-şi va ucide tatăl şi se va căsători cu propria mamă), Calchas (considerat de vechii greci ca părintele artei de a ghici viitorul), Mopsus (rivalul lui Calchas, care a dat numele oracolului din Cilicia), Casandra (care a prezis căderea Troiei), Pythia (ce profesa la Delphi), Surina (care încercase să-l prevină pe Cezar că urma să fie asasinat) etc. Ar fi, desigur, de amintit în acest sens şi prorocii din Biblie (Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel) şi alte cărţi sfinte, **Michel de Nostradamus** (ale cărui profeţii cunosc, din nou, o mare audienţă), **Edgar Cayce**, americanca Jeane Pinckert Dixon (1904 - 1997) – care a prezis asasinarea preşedintelui John Fitzgerald Kennedy –, bulgăroaica Vanga Dimitrova (1911 – 1996), româncа Laila (v. **grafologie**) şi mulţi alţii.

Misterelor viitorului şi posibilitatea desluşirii lor cu o clipă mai devreme îi atrage deopotrivă pe amatorii de ocazie şi pe oamenii de ştiinţă.

Din punct de vedere parapsihologic, manifestările premonitorii pot fi: (i) spontane, sau (ii) provocate (testări în condiţii controlate, experimente de laborator).

Cazurile spontane se pot manifesta atât în **stare de veghe conştientă**, cât şi în stare de somn cu vise (prin aşa-numitele "vise premonitorii"). După unii autori, acestea din urmă reprezintă majoritatea cazurilor.

Unul din cazurile de vis premonitoriu des citate, atât din pricina faptului că a fost convingător confirmat de numeroşi martori credibili, dar şi pentru numele ilustru implicat, este cel al lui Abraham Lincoln. În seara zilei de 23 martie 1865, cu prilejul unui dineu oferit la Casa Albă, Lincoln povesteşte oaspeţilor săi un vis care îl obseda prin semnificaţiile terifiante ce le bănuia. Într-una din nopţile precedente, visase că în jurul său se aşternuse la un moment dat o linişte mormântală, întreruptă de suspine, iar într-o căpere din Casa Albă se afla un sicriu înconjurat de o gardă militară şi de numeroase persoane care plângeau. Întrebând (în vis) cine murise, I se răspunsese" "Preşedintele. A fost asasinat". În acel moment, Lincoln s-a trezit brusc, leoarcă de sidoare. Din nefericire, visul lui s-a "împlinit" întocmai. În seara zilei de 14 aprilie 1865, la teatrul Ford din Washington, a fost împuşcat mortal de actorul John Wilkes Booth, un contestatar fanatic al politicii preşedintelui, care intrase în istoriei prin

abolirea sclaviei. Funeraliile lui Lincoln s-au petrecut exact aşa cum le "văzuse" în vis. Exemplul întruneşte condiţiile de verosimiltate: evenimentul viitor ca atare şi probe că a fost antecunoscut.

Asasinarea lui Lincoln a fost anticipată parapsihic şi de **Daniel Dunglas Home**. Aflat la Dieppe, în anul 1863, a "văzut" într-un glob de cristal un om lovit în cap de un glonte şi prăbuşit pe un fotoliu în mijlocul mai multor persoane. Foarte agitat, a spus celor de faţă: *"Este Lincoln. Faptul se va petrece peste un an începând din acest moment"*. Singura inexactitate o reprezintă data, asasinatul producându-se nu în 1864, ci martie 1865.

În anul 1979, tânărul american David Booth (23 de ani, şef de birou la o firmă din Cincinnati) a avut, zece zile la rând, acelaşi vis teribil, în care un avion al companiei *American Airlines* se prăbuşea la pământ, fiind cuprins de flăcări. *"N-am avut niciodată vreo îndoială că ceva groaznic urma să se întâmple. Nu era un vis obişnuit. Era ca şi cum aş fi stat acolo şi aş fi privit toată întâmplarea la televizor"*, spunea Booth. La 23 mai 1979, el a relatat coşmarul său Administraţiei Aviaţiei Civile (FAA), responsabililor aeroportului *Great* din Cincinnati, companiei *American Airlines*, precum şi unui psihiatru de la Universitatea din Cincinnati. Surprinzător şi semnificativ pentru un anumit tip de mentalitate este faptul că cei de la FAA l-au luat în serios şi au încercat să identifice locul unde ar fi putut avea loc accidentul, dar fără succes. Peste trei zile, un avion DC-10, aparţinând lui *American Airlines* s-a prăbuşit lângă aeroportul internaţional *O'Hara*, Cincinnati, 275 de oameni murind într-unul din cele mai mari dezastre aviatice. După cum a declarat ulterior unul din responsabilii diviziei de informaţii a FAA, *"au existat diferenţe între accident şi descrierea lui Booth, dar şi multe asemănări. Cea mai mare asemănare constă în aceea că el a numit tipul avionului şi compania aviatică, precum şi în faptul că avionul a venit la sol răsturnat, exact ca în relatarea sa"*.

Într-unul din visele consemnate de **John W. Dunne**, apărea o cale ferată care trecea de-a lungul unui mal râpos, la marginea localităţii Forth Bridge din Scoţia, şi un tren prăbuşit în râpă. El a povestit visul surorii sale, prevestind un accident feroviar care nu se va produce mai devreme de câteva luni. Într-adevăr, trei luni mai târziu, la 14 aprilie 1914, un tren celebru al epocii (*The Flying Scotsman*) a deraiat şi a căzut într-o râpă în nordul Fort Bridge-ului, exact ca în visul lui Dunne.

Uneori, premoniţia spontană se manifestă doar prin impresii foarte vagi, subiectul având simţământul că ceva nedesluşit, dar important pentru viaţa lui sau a altora, se va petrece. Un exemplu tipic pentru astfel de situaţii este următorul, preluat din cartea psiholoagei germano-elveţiene Aniela Jaffé (1903 – 1991) *Apparitions and Precognition* (1963): *"Sunt suferindă de mai mulţi ani şi în fiecare zi spre prânz, mă întind un moment. Într-o dimineaţă, m-am trezit cu o senzaţie penibilă. (...) M-am dus la o vecină, dar ea nu a putut să-mi da niciun sfat. După aceea, m-am lungit pe o canapea. Un tablou, reprezentând un peisaj magnific era agăţat pe perete deasupra canapelei. Mă odihneam de vreun sfert de oră, când am auzit o voce din ineriorul meu care-mi spunea: Ridică-te!, şi încă o dată: Ridică-te! Am sărit în picioare, m-am uitat în jurul meu, dar nu am văzut nimic neobişnuit. Foarte tulburată, m-am dus la bucătărie să-mi prepar un ceai. Eram acolo de mai puţin de două minute, când am auzit un zgomot surd. M-am uitat întâi pe stradă, dar nu am văzut ceva deosebit. Când am deschis uşa salonului, am rămas împietrită de spaimă. Tabloul căzuse de pe perete drept peste canapea. Dacă aş fi rămas culcată, geamul tabloului mi-ar fi tăiat faţa"*.

După marele dezastru din 21 octombrie 1966 de la Aberfan (Ţara Galilor), când o haldă minieră s-a prăbuşit peste o şcoală, şi în care au pierit 144 de persoane, majoritatea copii, au fost adunate numeroase relatări de la persoane care credeau că avuseseră premoniţia catastrofei. Din 76 de rapoarte primite, 44 au fost considerate credibile în urma unor minuţioase verificări. Dintre acestea, 25 de cazuri au fost de tipul viselor premonitorii (adică 56,8%). Din cele 44 de premoniţii, 18 s-au produs cu patru zile înainte de dezastru, 8 cu două săptămâni înainte, iar restul au fost chiar mai devreme de două săptămâni. Puţine au fost făcute de persoane care aveau copii în şcoala respectivă. Această distribuţie în timp arată, probabil, că premoniţiile respective erau rezultatul unui aport inconştient de informaţie prin care se putea prevedea că ceva dezastuos urma să se întâmple. Pe măsură ce timpul trecea, această informaţie era recepţionată tot mai viu şi mai detaliat şi producea trăiri premonitorii pentru tot mai multe persoane, dotate sau nu cu abilităţi de tip **paranormal**, paralel cu faptul că dezastrul însuşi devenea tot mai probabil.

Dezastrul de la Aberfan a stimulat interesul pentru o considerare mai sistematică a materialelor cu caracter precognitiv. S-au înfiinţat astfel centre speciale care primesc relatări de la persoane ce consideră că au premoniţii. Aceste centre funcţionează, de regulă, pe lângă institute de cercetări sau diverse universităţi, ori sunt pendinte de municipalităţi; activitatea lor principală fiind aceea de a examina notificările recepţionate despre visele diferitelor persoane, al căror nume uneori nu este cerut dacă refuză să şi-l dezvăluie, de a le analiza pentru a se stabili în ce măsură ele conţin elemente verosimile, iar dacă se relatează mai multe vise cu aceeaşi temă, se urmăreşte şi ponderea elementelor similare, fiind apoi comparate şi corelate cu date şi evenimente din realitatea imediată, pentru a se trage concluzii cât mai plauzibile.

Mediumul englez Malcolm Bessent (n. 1944), preocupat de o serie de vise care îi apăreau ca fiind prevestitoare, a expediat – pe data de 7 decembrie 1969 – o scrisoare către Biroul Central de Premoniţii (*Central Premonitions Registery*) din New York, în care se făceau următoarele premoniţii: (1) un tanc petrolier grecesc, de culoare neagră, va fi implicat într-o catastrofă ce urma să se producă, în intervalul a 3-6 luni, într-un port internaţional. Bessent adăuga : *"În raport cu Onasis* (celebrul armator grec – n. n.)*, pericolul este poate simbolic, dar am impresia că vasul îl reprezintă, poate, personal"*; (2) *"Generalul de Gaulle va muri până într-un an"*; (3) *"Primul ministru Wilson (al Marii Britanii – n. n.) va ceda puterea vara următoare (1970)"*.

Evenimentele reale s-au petrecut după cum urmează: (1) în luna februarie a anului 1970, petrolierul Arrow, aparţinând companiei lui Onasis, a naufragiat în largul Noii Scoţii. Încărcătura vasului s-a revărsat în momentul în care un remorcher a încercat să-l ranflueze. Întâmplarea a degenerat într-un incident diplomatic, din cauza poluării mării şi a plajelor; (2) Generalul de Gaulle a încetat din viaţă, la vârsta de 78 de ani, pe data de 10 noiembrie 1970, 11 luni după prezicerea lui Bessent; (3) iniţial, alegerile din Marea Britanie fuseseră fixate pentru noiembrie 1970. Devansate pentru iunie, ele au dat câştig de cauză candidatului conservator Edward Heath, deşi toţi analiştii politici şi sondajele preconizau o victorie lejeră pentru laburistul Harold Wilson, pe atunci premier în exerciţiu.

Desigur, se pune chestiunea dacă nu cumva unele vise, ori unele gânduri sau "viziuni" au avut un caracter premonitoriu, mai ales după ce se asistă la (sau se trăiesc) unele evenimente. Aceeaşi problemă şi-au pus-o şi şi-o pun parapsihologii, care procedează la cercetarea ştiinţifică a fenomenului, stabilind că, într-adev, multe viziuni

din viaţa fiecăruia, numeroase vise ale omului au corespondenţe cu realitatea imediată ori cu viitorul şi, implicit, există un număr de persoane cu astfel de calităţi de **percepţie extrasenzorială**.

Parapsihologul suedez Nils Olf Jacobson (în *Life without Death?*, 1977) aprecia că, din multitudinea de manifestări parapsihice, un procent de 30 % până la 50 % sunt experienţe premonitorii, dintre care cele relativ mai numeroase sunt de tipul viselor premonitorii. Din cazurile de premoniţie analizate de Louisa E. Rhine într-un articol din 1954, 75 % erau de acest tip, tendinţă observată şi de R. L. Van de Castle în *Handbook of Parapsychology* (1977). Tot Louisa E. Rhine menţiona că, deseori, percipienţii (cei care prevesteau involuntar) erau *„uimiţi de faptul că experienţa precognitivă era precum o «amintire» a viitorului”*.

Într-un studiu din 1934 privind 349 de experienţieri premonitorii autentificate, H. F. Saltmarsh constata că 100 dintre acestea se refereau la moarte şi că din 65 de precogniţii halucinatorii, 35 se refereau, de asemenea, la moarte.

Cazuistica lui M. A. Persinger (în *The Paranormal*, 1974) include 128 de premoniţii, dintre care 48 % se referă la moarte, 41 % la crize non-fatale şi restul la evenimente obişnuite. Din 98 de cazuri în care premoniţia era despre altcineva decât percipientul, 67 % priveau un membru de familie apropiat, 18 % – rude îndepărtate, iar 14 % – prieteni sau cunoştinţe; într-un singur caz era vorba despre un străin. În 89 % din cazuri, percipientul era femeie; în 51 % din cazuri, o femeie era percipientul şi un bărbat era agentul (adică cel căruia i se prevestea); în 38 % din cazuri, atât percipientul, cât şi agentul erau femei, iar în 11% din cazuri cei doi erau bărbaţi. În cazurile prezentate de Persinger, nu există nici unul în care percipientul să fie bărbat şi agentul femeie. 34% din totalul cazurilor erau halucinaţii (vizuale şi/ori auditive), 32% erau vise, 17% – impresiuni în stare de veghe, 9% – semne prevestitoare (de pildă, fluturi negri pentru moarte), restul constând din alte categorii.

Printre cele mai interesante premoniţii provocate se numără reuşitele lui **Gerad Croiset** în **testul fotoliului**. De exemplu, la 6 ianuarie 1957, parapsihologul olandez Wilhelm H. C. Tenhaeff (1894 – 1981), şeful catedrei de parapsihologie de la Universitate din Utrecht, şi doi dintre asistenţii săi i-au arătat lui Croiset planul unei săli de întruniri din oraşul La Haye, unde, la 1 februarie 1957, urma să aibă loc o conferinţă. A fost ales la întâmplare şi în condiţii care să excludă orice posibilitate de fraudă, fotoliul cu numărul 9. După aceea, Croiset şi-a relatat impresiile privind persoana care urma să ocupe acel fotoliu la respectiva conferinţă. Punct cu punct, aceste impresii, comparativ cu datele reale obţinute ulterior conferinţei, au fost: (i) impresie: *“La data de 1 februarie 1957, fotoliul nr. 9 va fi ocupat de o femeie de vârstă mijlocie. Ea este mai mult interesată de copii”*. Comentariu: femeia avea 42 de ani şi se interesa în mod deosebit de problemele edicaţie copiilor; (ii) impresie: *“În anii 1928-1930, ea s-a găsit de mai multe ori în localitatea Schoveningne”*. Comentariu: adevărat, ea s-a aflat de mai multe ori, în perioada respectivă, în acel oraş; (iii) impresie: *“În copilăria sa, ea s-a aflat deseori într-o regiune producătoare de brânzeturi. Văd o fermă care arde. Animalele sunt arse de vii”*. Comentariu: adevărat, numai că se producea în regiunea respectivă mai ales unt. Ferma şi animalele de acolo au fost mistuite de un incendiu; (iv) impresie: *“Văd trei băieţi. Unul dintre ei lucrează în teritoriile de peste mări; s-ar putea spune un dominion britanic”*. Comentariu: Soţul femeii avea doi fraţi; unul dintre ei trăise într-adevăr peste ocean; (v) impresie: *“Oare acestă femeie nu a fost puternic impresionată văzând prima oară opera «Falstaff»?”*.

Comentariu: Femeia era cântăreaţă de operă, iar "Falstaff" era prima operă în care cântase, îndrăgostindu-se totodată de tenor; (vi) impresie: *"Tatăl său nu a primit o medalie de aur pentru serviciile făcute?"*. Comentariu: Tată femeii primise de fapt o tabacheră din aur gravat; (vii) impresie: *"Fetiţă fiind, a fost la dentist. Această vizită nu i-a provocat o mare tulburare?"*. Comentariu: Vizita la dentist se petrecuse de fapt cu puţin timp înainte de conferinţă.

Dacă în acest experiment, asemănător cu multe altele atât în desfăşurare, cât şi în rezultate, impresiile lui Croiset sunt corecte în general, acestea sunt destul de des supuse unor uşoare deformări sau divergenţe: tabachera de aur devine o medalie de aur, prima operă în care a cântat subiectul-ţintă devine prima operă la care a asistat, iar o vizită recentă la dentist este plasată în copilărie. Este de subliniat că, de obicei, deformările se asociază cu tonul interogativ al impresiilor. După cum remarca **D. Scott Rogo**, aceste deformări ilustrează dificultatea în a controla impresiile **psi** atunci când ele ajung la nivelul conştiinţei.

Primele teste de premoniţie în condiţii de laborator foloseau cu precădere cărţile de joc, zarurile şi apoi cărţile **Zener**, în prezent fiind preferate – până la standardizare – generatoarele de evenimente aleatoare (prescurtat REG, de la *random events generators*). O **meta-analiză** statistico-matematică făcută de F. Steinkamp, J. Milton şi R. L. Morris în 1998 asupra rezultatelor a 25 de testări efectuate între anii 1935 şi 1997 de 16 investigatori, privind **clarviziunea** şi premoniţia, a condus la un înalt nivel de semnificaţie statistică atât pentru premoniţie, cât şi pentru clarviziune.

Din 1997, Dean Radin a introdus o nouă paradigmă experimentală: cercetarea fiziologiei presentimentului (perceperea inconştientă anticipată a emoţiilor). În loc să efectueze înregistrarea impresiilor raportate de subiecţi asupra unui REG, el s-a axat pe înregistrarea unor reacţii fiziologice ale acestora. Imediat înainte ca REG să „aleagă"o imagine pentru a fi arătată subiectului, reacţia lui electrodermală (variaţia conductanţei bioelectrice cutanate) era culeasă la nivelul degetelor. Un monitor video din faţa subiectului îi prezinta apoi aleatoriu fie o scenă violentă, fie una erotică, fie un peisaj. Radin a descoperit ceea ce ulterior s-a numit „efectul de presentiment": cu circa trei secunde înainte de vederea primelor două tipuri de imagini, subiecţii prezentau răspunsuri electrodermale semnificativ mai mari decât înainte de vederea unui peisaj, ceea ce indica creşterea stării emoţionale. Radin a repetat experimentele, găsind în plus că „ţintele" emoţionale erau asociate şi cu o mărire a ritmului cardiac. Într-o altă serie de teste, J. Bierman şi D. Radin au constatat că efectul de presentiment era cel mai pronunţat pentru scenele de violenţă. J. P. Spottiswoode şi E. C. May au evidenţiat de asemenea efectul utilizând „ţinte" auditive în loc de unele vizuale. Existenţa efectului de presentiment a fost reconfirmată de Radin în anul 2004 prin noi experimente desfăşurate cu echipamente şi protocoale de testare perfecţionate.

Făcând într-un articol din 2008 un sumar al concluziilor reieşite din cazuisticile despre premoniţie prezentate în literatura de profil, **W. G. Roll** şi B. J. Williams notează: *„La fel ca în ESP la timpul prezent, în precogniţie predomină cazurile legate de moarte şi situaţii de crize; percipientul este strâns legat de victimă; există mai multe femei ca percipienţi decât bărbaţi; experienţele se produc mai ales noaptea. Precogniţiile diferă de alte forme de ESP în măsura în care se referă deseori la un pericol iminent fie pentru percipient, fie pentru o altă persoană, şi permit nu de puţine ori ca percipientul să avertizeze asupra pericolului. Jumătate din evenimentele anticipate se produc în interval de o zi, puţine fiind cele produse peste mai mult de o*

lună. Importanţa emoţiei pentru precogniţie este confirmată de testele de presentiment" .

Una din explicaţiile care s-au încercat a se da fenomenelor premonitorii este aceea că subiectul poate utiliza (conştient sai inconştient) propriile aptitudini de tipul psihokineziei pentru a obţine un rezultat prezis. **W. G. Roll** şi parapsihologul grec Angelos Tanagras (1875 – 1971) au exprimat părerea că premoniţia în stare pură nu ar exista şi că subiectul îşi foloseşte propria abilitate psihokinetică pentru a realiza prezicerea pe care o face. Astfel, visul, să zicem, despre un accident de maşină se poate înfăptui dacă subiectul respectiv utilizează ulterior (chiar fără voinţa lui) elemente psihokinetice pentru a provoca accidentul. Totuşi, teoria aceasta nu poate fi aplicată, eventual, decât la unele cazuri, căci, de pildă, fenomenele naturale corect prezise, cum ar fi erupţii vulcanice sau cutremure de pământ, nu sepot explica prin ipoteza implicării psihokineziei. Nu este exclusă, însă, posibilitatea ca elemente de natură psihokinetică să intervină în anumite metode de divinaţie, cum ar fi cleromanţia ("arta" de a prevedea viitorul prin aruncarea sorţilor, adică a zarurilor, arşucelor, bobilor albi şi negri, beţişoarelor etc.). în astfel de situaţii, se poate presupune că elementele premonitorii induse în inconştientul subiectului se exterioarizează prin acţiuni psihokinetice care determină anumite forme şi distribuţii semnificative ale materialului divinatoriu.

Încercările explicatorii includ şi ipoteza perturbaţiilor spaţio-temporale, în sensul că, abordându-se problema pur matematic, fenomenele se pot propaga de la prezent spre viitor, dar datorită unor perturbaţii vor reverbera şi înapoi. Promotorii teoriei (printre care Russell Targ şi Harold Puthoff) apreciau că informaţia se transmite ca o hologramă în care fiecare punct al acesteia ar cuprinde o infimă parte din informaţia referitoare la un eveniment trecut sau viitor, iar exactitatea recepţionării este dependentă de importanţa evenimentului pentru subiect, ca şi de apropierea lui în timp.

Teoriile hiperfizice pleacă de la premiza existenţei unor universuri paralele cu mai multe dimensiuni decât cel în care trăim. În esenţă, acestea consideră omul, şi celelalte fiinţe, ca având două componente principale, reprezentate de corpul fizic, pe de parte, şi de **corpul subtil** (sau corpurile subtile), pe de altă parte. În prezent, noţiunea de corp subtil nu mai reprezintă totuşi o himeră susţinută de unii adepţi ai unor doctrine spiritualiste şi de persoanele cu abilităţi de **clarviziune**, căci există suficiente date ştiinţifice experimentale care indică spre existenţa lor reală. Unii parapsihologi consideră că "vehicolul" care transportă informaţia este un corp subtil, în cadrul unor manifestări de **extracorporalitate**. În cazul fenomenelor de premoniţie şi de **retrocogniţie**, corpul subtil al subiectului parapsihic s-ar deplasa în timp, înainte şi, respectiv, înapoi, în viitor, respectiv în trecut, sau în diverse zone ale prezentului, ia contact cu cu informaţia, o transportă şi o decodifică, apoi o transmite. Este posibil, de asemenea, ca în cadrul fenomenelor premonitorii să nu se deplaseze corpul subtil, ci corpul subtil al precognitivului să intre în rezonanţă cu undele/vibraţiile cosmice atotprezente şi prin intermediul acestora să preia informaţia de la mare distanţă din timp şi spaţiu, aidoma unui post de recepţie cu o antenă reglată pe o anumită frecvenţă.

Alte tentative teoretice privind manifestările premonitorii fac apel la concepte din fizica cuantică (v. **fizica cuantică şi parapsihologia**).

În ceea ce priveşte exactitatea informaţiilor obţinute prin abilităţi premonitorii, trebuie avut în vedere pericolul de a fi influenţată în mod subiectiv. Soluţia ce o va formula persoana cu însuşiri precognitive poate fi influenţată de năzuinţele, proiectele

de viitor ale solicitantului (cel care cere să i se "ghicească" viitorul), pe care le poate afla nu prin premoniţie, ci prin **telepatie**, prin citirea inconştientă a gândurilor solicitantului, şi prezentându-le, cu sinceritate şi bună credinţă, ca fiind viitorul cert ce se va adeveri. Influenţa mai mică sau mai mare a unor astfel de factori inductivi depinde, desigur, de valoarea şi de forţa precognitivului în cauză. Subiecţii cu har premonitoriu se aseamănă într-un fel cu pescarii aflaţi pe malul unei ape: toţi ştiu că în apă se află mulţi peşti, însă sunt siguri abia după ce prind câte unul.

PROIECTUL CONŞTIINŢEI GLOBALE (precurtat PCG). Acest program de cercetare se desfăşoară începând cu anul 1998 şi a fost iniţiat de o echipă de cercetători de la Universitatea Princeton din New Jersey, Statele Unite. Ideea proiectului a pornit de la experimentele efectuate la sfârşitul anilor 1970 de fizicianul american Robert George Jahn (1930 – 2017), de la aceeaşi Universitate, fondator al *Princeton Engineering Anomalies Research Laboratory*; el încerca să afle (pe direcţia de cercetare iniţiată de **Helmuth H. Schmidt**) dacă un generator electronic de numere aleatorii (GNA) poate fi influenţat de "puterea minţii". Voluntarilor invitaţi să participe la experiment li se cerea să se concentreze asupra unui GNA special conceput pentru a se constata dacă există vreo legătură de cauzalitate între intenţia subiecţilor şi distribuţia secvenţelor de numere aleatoare; experimentele au confirmat această ipoteză iniţială. Mai târziu, ideile lui R. G. Jahn au fost preluate de psihologul Roger D. Nelson (n. 1940), director al PCG. În prima etapă a dezvoltat, împreună cu echipa sa, o nouă versiune a GNA, pe care l-a numit *Egg*, după care a început o serie de experimente în grup, care se dsfăşurau astfel: într-o cameră se afla un grup format din circa 30 de persoane, cărora li se cerea să vorbească, să se distreze sau chiar să cânte, în vreme ce sistemul *Egg*, plasat într-un colţ, afişa pe ecranul computerului la care era conectat un grafic asemănător cu o electroencefalogramă. După experimente repetate, s-a observat că graficul respectiv avea un aspect plat, cu excepţia cazurilor în care toţi membrii grupului făceau acelaşi lucru (de pildă, meditau, se bucurau etc.). În acele momente, sistemul reacţiona producând o curbă specifică pe grafic; era ca şi cum el înregistra starea de spirit a celor din grup. Concluzia a fost că sistemul Egg, plasat în "câmpul psihic" al grupului, era influenţat de stările emoţionale comune (prin **psihokinezie** colectivă).

Pornind de la premiza că, dacă mintea omenească poate influenţa direct (nemediat) lumea materială, dacă există un "câmp psihic" planetar (generat de fiinţele umane), atunci acest lucru ar trebui să se constate în felul în care se structurează şi se ordonează secvenţele de numere produse de GNA. Treptat, R. G. Nelson a dezvoltat, de-a lungul anilor, o întreagă reţea internaţională în care specialiştii folosesc sistemul *Egg* (ce generează 200 de secvenţe de 0 şi 1 pe secundă), conectat la calculatoarele din reţea, ca instrument de "măsurare" a influenţei minţii asupra materiei. Reţeaua este formată din zeci de sisteme interconectate, aflate în toate părţile mapamondului (inclusiv în România), sincronizate după meridianul Greenwich, care transmit datele, în timp real, în fiecare secundă, la computerul central de la Princeton, unde se afişează un fel de "psihogramă" a planetei.

Pentru a se analiza şi compara rezultatele, în cadrul proiectului au fost alese momente în care un număr mare de persoane din lume se sincronizează în sensul concentrării asupra unui eveniment major, generator de emoţie colectivă. Printre astfel de evenimente s-au aflat aflat accidentul submarinului nuclear *Kursk* (din 12 august

2000), atentatele teroriste din 11 septembrie 2001, accidentul navetei spaţiale *Columbia* (1 februarie 2003), sfârştul războiului din Irak (2003) etc. De fiecare dată, sistemele *Egg* au reacţionat în mod semnificativ.

În ziua de 11 septembrie 2001, când peste două miliarde de oameni au urmărit în direct desfăşurarea evenimentelor legate de atentatele teroriste din SUA, s-au înregistrat creşteri excepţionale ale valorilor înregistrate pe sistemele *Egg*, de-a lungul mai multor ore, îndeosebi după prăbuşirea celui de-al doilea turn. Un fapt încă mai uimitor a fost acela că variaţiile sistemelor *Egg* începuseră cu o zi înainte de tragicul eveniment, au devenit mai accentuate cu două ore înainte ca cele două avioane să atingă turnurile *World Trade Center*, şi chiar înainte ca teroriştii să apară pe aeroport. În anul 2004, cu 24 de ore înainte de producerea cutremurului violent care a declanşat tsunami-ul ce a devastat Asia de sud-est şi a curmat viaţa a 220.000 de oameni, sistemele *Egg* au intra din nou în "alertă". Prin urmare, "câmpul psihic" colectiv anticipează evenimentele (printr-un fel de **premoniţie** colectivă).

Fizicianul şi parapsihologul olandez Dick Bierman (n. 1943), de la Universitatea din Amsterdam, iniţial foarte sceptic privind rezultatele PCG, le-a reanalizat şi a ajuns la concluzia că ele erau corecte. *"A fost un şoc* – mărturisea el într-un interviu – *şi de atunci am început să mă gândesc altfel, mai profund, la natura lumii noastre, pentru că probabilitatea de a se obţine astfel de rezultate din întâmplare este de ordinul 1 la un milion, adică aproape zero"*.

În cartea *Connected: The Emergence of Global Consciousness* (2019), Roger D. Nelson prezintă istoria şi rezultatele PCG, precum şi interpretarea pe care o dă acestor rezultate. El face apel la conceptul de "noosferă" introdus de antropologul şi teologul francez Pierre Teilhard de Chardin în cartea *Le Phénomèn humain* (1955). În viziunea acestuia, noosfera – scrie Nelson – *"ar fi compusă din toate minţile de pe Pământ. Ceea ce ne-a încurajat să ne imaginăm că există o conştiinţă trans-umană care emerge din interacţiunile dintre noi pentru a deveni o inteligenţă călăuzitoare pentru planetă"*. Şi, mai departe: *"avem acum dovezi substanţiale că există o prezenţă fenomenală reală în lume. Ea este asemănătoare cu mintea care ia naştere atunci când neuronii interacţionează. Dar în cazul noosferei, nu există substanţe chimice în joncţiunile sinaptice. Totuşi există o interconectare, şi o matrice de influenţă mutuală ce poate fi observată doar indirect (şi rar) de instrumentele noastre mai degrabă primitive"*.

PRIVARE SENZORIALĂ. Procedură prin care se urmăreşte reducerea la minimum posibil a alesrtei senzoriale la subiecţii cârora li se testează capacităţile parapsihice, având ;a bază presupunerea că în acest fe; factorii psi devin mai uşor obiectivabili. Se utilizează în **metoda *ganzfeld***.

PSI (a 23-a literă a alfabetului grecesc, cu care începe *psyché* = suflet). Acronim propus în anul 1947 de parapsihologul britanic Robert Henry Thouless (1894 – 1984) pentru a denumi, în general, **fenomenele parapsihologice**. El făcea distincţie între fenomenele *psi-gama*, de tip informaţional (**percepţia extrasenzorială**), şi fenomenele *psi-kappa*, cu efecte fizice (**psihokinezia**). Ulterior, pentru factorii psi implicaţi în supravieţuirea post-mortem şi în experienţe în prajma morţii, W. G. Roll a propus în 1963 denumirea de *psi-theta*.

PSIHOENERGOSUGESTIE (prescurtat PES). Direcţie în cadrul ştiinţei sugestologiei care vehiculează capacităţile bioenergetice ale omului (v. **bioenergetică**, **bioenergie**, **corpuri subtile**) pentru deschiderea căilor spre supraconştiinţă şi, ca urmare, înmagazinarea instantanee şi de durată a informaţiei, sugestionarea subiectului fără a-i provoca amnezie şi catalepsie, ca în **hipnoză**, fără a-i afecta, deci, cu nimic starea de veghe conştientă, discernământul.

Parapsihologul ucrainean A. Ignatenco, unul dintre promotori, formulează următoarele consideraţii: mecanismul de acţiune reclamă acumularea unei cantităţi sporite de energie **psi** în zona centrilor bioenergetici (*chakras*) şi transmiterea unui flux concentrat de energie sub forma une raze cu frecvenţa corespunzătoare frecvenţei obiectului bioenergetic, simultan cu suprapunerea informaţiei figurative.

Există numeroase tipuri de acţiune psihoenergetică. Una dintre ele constă în deschiderea "ecluzei" sugestionale din conştient în subconştient, când conştiinţa urmăreşte parcă din exterior, la nivel necritic, procesul de sugestionare, atât la nivel verbal, cât şi la nivel nonverbal. Dacă sugestionarea vine în contradicţie cu principiile morale ale subiectului, se declanşează automat aşa-numitele "centre de protecţie" şi "ecluza" se închide. De aceea, acţiunea psihoenergetică este o formă umană şi corectă de acţionare prin care se produce lărgirea sferei conştiinţei, starea de **extaz** creator.

PES propune şi o altă formă de acţiune asupra subconştientului, în care pătrunderea în subconştient şi ieşirea informaţiei la nivelul conştient se produce din interior. Acţionând cu un fascicol puternic de energie asupra bazei *chakrei Ajna* (v. **bioenergetică**) şi realizând trimiterea de energie cu suprapunerea informaţiei, apare o formă principial nouă – forma bioenergoinformaţională de acţionare. Această metodă permite deschiderea superconştiinţei şi penetrarea în zona diferitelor **fenomene parapsihologice**.

În cazul acţiunii psihoenergetice, introducerea informaţiei parcurge structuri mult mai adânci ale creierului, are loc o realizare mai precisă. Dacă în timpul hipnozei, de exemplu, are loc staţionarea asupra conştiinţei, se produce frânarea acesteia, blocarea manifestărilor de voinţă ale personalităţii şi dirijarea psihicului se realizează printr-un raport (canalul de legătură cu hipnotizatorul), în cazul acţiunii PES situaţia este complet diferită: după cum au arătat cercetările, se produce o frânare locală sau o activare a centrilor sunconştientului, se deschid legăturile blocate ale scoarţei şi subscoarţei, apar efecte psihologice complet neaşteptate. Şi, ceea ce este deosebit de important, conştiinţa şi capacitatea critică a personalităţii rămân libere, deschise pentru autoreglare. Apare şi o comuniune psihologică şi o interacţiune dintre subiect şi psihoenergosugestolog, în direcţia dezvoltării viitoare ş a perfecţionării personale.

Problema esenţială a PES constă în determinarea canalelor şi a mijloacelor de introducere a informaţiei. Aceasta este strict metodică şi strâns legată de posibilităţile psihoenergosugestologului însuşi. Sunt necesare cunoştinţe speciale, pregătire în dirijarea parametrilor propriului **biocâmp**, în disocierea formaţiunilor psihofizice, capacitatea de a lucra cu formaţiuni psihofizice.

PES poate fi aplicată la o sferă largă de fenomene energo-informaţionale: de tip informaţional-psihofiziologice, care include procesele de **percepţie extrasenzorială** a informaţiei, fenomenele bio- şi psihoenergetice (**psihokinezie**, **poltergeist**), fenomenele informaţionale psihofizice (de **materializare**, **dematerializare**, **teleportare**, **reîncarnare**, **apariţii paranormale** etc.).

PES poate fi folosită la dezvoltarea capacităţilor şi performanţelor umane. Cercetările aplicative în acest sens ar contribui la dezvoltarea de perspectivă în mai multe direcţii: elaborarea metodelor medicale, diagnosticul, tratamentul, profilaxia îmbolnăvirilor; psiohoenergetica crono-bilogică, genetica dinamică; elaborarea metodelor pedagogice de instruire şi educare; elaborarea mijloacelor social-psihologice de formare şi conducere, diagnosticarea fenomenelor de grup şi de masă; rezolvarea unor probleme ecologice, de protecţie şi prognoză a calamităţilor etc.

PSIHOFOTOGRAFIE. Fenomen (încadrabil între manifestările de **psihokinezie**) prin care un subiect poate impresiona nemediat peliculele fotosensibile. Termeni alternativi sunt: fotografie parapsihică, fotografie metapsihică, panseografie, gândigrafie, conceptografie.

În deceniul şapte al secolului al XIX-lea, adepţii **spiritismului** au avansat ipoteza că "spiritele" defuncţilor puteau fi fotografiate. Iar "dovezile" nu au întârziat să apară. Începutul l-a făcut, se pare, fotograful american William H. Mumler (1832 – 1884), care se specializase în fotografierea "spiritelor". Imaginile unor persoane decedate obţinute de el au părut atât de incredibile încât a fost deferit justiţiei pentru înşelătorie. Impresionaţi însă de mărturiile a numeroşi cetăţeni onorabili ai New-York-ului, judecătorii din "ţara tuturor posibilităţilor" l-au achitat pe concetăţeanul Mumler.

Dat fiind faptul că imaginile fotografice pot fi uşor trucate, fotografierea spiritelor a fost şi este privită cu mare suspiciune. Unii autori au propus o distincţie între dubioasele (pentru unii) "fotografii de spirite" (sau "transcendentale") şi "fotografierea gândurilor". Fără a elimina cu totul ipoteza spiritistă şi neluând în seamă cazurile de manipulare frauduloasă a proceselor fotografice, se poate ca (cel puţin în unele situaţii) aşa-zisele "fotografii transcendentale" să fie rezultatul unor acţiuni psihikinetice exercitate la nivelul substanţelor fotosensibile de pe peliculele fotografice.

Printre pionerii cercetărilor privind "fotografierea gândurilor" se numără şi **B. P. Hasdeu**. Într-unul din experimentele efectuate împreună cu reputatul chimist dr. Constantin I. Istrati, el convenise cu acesta – înainte de a face o deplasare la Câmpina – ca, într-o zi anume şi la o oră fixată, să încerce impresionarea, de la distanţă, a unor plăci fotosensibile montate în aparatele foto aflate la Bucureşti. În seara zilei de 4 august 1893, la ora stabilită, Istrati (aflat la Câmpina) s-a culcat, concentrându-se, înainte de a adormi, asupra dorinţei de a-şi imprima imaginea pe plăcile fotografice de la Bucureşti. În acelaşi timp, Hasdeu se culcase, la rdul lui, cu un aparat fotografic instalat în apropierea capului şi cu altul la picioare. În timpul somnului, dr. Istrati a visat că imaginea chipului său se distinge clar pe un clişeu fotografic. În cartea *L'Âme humaine* (1897), **H. Baraduc** citează observaţiile făcute de Hasdeu după developarea clişeelor: *"Pe placa A se văd trei încercări, dintre care una, notată de mine cu o cruce pe dos, este extrem de reuşită. Se vede pe ea doctorul, privind cu atenţie la obturatorul aparatului a cărui extremitate în bronz este iluminată de lumina proprie a spiritului"*.

Interesul parapsihologilor pentru fotografia parapsihică a fost resuscitat, începând cu anul 1967, după publicarea de către psihologul şi parapsihologul american Jule Eisenbud (1908 – 1999) a cărţii *The World of Ted Serios*. În ea sunt relatate, ilustrate şi comentate o serie de experimente efectuate cu parapsihicul Ted Serios (1918 – 2006), care avea capacitatea de a influenţa mental peliculele fotosensibile. El privea concentrându-se intens în obiectivul unui aparat fotografic, apoi declanşa

obturatorul. După developarea filmului din aparat se obţineau clişee insolite, între care unel în întregime albe sau negre. Remarcabil era însă faptul că pe unele clişee (destul de numeroase) apăreau imagini mai mult sau mai puţin clare, dar recognoscibile. De multe ori era vorba de imaginile unor clădiri. În unele experimente, lui Serios I se arăta o imagine-ţintă şi el încerca s-a impresioneze pe peliculă. Imagimile astfel obţinute reproduceau destul de fidel ţintele, dar prezentau şi deformări curioase, ceea constituie un argument în favoarea veridicităţii fenomenului. De exemplu, pe o "fotografie mentală", care reprezenta hangarul unui aeroprt canadian, cuvântul "Canada" apare în forma "CANAIDA".

Unele din cele mai remarcabile reuşite ale lui Ted Serios s-au produs în anul 1968, cu ocazia realizării unui documentar de către o echipă de televiziune berlineză. Folosindu-se de un aparat foto Polaroid, el a obţinut un set de fotografii pe care, treptat, se distinge tot mai clar imaginea unui om de Neanderthal, aşa cum este el prezentat într-o dioramă de la Muzeul de Istorie Naturală din Chicago. Cu acelaşi prilej, Serios, privind într-o cameră TV, a provocat apariţia imaginii unui camion într-o parcare. Deşi imaginea a durat foarte puţin, ea a putut fi fotografiată de pe monitor.

După interesul stârnit de cartea lui Eisenbud, parapsihologii au reconsiderat multe din fotografiile parapsihice obţinute cu decenii în urmă. În acest sens, o atenţie specială s-a acordat lucrărilor maiorului şi juristului francez Louis Darget (1847 – 1921) şi ale psihologului şi parapsihologului japonez Tomokichi Fukurai (1869 – 1952).

La sfârşitul secolului al XIX-lea, L. Darget efectuase mai multe experimente de impresionare a plăcilor fotografice cu imagini mentale. El şi-a prezentat prima dată rezultatele privind ceea ce el denumea "fotografierea efluviilor umane şi a gândirii" la Paris, în şedinţa din 14 februarie 1898 a Academiei Franceze de Ştiinţe. Mai târziu, într-un articol publicat în 1904, relata astfel începuturile cercetărilor sale: *"(...) eu am descoperit, încă din anul 1893, că plăcile fotografice cu bromură de argint imprimau efluviile umane, fie atingându-le cu extremităţile degetelor, fie numai apropiind degetele de placă. Mai târziu, am apropiat placa de fruntea mea, timp de câteva minute, şi am obţinut, de asemenea, raze. Am hotărât atunci să mă gândesc intens la forma unui obiect, privind un clişeu şi am găsit apoi forma mentală imprimată pe placă; aceasta am numit eu fotografierea gândirii"*. În cursul unei alte încercări, Darget a plasat o placă fotografică în apropierea frunţii soţiei sale în timp ce ea dormea. După developare, pe placă a apărut imaginea unui vultur; în timpul somnului, soţia lui avusese un vis cu un… vultur.

În Japonia, profesorul universitar T. Fukurai s-a dedicat, între anii 1910 şi 1913, mai multor experimente asemănătoare, publicându-şi rezultatele în 1913, în cartea pe care a intitulat-o *Toshi to nensha* (*Clarviziune şi gândigrafie*), a cărei versiune în limba engleză a apărut abia în 1931, cu titlul *Clairvoyance and Thoughtgraphy*. El cerea subiecţilor săi, **mediumi** amatori, să încerce impresionarea mentală a plăcilor fotosensibile cu caractere ale scrierii japoneze. În mai multe încercări, a folosit pachete formate din plăci fotografice, solicitând subiecţilor să efectueze impresiunile numai la nivelul uneia din plăcile interioare din pachetele respective. Rezultatele obţinute de el erau stupefiante şi confirmau posibilitatea ca "puterea minţii" să producă impresiuni pe material fotosensibil, dar lucrările lui n-au fost înţelese de ambianţa universitară din vremea sa, fiind aspru criticate, încât, în cele din urmă, i-a fost compromisă, pe nedrept şi definitiv, cariera universitară.

O formă aparte a fenomenului este **anteroproiecţia oculară**, descoperită la mijlocul anilor 1970.

PSIHOKINEZIE (abreviat **PK**). Termen introdus de J. B. Rhine în anul 1942 prin compunerea a două cuvinte din limba greacă: *psyché* = suflet (psihic) şi *kynesis* = mişcare, deplasare. În sens strict etimologic, PK ar însemna mişcarea obiectelor sub influenţa nemijlocită a psihicului. În sens larg însă, reprezintă manifestarea unei facultăţi mentale neobişnuite prin care se poate influenţa direct mediul fizic şi/sau biologic prin acţiuni de tip **paranormal**, adică în afara căilor comune de natură neuromusculară. În configurarea domeniului de referinţă al PK sunt importante trei aspecte: (i) rolul fundamental al psihicului/mentalului în fenomenele PK; (ii) faptul că acţiunile PK se exercită nu numai asupra obiectelor şi sistemelor fizice inanimate, ci şi asupra structurilor şi organismelor biologice; (iii) includerea în PK a unei game variate de efecte (de la nivelul microscopic până la cel macroscopic), nu numai a celor de tip mecanic, aşa cum s-ar deduce din înţelesul strict etimologic al termenului.

Într-o primă clasificare, care ţine seama de natura efectelor, PK se poate împărţi în două mari categorii: (a) PK de stare fizică – ansamblul acţiunilor PK ce se exercită asupra obiectelor şi structurilor inanimate (**arderi spontane**, **efecte deformatoare** sau distructive, unele manifestări de **impregnare paranormală**, **materializări**, **micro-PK**, **parakinezia**, **psihofotografia**, **telekinezia**); (b) PK de stare biologică – efecte PK la nivelul structurilor vii; la rândul ei, aceasta din urmă se poate divide în autopsihokinezie (**asitia**, **combustia spontană umană**, **elongaţia**, **inedia**, **invulnerabilitatea**, **levitaţia**, **translocaţia**) şi biopsihokinezie (**biokinezia**, efecte biologice şi medicale).

În raport cu condiţiile de control, PK se poate clasifica în: (i) PK spontană (fără control conştient), care poate fi simplă (manifestată prin efecte singulare) sau recurentă (***poltergeist***, **mediumnitate** fizică); (ii) PK provocată (cu control conştient total sau parţial), în condiţii de laborator sau prin exerciţiu special, (practici hinduse, ***Qigong***, antrenament psihotronic etc.).

Din multitudinea de experimente de PK provocată, efectuate mai ales din a doua jumătate a anilor 1930, un exemplu îl constituie testele cu zaruri desfăşurate sub coordonarea lui J. B. Rhine la Universitatea Duke. Experimentul standard s-a făcut cu două zaruri, obiectivul-ţintă fiind obţinerea prin PK a unei anumite combinaţii pentru poziţia finală a zarurilor. De pildă, dacă obiectivul era să se obţină preponderent ca suma feţelor să fie mai mare sau mai mică de şapte, existau, respectiv, câte 15 posibilităţi dintr-un total de 36, ceea ce dă, în ambele cazuri, o probabilitate de 15/36 = 5/12 ca rezultatul să fi fost dat de întâmplare. Experimentul era format din serii de câte 12 încercări. Într-un astfel de experiment compus din 562 de serii (6744 de încercări), s-au obţinut 3110 reuşite (faţă de 2810 aşteptate aleator), cu un scor mediu de 5,53 (faţă de 5 preconizat aleator); probabilitatea ca rezultatul final să se datoreze exclusiv hazardului este de unu la un miliard.

Unii autori includ în cadrul fenomenelor de PK, ca aspecte particulare, şi alte manifestări paranormale precum cele de **bântuire**, **neperisabilitate**, **transcomunicaţie intrumentală**. În general, încadrarea lor ca efecte PK este totuşi forţată (deşi, în unele cazuri concrete ele pot include include şi acţiuni de genul PK), nefiind vorba de

influenţe propriu-zise din partea unui **agent inductor** de PK (dacă prin acesta din urmă se înţelege o persoană, un organism, în viaţă).

PSIHOKINEZIA RETROACTIVA (prescurtat **retro-PK**). Formă de **psihokinezie** în care se manifestă cauzalitatea retroactivă (aceasta din urmă are loc atunci când o acţiune din prezent cauzează asupra a "ceva" din trecut). A spune că evenimentul A a fost determinat de retro-PK înseamnă a spune că A nu s-ar fi întâmplat în modul în care s-a întâmplat dacă nu ar fi fost un effort psihokinetic depus pentru a-l influenţa.

H. Schmidt este cel care a realizat un tip de experiment care l-a condus la descoperirea retro-PK la mijlocul anilor 1970. În acest caz, experimentatorul lansează prin intermediul unui generator de numere aleatoare secvenţe aleatorii, fără a le observa şi influenţa. El nu ştie care dintre ele va servi ca martor şi care vor fi supuse influenţei subiectului. Secvenţele sunt înregistrate în duplicat pe benzi magnetice şi sunt securizate. În timpul experimentului, care poate avea loc după mai multe luni după înregistrare, una din cele două copii este dată subiectului testat, care încearcă să inflenţeze secvenţele ca şi cum ar fi vorba de un experiment obişnuit de **micro-PK** (el nu ştie că secvenţele aleatoare fuseseră înregistrate anterior). În mod cu totul uimitor, rezultatele indică un efect PK la fel de semnificativ ca şi în procedurile cu „ţinte" PK în timp real. Este ca şi cum PK ar putea influenţa evenimente din trecut; lucrurile aşa par, cu atât mai mult cu cât după experiment se constată că cele două casete (cea „ţintită" de subiect şi cea păstrată ca martor) sunt identice (redau aceeaşi secvenţă stohastică).

Într-o manieră încă mai incitantă, efectul retro-PK a fost confirmat de parapsihologul austriac Elmar R. Gruber (n. 1955) în 1980. Ţintele preînregistrate utilizate de el corespundeau persoanelor care treceau pe sub un dispozitiv cu celulă fotoelectrică. Prima dată, dispozitivul a fost amplasat la intrarea într-un magazin, iar a doua oară la intrarea într- un tunel străbătut de autivehicule. De fiecare dată când trecea o persoană, dispozitivul înregistra un bit de informaţie. Din datele înregistrate, Gruber a determinat aleatoriu o secvenţă de control şi o secvenţă pentru experimentul PK propriu-zis. Apoi a convertit aceşti biţi în clicuri sonore care erau ulterior ascultate prin cască de către subiectul psihokinetic, însărcinat să crească mintal frecvenţa clicurilor. Şi, într-adevăr, s-au constatat semnificativ mai mulţi biţi pentru secvenţele cu care „lucraseră" subiecţii comparativ cu secvenţele de control.

Efectul retro-PK a fost replicat cu succes de numeroşi investigatori, iar o **meta-analiză** statistică efectuată în 1998 a dat un rezultat înalt semnificativ, la un **nivel de semnificaţie** $p = 10^{-8}$.

Cercetătorii au putut arăta că în retro-PK repetitivă (reluarea aceloraşi încercări pe aceleaşi ţinte retro-PK de către subiecţi diferiţi încercând să le influenţeze în acelaşi sens) efectul este cumulativ. Dacă mai mulţi subiecţi încearcă să influenţeze succesiv aceleaşi ţinte retro-PK, dar în condiţii diferite, rezultatele sunt efectiv parazitate. O posibilă interpretare a efectului retro-PK ar putea fi aceea că el nu reprezintă o modificare a trecutului (ideea că există posibilitatea manifestă de a schimba evenimente din trecut conduce la paradoxuri cvasi-insurmontabile), ci mai degrabă ceva de genul unei „corelaţii la distanţă" în timp, o entanglare temporală (v. **fizica cuantică şi parapsihologia**).

PSIHOLOGIA TRANSPERSONALĂ (prescurtat PTP). Direcţie în psihologie care *"extinde cercetarea psihologică a persoanei până la dimensiunea spirituală a existenţei, punând accent pe studiul «stărilor» şi proceselor prin care oamenii pot experimenta legături profunde cu interiorul Fiinţei (Sinele), depăşind conştiinţa Eului". (...) Această nouă ramură a psihologiei promovează explicarea şi dezvoltarea tuturor potenţialităţilor latente ale fiinţei umane, persoana fiind concepută nu doar ca fiinţă socială, ci şi ca fiinţă spirituală. TRANS-PERSONAL înseamnă «dincolo de persoană» sau, mai bine spus, «deasupra persoanei»: trecerea de la Eul conştient la Sinele ca sinteză a conştientului, subconştientului şi supraconştientului. Psihologia transpersonală are două obiective principale: a) înţelegerea experienţelor transpersonale, a nivelurilor şi «stărilor» de conştiinţă accesibile omului; b) conducerea procesului de dezvoltare transpersonală a individului prin transformarea permanentă a structurilor psihice şi spirituale"*. (Ion Mânzat – *Psihologia transpersonală*, 2002).

Spre deosebire de alte direcţii în psihologie care ignoră sau neagă existenţa **fenomenelor parapsihologice**, PTP le recunoaşte existenţa şi le încadrează, într-o viziune mai largă, printre trăirile/experienţele transpersonale de tip spiritual situate dincolo nivelurile conveţionale, personale sau individuale. Printre dimensiunile transpersonale ale fiinţei umane, psihiatrul american de origine cehă Stanislav Grof (n. 1931) – proeminent promotor al PTP – include trei categorii: (i) fenomene ce au loc în realitatea fizică spaţio-temporală consensuală/normală, dar transcend limitele acesteia (expansiuni şi contracţii spaţiale şi temporale): **premoniţia** şi **retrocogniţia** (care implică transcenderea limitelor temporale, permiţând perceperea evenimentelor viitoare şi, respectiv, din trecut), **clarviziunea**, prin care se transcend frontierele spaţiale normale, permiţând perceperea evenimentelor fizice concomitente dincolo de vederea normală; (ii) fenomene care se produc dincolo de realitatea spaţio-temporală consensuală, adică într-o dimensiune dincolo de universul fizic: **mediumnitate** şi **experienţe în preajma morţii**; (iii) fenomene de natură psihoidă (cum le numeşte Grof) ce transcend distincţia dintre minte şi materie: **macro-PK** şi **micro-PK**.

PSIHOMETRIE. Termen, propus în anul 1842 de medicul şi fiziologul american Joseph Rodes Buchanan (1814 – 1899), care denumeşte o formă particulară de **retrocogniţie** combinată cu **clarviziune** în care achiziţia extrasenzorială de informaţii se face prin intermediul unui obiect, procedura fiind următoarea: percipientul manipulează obiectul respectiv (îl ţine în mîini, îl palpează, îl aşează pe anumite porţiuni ale corpului etc.) şi în acest fel se „conectează" **parapsihic** la persoane şi evenimente asociate cu acel obiect. Unii parapsihologi au considerat ca nepotrivită alegerea cuvântului, propunând alte denumiri: criptestezie pragmatică, psihopatotactie, citire obiectuală, asociere obiectuală ş. a. Totuşi termenul a căpătat o largă utilizare şi practic, nu a mai fost înlocuit. (Pentru evitarea unor confuzii, trebuie precizat că în psihologie prin psihometrie se înţelege ansamblul metodelor de măsurare utilizate în cercetarea psihologică).

Informaţiile recepţionate psihometric nu se referă la natura fizico-chimică în sine a obiectului-ţintă, ci la persoane, situaţii sau întâmplări în corelaţie cu acesta. De regulă, obiectele ales nu dau prea multe „chei" subiecţilor psihometrici prin ele însele, putând fi: o piatră, un ceas, o piesă vestimentară, un portofel, un stilou, un inel etc.

După cum scria **O. Lodge**: *„Ocazional, o persoană pare capabilă să răspundă la gânduri sau stimuli încrustaţi printre obiectele din jur, într-un mod neînţeles în prezent şi aproape incredibil; e ca şi cum emoţiile ar putea fi înregistrate în materie, astfel încât cele înregistrate vor afecta apoi un organism suficient de senzitiv, determinându-i reproducerea de emoţii similare în subconştient”* (citat din: *Man and the Univers*, 1909). Pe baza investigaţiilor propriilor investigaţii asupra capacităţilor parapsihice ale unor mediumuri, **W. James** presupunea că anumite informaţii despre o persoană puteau persista după moarte în obiecte cu care respectiva persoană fusese asociată în timpul vieţii. Iar reputatul fizician cuantist David Bohm discuta despre memoria creierului şi memoria din obiectele inanimate în termeni de „înfăşurare” (*enfoldment*) – cuvânt utilizat de el pentru entanglare (v. **fizica cuantică şi parapsihologia**) –, „desfăşurare” (*unfoldment*), „ordine implicită” şi „ordine explicită”. Memoria cerebrală, susţinea Bohm în cartea *Wholeness and Implicate Order* (1980), face parte din ordinea implicită a creierului care este „înfăşurată” cu structurile explicite ale acestuia. Mai mult, legile ordinii implicite sunt astfel încât *„lumea structurilor fizice obişnuite cuprinde şi ceva ca memoria, în sensul că momentele anterioare pot lăsa o urmă, deşi această urmă se poate modifica sau transforma aproape fără limită. Din acea urmă (lăsată, de exemplu, într-o piatră) este posibil, în principiu, să desfăşurăm o imagine a momentelor din trecut, similară în anumite privinţe cu ceea ce s-a petrecut în realitate”*. De aici urmează că *„ordinea manifestă şi explicită a conştiinţei nu este în mod fundamental distinctă de cea a materiei şi că cele două pot fi doar aspecte diferite ale unei aceleiaşi ordinii totale”*.

Un exemplu semnificativ şi relativ recent de **ESP** prin psihometrie este cel oferit de parapsihica americană Noreen Renier (n. 1937) în cartea *A Mind for Murder* (2005). Detectivul Tom Atkinson i-a trimis lui Renier (care mai ajutase anterior, cu succes, poliţia) un cercel al unei femei ce fusese ucisă prin înjunghiere. Ancheta poliţiei nu putuse găsi nici o pistă care să conducă la autorul crimei, iar mama victimei îl rugase pe Atkinson să ia legătura cu Renier. După ce a primit cercelul, Noreen l-a contactat telefonic pe detectiv. *„Cu cercelul într-o mână şi telefonul în cealaltă* – relatează Noreen Renier – *am închis ochii, mi-am concentrat mintea pe cercel şi, deodată, era ca şi cum priveam într-o oglindă. L-am putut vedea pe criminal spălându-se pe mâini şi pieptănându-se. Îl puteam vedea perfect. I-am văzut tatuajul de pe braţ, i-am văzut toată faţa şi l-am descris la telefon”*. Atkinson a întrebat-o dacă putea vedea ce se întâmplase cu femeia. Renier s-a „întors” şi: *„de data aceasta eu eram cea ucisă de omul cu tatuaj. Mă ţinea strâns de încheieturile mâinilor… în timp ce cuţitul ascuţit ca un brici se înfigea în trupul meu de mai multe ori”*. Detectivul a rugat-o să continue; atunci a descris casa respectivă şi a spus că acolo se mai aflase o fetiţă. Întrebată despre ea, Renier a retrăit cele întâmplate acesteia: *„Eram fetiţa. O auzeam pe mama ţipând în cealaltă cameră”*. Fetiţa se ascunsese în micul ei dormitor, dar asasinul o găsise şi o omorâse şi pe ea. Sceptic la început, Atkinson şi-a dat apoi seama că unele din informaţiile furnizate de Noreen Renier despre scena crimelor nu erau ştiute decât de anchetatori. Vorbind despre ucigaş, prins în cele din urmă, detectivul a spus: *„Aspectul lui fizic era aşa cum îl descrisese ea. Statutul lui social era aşa cum îl descisese ea. Tatuajul descris de ea era cel corect”*.

Rezultate similare cu ale lui Noreen Renier au obţinut, de-a lungul timpului, şi alţi parapsihici celebri (ca britanica Eileen Garrett sau **G. Croiset** în încercările de a ajuta la elucidarea unor crime sau cazuri de dispariţii ale unor persoane.

E. Osty a cercetat intens psihometria sub diverse aspecte şi i-a stabilit următoarele caracteristici care, astăzi, ar putea fi interpretate ca expresii ale unei anumite forme de corelare non-locală om-obiect: (i) obiectul-ţintă aduce percipientul (subiectul psihometric) în contact extrasenzorial cu proprietarul acelui obiect; (ii) orice persoană care s-a găsit la un moment dat în contact fizic cu oiectul-ţintă poate deveni de asemenea accesibilă extrasenzorial subiectului psihometric; (iii) pot deveni accesibile subiectului psihometric chiar şi persoane doar asociate cu cea care a venit în contact cu obiectul-ţintă; (iv) subiectul psihometric nu depinde exclusiv de obiectul-ţintă, el poate da relaţii despre evenimente din viaţa persoanelor în care respectivul obiect nu a foat implicat; (v) după ce s-a făcut un contact iniţial, înlăturarea sau distrugerea obiectului-ţintă nu afectează impresiile psihometrice ale percipientului; (v) natura fizico-chimică a obiectului-ţintă nu are nicio importanţă pentru subiectul psihometric; (vii) subiectul psihometric este capabil să relateze evenimente din trecutul, prezentul şi viitorul persoanelor accesibile, nu numai din momentele când obiectul-ţintă a fost în contact cu respectivele persoane; (viii) impresiile şi informaţiile dobândite de subiectul psihometric nu depind de durata contactului cu obiectul-ţintă; (ix) timpul trecut de la contactul iniţial al subiectului psihometric cu obiectul-ţintă nu are nicio influenţă; (x) dacă mai multe obiecte-ţintă vin în contact fizic, subiectul psihometric nu va confunda impresiile pe care fiecare dintre ele le provoacă; (xi) erorile făcute iniţial de un subiect psihometric, privind o anumită persoană accesibilă prin obiectul-ţintă, par a se propaga şi la alţi subiecţi care vin ulterior în contact direct cu acelaşi obiect şi care nu cunosc erorile iniţiale; (xii) aptitudinile psihometrice nu sunt influenţate de ecranarea obiectului-ţintă (închiderea lui, de pildă, în recipiente cu pereţi din plumb sau din orice alt material).

Cea din urmă caracteristică (care este bine ilustrată de un experiment efectuat de W. F. Prince, avându-o ca subiect psihometric **Maria Reyes de Zierold** şi descris într-un articol din anul 1921. Au fost folosite două cutii identice închise ce conţineau fiecare câte o bucată de panglică din mătase. Prima bucată provenea de la un altar bisericesc, cea de-a doua direct din fabrică. Prince a amestecat şi deplasat cutiile astfel încât nici el nu mai ştia ce fragment de panglică conţinea fiecare, după care le-a prezentat subiectului. Referindu-se la una din cutii, ea a spus că vede o scenă religioasă mexicană cu amerindieni dansând într-o biserică; pentru cea de-a doua cutie, a descris o fabrică franţuzească de panglici de mătase. La verificare, descrierile ei s-au dovedit exacte.

PSYCHOPRAXIA. Concept introdus în anul 2000 de parapsihologii australieni Lance Storm (n. 1969) şi Michael Thalbourne (n. 1955). Termenul este derivat din cuvintele greceşi *psyché* = suflet, minte, psihic şi *praxia* = practică. Teoria aferentă conceptului încearcă să unifice atât psihologia normală cu **parapsihologia**, cât şi acţiunea motoare cu cogniţia, astfel încât distingerile conceptuale dintre, pe de o parte, **ESP** şi **PK**, şi, pe de altă parte, dintre achiziţia normală de informaţie şi controlul motor normal să fie eliminate, deoarece ambele laturi ale dihotomiei sunt instanţe ale acţiunii. De pildă, în **telepatie** acţiunea de achiziţie extrasenzorială a informaţiei s-ar realiza prin acţiuni de tip PK produse de agent asupra sistemului cerebral al **percipientului**.

PSIHOTRONICĂ. Termen propus în 1967 de savantul ceh Zdeněk Rejdák (1934 – 2004) în locul celui de **parapsihologie**, care, în lumea comunistă, avea conotaţii negative din punct de vedere ideologic. În anul 1973 s-a organizat la Praga prima conferinţă internaţională de psihotronică, unde aceasta a fost definită ca *"un domeniu ştiinţific interdisciplinar ce studiază interacţiunile dintre organismele vii şi mediile lor interne şi externe, precum şi procesele energetice ce stau la baza acestora"*, un interes special fiind acordat interacţiunilor dintre materie, energie şi conştiinţă. În acelaşi an a fost fondată *International Association for Psychotronics Research*. Cercetările psihotronice pun accentul pe latura tehnică, aplicativă (inclusiv în domeniul militar) a fenomenelor investigate.

Q

QI. Concept fundamental din filozofia şi medicina tradiţională chineză (MTC). De obicei, cuvântul ca atare este tradus prin "energie"/"bioenergie", sau, mai rar, prin "suflu vital" sau "aer". Înţelesul profund al conceptului este legat, în MTC, de viziunea conform căreia în univers există o energie fundamentală bipolară, cu aspectele contrarii, dar complementare, *Yin* – principiul feminin şi *Yang* – principiul masculin, care se combină în diferite forme, inclusiv la nivelul fiinţei umane. Semnificaţia acestei energii fundamentale (*Qi*-ul în esenţă) depăşeşte înţelesul uzual pe care ştiinţa occidentală îl dă noţiunii de "energie", deoarece, în conceptul de *Qi* se regăsesc, îmbinate, atât aspectul energetic (ca "măsură" a mişcării) cât şi cel informaţional (ca "măsură" a ordinii şi organizării) al modului în care este structurată lumea.

În organismul uman, Oi-ul – sub diversele sale forme: ancestral, de nutriţie, de apărare etc. – este cel care asigură, în viziunea MTC, vitalitatea şi integrarea în mediul ambiental, relaţionarea omului cu microcosmosul şi macrocosmosul.

Din anumite puncte de vedere, conceptul prezintă similarităţi cu cele moderne de **bioenergie**, **biocâmp** şi **bioplasmă**.

QIGONG. Termen din medicina tradiţională chineză (MTC) care, tradus direct înseamnă "exerciţiu *Qi*" (*gong* = exerciţiu) şi desemnează un ansamblu de exerciţii fizice şi respiratorii speciale prin care se urmăreşte dirijarea ***Qi***-ului. Acestea îmbunătăţesc şi mobilizează *Qi*-ul intern în organismul uman, el putând fi deplasat, prin voinţă, de-a lungul meridianelor de acupunctură, nervilor şi vaselor sanguine. În acest fel creşte rezistenţa la boli, sporeşte adaptabilitatea la factorii externi şi capacitatea de depăşire a eventualelor tulburări somatice şi psihice.

Atunci când, ca urmare a practicării corecte şi perseverente a *Qigong*-ului, organismul este saturat armonios de *Qi*-ul intern, acesta poate fi "descărcat" în afara corpului sub forma *Qi*-ului extern sau de emisie. Marii maeştrii ajung la performanţe uimitoare care, în multe privinţe, sunt similare celor realizate de subiecţii inductori de de **psihokinezie** şi de **vindecare paranormală**. Referindu-se la *Qigong*, profesorul

chinez Qian Xuesen afirma că acesta *"poate mobiliza potenţialităţile fiinţei omeneşti. Dacă vom dezvolta cercetarea lui, iniţiind o nouă ştiinţă ştiinţifică, vom fi capabili să sporim puterea umană, prin autotransformare"*.

R

RABDOMANŢIE. Denumire veche, de la mijlocul secolului al XVII-lea, pentru **radiestezie**. Provine din combinarea cuvintelor greceşti *rhábdos* = baghetă, vergea, nuia şi *mantéia* = **divinaţie**, ghicire.

RADIAŢII TELURICE. Emanaţii energetice (de natură electrică, magnetică, seismică, hidrologică, ori generate de izotopi radioactivi, dar şi altele, de factură, încă, necunoscută) care au origine subterană. Studierea lor, inclusiv prin metode de furnizate de **parapsihologie**, relevă aspecte inedite privind relaţiile dintre fiinţa umană şi pământul pe care îşi duce viaţa.

La un Congres Internaţional de Radiobiologie de la Paris din anul 1937, medicul francez François Peyré a prezentat o comunicare în care susţinea că descoperise, prin **radiestezie**, o reţea de emanaţii telurice invizibile, formată din pătrate cu latura de 4 metri, care acoperă globul terestru. Emanaţiile s-ar produce perpendicular pe suprafaţa solului, de-a lungul liniilor reţelei, care este orientată mai degrabă pe coordonatele magnetice decât pe cele geografice. Mai mult, el constatase că în punctele de intersecţie ale liniilor respective plantle şi animalele aveau comportamente anormale.

Mai târziu, în anul 1950, germanul Siegfried Wittmann a propus alt tip de reţea, alecărei ochiuri, denumite de el "câmpuri polarizate", sunt orientate pe direcţiile NV-SE şi au dimensiunile de 16/16 metri. Afirmaţiile lui Wittmann nu le contrazic, în fond, pe cele ale lui Peyré, reţeaua germanului suprapunându-se, printr-o rotaţie de 45 de grade, peste cea constatată de francez. Lucrând împreună cu Wittmann, medicul americano-german Manfred Curry (1899 – 1953) ajungea la concluzia că o radiaţie energetică de origine necunoscută este emisă în nodurile reţelei, radiaţie care poate dăuna sănătăţii persoanelor care trăiesc prioade lungi în apropierea sau chiar pe locul intersecţiilor liniilor din reţea.

Cel mai cunoscut cercetător al relaţiilor dintre radiaţiile telurice şi starea de sănătate a oamenilor este medicul german Ernst Hartmann (1915 – 1992). Ca urmare a unor laborioase studii, propune la rândul său un nou tip de reţea (numită *Global Netzgrider* = reţea universală), orientată, ca şi cea propusă de Peyré, pe direcţia nordului magnetic. Ochiul unei reţele Hartmann este de formă dreptunghiulară, măsurând 2 metri pe axa N-S şi 2,5 metri pe axa E-V. prin radiestezie, Hartmann a stabilit că lărgimea liniilor reţelei este, respectiv, de 25 de centimetri şi 15 centimetri,

şi că atunci când intersecţiile lor se suprapun peste cursuri de ape subterane, potenţialul lor nociv pentru organismul uman este mult crescut.

Zonele cu radiaţii telurice nocive pentru om ("puncte geopatogene"; v. **geopatologie**) au influenţe diferite în lumea vie. Unele animale, ca bovinele, câinii şi şoarecii evită astfel de locuri, în vreme ce pisicile (felinele în general), ca şi albinele, viespile şi furnicile le caută. De asemenea, punctele patogene nu sunt prielnice cultivării porumbului, cepei, pepenilor.

Jurnalistul Paul Gheorghiu relatează în revista *Astra* (nr. 8/1989) o serie de întâmplări care par să confirme existenţa unei stranii forţe telurice ce poate afecta existenţa oamenilor: *"Pe la sfârşitul verii anului 1929, o nouă autostradă era deschisă traficului în Germania, între Bremen şi Bremerhaven. Într-un singur an de zile mai mult de 100 de autoturisme au suferit accidente în mod cu totul misterios. Toate accidentele s-au petrecut la piatra kilometrică 239 de pe autostradă, într-o porţiune perfect dreaptă a drumului. Chestonaţi de poliţie, şoferii implicaţi au descris lucruri ce par a nu avea vreo logică anume, dar s-au întâmplat totuşi aievea. Ajunşi în dreptul pietrei kilometrice cu pricina, au simţit dintr-o dată o emoţie puternică, după care, aproape simultan, maşina lor a fost parcă împinsă de o forţă uriaşă şi aruncată în afara şoselei. Într-o singură zi, e vorba de 7 septembrie 1930, nouă maşini au fost distruse în preajma semnului kilometric fatal. Atât poliţia, cât şi o serie de alţi investigatori chemaţi la faţa locului să găsească o explicaţie posibilă acestei incredibile situaţii, s-au dovedit neputincioşi. Carl Wehrs, un fântânar care lucra prin regiune (...) şi-a luat vergeaua de sondaj, unealta lui obişnuită de altfel, cu care descoperea de obicei pânzele freatice în locul viitoarelor fântâni, şi s-a îndreptat încet spre kilometrul 239. Când a ajuns exact în dreptul lui şi cam la 4 metri depărtare de el, vergeaua i-a zburat dintr-o dată din mână, în timp ce el însuşi s-a trezit răsucit pe jumătate în aceeaşi direcţie. (...) Wehrs a trecut la aplicarea propriei soluţii. A îngropat la baza pietrei kilometrice o cutie din cupru înăuntrul căreia se găseau mici bucăţele de cupru tăiate în formă de steluţă. Cutia a rămas îngropată acolo vreme de o săptămână, timp în care, oricât ar părea de ciudat, nu s-a petrecut niciun accident. Apoi cutia a fost scoasă afară şi primele trei maşini care au trecut s-au trezit aruncate în şanţ. Cutia a fost de îndată îngropată la loc şi de atunci n-a mai avut loc niciun accident în dreptul kilometrului 239"*.

Realitatea existenţei radiaţiilor cu origine subterană detectabile radiestezic, dacă va fi cert dovedită şi luată în serios, ar putea produce modificări majore în activitatea umană. De exemplu, amplasarea clădirilor, amenajarea locuinţelor, zonarea culturilor agricole, stabilirea traseelor şoselelor, ale căilor ferate şi ale metrourilor etc., va trebui să ţină seama de modul în care aceste energii subterane se distribuie în mediul ambiant al omului. De altfel, în China, fie în mod tradiţional (ar fi de amintit aici practicile de tip *feng shui*), fie programat ştiinţific, se fac asemenea cercetări înainte de amplasarea unor construcţii.

RADIESTEZIE. Metodă extrasenzitivă de descoperire a unor structuri din subsolul terestru (surse de apă subterană, falii seismice, zăcăminte de metale, petrol, pietre preţioase, obiecte ascunse etc.), a tipurilor de **radiaţii telurice** ori a organelor afectate de boală ale unui pacient prin utilizarea de către un operator a unui instrument indicator: baghetă (denumită deseori "baghetă divinatorie"), nuia sau vergea – de o formă specială (în V, Y sau în L), fie din lemn, fie din metal –, a unei anse ori a unui

pendul; instrumentul execută în mâinile operatorului, fără voinţa acestuia, o anumită mişcare atunci când se găseşte ceea ce se caută. Termenul a fost introdus de abatele francez Alexis-Timothée Bouly (1865 – 1958) la începutul secolului XX (în locul celui de **baghetism**), fiind format prin combinarea unui cuvânt latin (*radius* = rază) cu unul grecesc (*aisthesis* = senzaţie, sensibilitate).

Metoda a fost practicată de-a lungul istoriei omenirii, în mai toate zonele locuite. Există dovezi arheologice şi scrise că ea era practicată în antichitate de egipteni, chinezi, indieni, greci, romani, sciţi, iliri ş. a. Pe teritoriul României, sunt cunoscuţi din vremuri străvechi aşa-numiţii "fântânari", care găsesc cu bagheta de alun locurile unde trebuie săpate puţurile pentru viitoarele fântâni. În Evul Mediu, baghetismul ia o mare amploare, îndeosebi în Franţa şi Germania, apărând chiar bresle ale celor care căutau cu bagheta bogăţiile din subsol. În epoca Renaşterii, umanistul, metalurgul şi mineralogul german Georgius Agricola (1494 – 1555) pune bazele ştiinţei mineralogiei prin opera postumă *De Re Metallica* (1556), unde se menţionează că pentru căutarea diferitelor vine metalifere sunt necesare baghete confecţionate din materiale "adecvate": din fier sau din alun pentru argint, din frasin pentru cupru, din ramură de pin pentru plumb şi cositor, din fier pentru aur. La Agricola întâlnim şi primul text cunoscut privind modul de operare al baghetiştilor: aceştia *"se preumblă încoace şi încolo, la întâmplare, prin regiunile muntoase. Se pare că în momentul în care îşi pun picioarele pe o vână, nuiaua se roteşte şi se răsuceşte imediat şi astfel prin mişcarea ei se dezvăluie vâna; atunci când ei îşi mişcă picioarele înainte şi înapoi din locul respectiv, nuiaua redevine nemişcată"*.

În primele decenii ale secolului al XX-lea, baghetismul cunoaşte o adevărată înflorire în anumite cercurî din Franţa, Germania, Italia, Marea Britanie; se înfiinţează societăţi de profil, au loc dezbateri la diferite reuniuni ştiinţifice, devin celebri difeirţi practicanţi ai metodei.

Interesul armatei franceze pentru fenomenele **parapsihice** (v. **aplicaţii militare şi în spionaj ale parapsihologiei**) în timpul primului război mondial, dar şi după aceea, este ilustrat şi de atenţia pe care a acordat-o utilizării radiesteziei pentru depistarea pe front a surselor de apă subterane, localizarea câmpurilor de mine plantate de inamic şi a tunelurilor săpate de acesta etc., în revistele militare din acele timpuri fiind publicate articole pe această temă şi relatări despre aplicaţiile practice efectuate pe fronturile de luptă.

Dar nu numai în Franţa au existat astfel de preocupări. Într-o monografie intitulată *Bagheta unghiulară (divinatorie)* şi publicată în 1939, inginerul silvic român Simion Simu a rezervat un capitol special (*„Apa şi rezistenţa armatei în timp de război"*) radiesteziei militare. *„Este foarte probabil* – aprecia Eugen Celan în *Parapsihologia şi serviciile secrete* (1997) – *că la redactarea acestui capitol, Simion Simu să fi luat în considerare şi experienţa germană în această direcţie. După cum se cunoaşte, armata germană angajată în acţiunile de luptă din primul război mondial avea în structura sa de organizare elemente specializate în prospectarea radiestezică, ataşate pe lângă fiecare regiment"*.

În acelaşi context, ar fi de menţionat şi faptul că, după cel de-al doilea război mondial, în atmosfera „războiului rece", structurile de forţă americane se vor interesa şi ele de posibilităţile aplicării tehnicilor radiestezice în achiziţia de informaţii militare. Astfel, în timpul unei demonstraţii pe care a fost invitat să facă la o bază din California de Sud, rabdomantul Verne Cameron i-a uimit şi chiar înspăimântat pe reprezentaţii

US Navy, atunci când, doar cu ajutorul unui pendul radiestezic şi fără nici un fel de informaţii prealabile, a indicat pe hartă, cu precizie, poziţiile din acel moment ale submarinelor americane şi sovietice, inclusiv a singurului submarin atomic pe care îl aveau atunci Statele Unite. După aceea, deşi nu a mai fost contactat de vreo instituţie guvernamentală sau militară, Cameron a „beneficiat" de o discretă dar atentă supraveghere din partea CIA şi i s-a interzis să părăsească teritoriul SUA, fiind considerat un risc pentru siguranţa naţională. De asemenea, în perioada războiului din Vietnam, un alt rabdomant, Louis Matacia din Virginia, a antrenat puşcaşi marini în folosirea tehnicilor de radiestezie (sau ***dowsing***, după terminologia anglo-saxonă) pentru depistarea infrastructurii subterane a Vietcongului şi a altor elemente de interes tactico-militar.

Investigaţiile ştiinţifice asupra fenomenelor radiestezice au avut şi au ca scop definirea caracteristicilor acestora, precum şi posibilele lor explicaţii.

La al V-lea Congres Internaţional de Cercetări Metapsihice, care a avut loc la Oslo în 1935, **F. Cazzamalli** a prezentat un amplu raport în care şi-a expus concluziile propriilor cercetări efectuate asupra baghetismului (el folosea termenul de **rabdomanţie**), valabile şi în prezent: *"1. (...) faptul că o substanţă ascunsă în subsol poate impresiona sensibilitatea anumitor subiecţi umani şi nu pe cea a altora, confirmă ideea că prin rabdomanţie trebuie să se înţeleagă o facultate cognitivă, de care majoritatea oamenilor pare a fi lipsită. 2. Starea pasivă, sau mai bine zis de expectativă, care este manifestată la rabdomanţii supuşi cercetărilor (...) confirmă în întregime opinia mea că starea psihofiziologică a rabdomantului în acţiune este un fel de mică transă. 3. Facultatea rabdomantică este, fără îndoială, o manifestare a psihismului uman. Şi deoarece această facultate intră, în mod evident, în grupul facultăţilor umane cognitive neobişnuite (paranormale), aş spune că un astfel de fenomen este telegnomic, adică un indice al depărtării inaccesibile simţurilor comune. (...) 4. Bagheta nu este necesară manifestării facultăţii rabdomantice. Ea este un procedeu, unul din procedee, ca şi pendulul, pe care unii din subiecţi îl pot folosi şi alţii nu. 5. Sensibilitatea specifică pentru diferitele substanţe diferă de la subiect la subiect. 6. Pentru definirea cantităţii şi mai ales a profunzimii apelor sau altor substanţe din subsol, metodele empirice ale diferitilor subiecţi sunt diferite, având totuşi o bază comună de calcul inconştient. 7. Reacţiile organice observate la rabdomanţii în acţiune constau în fenomene musculare inconştiente, tremurături cu secuse violente, tulburări vasomotorii de natură emotivă (cum ar fi tahicardie, sudoraţie intensă), senzaţii gustative sau vizuale"*.

În anul 1949, geologul şi biometeorologul olandez Solco Walle Tromp (1909 – 1983) a publicat cartea *Psychical Physics: A Scientific Analysis of Dowsing Radiesthesia and Kindred Divining Phenomena*, unde prezenta propriile cercetări în domeniu, care, după cum afirma el, certificau realitatea fenomenelor radiestezice. Înregistrările bioelectrice efectuate de el au arătat apariţia unor variaţii ale potenţialului electric măsurat între braţele operatorului radiestezist atunci când traversează zone cu anomalii subterane. Rezultatele lui Tromp au fost confirmate, la mijlocul anilor 1970, de geofizicianul Andrei Apostol şi medicul Ioan Florin Dumitrescu, care au evidenţiat un răspuns bioelectric asimetric preluat de pe suprafeţele palmare ale operatorului radiestezist atunci când bagheta "semnalizează".

În fosta Uniune Sovietică s-au efectuat intense studii privind eficienţa radiesteziei prospecţiunile geologice. S-au folosit în acest scop, de către operatori,

vergele standardizate în formă de V, înregistrându-se numrul de rotaţii ale vergelei şi frecvenţa lor la trecerea prin zona cu semnal radiestezic. S-au obţinut astfel reprezentări grafice ale profilului geologic din zonele prospectate, ceea ce a permis, de exemplu, localizarea unor depozite de sulfuri de cupru şi zinc în rocile porfirice dintr-o zonă din Kazahstan.

În studierea fenomenelor radiestezice, destul de multe lucrări au fost consacrate relaţiei dintre prezenţa şi intensitatea semnalului radiestezic (înţeles aici ca desemnând doar mişcarea specifică a instrumentul indicator ţinut în mâini de operator) şi variaţiile spaţiale ale câmpului geomagnetic; unii cercetătorii nu au remarcat existenţa unei astfel de corelaţii (Andrei Apostol), în vreme ce alţii (printre care Yves Rocard) au susţinut că fenomenul radiestezic reprezintă un răspuns fiziologic al operatorului, indus de uşoare anomalii magnetice provocate de prezenţa apelor freatice, a faliilor tectonice, a depozitelor metalifere, iar anomaliile magnetice prea intense ar produce atenuarea şi chiar anularea semnalelor radiestezice.

În încercarea de explicare a fenomenelor radiestezice, unii autori le consideră ca manifestări ale unei forme particulare de **clarviziune** (eliminând influenţa factorilor fizici exteriori), iar alţii presupun existenţa unor "câmpuri radiestezice" produse de discontinuităţile sau anomaliile din mediul înconjurător şi care, prin intermediul organismului operatorului – considerat ca un fel de traductor – produc semnalul radiestezic. O variantă a acestei din urmă teorii vede în semnalul radiestezic un efect al interacţiunii dintre biocâmpul radiestezistului şi respectivele câmpuri.

Un tip aparte îl reprezintă radiestezia mentală, descrisă astfel (în cazul utilizării ca instrument indicator a pendulului) de psihologul Aliodor Manolea în cartea *Minunatul univers al pendulului sideral* (1998): *"În acest tip de investigaţii, rezultatul obţinut de operator este datorat subconştientului care este în acelaşi timp şi emiţător şi receptor. Adepţii acestei teorii asimilează comportamentul radiestezistului ca şi cum ar fi rezultatul unei acţiuni mentale care s-ar putea descompune în două faze principale: (i) Orientarea mentală, care constă în orientarea subconştientului către obiectul cercetării, excluzând toate celelalte influenţe. Exemplu: «Eu caut NUMAI o sursă de apă»; (ii) Convenţia mentală, ce este un acord pe care operatorul îl încheie cu el însuşi şi care trebuie să-i permită interpretarea mişcărilor instrumentului radiestezic, în raport cu dorinţa mentală care l-a emis sau cu întrebările pe care le-a formulat. Exemplu: «Eu caut NUMAI o sursă de apă»; după ce am orientat gândirea NUMAI către o sursă de apă, se stabileşte următoarea convenţie mentală: «Pendulul se va roti spre dreapta (stânga) când mă voi găsi pe direcţia unei surse de apă». Radiestezia mentală (psihică, spirituală, intuitivă) îşi bazează aparatul teoretic pe aşa numita teorie informaţională, conform căreia, în Univers, există o «bancă de date» la care subconştientul operatorului radiestezist apelează, primeşte răspunsul şi, conform codului stabilit (convenţiei mentale stabilite), conştientul traduce"*.

În varianta "radiesteziei la distanţă" se folosesc un pendul şi o hartă: operatorul baleiază pendulul deasupra hărţii şi "întreabă" dacă ceea ce caută se găseşte în zona cartografiată de harta respectivă; dacă "răspunsul" este pozitiv, pendulul va executa mişcări specifice deasupra punctului de pe hartă ce indică locul unde se află fizic ceea ce se caută. Metoda poate fi folosită pentru localizarea persoanelor dispărute, a obiectelor pierdute sau furate, a artefactelor arheologice, a epavelor submarine etc.

Adversarii radiesteziei o consideră ca nefiind altceva decât evidenţierea mişcărilor ideomotorii (v. **M. Faraday**), acele mişcări ale mâinilor, de pildă,

imperceptibile, care se produc involuntar numai la gândul deplasării (al mişcării în general). Studiile atente privind rolul mişcărilor ideomotorii în fenomenele radiestezice au dovedit inconsistenţa acestei explicaţii simpliste, cramponarea de ea denotând fie lipsa de documentare, fie reaua-credinţă.

RADIONICĂ. (1). Metodă neconvenţională de diagnostic şi tratament, fondată de medicul american Albert Abrams în jurul anului 1916. Acesta considera că orice boală este determinată de o "dizarmonie a oscilaţiilor electronice" şi, prin urmare, diagnosticul trebuie să se bazeze pe măsurători ale respectivei dizarmonii, iar terapia orientată spre "restaurarea unei oscilaţii electronice armonioase". Pentru a-şi pune în practică originalele idei, Abrams a inventat şi construit un dispozitiv special de diagnostic denumit "reflexofon" sau "Cutie Neagră", iar pentru tratament un aparat denumit "Osciloclast". Primul consta dintr-un număr de reostate variabile, aflate într-o cutie închisă, o foaie elastică de cauciuc întinsă pe o placă metalică, precum şi o mulţime de cadrane şi butoane gradate. Într-o publicaţie a Asociaţiei Medicale Americane, folosirea "Cutiei Negre" este descrisă astfel: *"Era nevoie numai de o picătură de sânge de la pacient (...). Picătura de sânge depusă pe o foaie de sugativă albă (...) era aşezată în dispozitivul de diagnostic conectat, la rândul lui, printr-un fir conductor la o piesă metalică plasată pe fruntea unei persoane sănătoase, în timp ce Abrams (...) ciocănea uşor abdomenul respectivei persoane (...) care stătea cu faţa spre vest, în lumină obscură"*. În functie de diferitele zone abdominale (ale persoanei sănătoase) în care percuţiile produceau zgomote înfundate, se determinau ariile de suferinţă ale pacientului de la care se recoltase picătura de sânge. "Osciloclastul" era conceput să emită unde/oscilaţii specifice capabile să combată maladiile care afecrează un organism uman, alterând sau anulând radiaţiile emise de diferitele boli (deşi nici pentru Abrams nu era foarte clar ce sunt aceste unde/oscilaţii radiaţii, el bănuindu-le a fi generate la nivel molecular de modificări produse în învelişurile electronice). În anul 1924 (anul morţii lui Abrams), o comisie a Asociaţiei Medicale Britanice a studiat utilitatea metodei, concluziile fiind, în principiu favorabile. Totuşi, datorită faptului că principiul metodei era nelămurit, dispozitivul inventat de Abrams nu a intrat în folosinţa medicinii curente. Interesul pemtru metodă a fost revigorat după anii 1950, de către Ruth Drown în Statele Unite şi George De La Warr în Marea Britanie, care au adus modificări "Cutiei Negre", introducând în ea aparate fotografice pentru a se realiza "fotografii eterice" ale picăturilor de sânge. Deşi utilizatorii diferitelor astfel dispozitive au raportat sute de cazuri în care au obţinut rezultate pozitive, ei nu au reuşit încă să convingă lumea medicală de eficienţa metodei. Ideile şi invenţiile lui Abrams stau la baza aparatelor moderne de terapie şi diagnostic prin rezonanţă folosite în medicina complementară şi alternativă. (2). Prin extensie, termenul ca atare este folosit şi pentru a desemna orice metodă (îndeosebi din cele încadrabile în **radiestezie**) utilizată pentru detectarea *pattern*-urilor energetice din corpurile subtile ale subiecţilor umani.

RAO, KONERU RAMAKRISHNA (1932 – 2021). Filozof, psiholog şi parapsiholog indian. A avut contribuţii importante în promovarea **parapsihologiei** atât în India cât şi pe plan internaţional. La începutul anilor 1960 a efectuat cercetări împreună cu J. B. Rhine la laboratorul de parapsihologie al acestuia de la Duke

University. Întors în ţara natală, a fondat în 1967 un Departament de Parapsihologie la Andhra University, unul din primele departamente universitare de acest gen din lume.

A contribuit semnificativ la înţelegerea relaţiilor dintre **psi** şi **meditaţie**. Într-un studiu bine apreciat, a testat subiecţii dintr-un grup pentru capacităţile de percepere la nivel **subliminal**, şi pe alţii, dintr-un al doilea grup, pentru abilităţile de **percepţie extrasenzorială**, participanţii din ambele grupuri fiind testaţi înainte şi după o săptămână de practicare a Meditaţiei Transcendentale. În ambele grupuri s-a constatat o creştere semnificativă a sensibilităţii la informaţia recepţionată, cea ce confirmă unele precepte ale doctrinei yoghine.

RAPS. Termen preluat din limba engleză şi adoptat, ca atare, în literatura de specialitate, pentru a denumi zgomotele insolite – cel mai adesea de tipul ciocăniturilor – percepute în prezenţa unui **medium**.

REACŢIE INSTRUMENTALĂ MEDIATĂ PSI (în limba engleză: *Psi Mediated Instrumental Response*, abreviat *PMIR*). Concept, introdus de psihologul şi parapsihologul american Rex Gale Stanford (n. 1938), care exprimă capacitatea psihicului de a examina permanent, prin intermediul **percepţiei extrasenzoriale**, mediul înconjurător şi situaţia în care se află ("vigilenţa **psi**"). Această idee diferă de aceea mai veche, potrivit căreia percepţiile extrasenzoriale spontane sunt neorientate.

Prin *PMIR* se produce un soi de supraveghere extrasenzorială, dirijată involuntar, ce prelucrează şi strânge la un loc fragmentele de informaţii dobândite prin ***ESP***, formându-se conglomerate informaţionale care determină reacţii comportamentale aparaent fără justificare. În caest mod s-ar explica, cel puţin parţial, acele întâmplări cotidiene considerate, îndeobşte, ca pure coincidenţe (de exemplu, "a fi la locul potrivit în momentul potrivit").

RECEPTIVITATEA FAŢĂ DE REVOLUŢIA PSIHOLOGICĂ. Noţiune propusă de C. Bianu, exprimând atitudinea activă favorabilă acceptării şi promovării **revoluţiei psihologice** ca reprezentând cea mai mare revoluţie cunoscută până în prezent de omenire în evoluţia ei continuă. Revoluţia psihologică nu vine şi nu se impune de la sine, necesită o străduinţă continuă din partea oamenilor, dar spre deosebire de revoluţiile anterioare, ea nu va fi violentă, omul se va lupta cu el însuşi pentru autodepăşire prin instrucţie.

Receptivitatea faţă de revoluţia psihologică poate fi manifestată în diverse moduri, primul fiind acceptarea realităţii fenomenelor considerate astăzi **paranormale**, plecându-se de la ideea că numeroase cuceriri ştiinţifice s-au impus cu greutate, în ciuda evidenţelor. Aşa, de pildă, lumea îşi aminteşte de marele savant francez Antoine Lavoisier ca despre autorul descoperirilor pe care le-a făcut şi a fost uitată aproape complet (fiind pomenită doar ca o ciudăţenie) atitudinea lui refractară realităţii meteoriţilor, a căror existenţă o combătea cu argumentul că "în cer nu sunt pietre, astfel că nu au de unde să cadă pe pământ"…

Principala cale de înţelegere a revoluţiei psihologice şi implicit de asimilare a elementelor ei o constituie acceptarea şi însuşirea cunoştinţelor teoretice şi transpunerea lor în practică, în paralel cu descoperirea altor fenomene şi manifestări paranormale.

REÎNCARNARE. Concept filozofico-religios care afirmă că sufletul omenesc supravieţuieşte în stare imaterială după moartea corpului fizic şi se reîntrupează, după un interval de timp mai lung sau mai scurt, în corpul unei alte fiinţe umane. Credinţele în reîncarnare variază considerabil de la cultură la cultură.

Vechii egipteni credeau iniţial doar în reîncarnarea sufletelor marilor conducători, pentru ca apoi să o extindă şi la oamenii obişnuiţi. În *Cartea Morţilor* egipteană sunt incluse incantaţii pentru reîntrupare. În Grecia antică, **Pitagora** propovăduia învăţături despre transmigraţia sufletelor, iar **Platon** spunea că fără vieţi succesive, viaţa din univers ar dispărea. În *De Bello Gallico*, Iulius Cezar, scria despre druizi, preoţii religiei celţilor, că: *"Fac mari eforturi de a perpetua ideea că sufletul nu dispare, ci că, după moarte, trece dintr-un corp în altul; ei cred că aceasta este cel mai bun stimulent pentru curaj, pentru că îi învaţă pe oameni să nu se teamă de moarte"*.

Numeroase triburi din Africa, din Australia, populaţii din India, Polinezia, Japonia, Noua Zeelandă, băştinaşi din Alaska, din America Centrală şi de Sud, amerindieni, ş. a. credeau/cred în reîncarnare. *"Circa două treimi din populaţia lumii moderne* – apreciază Rosemary Ellen Guiley în *Encyclopedia of Mystical and Paranormal Experience* (1991) – *acceptă o formă sau alta de reîncarnare sau renaştere – îndeosebi hinduşii şi budhiştii, ca şi multe societăţi tribale. Credinţa occidentalilor în reîncarnare este la un nivel mai scăzut, dar a început să crească începând din ultima parte a secolului al XIX-lea, datorită în mare măsură* ***teozofiei***, ***mediumului*** *american* ***Edgar Cayce*** *şi a interesului pentru cunoaşterea religiilor extrem orientale"*.

În formele cele mai elaborate ale conceptului (în special în doctrinele hinduse şi budhiste), revenirea sufletului la viaţa terestră are loc periodic, transmigraţia sufletelor petrecându-se într-o succesiune mai mult sau mai puţin lungă dar, totuşi, finită, ce urmează o evoluţie spirituală. Se consideră că sufletele superioare cunosc foarte puţine reîncarnări, determinate, de la un anumit nivel de evoluţie în sus, de necesitatea îndeplinirii unor misiuni deosebite în plan spiritual, cultural, politic, chiar şi militar în cadrul existenţei pământene, pe când sufletele cu niveluri scăzute de spiritualizare, care neglijează importanţa esenţială a evoluţiei, cunosc un şir imens de reîncarnări, evoluţia lor producându-se foarte lent. Rostul "aventurii" sufletului de a-şi găsi lăcaş temporar în câte un trup este acela că, pe această cale, va progresa acumulând cunoştinţe în viaţa terestră, conducându-se după acestea şi dupăh regulile care stau la baza lor. Cu cât viaţa pământeană a fost mai virtuoasă, mai curată şi înţeleaptă, cu atât sufletul face progrese mai mari în drumul său spre unul din planurile cosmice, pentru ca, după aceea, când iarăşi se va reîncarna, să revină în lumea terestră la un nivel spiritual superior celui ce l-a avut la naşterea anterioară. Un suflet josnic, care a trăit pe Pbmânt numai în fărădelegi, a avut conduite reprobabile, o va lua din nou de la acea cotă spirituală scăzută, se va chinui şi va suferi de pe urma necumpătării sale şi a neînfrânării poftelor şi ambiţiilor păgubitoare şi deşarte. Întotdeauna binele e răsplătit cu bine, iar păcatele se ispăşesc fie în viaţa respectivă, fie într-o viaţă viitoare.

Unii autori susţin că şi în *Biblie* se găsesc referiri, mai mult sau mai puţin explicite, favorabile existenţei reîncarnării, dar teologia creştină respinge asemenea interpretări, argumentând că omul se poate mântui doar întru Isus Cristos şi că aflând că mai are o şansă de corijare a vieţii într-o viaţă următoare, se va delăsa.

În **parapsihologie**, diferiţi cercetători au căutat şi caută dovezi fie pro, fie contra realităţii fenomenelor de reîntrupare, în funcţie de poziţia teoretico-filozofică (şi chiar ideologică) de la care pleacă. **I. Stevenson**, care a investigat minuţios mii de cazuri ce indică spre aceste fenomene, răspândite pe aproape tot globul pământesc, a ajuns la concluzia echilibrată că nu se poate afirma cu certitudine că reîncarnarea este o realitate, dar nici nu pot fi contestate, ca fiind ireale, cazurile respective.

REÎNCĂRCARE BIOENERGETICĂ. Proces de refacere a potenţialului bioenergetic normal al omului, diminuat de efort sau de boli. (v. **bioenergie**; **bioenergoterapie**). Există numeroase metode şi tehnici de a realiza acest lucru, dintre care sunt redate în continuare două dintre cele mai simple şi comode: (i) întins pe pat, cu faţa în sus şi mmâinile şi picioarele depărtate, subiectul se relaxează cât mai complet, propunându-şi captarea bioenergiei benefice din Cosmos, respiră adânc şi rar, astfle că după câteva minute va începe să simtă în degete, palme şi tălpile picioarelor parestezii (furnicături) şi o căldură plăcută, ceea ce transformă respiraţia, în continuare, într-una superficială, apoi, cu forţa gândului, conduce treptata călduta în tot corpul; (ii) aşezat comod pe un fotoliu, cu picioarele depărtate şi mâinile cu palmele în sus, pe genunchi (poziţia "vizitiului"), subiectul îşi comandă mental relaxarea cât mai profundă, îşi reglează respiraţia şi îşi spune cu convingere că fiecare parte a corpului (pe care le enumeră pe rând) se relaxează şi se încarcă cu bioenergie (în momentele de inspir) din Cosmosul în care simte că se integrează din ce în ce mai mult.

REMOTE VIEWING. Ansamblu de metode şi tehnici de natură **parapsihică** iniţiate de servicii secrete americane şi utilizate in scopul culegerii de informaţii.

Una din preocupări a fost aceea de a se găsi un termen potrivit pentru fenomenele parapsihologice implicate, vechi denumiri precum **clarviziune**, **metagnomie**, "percepţie metapsihică", "proiecţie astrală", **percepţie extrasenzorială** fiind considerate ca desuete şi încărcate de sensuri peiorative. După ce s-au folosit mai multe sintagme alternative (transmisie de informaţii în condiţii de izolare senzorială, canal perceptual pentru transferul de informaţii pe distanţe kilometrice, tehnici de augmentare perceptivă, aptitudini perceptive la distanţă), în cele din urmă s-a optat – după o sugestie a lui **Ingo Swann** – pentru termenul de *Remote Viewing* **(**vizionare/vedere la distanţă), prescurtat *RV*, ca fiind unul descriptiv, neutru, liber de asocieri prealabile şi de prejudecăţi privitoare la mecanismul explicativ. Termenul „a prins" şi a fost adoptat apoi în toate proiectele ulterioare din programul american de spionaj parapsihologic *STAR GATE* (v. **Aplicaţii militare şi în spionaj ale parapsihologiei**).

În literatura de specialitate sunt decelabile mai multe modalităţi de definire a RV-ului; una dintre cele mai comprehensibile este aceea dată de maiorul (ret.) Paul H. Smith (implicat activ în ultimile stadii ale programului *STAR GATE*): *„Remote Viewing este o facultate mentală care permite unui perceptor («vizionar la distanţă») să descrie sau să dea detalii despre o ţintă care nu e accesibilă simţurilor obişnuite din cauza distanţei, timpului sau ecranării. De exemplu, unui «vizionar la distanţă» i se poate cere să descrie un loc, de pe cealaltă parte a globului pământesc, pe care nu l-a văzut niciodată; sau, un «vizionar la distanţă» poate descrie un eveniment petrecut cu mult timp în urmă* (ori din viitor – n. n.) *sau un obiect sigilat într-un*

container ori închis într-o cameră; sau, încă, să descrie o persoană ori o activitate – toate acestea fără ca «vizionarului» să i se spună ceva despre ţintă, nici chiar numele sau desemnarea". (*"What Is Remote Viewing?"*, URL: www.irva.org). Pe scurt, *RV* se defineşte deci ca fiind fenomenul de achiziţie, pe căi pur mentale, a unor informaţii care sunt blocate pentru percepţia comună din cauza distanţei, timpului sau/şi diferitelor forme de ecranare.

Activităţile din cadrul proiectelor *RV* au inclus (pe lângă preponderentele operaţiuni de spionaj parapsihic) studierea corelatelor fiziologice şi neurologice ale *RV*, căutarea unor modaliăţi eficiente de depistare a persoanelor cu abilităţi extrasenzitive native şi perfectarea tehnicilor de antrenament pentru îmbunătăţirea capacităţilor de „vizionare la distanţă".

În scopuri de evaluare a aptitudinilor personale de tip *RV* precum şi de antrenament, în diferite faze ale programului *STAR GATE* s-au efectuat numeroase sesiuni de *RV* în condiţii de laborator, conform unor protocoale specifice. Aşa cum reiese din documentele programului *STAR GATE*, o sesiune *RV* în laborator, în cursul căreia este „vizionată" extrasenzorial o ţintă aleasă prin hazard, necesită cel puţin patru persoane: a) receptorul („vizionarul la distanţă) – cel care îşi va descrie (verbal, în scris, prin schiţe sau desene) impresiile despre ţintă; b) monitorul – care, „orb" faţă de ţintă, îl va asista pe receptor; c) asistentul – persoana care va selecta aleatoriu şi „în orb" ţinta (fotografia unei clădiri sau a unei persoane, o pictură, coordonatele unui punct geografic etc.); d) analistul (sau „judecătorul") independent, care va evalua rezultatele sesiunii, fără a cunoaşte detaliile experimentului. Presupunând că şedinţa *RV* a fost programată la ora 10.00, ea se va desfăşura astfel: ora 10.00: receptorul şi monitorul sunt izolaţi într-o cameră; receptorul are pregătite la dispoziţie coli de hârtie, creioane şi un casetofon pentru a-şi înregistra impresiile; ora 10.05: asistentul selectează la întâmplare o ţintă dintr-un set predefinit de ţinte (de pildă, un set de fotografii); ora 10.10: sesiunea *RV* propriu-zisă începe. Atât receptorul cât şi monitorul sunt complet neştiutori în privinţa ţintei; de aceea, monitorul este liber să-l încurajeze şi să- l ghideze pe receptor pentru a-şi exprima, indiferent în ce modalitate, impresiile despre ţintă; ora 10.25: colectarea datelor ia sfârşit; datele sunt securizate, iar asistentului i se cere să furnizeze ţinta, pentru realizarea ulterioară a comparaţiilor. În continuare, datele sunt examinate de unul sau mai mulţi analişti independenţi, care evaluează gradul de concordanţă dintre caracteristicile ţintei şi impresiile despre ea avute de „vizionarul la distanţă" în timpul sesiunii RV.

O altă metodă pentru atestarea şi studierea ştiinţifică a fenomenului RV, a fost cea denumită *RV* cu legătură exterioară (*Outbounder Remote Viewing* – prescurtat *ORV*). Protocolul era următorul: un prim experimentator (*outbounder*-ul) alegea la întâmplare o „ţintă" situată într-un perimetru lărgit din jurul laboratorului. Având asupra sa o fotografie şi o hartă pentru orientare, el se deplasa la locul respectiv. În acest timp, un al doilea experimentator (monitorul) rămânea în laborator cu „vizionarul la distanţă" (receptorul, subiectul psi), care trebuia să descrie – verbal, în scris, prin desene – locul unde se afla primul experimentator în momentul în care ajungea la destinaţia-ţintă. Primul experimentator „funcţiona" ca un fel de „far" sau „baliză" pentru receptor. După aceea, se efectua o analiză statistică plecând de la clasamente efectuate de evaluatori independenţi care comparau diferitele ţinte potenţiale cu descrierile obţinute de la "vizionar". Se pare că *ORV* nu a fost folosită în activităţi operative de culegere de informaţii.

De-a lungul desfăşurării proiectelor din programul *STAR GATE* au fost concepute, dezvoltate şi aplicate operativ (pentru spionaj) mai multe tehnici *RV*: *RV* cu legătură exterioară, *RV* prin coordonate, *RV* extinsă, *RV* asociativă, *RV* prin scris.

Tehnica *RV* prin coordonate sau *RV* controlat (*Coordinate Remote Viewing* sau *Controlled Remote Viewing* – prescurtat *CRV*) a fost des întrebuinţată de „spionii psi" americani. Într-o primă fază, ţintele erau desemnate în termeni de coordonate geografice, iar într-o fază ulterioară printr-un cod de identificare nedescriptiv. În documentele *STAR GATE* se teoretizează că informaţiile obţinute prin RV sunt transmise de-a lungul unei „linii de semnal" pe care o detectează subconştientul „vizionarului la distanţă". Scopul CRV este de a facilita transferul de informaţii din subconştientul „vizionarului la distanţă" peste pragul lui de conştienţă, astfel încât ele să-i pătrundă în conştient, unde sunt decodate în forme pe care le poate exprima inteligibil. „Vizionarii la distanţă" erau antrenaţi să controleze „zgomotul mintal" care apărea în cursul şedinţelor RV. Pentru a se realiza acest proces, tehnica RV este structurată într-un set formal de stadii ce corespund unor niveluri progresiv mai adânci ale mentalului şi prin care „vizionarul" realizează un contact mai bun cu linia de semnal RV. Succint, aceste stadii sunt: (i) Stadiul Unu. Perceperea naturii primare, generale a ţintei, a ceea ce a fost denumit *major gestalt*. Exemple de *major gestalts* sunt: „pământ", „structură", „apă", „eveniment" etc. Impresiile sunt exprimate prin ideograme; (ii) Stadiul Doi. Percepţii senzoriale bazale: sunete, gusturi, morosuri, texturi, impresii de cald/rece, fluxuri energetice etc. de la locul unde este amplasată ţinta. Semnalele din acest stadiu sunt esenţialmente de natură nonvizuală; (iii) Stadiul Trei. Perceperea proprietăţilor spaţiale şi dimensionale ale ţintei (lungime, înălţime, adâncime, angularitate, curbură) precum şi a unor aspecte legate de mişcare/mobilitate. Exprimarea prin schiţe a acestor impresii este un element important al Stadiului Trei, relevând un „contact" progresiv mai bun cu ţinta; (iv) Stadiul Patru. Perceperea unui complex de informaţii calitativ-analitice şi chiar abstracte despre ţintă. Este percepută, de pildă, natura specifică a ţintei: militară, religioasă, tehnologică, educaţională etc. De asemenea, sunt semnalaţi factori de apartenenţă ideologică sau culturală, indicatori funcţionali (prezenţa unor generatoare de putere, activităţi de cercetare ştiinţifică militară, producţie de armament biologic ş .a.). Stadiul Patru este momentul în care „vizionarul la distanţă" începe să devină operaţional pentru spionaj; (v) Stadiul Cinci. „Interogarea" liniei de semnal RV. Permite ca detaliile despre ţintă să fie mai bine explorate şi diminuează „zgomotul mental"; (vi) Stadiul Şase. Folosind diferite materiale (cartoane, clei, sârme, lut, plastilină etc.), „vizionarul la distanţă" realizează schiţe mai elaborate, tridimensionale (chiar sculpturale) ale ţintei, pe măsură ce pe linia de semnal RV creşte fluxul de informaţii. Totuşi, din cauza faptului că s-a constatat o amplificare a „zgomotului mental" (din pricina activităţii kinestezice pe care o implică), acest stadiu a fost rareori folosit în acţiunile operative.

În tehnica *RV* extinsă (*Extended Remote Viewing*, prescurtat *ERV*), „vizionarul la distanţă" stă relaxat pe un pat (sau alt suport confortabil) şi încearcă să atingă o stare hipnagogică, în condiţii de obscuritate şi de izolare fonică. Atunci când „vizionarul" atinge marginea conştiinţei, monitorul începe sesiunea RV direcţionând „vizionarul" spre accesarea ţintei dorite. Odată ce acesta poate descrie elemente ale ţintei, monitorul pune întrebări, cu voce scăzută, despre ţintă. Întrebările se pot referi la detalii, scop, aparenţe, construcţie, activităţi etc. monitorul consemnează sau

înregistrează pe casetofon răspunsurile furnizate de „vizionar". După sesiunea *RV*, „vizionarul" face note şi/sau desene adiţionale despre ceea ce a perceput. Pentru a căpăta abilităţi de *ERV*, o persoană trebuie să parcurgă mai multe stagii de instruire şi antrenament care includ: tehnici de relaxare, *feedback*, yoga, autocontrol, concentrare, imagerie ghidată, sincronizare hemisferică, meditaţie, verbalizare, raportare non-analitic.

Ţintele care conţin litere sau numere, ori au efecte ce pot determina un conflict de interese pentru vizionar sunt „văzute" cu dificultăţi majore. În acest caz se utilizează tehnica RV asociativă (*Associative Remote Viewing*, prescurtat *ARV*). Sunt folosite obiecte ce simbolizează posibile rezultate ale unei situaţii. Asocierile pot părea bizare. De exemplu, un măr poate reprezenta o creştere la bursă, iar un pantof o cădere a bursei într-o anumită zi. Într-o sesiune *ARV*, un asistent alege două sau mai multe obiecte pentru a simboliza posibilele rezultate ale situaţiei aleasă ca ţintă. Alegerea respectivă e ţinută secretă faţă de „vizionarul la distanţă", care încearcă să vizualizeze rezultatul respectivei situaţii desenând sau modelând unul din obiecte. Atunci când rezultatul real devine cunoscut, obiectul care simboliza acest rezultat este comparat cu impresiile avute de „vizionar".

Tehnica *RV* prin scris (*Written Remote Viewing*, prescurtat *WRV*) este un hibrid între *channeling* şi scrierea automată; introdusă în anul 1988, această tehnică a fost controversată şi privită cu mult scepticism, căci amintea de practicile spiritiste.

Un exemplu reuşit de utilizare a RV-ului într-o operaţiune de spionaj parapsihologic militar este furnizat de „vizionarul la distanţă" Joseph McMoneagle în cartea *The Stargate Chronicles. Memoirs of a Psychic Spy* (2002).

„Una din primele ţinte operaţionale incluse în proiect a fost propusă de National Security Council (NSC) prin luna septembrie a anului 1979 – relatează McMonegle. *Un locotenent-comandor de la NSC, care citise unele rapoarte anterioare din domeniul securităţii operaţionale, s-a arătat entuziasmat de ideea folosirii şedinţelor RV pentru culegerea de informaţii secrete de la adversari. A adus, pentru identificare şi detaliere, fotografia unei clădiri mari, de tip indistrial. Se observau diferite stive de materiale în exteriorul clădirii, dar aveau un caracter general şi nu ofereau nici un indiciu despre ce ar fi putut să se petreacă în interior. Clădirea era uriaşă, se afla undeva în Rusia şi primise numărul de cod 402, (...) NSC era foarte interesat să cunoască exact ce se întâmpla în interior.În prima şedinţă ce a avut drept ţintă clădirea respectivă, am primit un set de coordonate geografice care, în mod evident, desemnau un loc de undeva din nord. Mi-am început sedinţa relatând că este vorba despre un ţinut pustiu şi extrem de rece. Dar şi că acolo se afla o clădire foarte mare, de tip industrial, iar nu foarte departe se zărea marea acoperită de o calotă groasă de gheaţă. Întrucât mă aflam la locul potrivit şi în faţa ţintei dorite, Fred* (căpitanul Frederick H. Atwater, ofiţerul monitor – n. n.) *mi-a arătat fotografia clădirii, care mi s-a părut că semănă cu un vast depozit de marfă, având acoperişul plat. Fred m-a întrebat ce cred eu că se întâmplă înăuntru. Am stat un pic să mă relaxez şi să-mi eliberez mintea. Apoi, cu ochii închişi, mi-am imaginat că mă strecor în clădire, coborând prin acoperiş. (...) Construcţia era de mărimea a două sau trei centre comerciale adunate sub acelaşi acoperiş. De fapt, era atât de mare încât nu puteam vedea decât unul sau doi pereţi, care se întindeau pe toată lungimea clădirii spre centru şi serveau ca pereţi de susţinere. Chiar şi aceştia aveau segmente deschise pe toată lungimea lor. (...) În arcadele uriaşe dintre pereţi se găseau nişte*

obiecte care semănau cu nişte trabucuri gigantice, de diferite mărimi. Unul părea mai vechi şi am simţit că se afla în reparaţii, dar altul era extrem de mare, dincolo de orice mi-aş fi putut imagina. Peste tot era un adevărat labirint de schelărie şi ţevi de oţel legate între ele. În interior se mai afla şi ceea ce părea să fie o pereche de cilindri uriaşi, care erau dudaţi unul de altul pe lungime, iar eu am avut senzaţia covârşitoare că era vorba de un submarin, unul cu adevărat foarte mare, cu două corpuri de presiune gemene. (...) Am făcut nişte crochiuri generale, reprezentând porţiuni din locurile pe care percepusem în interior, după care am spus că, la o primă impresie, pare să fie vorba de o navă sau ceva de genul acesta, posibil un submarin, care se afla în interiorul clădirii".

Peste câteva zile, Atwater i-a cerut lui McMoneagle să „viziteze" din nou clădirea. *„Ceea ce nu ştiam eu* – povesteşte în continuare „spionul psi" – *era că rezultatul şedinţei mele fusese raportat la NSC şi crease anumite disensiuni. La acel moment, părerea aproape unanimă era că sovieticii construiau un nou tip de navă de asalt, probabil un transportor de trupe dotat cu heliport. În a doua şedinţă RV pe care am făcut-o, m-am apropiat de vasul cel mare şi am fost uimit de lungimea şi înălţimea lui. Plutind pe lângă el, am intuit că avea cam de două ori lungimea unui teren de fotbal american, aproape 20 de metri lăţime şi înălţimea a şase sau şapte etaje (comparativ cu un bloc de apartamente standard). Era evident construit din două tuburi imense, puse alături pe aproape toată lungimea lor. (...) Unităţile principale de propulsie erau complet camuflate şi păreau destul de diferite faţă de cele obşnuite. M-am deplasat deasupra punţii şi am fost uimit să văd că avea lansatoare de rachete înclinate, unul lângă altul. Acest lucru avea o importanţă deosebită deoarece arăta că avea capacitatea să tragă în timp ce se afla în mişcare, ceea ce îl făcea să fie un tip de submarin extrem de periculos"*.

Într-o a treia sesiune *RV*, lui McMoneagle i s-a cerut să estimeze în cât timp va fi terminat uriaşul submarin: *„Am vizitat iarăşi locul şi, bazându-mă pe ritmul cu care se desfăşurau lucrările de construcţie şi pe diferenţele pe care le percepeam în stadiul submarinului de la o şedinţă la alta, am dedus că va fi gata pentru lansarea la apă cam în patru luni, undeva prin luna ianuarie (...). Am semnalat şi că, în curând, numeroase buldozere şi alte echipamente de mare tonaj aveau să fie aduse pentru a săpa un canal care să facă legătura cu marea"*. Fotografiile făcute de sateliţii-spioni americani pe la mijlocul lunii ianuarie 1980 relevau existenţa unui canal proaspăt săpat, care se întindea de la clădirea 402 până la mare. La docuri se vedea un nou şi imens submarin, iar pe fotografii se putea observa clar că avea 20 de lansatoare înclinate de rachete; alături era un submarin de atac din clasa *Oscar*, proaspăt ieşit din reparaţii capitale, ce părea aproape neînsemnat comparativ cu celălalt. Noul submarin (din clasa *Taifun* – după codul folosit de americani) era cel mai mare construit până atunci şi fusese realizat pe şantierul naval i Severodvinsk, la Marea Albă, lângă Arhanghelsk. A fost lansat la apă la începutul anului 1980 şi a intrat în dotarea Marinei Roşii cu indicativul TK 208. Se ştie acum că submarinul avea corpul de presiune format din cinci segmente interioare, realizate în cadrul unei suprastructuri cu două compartimente principale paralele. Transporta 20 de rachete cu multiple focoase nucleare, repartizate înclinate pe două rânduri în faţa bordului principal. Măsura 172 de metri în lungime (cam de 1,75 ori lungimea unui teren de fotbal american), avea o lăţime de circa 23 de metri şi o înălţime de 21 de metri (adică aproape cât şase etaje şi

jumătate de bloc standard). Prin urmare, informaţiile obţinute de Mc Moneagle prin *CRV* erau aproape exacte.

La unitatea de spionaj parapsihologic de la Fort Meade, s-a elaborat şi o procedură *RV* mai aparte, denumită „*RV* prin căutare deschisă". Înainte de o şedinţă *RV*, în loc, de pildă, de se a nota pe o hârtie desemnarea unei ţinte concrete – „turnul Eiffel", de exemplu – atribuindu-i coordonate numerice, monotorul se limita să le atribuie coordonatelor cuvintele „căutare deschisă", pe care le scria şi le introducea într-un plic. La baza procedurii se afla convingerea că utilizarea „căutării deschise" elibera percepţia parapsihică a „vizionarului la distanţă" spre accesarea de informaţii despre orice eveniment ce se putea dovedi a fi deosebit de interesant. Putea fi ceva ce tocmai se întâmplase sau se întâmpla oriunde în lume; sau putea fi ceva care urma să aibă loc. În ziua de 15 mai 1987, „vizionarul" Paul Smith a intrat în încăperea destinată şedinţelor *RV* şi i s-au dat coordonatele unei „căutări deschise". El şi-a desenat ideogramele şi a intrat în Stadiul Doi, exprimând vocal impresii senzoriale de bază; au urmat cele dimensionale, schiţele din Stadiul Trei, apoi tabelul de Stadiu Patru. Desenele şi descrierile lui păreau să se refere la o navă maritimă americană, la o rachetă, la o explozie puternică şi la pierderi de vieţi omeneşti. În unele momente din timpul sesiunii, deşi comportamentul său sugera că este doar un om care gândeşte cu voce tare în timp ce execută o lucrare de rutină, Smith intrase aproape în **bilocaţie**. Avea senzaţia că se afla la bordul navei, chiar lângă locul exploziei, în haosul provocat de aceasta, printre răniţi şi morţii. După încheierea şedinţei, monitorul a adunat schţele şi descrierile , a redactat o scurtă analiză şi le-a clasat, considerând şedinţa un eşec (el spera să afle informaţii despre … extratereştrii). Dar peste două zile, în Golful Persic, o fregată americană a fost lovită de o rachetă trasă de pe un avion de luptă irakian. Au murit pe loc 24 dintre membrii echipajului, iar alţi 13 au decedat ulterior în urma rănilor suferite. Percepţiile parapsihice ale lui P. Smith fuseseră favorizate, probabil, de faptul că sesiunea *RV* avusese loc într-un moment când se manifesta deja o nelinişte pronunţată, în armata şi în publicul american, relativ la războiul dintre Irak şi Iran şi la ameninţarea celui dintâi la adresa navelor americane prezente în Golful Persic.

Înaintea şi în timpul primului război din Irak (din 1991), unităţii de spionaj parapsihologic a Pentagonului i s-au trasat sarcini specifice, cum ar fi: identificarea locurilor unde s-ar afla presupusele arme de distrugere în masă ale irakienilor, localizarea lui Saddam Hussein, urmărirea deplasărilor diviziilor irakiene, aflarea poziţiilor lansatoarelor de rachete *Scud*, depistarea unităţilor care incendiau instalaţiile petroliere kuweitiene. Nu se cunoaşte încă gradul de reuşită al acestor operaţiuni *RV,* dar este de de sperat că, pe măsură ce va trece timpul şi (dacă) desecretizările vor continua, se vor afla mai multe despre succesele/insuccesele lor, precum şi dacă au avut vreo anume importanţă în desfăşurarea războiului.

Trupele americane au reuşit să-l captureze pe Saddam Hussein în decembrie 2003, după încheierea celui de-al doilea război din Golf. În ziua următoare condamnării la moarte a fostului lider irakian, celebrul parapsihic izraelian **Uri Geller** afirma, într-un interviu acordat agenţiei de presă *Reuters*, că ascunzătoarea lui Saddam fusese localizată de militarii americani prin folosirea informaţiilor obţinute prin RV. Unii jurnalişti au speculat că însuşi Uri Geller fusese „vizionarul" care ajutase la prinderea lui Saddam Hussein. Oficialităţile americane nu au confirmat, dar nici nu au infirmat aceste alegaţii. Cert este faptul că, pe 3 noiembrie 2003, parapsihologul

Stephan A. Schwartz a coordonat la Atlantic University un amplu experiment dublu-orb de *RV*, în care subiecţilor li s-a cerut să previzioneze capturarea lui Saddam Hussein. Analiza rezultatelor experimentului relevă o frapantă asemănare între datele furnizate anticipat prin RV şi ceea ce s- a întâmplat, după experiment, în realitate. Acest lucru este evident dacă se compară, pe coloane paralele, predicţiile prin RV cu informaţiile din *mass-media* de după capturarea lui Saddam:

Previziuni prin *RV*: (1) Saddam va fi găsit în subsolul unei case umile de la periferia unui cătun de lângă Tikrit. Casa face parte dintr-o mică fermă mărginită de o parte de un drum de ţară, şi de cealaltă parte de un râu; (2) Saddam va arăta ca un om fără adăpost, îmbrăcat în veşminte negre, cu părul vâlvoi, dezordonat şi cu barbă lungă încărunţită. Va avea cu el o anumită sumă de bani; (3) Saddam va fi, în momentul descoperirii lui, împreună cu doi sau trei susţinători; (4) Saddam va încerca să pară sfidător, dar nu va opune rezistenţă; în fapt, va fi obosit şi descurajat; (5) Sadam va avea asupra lui un pistol, dar nu îl va folosi.

Informaţii din mass-media: (1) *„Saddam a fost găsit lângă satul Adwar din zona Tikrit, într-o mică fermă". „În interiorul acestei colibe, o placă acoperea ascunzătoarea subterană". „Un râu curge în apropiere, iar un drum prăfuit trece prin faţa fermei"*; (2) Imaginile foto şi video din *mass-media* au confirmat descrierea. În ascunzătoarea sa, Saddam păstra circa 750.000 de dolari; (3) *„Militarii au arestat alţi doi afiliaţi irakieni încă neidentificaţi"*; (4) *„Era un om obosit şi resemnat cu soarta lui"*; (5) *„Saddam era înarmat cu un pistol, dar nu a opus rezistenţă în cursul capturării sale"*.

Este de remarcat şi faptul că desenele şi schiţele efectuate de „vizionarii la distanţă" în cursul experimentului sunt izbitor de asemănătoare cu imaginile şi diagramele oferite de oficialităţile americare după prinderea lui Saddam. La patru zile după acel experiment, Pentagonul a anunţat formarea unui detaşament secret pentru a-l vâna pe fostul dictator. Pe 16 decembrie 2003, comandoul îşi îndeplinea misiunea. S-au utilizat în cursul ei, pe lângă metodele informative convenţionale, şi procedee de spionaj parapsihologi? Este posibil, fără a exista (deocamdată) vreo certitudine.

Dacă acordăm încredere celor relatate de unii participanţi direcţi la programul *STAR GATE*, au existat confruntări directe, pe „câmpul de luptă mental", între agenţii psi americani şi omologii lor ruşi. O astfel de situaţie este descrisă de David Morehouse, unul din „vizionarii la distanţă" de la Fort Meade între 1988 şi 1990. Cu prilejul unei „vizite" făcută extrasenzitivilor sovietici, a descoperit c ă aceştia foloseau o contra-măsură **psihotronică** faţă de spionajul parapsihic. *„Am intrat într-una din camerele pentru RV şi ascultam Desperado al formaţiei Eagles la căşti pentru a mă calma în vederea şedinţei* – povesteşte Morehouse. *Am citit coordonatele misiunii, am închis ochii şi, în câteva secunde, am aterizat ghemuit pe un acoperiş. Era foarte frig, zăpada acoperind totul, pe cât vedeam. (...) Eram pe vârful unei clădiri cu trei etaje ce făcea parte dintr-un complex* (aparţinând serviciului de informaţii al armatei sovietice, GRU – n. n.), *undeva adânc în interiorul Rusiei. Era înconjurată de păduri şi ferme agricole. (...) De îndată am fost atras spre o mică clădire de la marginea complexului. Eram amorţit de frig. Mi s- a spus ulterior că aveam pielea de găină.Mi-am dorit să trec prin peretele clădirii şi imediat am fost alinat de căldura din interior. După ce m-am încălzit câteva momente, am început să explorez clădirea şi am descoperit că avea şase camere ce înconjurau o încăpere principală centrală. (...) I-am spus monitorului meu că nu era nimeni acolo, iar el mi-*

a sugerat să mă deplasez înapoi în timp cu o zi sau două. (...) Am văzut oameni lucrând la birourile lor. Unii vorbeau la telefon, alţii lucrau la hârtii, iar alţii discutau între ei. Birourile păreau să fie pentru administraţie, nu pentru RV. Însă aveam o senzaţie de căldură foarte puternică. Căldura mă intriga şi am început să fac schiţe la ceea ce vedeam. Dar, de asemenea, am început să am tulburări, să mi se înmoaie picioarele şi să-mi tremure capul. Tulburările au devenit mai intense când am desenat mai de aproape o cutie mică, plată, montată sus pe un perete. De la ea venea o lumină strălucitoare; semăna cu un girofar. Simţeam ca şi cum toate celulele corpului meu erau pişcate. Cu cât mă apropiam mai mult, cu atât mă simţeam mai slăbit. Eram ca Superman în preajma kryptonitului. M-am neliniştit şi m-am întors în corpul meu fizic. Mai târziu, în aceeaşi zi, am comparat schiţele mele cu unele făcute de Mel Riley în timpul sesiunii lui şi ele erau identice. Şi el văzuse cutia de pe perete, ca şi alţii. După ce am plecat, ei au vizionat cutia. S-a dovedit a fi un fel de scut sau ecran energetic, la care sovieticii lucraseră ani de zile. Acest dispozitiv l-au recunoscut toţi ca funcţionând cu forme familiare de energie – frecvenţe foarte joase, radio, TV sau asemănătoare. Atunci când dispozitivul depista o formă pe care nu o recunoştea, dădea alarma şi emitea o undă de frecvenţă joasă destinată să perturbe şi să întrerupă semnalul parapsihic. Sovieticii montaseră astfel de scuturi în camere unde aveau loc întruniri secrete sau în care operau extrasenzitivii lor" (citat după: J. Mars – *True Story of America's Psychic Warfare Program*, 2008). De observat că acea contra-măsură psi nu era prea eficientă, căci a putut fi, totuşi, detectată prin *RV*.

Convinşi că spionii psi sovietici „vizitau" Statele Unite şi că experimentau în special abilitatea psihotronică de a ucide sau de a incapacita de la distanţă, membrii echipei de la Fort Meade au hotărât să încerce tehnici de contraatac. „Ţinta" a fost un grup de trei extrasenzitivi ruşi (printre ei o femeie având, se pare, numele de Inga Arnyet), despre care descoperiseră prin RV că acţionau dintr-un complex de lângă Moscova. "Vizionarul " Mel Riley (citat de J. Mars) îşi aminteşte: *„Am hotărât că ei ar putea fi vulnerabili la o forţă concentrată. Părea o sarcină prea mare, dar după un timp am observat că ei păreau să acţioneze independent. Nu foloseau un monitor. Erau parapsihici nativi şi cred că nu simţeau nevoia vreunei supervizări. Ne-am imaginat că dacă cinci sau şase dintre noi ne-am arăta brusc şi în acelaşi timp în faţa lor, ei s-ar speria. Şi a mers"*. S-a format astfel un grup de şase „vizionari de la distanţă" ce urmau să se concentreze simultan asupra femeii, care părea a fi oponentul cel mai puternic. Comandantul unităţii avea să acţioneze ca monitor. La semnalul lui, unul câte unul, spionii psi au alunecat în „astral". Folosind aceleaşi coordonate, s-au întâlnit în complexul sovietic, fiecare conştient de celălalt numai ca figuri aproape translucide, fantomatice. „Deplasându-se" pe un culoar larg, grupul a descoperit doi bărbaţi într-un birou, care nu se arătau a fi extrasenzitivi. Spionii psi s-au despărţit, inspectând birourile din vecinătate. Deodată, femeia extrasenzitivă (presupusa Inga Arnyet) a fost localizată. Potrivit lui Riley, femeia s-a tulburat foarte tare când s-a trezit faţă în faţă cu grupul, deoarece nu s-a aşteptat niciodată la aşa ceva. Când grupul a vizionat-o colectiv, femeia şi-a pierdut toată concentrarea. Devenise ineficientă ca vizionar la distanţă. După operaţiune, spionii psi din grup s-au uitat unul la celălalt. Era momentul să se întoarcă acasă. De parcă ar fi fost baloane lansate în aer şi sparte unul câte unul, membrii grupului au dispărut "vederii" rusoaicei.. Nu este de mirare că un astfel de „spectacol" a putut s-o deconcerteze total.

Lyn Buchanan, „vizionar la distanţă“ şi monitor, a avut întâlniri extrasenzoriale cu spionii psi ai altei mari puteri. O sesiune *RV*, spune el, l-a *„dus într-un loc izolat în munţi, unde un grup de copii, toţi lucrând într-un fel de şedinţe (nu CRV sau vreo altă formă de RV pe care s-o recunosc) şi raportând ceea ce descoperiseră. Erau spionii psi ai Chinei. Găsind locul, l-am «marcat» astfel încât să mă pot întoarce. În următoarele câteva luni, am mers s-o cunosc pe o fată care mă spionase, şi am început o stranie prietenie mentală. Avea treisprezece ani şi era pe cale să se retragă din spionaj. (...) Numai peste ani am aflat că chinezii îşi retrăgeau spionii parapsihici atunci când ajungeau la pubertate. (...) În ce priveşte restul unităţii noastre, cred că ei au făcut unele sesiuni RV privind efortul chinez în spionajul psi”* (citat după J. Mars).

În general, din ansamblul rapoartelor cunoscute în prezent şi al relatărilor adiacente, ar reieşi că: (i) *RV* este un fenomen real; (ii) fenomenul *RV* nu este atenuat sau anihilat de distanţă sau de orice tip de ecranare; (iii) abilităţile *RV* pot fi dobândite/îmbunătăţite prin instruiri şi antrenamente speciale; (iv) *RV* are potenţial aplicativ în culegerea de informaţii secrete; (v) *RV* se bazează pe formule de protocoale ştiinţifice având ca scopuri: a) să menţină concentrarea „vizionarului la distanţă”; b) să păstreze acurateţea datelor achiziţionate; c) să menţină permanent „vizionarul” şi informaţiile receptate pe urmele ţintei, astfel încât datele să fie obţinute numai prin mijloace parapsihice.

RETROCOGNIŢIE. Cunoaştere de tip **paranormal** a unor aspecte din trecut, manifestată prin retrăirea acestora de către o persoană prin senzaţii de tip vizual, auditiv şi olfactiv, sau numai prin una din acestea. Subiectul respectiv este absorbit de experienţa trăită şi, adesea, o ia drept realitate imediată, până în momentul care o anomalie îl forţează să înţeleagă la ce participă. Nu trebuie confundată cu “ghicirea” trecutului personal al unui om.

Un caz tipic îl reprezintă cel al unei funcţionare, Coleen Baterbaugh, de la *Wesleyan University* din Nebraska (S. U. A.), petrecut într-o zi a lui octombrie 1963 într-una din încăperile universităţii: *“Când am intrat în cameră* – a relatat ea – *totul era perfect normal. După primii patru paşi, am fost frapată de mirosul puternic. Când vorbesc de un miros puternic, mă refer la unul din cele care-ţi mută nasul şi te sufocă. Priveam în jos, aşa cum fac adesea când merg, şi din momentul în care mirosul m-a oprit, am simţit că se mai afla cineva în cameră. Atunci mi-am dat seama că nu se auzea niciun zgomot. Totul era învăluit într-o linişte mormântală. Am ridicat capul şi ceva mi-a atras privirea spre un cabinet din camera următoare. Atunci am văzut-o. Îmi întorcea spatele şi ridica mâna dreaptă spre o etajeră a cabinetului. Ea nu avea deloc conştiinţa prezenţei mele. Tot timpul cât am observat-o, nu s-a clintit din loc. Nu era transparentă, şi totuşi ştiam că nu era reală. Sub ochii mei, s-a evaporat, pur şi simplu, ... dintr-o dată. Până în momentul în care ea s-a evaporat, nu simţeam o altă prezenţă… dar din acel moment am avut impresia că nu sunt singură. La stânga mea se afla un birou şi simţeam că un bărbat era aşezat acolo. Am întors capul, dar nu am văzut pe nimeni, deşi îi simţeam totuşi prezenţa. Nu aş putea spune în ce moment impresia prezenţei sale a dispărut, căci, privind pe fereastra din spatele biroului mi s-a făcut frică şi am părăsit camera. Nu ştiu dacă am ieşit fugind sau mergând… Când privisem pe fereastră, nu exista nimic modern afară. Strada (Madison Street), care este la mai puţin de o sută de metri de clădire, nu mai era aceeaşi, nu exista nici noul bloc Williard. Atunci am înţeles că acei oameni nu erau din epoca mea, dar că mă*

întorsesem eu în a lor. Numai atunci când m-am regăsit pe culoar, am reînceput să aud zgomotele obişnuite. Toate acestea nu au durat decât câteva secunde, căci fetele care intrau în clasa de orientare, în momentul sosirii mele în camera respectivă, continuau să se perinde şi una dintre ele dansa încă marimba". (citat după: **D. Scott Rogo** – *La parapsychologie devoillé*, 1979).

Ceea ce dă valoare acestui caz este investigaţia minuţioasă făcută ulterior. Examenul psihiatric complet al femeii (efectuat de doi medici) nu a găsit nimic patologic, iar interogatoriul luat sub hipnoză nu a relevat nicio divergenţă în relatarea ei. Cercetările privind istoria universităţii au arătat că o veche funcţionară, corespunzând descripţiei făcute de Coleen Baterbaugh, decedase în camera respectivă în anul 1936.

De multe ori, această formă de **percepţie extrasenzorială** se raportează mai degrabă la locul în care se află subiectul decât la aptitudinile **parapsihice** ale acestuia. "Inductorul" unei astfel de experienţe este, cel mai adesea, un anumit loc, de exemplu, o clădire sau numai o încăpere dintr-o locuinţă, o grădină etc.

Unul dintre cazurile cele mai complexe şi mai citate în literatura de specialitate este cel al turistelor britanice Charlotte Anne Elizabeth Moberly (1846 – 1937) şi Eleanor Frances Jourdain (1863 – 1924), petrecut la 10 august 1901, în cursul unei vizite pe care cele două au făcut-o la Versailles. Mergând pe o alee ce ducea, credeau ele, Micul Trianon (castel construit pe vremea lui Ludovic al XV-lea, între anii 1762 şi 1768), le-au apărut brusc în faţă doi bărbaţi îmbrăcaţi ciudat în veste verzi şi purtând pe cap tricornuri. Urmându-şi drumul, cele două domnişoare au ajuns în faţa uneo căsuţe având la faţadă o scară pe care stăteau o femeie şi o fetiţă. În acel moment, o atmosferă bizară, ireală, le-a cuprins. *"Se simţea în acel loc ceva apăsător, şi o tristeţe, o amărăciune… Aveam impresia că sunt somnambulă. Trăiam un fel de coşmar groaznic. În sfârşit, ajungând la încrucişarea a două drumuri, ne aflarăm în faţa unei construcţii înconjurată de coloane. Pe trepte era aşezat un om. Avea o mantie aruncată pe umeri şi purta pălărie. În acel moment sentimentul neplăcut care mă stă pânea se transformă într-unul de spaimă. Omul ne privi lung. Faţa îi era plină de urme de vărsat şi avea o culoare întunecată. Am resimţit o mare îngrijorare şi teamă trecând prin faţa lui"*, va relata, mai târziu, domnişoara Jourdain. Abia când s-au întors la hotel, cele două englezoaice şi-au dat seama că oamenii ciudaţi pe care-i întâlniseră, precum şi aspectul locurilor, nu aparţineau epocii lor.

Publicându-şi aceste trăiri neobişnuite într-o carte intitulată *An Adventure* (1911), Moberly şi Jourdain au iscat o aprinsă dezbatere, unii întrebându-se dacă ele experimentaseră, într-adevăr un fel de călătorie în timp, iar alţii afirmând că, de fapt, se autosugestionaseră. După ezitări îndelungi, isoricii au recunoscut, în cele relatate de ele, obiceiurile şi modul de viaţă la Micul Trianon din deceniul opt al secolului al XVIII-lea. Printre altele, a frapat descrierea exactă a aşa-numitelor "grădini anglo-chineze", caracteristice epocii respective, dar despre care cele două femei nu aveau cunoştinţe anterioare vizitei. O analiză mai profundă a "misterului de la Versailles" (cum mai este cunoscut cazul) a permis să se descopere şi alte cazuri asemănătoare, probate de martori independenţi, în apropierea Micului Trianon, în anii 1908, 1928 şi 1955.

Unul din aspectele caracteristice ale fenomenului este acela că subiecţii au, la un moment dat, impresia că "ceva nu merge". Astfel, Eleanor Jourdain descria impresiile vizuale ca fiind *"anormale, dezagreabile"*, *"plate şi fără viaţă"*, *"fără*

niciun relief, nici umbră, nici lumină", o *"impresie de decor de teatru"*. Iar în ceea ce priveşte aspectul auditiv, *"în mod straniu şi apăsător"* sunetele erau percepute ca şi cum ar fi provenit de la un fonograf.

Forme particulare de manifestări retrocognitive sunt cele produse în **transă** şi în somnul cu vise. De asemenea, elemente extrasenzitive de tip retrocognitiv intervin şi în **psihometrie**.

Miile de "citiri" (readings) ale lui **E. Cayce**, făcute în transă, puse cap la cap rescriu o istorie a omenirii sensibil diferită în multe aspecte de cea "oficială", suscitând numeroase controverse.

Asirologul germano-american Hermann Volrath Hilprecht (1859 – 1925), fost profesor la Universitatea din Pennsylvania, a relatat un vis retrocognitiv, pe care l-a avut într-o seară de sâmbătă, pe la mijlocul lunii martie a anului 1893, pe vremea când încerca, fără succes, să descifreze inscripţiile de pe două fragmente de agat, găsite în locul unde, în vechime, se afla oraşul Nipur şi unde, începând cu anul 1888, Universitatea din Pennsylvania începuse o mare campanie arheologică. El presupunea că unul dintre ele provenea de la un inel ce aparţinuse unui rege al Babilonului pe nume Kurigalzu, dintr-o epocă situată cam între 1700 şi 1140 î. Ch. Cât despre cel de-al doilea fragment, de voie, de nevoie, a trebuit să-l lase deoparte. În seara cu visul, îşi amintea asirologul, *"Un preot din oraşul Nipur, înalt şi slab, mi-a apărut şi m-a condus în sala tezaurului templului. Ajunşi aici, el mi s-a adresat astfel: «Cele două fragmente provin de la acelaşi obiect, dar nu este vorba de un inel. Într-o zi, regele Kurigalzu a trimis la templul lui Bel un ex-voto, care era un clindru de agat gravat. Puţin după aceea, am primit, noi preoţii, porunca de a face o pereche de cercei de agat pentru statuia zeului Nin-Ib. dar noi nu aveam agat din care să facem cerceii. Atunci am împărţit cilindrul de agat în trei şi am făcut din el trei cercei. Primii doi au fost pentru statuia zeului. De aceea, fiecare cercel poartă numai o parte din inscripţia de la început. Iată de unde provin cele două fragmente pe care le-ai găsit. Dacă le vei aşeza împreună, vei vedea că ceea ce ţi-am spus este adevărat. Dar al treilea cercel nu l-ai găsit în excavaţiile tale, şi nici nu-l vei găsi vreodată»"*. (citat după: **F. W. H. Myers** – *Human Personality and Its Survival of Bodily Death*, 1920). După ce s-a trezit, profesorul a urmat sfatul preotului apărut în vis; când a aşezat cele două fragmente unul lângă celălalt, a descifrat textul scris în cuneiformă: *"Omagiu al regelui Kurigalzu pentru zeul Nin-Ib, fiul lui Bel"*. Mai mult, cel de-al treilea fragment din cilindrul votiv nu a fost găsit niciodată, în pofida unor căutări acerbe.

Una din teoriile care încercă să explice fenomenele retrocognitive face apel la vechiul concept conform căruia toate acţiunile coexistă într-un fel sau altul în spaţiu şi pot fi percepute graţie **clarviziunii**. Teoria însă nu poate fi testată experimental şi, în plus, nu poate fi validată prin observaţie şi analiză (deocamdată, cel puţin).

RETRO-PK. Acronim pentru **psihokinezie retroactivă**.

REVOLUŢIE PSIHOLOGICĂ. Concepţie anunţată şi fundamentată în perioada 1945 – 1950 de autorul francez Jacques Bergier (1912 – 1978), unul din supravieţuitorii lagărului de concentrare nazist de la Mauthausen. El susţinea, în principal, teza că omenirea a evoluat în permanenţă, iar de-a lungul acestei evoluţii, numeroase dintre fenomenele considerate în epocă supranaturale (trăznetul, fulgerul etc.), deci supranormale, au devenit normale şi ca urmare este de aşteptat ca numeroase

manifestări considerate astăzi **paranormale** (**telepatia** – larg cunoscută şi practicată de omul primitiv, **premoniţia**, **psihometria**, **psihokinezia** ş. a.) vor deveni normale, adică accesibile unor categorii sociale tot mai largi, atingându-se astfel un nivel superior de evoluţie psihică.

Se aprecuază că omul foloseşte, în prezent, doar 1/10 din capacitatea psihică, iar celelalte funcţiuni, ce declanşează fenomene considerate azi parapsihologice, există latent în psihicul uman, pentru că, în caz contrar, celelalte 9/10 s-ar fi atrofiat treptat şi ar fi dispărut. Momentul ajungerii la noul nivel echivalează cu atingerea limitelor multora dintre ştiinţele considerate pozitiviste, dezvoltarea ştiinţelor va cunoaşte un nou stadiu, stadiul trecerii de la ceea ce numim acum **parapsihologie** la psihologie.

În această concepţie, **M. de Nostradamus** se constituie într-un genial precursor, iar cardinalul Prospero Lambertini – viitorul Papa Benedict al XIV-lea – în voluminoasa lucrare *De Servorum Dei et Beatorum Canonizatione* (publicată în anii 1734 – 1738) a arătat că există fenomene din categoria supranaturalului, care pe măsura progresului ştiinţific, vor deveni naturale, obişnuite. Criteriile şi liniile călăuzitoare trasate de el pentru a se aprecia ceea ce se poate şi ceea ce nu se poate accepta ca miraculos sunt încă urmate de către Vatican, ceea ce consfinţeşte esenţiala lui contribuţie ştiinţifică la studiul paranormalului.

Revoluţia psihologică va conduce la schimbarea radicală a modului de viaţă omenesc, atât în privinţa producţiei bunurilor materiale, cât şi în cea a relaţiilor sociale, deoarece forţa psihică va fi cea care va acţiona pretutindeni. Vor fi înlocuite tehnologiile industriale costisitoare şi poluante, energia psihică a omului va înlocui celelalte forme de energie cunoscute şi valorificate în prezent, omul se va reapropia de natură, însă pe o treaptă superioară, total diferită de viaţa omului primitiv, se vor elimina de la sine conflictele sociale, naţionale sau internaţionale, vor apare noi forme de comunicaţie, inclusiv cu universurile paralele, vehiculele ce vor transporta oamenii, mărfurile sau informaţia vor fi radical deosebite, atât prin structură, cât şi prin modalităţile de realizare a comunicrii, care se va caracteriza prin viteze super luminice, greu, dar nu imposibil de crezut la ora actuală (viteza "instantanee" a telepatiei constituie un argument deja existent).

Una din căile prin care se va ajunge la această revoluţie este instrucţia, învăţământul, numeroase capacităţi considerate astăzi paranormale vor fi deprinse prin însuşirea lor teoretică ˆsi prin exerciţiul practic, dovezi revelatoare fiind progresele înregistrate deja de pasionaţii domeniului paranormal în telepatie, premoniţie, bioenergoterapie, psihokinezie; nu este exclusă nici ereditatea, în condiţiile în care omenirea a avansat şi cauză că oameni din ce în ce mai inteligenţi, pregătiţi au dat naştere la o generaţii mai avansate. Este interesant de remarcat că poziţia unor persoane cu însuşiri fenomenale parapsihologice coincide cu cea a unor oameni de ştiinţă; aşa, bunăoară, parapsihica germană Karin Nagel celebră pentru unele preziceri ce s-au adeverit (cutremurul din Kobe, ateklahoma City ş. a.) susţine că aproape toţi oamnenii vor stăpâni manifestările considerate astăzi paranormale, care, fiind larg răspâdite, vor fi considerate normale, iar afirmaţiile ei şi ale celorlalte persoane supradotate sunt confirmate, deocamdată, în parte, de realitate.

RHINE, JOSEPH BANKS (1895 – 1980). Parapsiholog american, considerat de mulţi autori "părintele **parapsihologiei** moderne". Botanist de profesie, a devenit, în 1925, doctor în ştiinţe la Universitatea din Chicago, cu o teză tratând

aspecte ale fiziologiei vegetale. Curând părăseşte această carieră şi îşi îndreaptă atenţia spre fenomenele de **mediumnitate**. În anul 1927, împreună cu soţia sa **Louisa E. Rhine**, începe să lucreze la catedra de psihologie a Universităţii din Durham (Carolina de Nord), condusă de psihologul şi parapsihologul anglo-american William McDougall (1871 – 1931). Introducând în cercetarea **fenomenelor parapsihologice** metode de evaluare cantitativă şi analizele statistico-matematice, a adus o contribuţie esenţială la statuarea riguros ştiinţifică a parapsihologiei. A pus la punct şi o metodologie standard de evaluare a aptitudinilor de **percepţie extrasenzorială**, utilizând, preferenţial, aşa-numitele "cărţi Zener". Publicarea de către el, în 1934, a cărţii *Extra-Sensory Perception*, în care sunt prezentate şi analizate circa 90.000 de experimente şi testări privind **telepatia**, **clarviziunea** şi **premoniţia**, a impresionat în mod pozitiv o bună parte a comunităţii ştiinţifice obişnuită până atunci să eludeze cu superioritate dispreţuitoare preocupările în domeniu. La fel de importante pentru dezvoltarea domeniului au fost numeroasele lui articole apărute în publicaţiile de specialitate, ca şi următoarele cărţi pe care le-a scris: *New Frontiers of the Minds* (1937), *Extra-Sensory Perception After Sixty Years* (1940), *The Reach of the Mind* (1947), *Parapsychology: Frontier Science of the Mind* (1957), *Parapsychology Today* (1968), *Progress in Parapsychology* (1971).

Valoarea cercetărilor sale a determinat crearea, în cadrul Universităţii Duke, a unui Laborator de Parapsihologie, devenit independent în 1950, şi al cărui director a fost până la pensionarea sa în anul 1962.

Împreună cu W. McDougall, a fondat revista *Journal of Parapasychology*, devenită una din cele mai prestigioase publicaţii de profil. La iniţiativa lui, în anul 1957 a fost înfiinţată ***Parapsychological Association***. În anul morţii sale a fost ales preşedinte al ***Society for Psychical Research***.

Lucrările sale, devenite pietre de hotar în istoria parapsihologiei, au contribuit în mod decisiv la formarea multor specialişti ai domeniului.

RHINE, LOUISA ELLEN (1892 – 1983). Fostă colegă de facultate a lui **J. B. Rhine**, i-a devenit acestuia soţie în anul 1927. A colaborat strâns cu soţul ei în cercetările parapsihologice, dar s-a afirmat şi prin contribuţii personale, în special în investigarea cazurilor spontane de manifestări **parapsihice** şi a **psihokineziei**. Rezultatele studiilor efectuate le-a consemnat în articole şi în cărţi precum: *Hiden Channels of the Mind* (1961), *Manual for Introductory Experiments in Parapsychology* (1966), *Mind Over Matter: Psychokinesis* (1970), *The Invisible Picture: A Study of Psychic Experiences* (1981).

Studiind 825 de cazuri, a tras concluzia că fenomenele de **materializare** ar fi experienţe extrasenzoriale halucinatorii produse telepatic de psihicul percipientului, fără a avea vreo legătură cu "spiritele" defuncţilor, iar când telepatia se produce între două persoane în viaţă, materializările ar putea fi produse şi la "iniţiativa" emiţătorului, tot ca halucinaţii. Teoria este criticabilă, iar R. Sudre îi face o critică pertinentă, remarcând că imensa majoritate a persoenelor ce au observat materializări erau sănătoase mintal şi nu au avut halucinaţii.

RICHET, CHARLES (1850 – 1935). Medic, fiziolog, psiholog şi parapsiholog francez. A absolvit facultatea de medicină în 1969 şi a obţinut titlul de doctor în ştiinţe în 1878. Din 1887 până când s-a pensionat a fost profesor de fiziologie

la Facultatea de Medicină din Paris, în 1898 a fost primit în Academia Medicală Franceză, iar în 1914 a fost ales membru al Academiei de Ştiinţe. S-a remarcat încă din tinereţe prin contribuţia sa teoretică şi practică în domeniul psihologiei, contribuind la consacrarea acesteia ca ştiinţă. În anul 1913 a fost distins cu premiul Nobel pentru fiziologie şi medicină pentru descoperirea şi descrierea şocului anafilactic. În 1905, a fost preşedinte al ***Society for Psychical Research***.

"Timp de peste o jumătate de veac, de la trezirea interesului pentru cercetarea ***parapsihică*** *în Franţa în anii 1870 până la epoca lui* ***Rhine****, Richet a fost în Europa forţa dominantă în domeniu, mai întâi ca cercetător şi apoi ca decan de vârstă. (...) Richet a refuzat să-i permită reputaţie sale convenţionale să-i inhibe exprimarea opiniilor asupra fenomenelor* ***paranormale****"*. (B. Inglis – *The Paranormal: An Encyclopedia of Psychic Phenomena*, 1985). În 1905, a propus termenul de **metapsihică** care, un timp, a fost la concurenţă cu cel de **parapsiholgie**.

Pentru a testa **telepatia**, a fost primul care a folosit, cu aproape cinci decenii înainte de Rhine, metoda "ghicirii cărţilor (de joc)" şi analiza statistico-matematică a rezultatelor. A fost preocupat şi de fenomenele de **mediumnitate**, efectuând investigaţii ştiinţifice complexe şi minuţioase asupra fenomenelor induse de **mediumi** precum **Marthe Béraud**, **Eusapia Palladino**, Stephan Ossowiecki (1877 – 1944) ş. a.

În 1891 a fost unul din fondatorii uneia din primele reviste de specialitate în domeniul parapsihismului, *Annales des Science Psychiques*, şi, în, 1919, al *Institut Métapsychique International*.

A scris şi a publicat mult despre fenomenele parapsihice, dar cea mai cunoscută şi influentă lucrare a sa este masivul *Traité de Métapsychique* (1922), în care face o foarte detaliată trecere în revistă a cercetărilor efectuate în domeniu până la acel moment. Tratatul este împărţit în patru mari secţiuni: metapsihica în general, "metapsihica subiectivă" (**percepţia extrasenzorială**), "metapsihica obiectivă" (**psihokinezia**) şi o concluzie extinsă. *"Faptele din metapsihică* – afirmă savantul în primele pagini ale tratatului – *nu sunt nici mai mult, nici mai puţin misterioase decât cele ale electricităţii, fecundării şi căldurii. Ele sunt neobişnuite; aceasta este toată diferenţa. Dar ar fi o absurditate enormă de a nu dori să fie studiate, sub pretextul că sunt neobişnuite. (...) aceste fenomene neobişnuite sunt reale: 1. Există o facultate de cunoaştere alta decât facultăţile obişnuite. 2. Există mişcări de obiecte altele decât mişcările obişnuite. Şi ar fi iraţional să se refuze studiul acestor fenomene neobişnuite prin metodele care ne-au servit atât de bine în alte ştiinţe, adică prin observare şi prin experiment"*.

Astfel, fost printre primii în istoria ştiinţei care a susţinut că fenomenele metapsihice *"nu demolează edificiul clasic al ştiinţei contemporane, ci sunt doar noi, neuzuale"*, devansând ideile altor mari personalităţi, ca Jacques Bergier (promotorul conceptului de **revoluţie psihologică**) care au susţin practic, aceeaşi viziune, cum că multe dintre asemenea fapte, considerate iniţial paranormale, vor deveni normale în procesul evoluţiei omului.

ROCHAS D'AIGLUN, EUGÈNE AUGUSTE-ALBERT DE (1837 – 1914). Proeminent cercetător francez al fenomenelor **parapsihice**, inginer militar de profesie. A început prin a experimenta sub egida **spiritismului**, curent în cadrul căruia au precticat, mai mult sau mai puţin intenţionat, cam toţi parapsihologii vremii. Din această cauză a pierdut postul de administrator-şef al Şcolii Politehnice din

Paris. A publicat mult în domeniul parapsihismului; de interes deosebit şi azi sunt cărţile (în care sunt descrise propriile experimente ingenioase): *L'Extériorisation de la sensibilité, étude expérimentale et historique* (1895), şi *L'Extériorisation de la motricité, recueil d'expériences et d'observations* (1896).

În investigaţiile sale a pornit, de la început, cu ipoteza că în alcătuirea fiinţei umane, între cele două elemente admise de teologi, trupul şi sufletul, există şi unul intermediar, numit corp fluidic, sau corp vital, ori perispirit, de ale cărui manifestări s-a preocupat sistematic.

A lucrat cu subiecţi în **transă** indusă, pentru studia posibilitatea exteriorizării simţurilor în **hipnoza** profundă. În urma experimentelor de acest tip, a constatat că există lichide ca apa, gelatina sau ceara, dar şi substanţe solide (stofa) care pot înmagazina temporar sensibilitatea transferată de subiect. Într-un experiment, a procedat într-o noapte răcoroasă la aruncarea afară a apei din paharul în care se "înmagazinase" sensibilitatea unui subiect hipnotizat; cel în cauză a simţit toată noaptea o senzaţie continuă de frig, iar dimineaţa s-a trezit răcit. Similar, când se încălzea apa "sensibilizată", subiectul simţea căldură şi transpira intens. A mai repetat unele practici de magie primitivă, introducând în zona de "influenţă fluidică" a subiectului hipnotizat o păpusă de cerară, pe care a înţepat-o ulterior, iar efectele au fost resimţite de subiect. Fotografiind subiectul în stadiul de veghe, somn obişnuit şi somn hipnotic, a obţinut aceleaşi efecte ca în cazul cu păpuşa.

Transferul sensibilităţii pe anumite materiale poate aduce în discuţie caracteristicile **psihometriei**, dar suntem (încă) în stadiul acceptării realităţii fenomenelor paranormale şi abia în subsidiar cercetarea lor ştiinţifică şi enunţarea teoriilor explicative.

ROLL, WILLIAM GEORGE (1926 – 2012). Psiholog şi parapsiholog american. În anul 1957 a fost invitat de **J. B. Rhine** să facă parte din colectivul Laboratorului de Parapsihologie de la Universitatea Duke, unde a rămas până în 1964. În perioada 1965 – 1985 a fost director al *Psychical Research Fundation*, iar în 1986 a fost numit profesor de psihologie şi parapsihologie la *University of West Georgia*.

A efectuat ample cercetări de laborator, dar şi investigaţii de teren, privind o gamă largă de fenomene: **percepţia extrasenzorială**, **mediumnitatea**, **extracorporalitatea**, **experienţele în preajma morţii**, **reîncarnarea** şi, mai ales, ***poltergeist***-ul. Pentru acesta din urmă a propus denumirea de "psihokinezie spontană reccurentă", adoptată apoi de marea majoritate a parapsihologilor, iar pentru explicarea lui a emis teoria **câmpului psi**.

A fost un investigator dedicat, obiectiv şi scrupulos, conştient fiind de dificultăţile ce trebuie depăşite pentru ca ştiinţa "oficială" să accepte realitatea manifestărilor de tip **paranormal**. Astfel, referindu-se la cercetarea fenomenelor de *poltergeist*, declara: *"Măsura în care este posibilă observarea evenimentelor poltergeist în condiţii ştiinţifice adecvate va determina dacă ştiinţa le poate lua în serios sau nu"*.

Printre altele, a publicat cărţile: *The Poltergeist* (1972), *Theory and Experiment in Psychical Research* (1975), *Unleashed: Of Poltergeists and Murder: The Curious Story of Tina Resch* (2004).

RYZL, MILAN (1928 – 2011). Biochimist şi parapsiholog ceh, stabilit în Statele Unite. A dezvoltat şi experimentat cu succes ipoteza de lucru că dacă o **transă** obţinută prin **hipnoză** poate produce unui subiect un nivel al conştiinţei adecvat manifestării de tip ***ESP***, atunci abilităţile extrasenzoriale ar putea fi induse spontan de către subiect şi fără ajutorul hipnozei, conform unui proces laborios în trei etape: (i) dobândirea nivelului de conştiinţă adecvat prin hipnoză; (ii) perfecţionarea ESP manifestate, printr-o lungă şi intensă perioadă de antrenament specific; (iii) auto-inducerea de către subiect a stării de conştiinţă receptivă la manifestarea **psi**-ului, cu încurajarea subiectului de a utiliza şi alte facultăţi ESP, independent de experimentatorul care l-a antrenat.

O altă ipoteză a sa este cea privind "energia psi", el postulând, în cartea *Notre percéption extra-sensorièlle* (1979), că *"procesele nervoase emit energie psi. Această denumire cu caracter practic nu trebuie să inducă în eroare: nu este vorba de un alt tip de energie fizică. Mai degrabă este nevoie să se accepte această energie ca o forţă comparabilă cu energia, dar pe care o proiectăm într-un univers multidimensional. Trebuie deci să înţelegem că energia psi este echivalentul, într-o dimensiune superioară, a ceea ce numim «energie» în lumea noastră tridimensională. Decurge din acest postulat că energia psi nu poate fi limitată în timp (contrar formelor de energie fizică). Şi, de asemenea, că ea nu s-ar putea transforma în alte tipuri de energie (contrar, încă o dată, formelor fizice); mai degrabă, putem presupune că ea acţionează de-a curmezişul transformărilor energiei fizice. Postulăm, de asemenea, că energia psi este cea care ne permite exercitarea aptitudinilor extrasenzoriale şi psihokinetice"*. "Producţia" de "energie psi" ar fi direct proporţională de intensitatea trăirii mentale. În sprijinul acestei aserţiuni, sunt menţionate câteva observaţii desprinse din analiza unor trăiri parapsihice: (i) percepţia extrasenzorială este deseori constatată la subiecţii aflaţi sub hipnoză, stare caracterizată prin omniprezenţa unei singure idei de mare intensitate; (ii) trăirile mentale în cazurile de **psihokinezie** se individualizează printr-o intensitate emoţională deosebită; (iii) în cazurile de **telepatie** de criză (contactul extrasenzorial între două persoane, dintre care una este pe moarte sau în mare suferinţă ori pericol), "emiţătorul" are o unică şi puternică trăire mentală; (iv) stările de extaz (religios sau nu), care sunt de asemenea stări de mare intensitate mentală şi afectivă, favorizează apariţia de **fenomene parapsihologice**.

Ipotezele de mai sus au, desigur, un pronunţat caracter speculativ. Totuşi, pornind de la ele, autorul lor a elaborat o serie de metode complexe de instruire şi antrenament care conduc la dezvoltarea capacităţilor **parapsihice**, obţinând rezultate remarcabile.

S

SÂNGERARE POSTUMĂ. Scurgere sanguină dintr-un cadavru, produsă la mult timp după moarte. În mod normal, într-un cadavru nu există presiune sanguină care să determine circulaţia sângelui; totuşi, este cunoscut faptul că inciziile făcute la puţine ore de la deces mai pot cauza, uneori, uşoare sângerări. Atunci însă când sângerările se produc după luni sau chiar ani de la momentul morţii, fenomenul capătă un caracter **paranormal**, inexplicabil la nivelul ştiinţei medicale.

Astfel de cazuri, cu totul neobişnuite, au fost observate după unele deshumări din cadrul protocoalelor de beatificare ale Bisericii Romano-Catolice. De pildă, la nouă luni după moartea, în 1591, a Sfântului Ioan al Crucii, sângele a curs abundent din degetele sale, tăiate pentru a se păstra ca relicve sfinte; în corpul Sfântului Andrei din Avellino s-a găsit lichid sanguin la un an de la decesul său petrecut în 1608; acelaşi lucru s-a constatat, în 1628, şi în cazul Sfântului Petrus Regalatus, la 36 de ani după înhumarea din 1456. Deşi cele mai multe astfel de constatări se referă la sfinţi catolici, sunt consemnate şi cazuri centrate pe cadavrele unor persoane obişnuite.

SCHMEIDLER, GERTRUDE (1912 – 2009). Psiholoagă şi **parapsiholoagă** americană, cunoscută în special pentru că a descoperit **efectul "oaie-capră"**. Începând din anul 1942, a testat abilităţile **psi** ale unui lot de psihologi şi studenţi de la Universitatea Harvard. Testul era unul de **clarviziune**, în care subiecţii trebuiau să "ghicească" secvenţa unor pachete închise de cărţi **Zener** plasate într-o cameră separată. Înainte de testare, ea a întrebat pe fiecare subiect dacă el crede sau nu în **percepţia extrasenzorială**; cei care credeau, au fost botezaţi "oi", iar cei care nu credeau, "capre". Primul experiment a dat rezultate clare: 46 de "oi" au avut o medie de reuşite de 5,31, în vreme ce expectanţa aleatorie era de 5,00, **nivelul de semnificaţie** fiind p = 0,001. În mod surprinzător, subiecţii "capre" au avut scoruri mai mici decât expectanţa aleatorie, rezultat care sugera faptul că aceştia şi-au folosit propriile abilităţi ***ESP*** pentru a evita ghicirea corectă a ţintelor şi a confirma astfel propriile aşteptări. Următoarele 14 experimente, efectuate între 1945 şi 1951, au

furnizat rezultate similare care, acumulate, au avut un înalt nivel de semnificaţie p = 10^{-9}. Mulţi alţi parapsihologi au repetat şi confirmat aceste rezultate.

De-a lungul unei cariere prodigioase (din anul 1947 a fost profesor de psihologie la *City University*, New York), a efectuat şi cercetări privind **psihokinezia** (remarcabile fiind rezultatele pe care le-a obţinut având ca **agent inductor** pe **I. Swann**), fenomenele de **extracorporalitate** (pe care le considera reale şi confirmate atât de rapoartele veridice în cazurile spontane, cât şi de studiile de laborator), relaţiile dintre **meditaţia** de tip yoghin şi manifestările extrasenzoriale, **meta-analiza** rezultatelor din metoda ***ganzfeld***, manifestările de **bântuire** ş. a.

SCHMIDT, HELMUT (1928 – 2011). Fizician şi parapsiholog german. Interesul său pentru fenomenele de tip paranormal s-a manifestat atât pe plan experimental, cât şi teoretic, îndeosebi în privinţa relaţiilor dintre fizică şi parapsihologie. La începutul anilor 1970 a efectuat o serie de experimente de biokinezie (cu pisici şi insecte), încercând să demonstreze că animalele sunt capabile să producă efecte de **psihokinezie**. Utilizând apoi generatoarele de evenimente aleatorii pe care le-a inventat pentru testarea capacităţilor umane de **micropsihokinezie**, a remarcat, printre altele, faptul că subiecţii săi puteau produce efecte psihokinetice chiar şi atunci când nu ştiau că participă la un experiment. A descoperit psihokinezia retroactivă.

Interpretând în manieră proprie rezultatele experimentale pe care le-a obţinut, el definea psihokinezia ca o situaţie specială în care un subiect, încercând să influenţeze, pur mental, un anumit proces probabilistic – de pildă, unul de natură cuantică: dezintegrarea radioactivă –, determină o corelaţie neobişnuită şi persistentă între efortul psihic şi modul de desfăşurare a respectivului proces aleator. Deşi această definiţie este excesiv de limitată (fenomenologia psihokinetică este mult mai amplă), relaţia dintre **PK** şi anumite procese fizice probabilistice (cum sunt cele cuantice) este suficient de bine stabilită pentru a fi luată în seamă atunci când se intenţionează explicarea satisfăcătoare şi unitară a psihokineziei.

SCHNEIDER, RUDI (1908 – 1957). **Medium** austriac, unul din cei mai investigaţi subiecţi cu însuşiri **parapsihice**. Manifestările pe care le putea induce acopereau o gamă destul de largă: **telekinezie**, **levitaţie**, **materializări**, producere de **ectoplasmă**, comunicări spiritiste etc. A fost testat, printre alţi investigatori prestigioşi, de **E. Osty**, la Paris, în anii 1930-1931. Într-unul din experimente s-a folosit un sistem de alarmă şi control cu raze infraroşii ce declanşa automat sonerii electrice şi aparatură fotografică, dacă vreun obstacol oarecare apărea în apropierea mesei pe care se aflau obiecte ce urmau a fi deplasate prin **PK** de către Rudi. În cursul testărilor, soneriile s-au declanşat de mai multe ori, dar fotografiile realizate simultan nu au relevat, aparent, nicio cauză observabilă a întreruperii radiaţiilor infraroşii. Fenomene asemănătoare s-au produs şi în cursul unor testări făcute la Londra în 1932.

Înzestrările lui parapsihice au început să se manifeste de timpuriu, de la vârsta de 11 ani, dar spre vârsta maturităţii el şi-a pierdut, treptat, aceste aptitudini.

Fratele lui, Willi Schneider (1903 – 1971), a avut de asemenea astfel de aptitudini, însă la un nivel mai scăzut.

SCOTT ROGO, DOUGLAS (1950 – 1990). Publicist american, interesat îndeosebi de diferite aspecte ale istoriei cercetărilor **parapsihice**. Prolific, a publicat în acest sens circa 30 de cărţi (care au contribuit în măsură importantă la cunoaşterea realizărilor parapsihologiei de către publicul larg), printre care: *Parapsychology: A Century of Inquiry* (1975), *Exploring Psychic Phenomena: Beyond Mind and Matter* (1976), *The Poltergeist Experience* (1979), *La parapsychologie devoillé* (1979), *The Search for Yesterday: A Critical Examination of the Evidence for Reincarnation* (1985), *Psychic Breakthroughs Today: Fascinating Encounters with Prapasichology's Latest Discoveries* (1985).

SCRIERE AUTOMATĂ. Formă de **automatism**, frecventă în şedinţele de **spiritism**, prin care un **medium** scrie, cu propria-i mână, dar fără control conştient, mesaje. În unele cazuri, scrisul este diferit de cel obişnuit al subiectului şi seamănă cu cel al unei persoane decedate. Au fost cazuri când mediumi (ca **Geraldine Cummings**) au scris în acest fel romane sau poeme.

SCRIERE DIRECTĂ. Fenomen **paranormal** care se manifestă prin apariţia unor texte – pe hârtie, plăci de ardezie, pereţi, nisip etc. – despre care se poate spune că nu au fost scrise de mâna omului. Asemenea texte apar, de cele mai multe ori, în prezenţa unor persoane cu aptitudini **parapsihice** (mediumi, agenţi inductori de ***poltergeist***), dar au fost semnalate şi situaţii în care nu s-a putut stabili vreo conexiune cu astfel de persoane. În **spiritism**, se consideră că acest gen de scriere este produs de entităţi imateriale (spiritele defuncţilor) ce acţionează direct asupra substanţei din care sunt alcătuite suporturile textelor respective.

Prima cercetare sistematică a fenomenului (denumit şi "scriere fluidică") a fost intreprinsă de baronul **L. von Guldenstubbe** care, între anii 1856 şi 1859, a studiat cu scrupulozitate peste 2000 de cazuri. În opinia lui, *"spiritele, care se acoperă adesea cu o substanţă subtilă, cu un corp eteric (...), concentrează prin forţa voinţei lor şi cu ajutorul acestui corp subtil, un curent de electricitate asupra unui obiect oarecare, precum este coala de hârtie, şi atunci semnele se formează, aşa cum lumina soarelui le imprimă la fel pe placa fotografică"*.

Participanţii la şedinţele de spiritism în care apăreau astfel de scrieri au remarcat că, deseori, fenomenul era însoţit de **apariţii paranormale** şi/sau de producerea de **ectoplasmă**.

SIMPLU ORB. Metodă de testare a capacităţilor parapsihice în care unii dintre participanţi/executanţi nu au informaţii despre **ţinta psi**.

SHAMBALA. Ţară "subterană" miraculoasă, care ar fi situată undeva în Asia, dedesubtul munţilor înzăpeziţi ai Tibetului, cu organizare socială ideală şi idilică, unde oamenii sunt egali între ei şi se guvernează armonios după principiile morale ale binelui, altruismului, într-ajutorării, unde nivelul de viaţă şi mijloacele tehnice sunt atât de evoluate şi implicit nepoluante, încât principala forţă motrice este cea a gândului. Indivizii sunt perfect sănătoşi şi se bucură de o longevitate neobişnuită, comunicaţiile se efectuează prin **telepatie** etc.

Se spune că reuneşte pe cei mai dotaţi şi înţelepţi pământeni (şi chiar extratereştri), ca un model practic al umanităţii viitoare, că reprezentanţi ai săi s-ar

infiltra printre pământenii de deasupra, ocupând funcţii importante de natură a putea influenţa evenimentele istorice şi personalităţile ce pun la cale şi diriguiesc asemenea evenimente la scară planetară sau cu influenţe de mari proporţii, dar nu intervin direct şi efectiv pentru a revoluţiona deodată lumea terestră, deoarece se consideră că oamenii nu sunt încă pregătiţi pentru salturi bruşte în cunoaştere.

Se invocă documente care ar atesta că unii învăţaţi de seamă, cum au fost **Pitagora**, **Apollonius din Tyana**, pictorul, scriitorul şi misticul rus Nicholaus Konstantin Roerich (1874 – 1947) au reuşit să pătrundă în interiorul ei, după peregrinări îndelungi, pe itinerarii terestre dificile, ce au condus mai întâi la evoluţia lor spirituală, pentru ca apoi, după revenirea printre semeni, să vădească aptitudini neobişnuite, cum sunt **clarviziunea**, **premoniţia**, **dematerializarea** ş. a., considerate astăzi **paranormale** şi reprezintă elemente ce anunţă **revoluţia psihologică**.

Dacă un asemenea ţinut miraculos este real (în această privinţă existând, în egală măsură, argumente pro şi contra), este totuşi neverosimilă părerea celor care îl consideră, uneori cu înverşunare, ca fiind un ţinut material, aflat adânc în subsolul Tibetului, căci se ştie bine că sub scoarţa terestră temperatura creşte din ce în ce mai mult şi face imposibilă orice formă de viaţă. Mai probabilă este ipoteza că, dacă acest ţinut există cu adevărat, el se află într-un univers paralel, care se întretaie cu cel terestru, fără a se amesteca, asemenea miilor de convorbiri telefonice purtate simultan în ambele sensuri pe un unic cablu. Informaţii preţioase şi plauzibile despre acest ţinut din altă lume s-au obţinut din mărturiile culese în lungile şi anevoioasele călătorii efectuate de exploratori pasionaţi precum Ferdinand Ossendowski, călugărul rus Sergius, Alexandra David-Néel ş. a.

SINCRONICITATE. Concept introdus şi dezvoltat teoretic de **C. G. Jung** şi W. Pauli, veritabilă antiteză a cauzalităţii, reprezentând un mod aparte de corelare a fenomenelor prin care se ajunge la coincidenţe sau corespondenţe semnificative, pentru a explica acele evenimente care nu sunt legate între ele prin conexiuni de tip cauză-efect. Jung considera că asemenea corespondenţe se pot produce între un eveniment psihic şi un eveniment fizic, care nu sunt conectate cauzal unul de celălalt. Asemenea evenimente au loc, de exemplu, atunci când manifestările psihice (viziuni, vise, presentimente) par a avea o corespondenţă în realitatea exterioară (ca în cazul multor **fenomene parapsihologice**).

Într-unul din cazurile din experienţa sa de psihanalist cu care Jung îşi ilustrează teoria, o pacientă, cu tulburări psihice destul de serioase, refuza cu îndârjire să reacţioneze la tratament. Cramponată într-un soi de ultralogică şi împregnată de un spirit excesiv de realist, ea era impenetrabilă la argumentele psihanalistului. Într-una din şedinţe, Jung ordonă, propune, roagă încă o dată: *"Lăsaţi-vă spiritul liber, nu căutaţi să înţelegeţi şi povestiţi-mi, pur şi simplu, visele dumneavoastră"*. În cele din urmă, femeia consimte şi, din vârful buzelor, relatează visul din noaptea precedentă, în care îi apăruse un scarabeu; în acel moment, Jung aude uşoare lovituri în fereastra cabinetului, o deschide şi un splendid scarabeu aurit intră zbârnâind din elitre. Complet surprinsă, pacienta îşi elimină inhibiţiile şi se abandonează total şi cu succes psihanalizei.

Credinţa, profund înrădăcinată în aot puternicia explicativă a principiului cauzalităţii face să pară de neconceput ca evenimentele acauzale să se poată produce. Totuşi, aşa cum afirma Jung, există fenomene paralele care nu pot fi conexate cauzal

unele de altele, ci ele trebuie legate diferit, printr-o altă derulare a evenimentelor. *"Pare, într-adevăr* – scria el în cartea *Memories, Dreams, Reflections* (1962) *–, că timpul, departe de a fi o abstracţie, este un continuum concret; el include anumite calităţi sau condiţii fundamentale ce se manifestă simultan în locuri diferite, cu un paralelism pe care cauzalitatea nu-l poate explica. (...) Am ales termenul «sincronicitate» pentru că apariţia simultană a două evenimente, legate prin semnificaţie, dar fără relaţie cauzală, îmi pare un criteriu esenţial. Folosesc, deci, conceptul general de sincronicitate în sensul special de corespondenţă a două sau mai multe evenimente fără relaţie cauzală şi care au acelaşi conţinut semnificativ sau un sens similar; şi aceasta spre deosebire de «sincronism», care indică simplu apariţia simultană a două evenimente"*.

Coincidenţele de evenimente legate prin sens sunt gândite, de obicei, ca hazard pur. Dar cu cât ele se multiplică şi cu cât concordanţa este mai mare, cu atât neverosimilitatea lor creşte, ceea ce, aparent paradoxal, revine la a spune că ele nu mai pot trece drept hazard, ci, dată fiind absenţa cauzalităţii, trebuie considerate ca aranjamente semnificative sau semnificante. Inexplicabilitatea lor nu provine din aceea că li se ignoră cauza, ci din faptul că prejudecăţile intelectuale refuză acceptarea existenţei conexiunilor de tip noncauzal.

SLADE, HENRY (1835 – 1905). Medic stomatolog american care şi-a descoperit întâmplător aptitudini de **medium** şi a început să le experimenteze în cadrul unor demonstraţii publice. **Mediumnitatea** lui se manifesta prin **materializări**, **telekinezii**, **materializări**, **dematerializări**, **levitaţie**, **scriere automată**, **teleportare**. A fost investigat de mai mulţi cercetători ai fenomenelor **paranormale**; de pildă, performanţele lui în scrierea automată au fost atestate, în urma unor riguroase teste, de medicul francez Paul Gibier, iar cele de materializare, dematerializare şi rematerializare de **J. Zöllner**. După un strălucitor debut şi o evoluţie prestigioasă, a avut parte mai târziu de o carieră nefericită, fiind acuzat de fraudă în demonstraţiile sale (uneori dovedit în această privinţă), sfârşind dezamăgit, dezonorat de contemporani şi aproape nebun, în parte şi din cauza orgoliului său de a-şi etala (chiar şi prin trucuri) aptitudinile **parapsihice**, când acestea aproape că se epuizaseră datorită suprasolicitării şi vârstei.

În 1877, deplasându-se în Anglia, a fost la scurt timp condamnat pentru şarlatanie, în baza acuzaţiilor aduse de un profesor. Exploatând un viciu procedural, nu a început executarea sentinţei privative de libertate, iar până să se judece recursul a plecat în Germania şi, ulterior, în Franţa. Mult timp nu s-a aflat de condamnarea respectivă, date fiind şi lacunele din acea vreme ale practicii juduciare internaţionale, însă mai apoi a contribuit la sfârşitul său trist.

SOCIETY FOR PSYCHICAL RESEARCH. Prima societate ştiinţifică de studiere a fenomenelor **paranormale**, fondată la Londra la data de 20 februarie 1882 (considerată de unii autori ca "data de naştere" a parapsihologiei moderne) din iniţiativa lui W. F. Barrett. Printre membrii fondatori şi timpurii ai societăţii s-au numărat iluştri oameni de ştiinţă, precum **F. W. H. Myers**, **E. Gurney**, **F. Podmore**, **W. Crookes**, **O. Lodge**. Primul preşedinte a fost filozoful Henry Sidgwick (1838 – 1900).

Conform statutului, scopul societăţii este de *"a examina, fără prejudecată sau preferinţă şi într-un spirit ştiinţific, acele facultăţi ale omului care par a fi inexplicabile pe baza oricărei ipoteze general recunoscute. Societatea nu susţine şi nu exprimă idei partizane"*. Iar H. Sidgwick, expunea astfel (în mod sintetic) programul societăţii: *"Trebuie să acumulăm fapte peste fapte, să adăugăm experienţe la experienţe, să nu intrăm în polemică cu cei sceptici în privinţa realităţii unor fapte izolate, ci să ne îndreptăm toate eforturile asupra dovezii totale, care pare să rezulte din întreg"*.

Date fiind consecvenţa şi exigenţa cu care a promovat şi continuă să promoveze aceste principii, s-a impus pe plan internaţional ca un model de referinţă în activitatea de studiere a parapsihismului.

Începând din 1884 editează două publicaţii; *Journal of the Society for Psychical Research* şi *Proceedings of the Society for Psychical Research*; organizează annual un congres internaţional pe teme specifice în domeniu.

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE PSIHICE ŞI METAPSIHICE DIN ROMÂNIA. Înfiinţată la Cluj pe data de 28 aprilie 1926, a funcţionat până în anul 1944. Printre membrii fondatori s-au numărat personalităţi de prim rang ale ştiinţei româneşti: Gh. Marinescu, C. I. Parhon, A. Obreja, I. Minea, P. Tomescu, D. Paulian. Primul preşedinte activ a fost Levon Mirahorian, iar preşedinte de onoare **Ch. Richet**.

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE PARAPSIHOLOGIE. A fost înfiinţată în anul 1990, la Cluj; membrii fondatori: A. Pătruţ, J. Miklos, G. Bojescu. Societatea şi propunea să reunească *"specialişti din diferite domenii ştiinţifice, preocupaţi de studiul şi cercetarea fenomenelor paranormale din punctul de vedere al parapsihologiei"*. A avut ca publicaţie de specialitate revista *Paranormal*.

SPIRITISM. Termen încetăţenit în limba română atât pentru ceea ce în literatura anglofonă se numeşte (în mod nu tocmai potrivit, căci noţiunea de "spiritualism" are multiple înţelesuri filozofice şi ideatice) *modern spiritualism* (= spritualism modern, prescurtat SM), cât şi pentru doctrina pedagogului francez Hippolyte Léon Denizard Rivail (1804 – 1869) – care semna cu pseudonimul Allan Kardec –, cel care a introdus termenul ca atare (*spiritisme*, în limba franceză).

SM are la bază două postulate: supravieţuirea personalităţii (a spiritului) după moartea fizică şi posibilitatea ca spiritele defuncţilor să comunice cu cei vii prin intermediul **mediumilor**. Lumea de dincolo, "lumea spiritelor", nu este văzută ca un loc static, ci ca unul în care spiritele continuă să se perfecţioneze şi să evolueze spre sfere sau planuri spirituale existenţiale superioare, de unde pot împărtăşi celor din lumea terestră învăţături de ordin etic şi moral. În principiu, oricine poate primi mesaje de la spirite, dar forma principală de comunicare cu acestea se face în timpul **şedinţelor de spiritism** (*séances*) centrate pe mediumi. În ceea ce priveşte **reîncarnarea**, **A. Conan Doyle** (în *The History of Spiritualism*) menţiona faptul că doar puţini dintre adepţii şi promotorii SM o considerau posibilă, marea majoritate respingând-o ca atare, nefiind confirmată în contactele mediumnice cu spiritele decedaţilor, care comunicau că evoluţia/perfecţionarea spiritelor şi accesul în planuri

spirituale superioare are loc, după moartea corpului fizic, fără a fi nevoie de reveniri în lumea terestră.

În general, se consideră că SM a luat naştere în primăvara anului 1848, în Statele Unite, după ce evenimentele neobişnuite din localitatea Hydesville, în centrul cărora s-au aflat **surorile Fox**, au cunoscut o rapidă şi amplă popularitate, propagată apoi şi în Europa. Şedinţele de spiritism au devenit un fel de activitate la modă, pe măsură ce numărul mediumilor a crescut, ca şi interesul publicului, iar diverşi autori (americani şi europeni) au publicat cărţi şi articole în care prezentau şi interpretau mesajele primite de la spirite, conturând astfel doctrina SM.

Amploarea, dar mai ales caracterul cu totul neobişnuit al manifestărilor observate în *séances*, au pe determinat mulţi savanţi lipsiţi de prejudecăţi scientiste să le studieze cu seriozitate. Multora dintre ele li s-a atestat astfel autenticitate, deşi nu s-au găsit explicaţii exacte şi complete (general acceptate), punându-se totodată în evidenţă şi alte fenomene şi procese **paranormale**. **Telepatia**, **telekinezia**, **clarviziunea**, **premoniţia**, **levitaţia**, **materializările** ş. a., negate şi considerate, în mod peiorativ, "spiritiste" de reprezentanţii rigizi ai lumii ştiinţifice, au fost investigate riguros, cu onestitate şi curaj intelectual, de oameni de seamă (cărora astăzi le putem spune **parapsihologi**) din diferite domenii: **A. Aksakov**, **W. Crookes**, **C. Flammarion**, **B. P. Hasdeu**, **O. Lodge**, **C. Lombroso**, **A. R. Wallace**, **J. Zöllner** etc.

În viziunea lui Allan Kardec, care s-a concentrat asupra învăţăturile (mai ales de ordin etico-moral) ce pot fi desprinse din comunicările mediumnice, compilate în cărţile sale, spiritismul este *"o ştiinţă care se ocupă cu natura, originea şi destinul spiritelor, şi cu relaţia lor cu lumea corporală"*. (*La Genèse selon le spiritisme*, 1868). Spre deosebire de mulţi susţinători ai SM, el admitea reîncarnarea guvernată de legea Karmei, şi considera că trecerile succesive ale spiritului între lumea corporală şi lumea spiritelor continuă până când entitatea spirituală, ajunsă la culmea scării evoluţionare, îşi dobândeşte deplina individualitate şi, eliberată de ciclurile reîncarnării *"se dizolvă în inima Divinităţii"*.

Având în vedere aspectele de ordin ştiinţific pe care le-a suscitat, spiritismul poate fi considerat, într-un fel, o primă etapă din istoria parapsihologiei. Declinul spiritismului ca preocupare ştiinţifică este marcat de sfârşitul tragic al lui **G. Geley**, directorul Institutului Metapsihic Internaţional din Paris, survenit în 1926, din cauza prăbuşirii avionului cu care se înapoia de la Varşovia, unde obţinuse rezultate remarcabile în experimentele cu mediumul Franek Kluski (1873 – 1943), scriitor şi om de mare probitate morală, rezultate ce urmau a fi communicate în Franţa, unde erau aşteptate cu nerăbdare.

Printre cauzele obiective care au condus la diminuarea până la dispariţia aproape completă a interesului ştiinţific pentru spiritism a fost utilizarea pe scară largă a iluminatului electric, care a luat locul obscurităţii propice producerii şi observării apariţiilor paranormale, inventarea radioului, cinematografiei şi a televiziunii ca modalităţi de ocupare a timpului liber. La acestea se adaugă şi cauze de ordin subiectiv, precum orgoliul nemăsurat al unor mediumi care contestau în întregime calităţile mediumnice ale altora, fără să realizeze că în felul acesta îşi fac rău în mod indirect, prin discreditarea domeniului (de pildă, **D. D. Home** recunoştea doar aptitudinile **Margaretei Fox**, iar pe **Florence Cook** o considera o şarlatană) şi incapacitatea mediumilor de a recunoaşte că însuşirile lor se reduc pe măsura înaintării în vârstă (doar baronul **L. von Guldenstubbe** a recunoscut franc la senectute şi după

ce a fost înţepat de insectă veninoasă că îşi pierduse abilităţile parapsihice). Persoane care, iniţial s-au afirmat ca posedând reale calităţi mediumnice, au sfârşit lamentabil, dezonorate ca farseuri, precum, de pildă, Florence Cook care, pentru a-şi câştiga existenţa după divorţ, a încercat să compenseze pierderea capacităţilor paranormale prin trucuri destul de penibile. De altfel, de-a lungul timpului, numeroşi şarlatani şi farsori, erijându-se în mediumi autentici pentru obţinerea de câştiguri materiale, au adus mari prejudicii aprofundării studiului manifestărilor **paraspihice**. Acest lucru se reflectă în faptul că, în prezent, marea majoritate a parapsihologilor (unii din convingere, alţii pentru a se feri de discreditare) îşi desfăşoară demersurile de pe poziţiile **animismului**, deşi, la drept vorbind, la stadiul actual al cunoaşterii, disputa dintre animism şi spiritualism/spiritism nu poate fi considerată ca fiind definitiv tranşată.

După "exilarea" din domeniul ştiinţific, spiritismul (în diferitele lui variante) a urmat două direcţii. Într-una dintre ele, se perpetuează tradiţia practicilor individuale şi a micilor grupuri independente centrate în jurul unui medium, fără ierarhii şi dogme bine definite, iar adepţii practicanţi au diverse opinii relative la Divinitate şi la reîncarnare. Cealaltă direcţie este cea a unor organizaţii religioase structurate (mai mult sau mai puţin apropiate de creştinism), încadrate cu mediumi, cu *credo*-uri şi liturghii specifice, precum: kardecianismul în Brazilia, bisericile spiritualiste din Statele Unite (majoritatea afiliate la *National Spiritualist Association of Churches*), *Spiritualists' National Union* în Marea Britanie, Caodaismul în Vietnam, *Union Espiritista Cristiana de Filipinas* în Filipine etc.

STAREA DE VEGHE. Starea psihică uzuală, caracterizată prin sentimentul de auto-control mental. Gândirea este reflexivă, analitică, de tip logico-caizal. Se realizează ca o sinteză a facultăţilor psihice ce duc la luciditate şi orientare activă la stimuli externi, la înţelegerea propriei existenţe, la conştiinţa de sine.

STĂRI HIPNAGOGICE. Stări de tranziţie dintre veghe şi somn; în cursul lor se produc impresii vizuale şi auditive, dar activitatea mentală este diferită de cea din **starea de veghe** sau din somn. Controlul conştient este mult diminuat (are loc o regresie a ego-ului) iar "imaginile" sunt fantastice, bizare şi adesea simbolice. În această stare apar, uneori, manifestări de **premoniţie**.

STĂRI MODIFICATE ALE CONŞTIINŢEI. Stări psihice, favorabile manifestărilor **parapsihice**, ce nu indică existenţa unor afecţiuni psihiatrice sau neurologice. Trebuie menţionat că nu orice stare alterată a mentalului favorizează **psi**-ul şi nu există o corelaţie evidentă între frecvenţa bolilor mintale şi ce a aptitudinilor parapsihice. În acest sens, cercetările au demonstrat că atenuarea tulburărilor psihice şi nervoase, prin tratamente de specialitate, duce la îmbunătăţirea performanţelor de **percepţie extrasenzorială**, astfel că starea de sănătate este cea normală, iar boala, mai ales cea psihică, duce la tulburarea modului de receptare a factorilor psi.

Astfel de stări include: **hipnoza**, **transa**, **stările hipnagogice**, visarea din timpul somnului, visul lucid, **extazul**, **meditaţia**.

STEVENSON, IAN (1918 – 2007). Psihiatru şi **parapsiholog** american, de origine canadiană. A fost profesor de psihiatrie la Universitatea Virginia din Statele Unite. De-a lungul anilor a efectuat cercetări asupra multor manifestări ale **psi**-ului: **percepţia extrasenzorială** spontană, **apariţiile paranormale**, **experienţele în preajma morţii**, comunicările de tip ***drop in*** în **mediumnitate**, dar s-a remarcat în special pentru laborioasele investigaţii privind **reîncarnarea**.

Într-un număr pe 1995 al revistei franceze *Mystères* făcea următoarele consideraţii asupra numeroaselor cazuri privind reîncarnarea, studiate şi analizate de el în multe zone geografice: *"Există mari variaţii între cazuri, după ţări şi culturi. De exemplu, în cazurile din Sri Lanka şi din SUA, subiectul central al unui caz sugerând reîncarnarea şi defunctul a cărui viaţă pretinde primul a o fi trăit sunt rareori înrudiţi. În schimb, în Birmania (azi Myanmar), ca regulă generală, respectivii subiect şi defunct apaţin aceleiaşi familii sau, cel puţin, au acelaşi sex. Dacă, pentru moment, acceptăm că reîncarnarea este cea mai bună explicaţie a acestor cazuri, atunci trebuie să ne gândim că în Birmania relaţiile familiale sunt atât de puternice încât pot influenţa procesul reîncarnării. Nu mă întrebaţi de ce această influenţă pare mult mai puternică în Birmania (şi în alte câteva alte ţări) decât aiurea. N-am nici cea mai mică idee"*. Sugerarea existenţei reîncarnării este mai evidentă în cazul gemenilor: *"O analiză pe 42 de perechi de gemeni (deci 84 de subiecţi) ne-a arătat două lucruri foarte interesante. Mai întâi, în majoritatea cazurilor, personalităţile precedente ale unei perechi de gemeni erau fie înrudite, fie prietene. De asemenea, în majoritatea cazurilor, aceste personalităţi aşa-zis reîncarnate îi cunoscuseră pe părinţii subiecţilor, dacă nu erau chiar rude apropiate cu aceşti părinţi. Încă o dată se observă aici rezonanţa între personalităţile implicate în fenomen"*. (I. Stevenson considera că, în general, manifestările parapsihice sunt expresii ale unui soi de rezonanţă universală).

A publicat mai multe cărţi, printre care: *Telepathic Impressions: A review and Report of Thirty-Five New Cases* (1970), *Twenty Cases Suggestive of Reincarnation* (1974), *Xenoglossy: A review and Report of a Case* (1974), *Cases of the Reincarnation* Type (vol. I – 1975, vol. II – 1977, vol. III – 1980, vol. IV – 1983), *Where Reincarnation and Biology Intersect* (1997), *European Cases of the Reincarnation Type* (2003).

STIGMATE. În sens religios, reprezintă apariţii spontane de semne corporale sau răni similare cu cele suferite de Mântuitor pe dealul Gogotei şi pe cruce, sau cele produse de chinurile sfinţilor şi martirilor. Semnalate îndeosebi în lumea catolică, apar în stări de profundă fervoare religioasă. La vremea lor, Apostolul Pavel, sfântul Francisc din Assisi şi alte circa 300 de persoane sanctificate au "primit" semnele cristice.

În ultima sută de ani s-au semnalat mai multe cazuri de stigmatizate religioasă, printre cele mai cunoscute fiind cele ale misticei germane Terese Neumann şi ale călugărului italian **Padre Pio da Pietrelicina**. Un caz petrecut Italia, este descris astfel de autorul român Al. N. Ştefănescu în cartea *Adevărul şi ştiinţele secrete* (1928): *"În 1926 se scria prin gazete: Roma 11 martie – În oraşul Cosenza din sudul Italiei, populaţia credincioasă e adânc impresionată de un caz ciudat. E vorba de o călugăriţă – Elena Ajello – care de anul trecut, spune că vede apărându-i pe frunte nişte stigmate ca acelea de pe fruntea lui Christ pe cruce. Anul acesta semnele i-au apărut în dreptul inimii. Sute de pelerini vin să o vadă, considerând-o ca pe o sfântă.*

Înainte de a-i apare acele răni, ea s-a aşezat la pat şi cu mâinile încrucişate pe piept s-a adâncit în rugăciuni, indiferentă la tot ce se petrecea în juru-i. Şi anul acesta ca şi anul trecut, rănile i-au apărut în preajma Paştelor. Chiar şi Papa a trimis un reprezentant să o vadă". Trebuie menţionat că ierarhia Bisericii Catolice a manifestat întotdeauna prudenţă în recunoaşterea autenticităţii unor asemenea cazuri.

Fenomene similare au fost semnalate şi la unii credincioşi islamici, sub forma unor răni asemenea celor primite de Profet în războaiele pentru credinţă.

Încercări de explicare profană a stigmatelor religioase fac referire la rolul autosugestiei (semnele apărând la practicanţii unor culte religioase ale căror forme de rugăciune solicită imaginaţia), fără să confere totuşi suficiente argumente pentru cuprinderea complexităţii fenomenului. Date fiind semnificaţiile profund religioase ale stigmatizării, este foarte probabil ca descifrarea sa plenară să depăşească tiparul conceptual ştiinţific (inclusiv al **parapsihologiei**).

În literatura referitoare la **fenomenele parapsihologice** se foloseşte termenul de "stigmat" şi pentru a denumi acele manifestări de ***poltergeist*** ce constau în apariţia de diverse semne pe corpul **agentului inductor**. Unul din cele mai relevante este cazul românceI **Eleonora Zugun**. Printre cele peste 200 de cazuri de manifestări neobişnuite în centrul cărora s-a aflat, erau şi acelea în care prezenta semne corporale apărute ca din senin: vânătăi, muşcături, înţepături şi zgârieturi.

SUBLIMINAL. Termen propus de **F. W. H. Myers** pentru caracterizarea oricărui eveniment/proces aflat sub pragul conştienţei individuale.

SUDRE, RENÉ (1880 – 1968). Jurnalist, scriitor şi **parapsiholog** francez. S-a preocupat intens de mai toate aspectele **psi**-ului, încercând să demonstreze şi să popularizeze ideea că fenomenele **parapsihice** trebuie acceptate ca reale şi studiate în mod ştiinţific. Adept al **animismului** în explicarea acestor fenomene, considera că preceptele **spritismului** sunt eronate şi că toate fiinţele vii posedă, într-un fel sau altul, facultăţi extrasenzoriale. În tentativa de a găsi o abordare teoretică coerentă a psi-ului, presupunea că universul era pătruns de o forţă creativă responsabilă pentru toate fenomenele parapsihice. A publicat câteva cărţi în domeniu, dintre care cea mai apreciată printre specialişti este: *Traité de parapsychologie* (1956).

SUGESTOLOGIE. Disciplină ştiinţifică care se află la baza unei metode de tratament psihiatric şi de îmbunătăţire a performanţelor umane, fondată de psihiatrul şi **parapsihologul** bulgar Gheorghi Lozanov (1926 – 2012), prin care se urmăreşte stabilirea unui contact prin sugestie între operator şi subiect, acesta din urmă aflându-se întotdeauna în **stare de veghe** (spre deosebire de **hipnoză**), în scopul creării unei conexiuni **parapsihice** între conştient şi inconştient. Sugestia poate fi de mai multe feluri: verbală, mentală, directă, indirectă, cu contact sau fără contact, la distanţă etc.

SUSPENDAREA PARANORMALĂ A UNOR FUNCŢII VITALE. Întreruperea pe un interval de timp neobişnuit de lung a uneia sau a mai multor funcţii naturale de importanţă capitală pentru sănătatea ori viaţa umană, fără a se produce consecinţele fatidice care ar fi de aşteptat. Cazuri de acest gen sunt cele de **inedia** şi **asitia**. Altele sunt suspendarea somnului, ca şi cele de privare de oxigen (asociată cu încetarea funcţionării inimii şi scăderea temperaturii corporale).

Studiile de fiziologie şi neurofiziologie arată că alternanţa veghe-somn este o condiţie indispensabilă pentru organism; pe de altă parte s-a demonstrat că privarea de somn pe un interval de timp rezonabil, de ordinul zilelor, nu afectează în mod dramatic starea psihosomatică a unei persoane. În acest sens se poate cita *"cazul unui ziarist care a stat treaz mai mult de opt zile şi opt nopţi, continuând să lucreze sub control medical, iar la sfârşitul perioadei i-au fost suficiente pentru a se simţi bine numai 13 ore de somn"*. (Gh. Badiu, I. Teodorescu Exarcu – *Fiziologia şi fiziopatologia sistemului nervos*, 1978). În schimb, la persoanele lipsite de somn, din cauze patologice, timp mai îndelungat s-au constatat o serie de modificări (unele ireversibile) de ordin comportamental, fiziologic şi biochimic.

De aceea, pare uimitoare performanţa americanului Albert E. Herpin (1862 – 1947) din Trenton, New Jersey, despre care se scria în ziarele epocii că nu a mai dormit niciodată de la vârsta de 32 de ani, până la sfârşitul lungii sale vieţi, fiind mereu sănătos. Cert este faptul că, strict supravegheat, vreme de mai multe luni, de către o echipă de specialişti, el nu a dormit deloc şi s-a comportat normal în tot intervalul de timp respectiv.

În cartea *Sleeplessness*, publicată în anul 2016 de profesorul de neurobiologie Jim Horne de la Universitatea Loughborough din Marea Britanie, este prezentat (pe lângă cazul Herpin) şi cazul ungurului Paul Kern care, după ce a fost rănit la cap în 1916 în luptele din primul război mondial, a fost lipsit de somn până a decedat în 1955.

Ţăranul spaniol Valentine Medina (d. 1951) nu a dormit niciun pic în ultimii săi 15 ani de viaţ. Invitat să-şi prezinte neobişnuita situaţie în faţa unei comisii de medici din Madrid, el a parcurs pe jos cele 140 de mile dintre satul de baştină şi capitală, în patru zile şi nopţi. Medicii madrileni l-au supus unor teste îndelungate şi riguroase, care au confirmat că el putea trăi şi activa cât se poate de normal în condiţiile privării totale de somn.

Alt "insomnaic paranormal" este vietnamezul Thai Ngoc (n. 1942), despre care *Vietnam Investment Review* scria, în 2006, că nu a mai dormit de 48 de ani, fără a fi bolnav (nici fizic, nici mental), şi continuând să fie foarte activ – în fiecare zi cără saci de 50 de kilograme cu hrană pentru porci pe o distanţă de 5 kilometri.

Din punct de vedere statistic, este interesant de remarcat că, spre deosebire de alte manifestări paranormale, se constată o disimetrie în funcţie de sex, intre fenomenul inediei şi privatea neuzuală de somn: cazurile de inedia sunt semnalate îndeosebi la femei, în timp ce privarea de somn este mai frecventă la bărbaţi.

Maestrul yoghin Satyamurti a făcut, în prezenţa şi sub supravegherea unei comisii alcătuite din experţi britanici, o uluitoare demonstraţie, în care şi-a provocat suspendarea sau modificarea mai multor funcţii vitale concomitent. Rezultatele acestui *mirabile experimentum* au fost descrise şi comentate în prestigioasa revistă ştiinţifică *American Heart Journal* ûn anul 1973.

Conform protocolului experimental semnat anterior, Satyamurti (un bărbat cu aspect firav, în vârstă de 60 de ani), îmbrăcat numai cu o cămaşă lungă de bumbac, s-a aşezat pe fundul unei gropi, care a fost apoi umplută cu pământ şi acoperită cu un strat de cărămizi consolidate cu mortar. El a stat îngropat astfel timp de 8 zile, funcţiile principalelor organe fiindu-i monitorizate la suprafaţă, prin telemetrie, cu o serie de medicale moderne. În prima zi, ritmul cardiac a crewscut până la valoarea enormă de 240 de bătăi pe minut, scăzând apoi progresiv, astfel încât, în primele ore ale celei de-a doua zi, traseul electrocardiografic a devenit zero (ceea ce, în mod obişnuit, indică

moartea clinică) şi a rămas aşa până în a opta zi. Cu o jumătate de oră înainte de termenul limită, traseul electrocardiografic a "înviat", indicând reluarea activităţii bioelectrice a cordului. Inima lui Satyamurti a revenit complet la parametrii normali de funcţionare în mai puţin de 24 de ore după ce a fost dezgropat. În momentul dezgropării, temperatura lui corporală a fost de $34,8^0$ C, iar greutatea cu 4,5 kilograme mai puţin comparativ cu cea de dinaintea experimentului.

Într-un comentariu (publicat în 1990) privind acest experiment, dr. Arcadie Percek scria: *"Totul pare a se datora, în esenţă, inepuizabilelor şi încă insuficient cunoscutelor potenţe pe care le poate exercita psihicul asupra corpului, respectiv creierul asupra întregului organism. Este clar ca lumina zilei că totul acţionează asupra creierului, dar şi acesta acţionează, la rândul lui, asupra aceluiaşi tot"*.

Totuşi, s-ar putea presupune că la manifestarea unor potenţe neobişnuite ale fiinţei umane – cum este suspendarea unor funcţii vitale – participă nu numai activitatea cerebrală ci şi alţi factori, precum **corpurile subtile**, **biocâmpul** şi/sau **autopsihokinezia**. Cantonarea într-un singur gen de explicaţii (caracteristică reducţionismului) este, în special în studiul paranormalului, contraproductivă înţelegerii fenomenelor cercetate.

SWANN, INGO (1933 – 2013). Artist plastic şi scriitor american, înzestrat cu excepţionale capacităţi **parapsihice**, îndeosebi de **psihokinezie** şi **extracorporalitate**. În teste efectuate de **Gertrude Schmeidler** în anul 1973, el a putut modifca temperatura unor probe de la distanţa de 4,5 metri. Într-un alt experiment, mai complicat, desfăşurat la laboratoarele de la *Stanford Research Institute* din California sub conducerea lui H. Puthoff, s-a utilizat un magnetometru cuantic de mare sensibilitate (ecranat de câmpurile magnetice exterioare), în interiorul căruia a fost introdus, înainte de începerea experimentului, un generator de câmp magnetic a cărui intensitate scădea în mod constant cu trecerea timpului; magnetometrul era conectat în exterior la un inscriptor ce înregistra un semnal sinusoidal a cărui frecvenţă corespundea cu rata de descreştere a câmpului. Lui Swann i s-a cerut să influenţeze magnetometrul, fapt ce s-ar fi reflectat în modificări ale traseului de pe inscriptor. Atunci el şi-a îndreptat atenţia spre interiorul magnetometrului, moment în care frecvenţa semnalului sinusoidal s-a dublat timp de circa 10 secunde. Într-o a doua încercare, Swann a oprit cu totul semnalul sinusoidal, tot timp de 10 secunde. Cerându-i-se să descrie cea făcut, a explicat că putea "vedea" interiorul aparatului şi că "privind" la diferitele componente, producea efectul. În timp ce descria ceea ce făcuse, inscriptorul a trasat iarăşi semnalul cu frecvenţa dublată. Apoi, în mod uimitor, semnalul a scăzut; întrebat ce se întâmplase, a spus că se "uitase" în interiorul instalaţiei la o anumită componentă. *"I-am cerut* – relatează Puthoff – *să nu se mai gândească la aparat, traseul de pe inscriptor revenind la normal pe durata mai multor minute, timp în care l-am antrenat într-o discuţie despre alte subiecte. La un moment dat, el a început din nou să vorbească despre magnetometru, iar traseul de pe înregistrator a reluat forma cu frecvenţa dublată. La cererea noastră, el s-a oprit şi a încheiat experimentul deoarece era obosit în urma efortului făcut"*.

A participat la programele americane de spionaj **psi** (v. **aplicaţii militare şi în spionaj ale parapsihologiei**), a fost preocupat şi de ufologie, iar "aventurile" lui

paranormale le-a relatat în cartea autobiografică *Penetration: The Question of Extraterrestrial and Human Telepathy* (1998).

SWEDENBORG, EMANUEL (1688 – 1772). Savant, filozof, scriitor, inginer, **mistic** şi teosof suedez. La vârsta de 11 ani s-a înscris la Universitatea din Uppsala, unde tatăl său, teologul Jesper Swedberg, era profesor. În 1709, la vârsta de 21 de ani, devine doctor în filozofie (domeniu care la acea vreme îngloba, pe lângă metafizică, şi matematica, fizica, astronomia, ştiinţele în general). S-a remarcat de tânăr ca scriitor, matematician, arhitect şi, prin capacitatea lui intelectuală ieşită din comun, a atras atenţia regelui Carol al XII-lea al Suediei, care i-a încredinţat mari lucrări de modernizare, precum: construcţia docurilor din portul Karlscrona, ecluzele de pe lacurile Wener şi Göteborg, lucrările hidraulice de la Trohaeta, care au făcut din tânărul învăţat o mare personalitate a epocii. Concomitent a publicat lucrări originale de fizică, matematică, astronomie, mineralogie, anatomie, biologie, care i-au conferit un prestigiu imens în lumea ştiinţifică. Este considerat întemeietor al cristalografiei. A fost invitat şi a călătorit mult Anglia, Italia, Olanda Rusia etc., iar operele sale i-au fost traduse şi publicate în timpul vieţii în multe ţi europene. În consens cu stima ce ise acorda pretutindeni, regina Ulrike-Eleonora l-a înnobilat, schimbându-i numele în Swedenborg.

Într-o noapte a anului 1743, pe când se afla la Londra, a avut prima revelaţie divină. După o cină prea copioasă, în singurătatea camerei de han unde era găzduit, s-a făcut brusc o ceaţă deasă, iar pardoseala a fost invadată de reptile monstruoase, şerpi, şopârle, salamandre, care se încolăceau, şuierând înspăimântător. După un sfert de oră, totul a dispărut precum se ivise, în schimb, într-un colţ al camerei a apărut un chip luminos de om, care i-a spus să nu mai fie aşa de lacom. A doua noapte, revelaţia s-a repetat, iar chipul uman i-a spus: *"Eu sunt Domnul, Creatorul şi Mântuitorul; te-am ales pentru a face cunoscut oamenilor sensul spiritual al Sfintelor Scripturi. Îţi voi dicta tot ceea ce trebuie să scrii"*. Din acel moment, până la sfârşitul vieţii a dus un trai aproape ascetic (s-a hrănit numai cu lapte, pâine şi cafea), a renunţat la studiul ştiintelor şi s-a consacrat descrierii lumii spirituale. Operele sale mistice – în special *Arcana Coelestia* (*Tainele cereşti*) şi *De Caelo et Ejus Mirabilibus et de inferno* (*Despre Cer şi Infern*) – descriu învăţăturile dobândite în dialogurile cu îngerii şi cu alte entităţi spirituale în timpul "călătoriile astrale" făcute de el în stare de auto-**transă** sau în vise. Mistica i-a sporit celebritatea, deşi după moarte numeroşi detractori i-au contestat, fără succes sinceritatea.

S-a remarcat şi prin certe aptitudini parapsihice, printre care cea de **clarviziune**, de mare notorietate fiind viziunea de la distanţă a incendiului care, în 1759, a mistuit un cartier din Stockholm.

În incursiunile în lumea spiritelor defuncţilor, aceştia îi comunicau, atunci când le cerea, informaţii despre lucruri petrecute în lumea terestră. (În viziune parapsihologică, ar fi vorba de un soi de **retrocogniţie**).

În anul 1760, ambasadorul olandez la Stockholm, contele de Martheville, a decedat în mod subit; cu puţin înainte de a muri, el cumpărase de la un bijutier, cu bani grei, un serviciu de ceai din argint. La scurt timp după deces, bijutierul i-a cerut văduvei să achite costul serviciului de argint pretextând că nu fusese plătit de ambasador. Femeia ştia foarte bine că soţul ei fusese un om deosebit de corect şi de meticulos şi era sigură că-l plătise pe bijutier. Dar, cu toate eforturile depuse, nu găsea

chitanţa care dovedea plata făcută. A apelat în cele din urmă la Swedenborg, care a promis să o ajute. După câteva zile, el i-a spus văduvei că aflase de la spiritul defunctului unde se găsea ceea ce căuta: într-un compartiment ascuns al unui dulap cu sertare. Exact în locul indicat a fost găsită chitanţa cu pricina.

Regina Ulrika-Eleonora, recunoscută pentru lipsa ei de prejudecăţi şi superstiţii, voind să-l pună la încercare, l-a rugat să-l "contacteze" în lumea spiritelor pe defunctul ei frate Augustus Wilhelm şi să afle de la acesta ce vorbise cu el (ea, regina) chiar înainte de moarte (un secret ştiut numai de ea şi de fratele ei). Peste câteva zile, într-o întrevedere între patru ochi, Swedenborg i-a vorbit reginei nu numai de conţinutul ultimei ei conversaţii cu fratele decedat, ci şi despre împrejurările în care a avut loc. Ea a fost atât de şocată de corectitudinea răspunsului lui Swedenborg încât, se spune, ar fi leşinat.

Marele scriitor argentinian Jorge Luis Borges afirma: *"Swedenborg este un mistic mai interesant decât toţi ceilalţi. Ei spun doar că s-au simţit în extaz şi încearcă să îl comunice sub formă literară. El este primul explorator al lumii celeilalte care a fost luat în serios"*. Şi, încă: *"În ce mă priveşte, aş spune că omul cel mai extraordinar – dacă admitem asemenea superlative – este poate cel mai misterios dintre personaje: Emanuel Swedenborg"*.

Ş

ŞEDINŢĂ DE SPIRITISM. Întrunirea unui grup restrâns de persoane în cursul căreia, conform unui protocol prestabilit, un **medium** (aflat în **transă**) "comunică" cu "spiritul" unui defunct sau cu un "spirit-ghid". În timpul şedinţei se produc manifestări de **mediumnitate** mentală şi/sau fizică. În literatura de specialitate se utilizează preferenţial termenul francez *séance*.

ŞTIINŢA CREŞTINĂ ŞI TERAPEUTICA MENTALĂ. Doctrină fundamentată de americana Mary Baker Eddy (1821 – 1910), care tratează bolnavii pe baza credinţei spirituale în Divinitate, prin aplicarea principiului că Dumnezeu l-a făcut pe om sănătos, iar boala nu este decât o afecţiune pasageră.

A început prin a fi un curent terapeutic postmesmerist, printr-o variantă a **mesmerismului** ca metodă de tratament medical alternativ. Iniţiator este considerat irlandezul Phineas Parkhurst Quimby (1802 – 1866); la început, el îşi diagnostica şi trata pacienţii cu ajutorul unui **medium** care, aflat în stare de **transă** indusă prin **hipnoză**, "comunica" diagnosticele şi reţetele medicale necesare.. Atunci când un pacient i-a spus că nu are bani să cumpere medicamentul astfel prescris, i-a administrat nişte prafuri inofensive drept medicamentul cu pricina şi a constatat, surprins, că pacientul s-a vindecat şi, deci, nu leacurile l-au însănătoşit, ci sugestia/autosugestia (Quimby descoperise ceea astăzi se numeşte efect *placebo*). Ca urmare a renunţat la intermedierea mediumului hipnotizat şi şi-a bazat terapia pe sugestionarea conştientă a pacientului. Metoda sa terapeutică – *Mind Cure* (= terapie/vindecare mentală) – elimină suferinţa şi boala prin combaterea credinţei bolnavului în realitatea bolii sale: *"dacă reuşesc să modific mentalitatea greşită a bolnavului, modific şi fluidul în sistemul său organic şi restabilesc adevărul"*, afirma Quimby.

Pasul următor, constând în înlăturarea oricărui contact fizic cu pacientul şi înlocuirea lui cu o legătură spirituală special creată, a fost făcut de Mary Baker Eddy

care, ulterior, şi-a dezvoltat şi aprofundat convingerile într-o adevărată doctrină viabilă, împărtăşită şi aplicată şi în prezent de numeroşi adepţi organizaţi sau nu în asociaţii, cercuri, congregaţii etc.

T

TALISMAN (*tilsmeen*, în chaldeană).